

**T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**OSMANLI ARŞİV BELGELERİNE GÖRE
OSMANLI - NAPOLİ KRALLIĞI İLİŞKİLERİ (1740-1800)**

Muhammed ÖZLER

DOKTORA TEZİ

**Danışman
Prof. Dr. Bayram ÜREKLİ**

KONYA- 2025

Bu alışma, 22.01.2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarih Anabilim Dalı
Yeniağı Tarihi Bilim Dalı Programında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

**Savunma
Tez Jürisi**

Prof. Dr. Bayram Ürekli
Selçuk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. İzzet Sak
Selçuk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Hüseyin Muşmal
Selçuk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet İpioğılu
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Ahmet Keleşoğılu Eğıtim Fakültesi

Doç. Dr. Güner Doğıan
ankırı Karatekin Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

ÖN SÖZ

Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı - Napoli Krallığı İlişkileri (1740-1800) isimli bu çalışmanın amacı, XVIII. yüzyıl Osmanlı diplomasinin tarihi seyri bağlamında Osmanlı-Napoli Krallığı ilişkilerinin siyasî boyutlarını incelemektir. Dönemin siyasî yapısı bağlamında iki devlet arasında tesis edilen diplomatik ve siyasî ilişkiler, korsanlık faaliyetleri ve bu faaliyetlere karşı alınan önlemler, imzalanan antlaşmalar, Napolyon'na karşı yapılan ittifak ile Napoli Krallığı'nın Osmanlı toprakları üzerindeki konsolosluk ağı da çalışmanın ana konularını oluşturmaktadır.

Çalışmanın temel kaynaklarını Osmanlı Arşivi'nde yer alan defter serileri ve belgeler oluşturmaktadır. Aynı zamanda literatürde bulunan yayımlanmış kaynaklardan ve inceleme eserlerden istifade edilmiştir. *Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı - Napoli Krallığı İlişkileri (1740-1800)* isimli bu çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Girişte çalışmanın konusu, amacı, kapsamı ve kaynakları ele alınmıştır. *Diplomatik İlişkilerin Tesisi ve Tarihsel Panorama* başlıklı birinci bölümde ise diplomasi kavramı, Osmanlı diplomasisinin yapısı ve XVIII. yüzyılda genel hatlarıyla Osmanlı diplomasisi değerlendirilerek temel kavramlar açıklanmıştır. Ayrıca Veraset Savaşları ve Napoli Krallığı'nın Bourbon Hanedanı'nın hakimiyetine geçişi hakkında bilgi verilerek XVIII. yüzyılın ilk yarısında Avrupa'daki siyasî yapı açıklanmaya çalışılmış olup Napoli Krallığı'nın hangi şartlar altında Bourbon Hanedanı'na geçtiği izah edilmiştir.

Bu bölümün ana konusunu Osmanlı ile Napoli arasındaki ilk temaslar oluşturmaktadır. Osmanlı başkentine gelen ilk Napoli Elçisi Giuseppe Finocchietti di Faulon'un faaliyetleri ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Devamında Osmanlı ile Napoli arasında imzalanan 7 Nisan 1740 tarihli antlaşma madde madde değerlendirilmiştir. Bu bölümün son başlığı ise Osmanlı Elçisi Küçük Hüseyin Efendi'nin elçilik görevi ile Napoli'ye gidişine ilişkindir. Elçinin ağırlanışı ve Napoli'de geçirdiği süre zarfında neler yaptığı irdelenmeye çalışılmıştır.

Koalisyon Savaşlarına Kadar Osmanlı-Napoli Krallığı İlişkileri adlı ikinci bölüm ise farklı konulardan oluşmakla birlikte bu bölümde temel olarak Osmanlı ile

Napoli arasındaki siyasî ve diplomatik ilişkiler üzerinde durulmuştur. Yine Trablus Ocağı ile Napoli Krallığı arasında 3 Haziran 1741 tarihinde imzalanan antlaşma değerlendirilmiştir. Ardından korsanlık faaliyetlerinin Osmanlı-Napoli ilişkilerine tesirini görebilmek için 1740 yılından 1800 tarihine kadar vuku bulmuş olan hadiseler incelenmiştir. Yine bu bölümde diplomatik bir hediye olarak I. Mahmud tarafından Napoli Kralı Carlo'ya gönderilen filin yolculuğu ve Napoli toplumunda bıraktığı iz aktarılmıştır. Bölümün son kısmı ise Napoli Krallığı'nın Osmanlı toprakları üzerindeki diplomatik ağına ayrılmıştır. Bu kısımda 1740-1800 yılları arasında Osmanlı topraklarında tesis edilmiş olan konsolosluklar incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümü olan *Napolyon'a Karşı İttifak: 21 Ocak 1799 Tarihli Osmanlı-Napoli Krallığı Antlaşması* isimli bölümde de Fransız İhtilali'nin Avrupa'da meydana getirdiği etki ile I. ve II. Koalisyon Savaşları değerlendirilmiştir. Bu bölümün temel amacı Osmanlı ile Napoli arasında imzalanan 21 Ocak 1799 tarihli ittifak antlaşmasının hangi şartlar altında imzalandığını ortaya koymak ve antlaşmanın uygulanma biçimini izah etmektir.

Çalışmanın hazırlanmasında pek çok kişinin katkısı bulunmaktadır. Kıymetli danışmanım Prof. Dr. Bayram ÜREKLİ, tanıştığımız ilk günden beri yol gösterici oldu. Hocamın bilgi ve tecrübelerinden her zaman istifade ettim. Kendisine bana göstermiş olduğu anlayış için teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Çalışma sürecinde katkı sağlayan ve gerekli ilgiyi gösteren Prof. Dr. Mehmet İPÇİOĞLU ve Doç. Dr. Güner DOĞAN Hocalarım da tez izleme komitesinde bulunma nezaketini gösterdiler. Ne zaman tezim hakkında yanlarına gitmek istesem beni hiç geri çevirmediler. Kendileri ile yapmış olduğum tarih sohbetleri her zaman hatıramda kalacak. Katkı ve önerilerinden dolayı kendilerine teşekkür ederim. Yine tez savunma jürisinde bulunan Prof. Dr. İzzet SAK ve Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL Hocalarıma da yapıcı önerileri için ayrıca teşekkürü bir borç bilirim. Bunula birlikte doktora ders dönemlerinde bana kattıkları ve desteklerinden dolayı Prof. Dr. Alaattin AKÖZ, Prof. Dr. Doğan YÖRÜK ve Prof. Dr. Cemal ÇETİN Hocalarımı da saygıyla anmak isterim.

Çalışmalarım esnasında fikirlerinden yararlandığım ve tez çalışmalarımda destek olan doktora arkadaşlarım ile her zaman yanımda olduklarını hissettiğim

kıymetli çalışma arkadaşlarıma da teşekkür ederim. Ayrıca bana inanan ve güvenen aileme de şükran duyduğumu ifade etmek isterim. Son olarak tarafıma doktora bursu vererek çalışmalarımı destekleyen Türk Tarih Kurumuna da sonsuz teşekkür ediyorum.

Muhammed ÖZLER

Ankara - 2025.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhammed ÖZLER
	Numarası	174102032001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Yeniçağ Tarihi
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Bayram ÜREKLİ
Tezin Adı		Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı - Napoli Krallığı İlişkileri (1740-1800)

ÖZET

Bu çalışmada, Osmanlı - Napoli Krallığı diplomatik ve siyasî ilişkileri 1740 - 1800 yılları arasındaki zaman dilimi bağlamında incelenmiştir. Napoli Krallığı'nın Bourbon Hanedanı'nın hakimiyetine geçmesi ile birlikte kral olan Carlo'nun Akdeniz'de güvenli bir şekilde ticaret yapma isteği ve Akdeniz ticaretinden payına düşeni almak amacıyla hareket etmesi Osmanlılar ile yakınlaşmasını sağlamıştır. Ayrıca Garp Ocakları'na bağlı olarak faaliyet yürüten korsanların tehditlerinden de kurtulmak isteyen Kral Carlo, Osmanlılar ile 7 Nisan 1740 tarihinde ticaret ve dostluk antlaşması imzalayarak bu isteğini gerçekleştirmek için önemli bir adım atmıştır.

Osmanlı Devleti de XVIII. yüzyılın değişen dengleri karşısında Avrupa'da yeni bir müttefik edinmenin faydalı olacağını düşünerek bu yakınlaşmaya sıcak bakmıştır. İki devlet arasındaki münasebetler genel olarak karşılıklı dostluk ilişkileri etrafında başlamıştır. Ancak bu ilişkileri etkileyen önemli bir faktör olarak korsanların meydana getirdiği sorunlar hem Napoli Krallığı yönetici ve elçilerini hem de Osmanlı bürokratlarını zaman zaman sıkıntıya sokmuştur. Bu faaliyetleri engelleyebilmek için gerekli tedbirler alınmaya çalışılmışsa da korsanlık olaylarını tamamen engellemek mümkün olmamıştır. Hatta Napoli Krallığı, Garp Ocakları ile de yakınlaşarak bu sorunu çözmek istemişse de sadece Trablus Ocağı ile 3 Haziran 1741 tarihinde bir

antlaşma imzalamayı başarabilmiştir. Ancak bu antlaşma da korsan meselesine tam olarak çözüm olmamıştır.

Osmanlı - Napoli Krallığı ilişkileri kültürel açıdan da son derece renkli anlara sahne olmuştur. Karşılıklı hediyeleşmeler ve özellikle de I. Mahmud tarafından Carlo'ya hediye olarak gönderilen fil kral ve halk tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Bu hediye Napoli halkının hafızasında asırlar boyunca yer etmiştir.

Bunlarla birlikte Napoli Krallığı'nın Osmanlı toprakları üzerinde kurmaya çalıştığı diplomatik ağ da esasen ticari amaçların bir tezahürü olarak görünmektedir. Selanik'ten Kıbrıs'a kadar uzanan ve Mora ve havalisini kapsayan tüm sahaya yayılmış bir vaziyette bulunan Napoli diplomatik temsilcilikleri Napoli Krallığı'nın Akdeniz ticaretine verdiği önemi göstermektedir. Son olarak, Napoli Krallığı ile Osmanlıların XVIII. yüzyılın sonlarına doğru topraklarını işgal etmek için harekete geçen Fransa'ya karşı 21 Ocak 1799 tarihinde ittifak kurmaları benzer politikalar yürütebildiklerini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelime: Osmanlı Devleti, Napoli Krallığı, Korsanlar, Konsolosluk Ağı, Diplomasi.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhammed ÖZLER
	Numarası	174102032001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Yeniçağ Tarihi
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Bayram ÜREKLİ
Tezin İngilizce Adı		Ottoman - Kingdom of Naples Relations According to Ottoman Archive Documents (1740-1800)

ABSTRACT

This study examines the diplomatic and political relations between the Ottoman Empire and the Kingdom of Naples within the time frame of 1740 to 1800. Following the Kingdom of Naples coming under the rule of the Bourbon dynasty, King Carlo's desire to conduct trade securely in the Mediterranean and his efforts to gain his share of Mediterranean trade led to a closer relationship with the Ottomans. Additionally, King Carlo, who sought to rid himself of the threats posed by pirates operating under the Garp Ocakları, took an important step towards this goal by signing a trade and friendship agreement with the Ottomans on April 7, 1740.

In the face of the changing balances of the 18th century, the Ottoman Empire also saw the benefit of gaining a new ally in Europe and was therefore favorable to this rapprochement. The relations between the two states initially revolved around mutual friendship. However, a significant factor affecting these relations was the problems caused by pirates, which sometimes caused difficulties for both the administrators and ambassadors of the Kingdom of Naples and the Ottoman bureaucrats. Despite attempts to take necessary measures to combat these activities, it was not possible to completely eliminate piracy. Although the Kingdom of Naples attempted to resolve this issue by aligning itself with the Garp Ocakları, it was only

able to sign an agreement with the Tripoli Janissaries on June 3, 1741. However, this agreement did not provide a complete solution to the piracy issue.

The Ottoman-Naples Kingdom relations were also marked by vibrant cultural exchanges. Reciprocal gifting and, in particular, the elephant sent by Sultan Mahmud I to King Carlo, were well received by both the king and the people. This gift left a lasting impression on the people of Naples for centuries.

Moreover, the diplomatic network that the Kingdom of Naples sought to establish on Ottoman territory essentially reflected commercial interests. The diplomatic representations of Naples spread over a wide area, from Thessalonica to Cyprus, covering the entire region of the Morea and its surrounding areas, demonstrating the Kingdom of Naples focus on Mediterranean trade. Finally, the alliance formed between the Kingdom of Naples and the Ottomans on January 21, 1799, against France, which was moving to occupy their territories in the late 18th century, reveals that they were pursuing similar political strategies.

Keywords: Ottoman Empire, Kingdom of Naples, Pirates, Consular Network, Diplomacy.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GÖRSELLER LİSTESİ.....	xiv
TABLOLAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1
ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI, KAPSAMI VE KAYNAKLARI.....	1
Çalışmanın Konusu.....	1
Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	1
Çalışmanın Kaynakları.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

DİPLOMATİK İLİŞKİLERİN TESİSİ VE TARİHSEL PANORAMA

1. 1. Diplomasi, Osmanlı Diplomasinin Yapısı ve XVIII. Yüzyılda Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi.....	13
1. 1. 1. Diplomasi.....	13
1. 1. 2. Osmanlı Diplomasinin Yapısı.....	15
1. 1. 3. XVIII. Yüzyılda Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi.....	18
1. 2. Osmanlı-Napoli Krallığı İlişkilerinin Tesisi.....	26

1. 2. 1. Veraset Savaşları ve Napoli Krallığı'nın Bourbon Hanedanı'nın Hakimiyetine Geçiş.....	26
1. 2. 2. Napoli Krallığı Elçisi Giuseppe Finocchietti di Faulon'un İstanbul'a Gelişi ve Faaliyetleri.....	34
1. 2. 3. 7 Nisan 1740 Tarihli Osmanlı-Napoli Krallığı Antlaşması.....	59
1. 2. 4. Osmanlı Elçisi Küçük Hüseyin Efendi'nin Napoli'ye Gidişi.....	71

İKİNCİ BÖLÜM

KOALİSYON SAVAŞLARINA KADAR OSMANLI-NAPOLİ KRALLIĞI İLİŞKİLERİ

2. 1. I. Mahmud Tarafından Diplomatik Bir Hediye Olarak Napoli'ye Gönderilen Fil.....	94
2. 2. 3 Haziran 1741 Trablus Ocağı-Napoli Krallığı Antlaşması.....	101
2. 3. Korsanlık Faaliyetlerinin Osmanlı - Napoli Krallığı İlişkilerine Tesiri (1740- 1800).....	113
2. 4. Osmanlı Devleti Nezdindeki Napoli Krallığı Temsilcileri (1740-1800)	124
2. 4. 1. Napoli Elçilerinin Görev ve Sorumlulukları.....	124
2. 4. 2. Napoli Krallığı'nın Osmanlı Devleti Nezdindeki Konsoloslukları ve Konsolosluk Ağı (1740-1800).....	130
2. 4. 2. 1. İzmir.....	134
2. 4. 2. 2. Draç ve Havalisi.....	136
2. 4. 2. 3. Kıbrıs.....	138

2. 4. 2. 4. Selanik.....	140
2. 4. 2. 5. Halep.....	143
2. 4. 2. 6. Kahire ve İskenderiye.....	145
2. 4. 2. 7. Mora ve Havalisi (Atina ve Adalar).....	146

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NAPOLYON'A KARŞI İTTİFAK: 21 OCAK 1799 TARİHLİ OSMANLI - NAPOLİ KRALLIĞI ANTLAŞMASI

3. 1. Osmanlı - Napoli İttifakına Doğru: Fransız İhtilali, Birinci Koalisyon Savaşları.....	157
3. 2. Napolyon'a Karşı İttifak: Napolyon'un Mısır'a Saldırısı ve 21 Ocak 1799 Tarihli Osmanlı - Napoli Krallığı Antlaşması.....	166
SONUÇ.....	190
KAYNAKÇA.....	194
EKLER.....	212

KISALTMALAR LİSTESİ

A.DVNS.DVE.	: Bab-1 Asafi Divan-1 Hümayun Sicilleri Düvel-i Ecnebiye Kalemi
A.DVNS.DVE.d.	: Bab-1 Asafi Divan-1 Hümayun Sicilleri Düvel-i Ecnebiye Defterleri
A.DVNS.HADR.d.	: Bab-1 Asafi Divan-1 Hümayun Sicilleri Hadariye Defterleri
A.DVNS.MHM.d.	: Bab-1 Asafi Divan-1 Hümayun Sicilleri Mühimme Defterleri
A.DVNS.NMH.d.	: Bab-1 Asafi Divan-1 Hümayun Sicilleri Name-i Hümayun Defterleri
AE.SABH.I.	: Ali Emiri Sultan Abdülhamid I
AE.SMHD.I.	: Ali Emiri Mahmud I
AE.SMST.III.	: Ali Emiri Sultan Mustafa III
AE.SOSM.III.	: Ali Emiri Sultan Osman III
AE.SSLM.III.	: Ali Emiri Sultan Selim III
Bk.	: Bakınız
BOA	: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
C.	: Cilt
C.AS.	: Cevdet Askeri
C.DH.	: Cevdet Dahiliye
C.HR.	: Cevdet, Hariciye
C.MTZ.	: Cevdet Eyalet-i Mümtaze
D.BŞM.	: Bâb-1 Defteri Başmuhassebe Kalemi
D.BŞM.MHF.d.	: Bab-1 Defteri Başmuhassebe Muhallefat Halifeliği
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
HAT.	: Hatt-ı Hümayûn
İE.HR.	: İbnül Emin Hariciye

TS.MA.d. : Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri
TS.MA.e. : Topkapı Sarayı Arşivi Müzesi Evrakı
Y.PRK.A. : Yıldız Parakende Askeri
Yay. haz. : Yayına Hazırlayan

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel I: <i>Relazione</i> 'nin Kapağı	85
Görsel II: Teatro di San Carlo (San Carlo Tiyatrosu)	87
Görsel III: Hacı Hüseyin Efendi ve Maiyeti	89
Görsel IV: Hacı Hüseyin Efendi'nin Kralın Huzuruna Çıkışını Gösterir Bir Gravür	91
Görsel V: Hacı Hüseyin Efendi'nin Mezar Taşı	92
Görsel VI: Francesco Serao Tarafından Fil Hakkında Yazılan Kitabın Kapağı	99
Görsel VII: Trablus Ocağı Elçisi Mustafa Bey ve Maiyeti	104
Görsel VIII: 1797 Yılında İtalya	163

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo I: Napoli Krallığı Tüccarlarının Fransa ve Diğer Milletlere Nazaran Osmanlı Limanlarındaki Gümrük Avantajı (Aspri Cinsinden)	48
Tablo II: Giuseppe Finocchietti di Faulon Tarafından Getirilen Hediyeler	51
Tablo III: Küçük Hüseyin Efendi'nin Elçilik Heyeti	74
Tablo IV: Carlo'ya Gönderilen Hediyeler	76
Tablo V: Fil ve Onu Götmekle Görevli Kişilerin Günlük Tayinatları.....	97
Tablo VI: İstanbul'da Görev Yapan Napoli Elçileri (1740-1860)	128
Tablo VII: Napoli Krallığı İstanbul Elçiliği'nde Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800).....	129
Tablo VIII: İzmir'de Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)	134
Tablo IX: Napoli Krallığı İzmir Konsolosluğu'nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800).....	136
Tablo X: Draç'ta Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)	137
Tablo XI: Napoli Krallığı Draç Konsolosluğu'nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800).....	138
Tablo XII: Kıbrıs'ta Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)	139
Tablo XIII: Napoli Krallığı Draç Konsolosluğu'nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800).....	139
Tablo XIV: Selanik'te Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)	141
Tablo XV: Napoli Krallığı Selanik Konsolosluğu'nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar(1740-1800).....	142
Tablo XVI: Halep'te Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)	144
Tablo XVII: Napoli Krallığı Halep Konsolosluğu'nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)	144

Tablo XVIII: Kahire ve İskenderiye’de Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800).....	146
Tablo XIX: Napoli Krallığı Kahire ve İskenderiye Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800).....	146
Tablo XX: Mikonos, Nakşa ve Bara’da Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)	148
Tablo XXI: Balyabadra’da Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)	149
Tablo XXII: Napoli Krallığı Balyabadra Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)	149
Tablo XXIII: Narda’da Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)	150
Tablo XXIV: Napoli Krallığı Narda Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)	151
Tablo XXV: Napoli Krallığı Rodos ve İstanköy Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Konsolos ve Tercümanlar (1740-1800)	151
Tablo XXVI: Napoli Krallığı İstendil, Andros, Mürted ve Termiye Konsoloslukları’nda Görev Yapmış Olan Konsoloslar (1740-1800)	153
Tablo XXVII: Napoli Krallığı Boğazhisarları Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Konsolos ve Tercümanlar (1740-1800)	154
Tablo XXVIII: Napoli Krallığı Sakız Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Konsolos ve Tercümanlar (1740-1800)	154
Tablo XXIX: Atina’da Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800) ...	155
Tablo XXX: Napoli Krallığı Atina Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)	155
Tablo XXXI: Napoli Krallığı Kandiye Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Konsolos ve Tercümanlar (1740-1800)	156

GİRİŞ

ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI, KAPSAMI VE KAYNAKLARI

Çalışmanın Konusu

Çalışma, XVIII. yüzyıl Osmanlı diplomasisinin tarihi seyrini, Osmanlı-Napoli Krallığı ilişkilerinin siyasî boyutlarını içermektedir. Dönemin siyasî yapısı bağlamında Osmanlı Devleti ile Napoli Krallığı arasındaki diplomatik ve siyasî ilişkiler, korsanlık faaliyetleri ve bu faaliyetlere karşı alınan önlemler, imzalanan antlaşmalar, Napolyon'na karşı yapılan ittifak ile Napoli Krallığı'nın Osmanlı toprakları üzerindeki konsolosluk ağı irdelenmektedir.

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

XVIII. yüzyılda Napoli Krallığı ile Osmanlı Devleti arasındaki siyasî ve diplomatik ilişkilere odaklanmanın amacına girmeden önce tarihsel süreçte bu iki devletin de parçası oldukları Avrupa ve Akdeniz'de ne tür gelişmelerin yaşanmış olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Osmanlıların kurulduğu ve fethettiği bölgeler göz önüne alınırsa Doğu ve Batı arasındaki ticaret güzergahı üzerinde uzun bir süre hakimiyet kurdukları görülmektedir. Osmanlıların ticaret yolları üzerindeki egemenlikleri Avrupa devletlerini çözüm arayışına itmiş ve alternatif ticaret yolları arayışına yöneltmiştir. Bu arayış, Portekiz ve İspanyolların Hindistan'a ulaşmalarını, Amerika'nın keşfedilmesini ve Ümit Burnu üzerinden Hint Okyanusu'na inmeleriyle sonuçlanmıştır. Portekiz ve İspanya'nın bu arayışlarına zamanla İngiltere, Fransa ve Hollanda da katılmıştır. Bunun yanı sıra Avrupa devletleri zaman zaman Osmanlı coğrafyası üzerindeki ticaret yolları üzerinde de hakimiyet kurmak istemişlerdir. Örneğin Portekiz'in Kızıldeniz içlerine girme teşebbüsleri Osmanlılar tarafından engellenmiştir. Yine Kanunî Sultan Süleyman döneminde Hint Denizi'nde Portekizlilere karşı seferler düzenlenerek ticaret yollarının kontrol ve güvenliği

sağlanmaya çalışılmıştır.¹ Osmanlılar böylece, İran ve Hint pazarındaki kontrollerini sağlamlaştırmış ve ticarî faaliyetlerini hem kara hem de deniz yoluyla devam ettirebilmiştir. Bu coğrafyada yaşanan rekabetin aksine XVI. yüzyılda Doğu Akdeniz ticareti konusunda İngiltere ve Fransa Osmanlı Devleti ile anlaşmışlardır. Bu sürece, XVII. yüzyılda Hollanda'nın da dahil olmasıyla Osmanlılar doğu ve batı arasındaki ticaretin aracısı rolünü üstlenmiş ve bu sayede önemli miktarda gelir elde etmiştir. Ancak XVIII. yüzyıla gelindiğinde ciddi bir güç olarak Rusya'nın, Osmanlılar üzerinde baskı kurmaya başladığı görülmektedir. Kazandıkları askerî ve siyasî başarılarla Karadeniz'de egemenliklerini perçinleyen Ruslar, Karadeniz ve Akdeniz'de önemli bir ticarî güç olarak belirmişlerdir.²

Ticarî çıkarlar ve siyasî güç odaklı hizipleşmelerin yaşandığı ve kendi topraklarından çok uzaklarda sömürge arayan güçlerin teşekkül ettiği bu yüzyıllarda şüphesiz İtalya coğrafyasında da çok ciddi dönüşümler yaşanmıştır. XVIII. yüzyılın ilk yarısı İtalya'da bir savaş dönemi idi.³ İspanya ve Lehistan Veraset Savaşları'nın sonucunda Güney İtalya ve Sicilya bölgesini kapsayan topraklar üzerinde müstakil bir krallık olan Napoli Krallığı Bourbon Hanedanı'nın kontrolüne geçmiştir. Napoli Krallığı ile Akdeniz'deki varlığını koruyan Osmanlı Devleti arasında ticarete dayanan ilişkilerin tesis edilmesinin iki siyasî yapı için de zorunluluk olduğunu belirtmek gerekmektedir. Coğrafi konumunun doğal sonucu olarak deniz ticaretine önem veren bu krallık ekonomisini güçlendirmek, dünya ticaretinden payını alabilmek ve ihtiyaç duyduğu pazarlara ulaşabilmek için Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler üzerine kurulu bir siyaset takip etmiştir. Osmanlı Devleti ise bu yüzyılda girmiş olduğu uzun ve maliyetli savaşları finanse etmekte zorlanmaya başlamıştı ve yeni kaynaklar aramaktaydı. Bu bakımdan iki devlet arasında gerçekleşecek olan ticaretinin korsan baskısına maruz kalmadan güvenli bir ortamda yapılması, üretiminin devamlılığının sağlanması ve

¹ Osmanlıların Hint deniz seferleri hakkında bk. Salih Özbaran, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Hindistan Yolu XVI. Asırda Ticaret Yolları Üzerinde Türk-Portekiz Rekabeti, *Tarih Dergisi*, C. XXXI, İstanbul 1977, s. 65-146.

² İdris Bostan, "Rusya'nın Karadeniz'de Ticarete Başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu, 1700-1787", *Belleten*, C. LIX, S. 225, Ankara, 1995, s. 353-394.

³ Jeremy Black, *Kısa İtalya Tarihi*, (çev. Ekin Duru), Say Yay., İstanbul 2020, s. 113.

ticarî her türlü maddenin satışı konularının çok önemli olduğunun altının çizmek gerekir. Bu açıdan Osmanlılar ile Napoli Krallığı arasındaki yakınlık ve karşılıklı ilişki ağının ortaya koymak bu tezin temel amacını oluşturmaktadır.

Çalışmanın Kaynakları

Napoli Krallığı'nın Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerine dair Napoli Devlet Arşivi (*Archivio di Stato di Napoli*)'nde çok sayıda arşiv evrakı bulmak mümkündür.⁴ Arşiv evrakının bir kısmı Osmanlı bağlamında incelemeye tabi tutulmuşken bir kısmı henüz Osmanlı tarihi çalışan araştırmacılarca kullanılmamıştır. Bu çalışmanın kaynaklarına geçmeden önce Napoli Devlet Arşivi'ndeki belgelerden yararlanarak çalışmalar yapmış isimlere ve çalışmalarına değinmek gerekir. Bu isimlerin başında şüphesiz André Otetea gelmektedir. Napoli Devlet Arşivi'nde çalışmalar yürüten Otetea'nın 1929 yılında kaleme alarak Napoli Krallığı'nın İstanbul'daki elçiliğinin kuruluş sürecini anlattığı "L'établissement de la légation napolitaine à Constantinople (1740)"⁵ isimli makalesi ile Napoli Krallığı'nın İstanbul elçilerinin yazışmalarını içeren *Contribution à la Question d'Orient Esquisse Historique, Suivie de la Correspondance Inédite des Envoyés du roi des Deux-Siciles à Constantinople (1741-1821)*⁶ adlı eseri Osmanlı - Napoli Krallığı ilişkileri hakkında yapılmış ilk çalışmalardandır. Eserde daha çok Doğu Sorunu ve Romanya ile ilgili yazışmalara yer verilmiştir. Bu iki çalışma büyük ölçüde Napoli Devlet Arşivi'nde yer alan Dışişleri Bakanlığı (*Affari Esteri*) fonuna ait olan Elçilikler (*Legazioni*) serisi içinde yer alan İstanbul (*Costantinopoli*) evrakı üzerinden yapılan neşirlerdir. Esasen Osmanlı Devleti ile ilgili evrakın büyük oranda *Legazioni* serisi içinde yer aldığını söyleyebiliriz. Bu seri içinde İstanbul Elçiliği başta olmak üzere Halep, İskenderiye, Kıbrıs, Selanik ve İzmir gibi şehirlerde kurulan konsolosluklara ait ayrı ayrı tasnifler bulunmaktadır.

⁴ Napoli Devlet Arşivi (*Archivio di Stato di Napoli*)'nin yapısı ve defter serileri hakkında bk. *Archivio di stato di Napoli*, Roma 1986.

⁵ André Otetea, "L'établissement de la légation napolitaine à Constantinople (1740)", *Bulletin de la Section Historique de l'Académie Roumaine*, XV, 1929, pp. 61-80.

⁶ André Otetea, *Contribution à la Question d'Orient Esquisse Historique, Suivie de la Correspondance Inédite des Envoyés du roi des Deux-Siciles à Constantinople (1741-1821)*, Académie Roumaine, 1930.

André Otetea'nın çalışmalarının yayınlandığı dönemde Nahit Sırrı Örik de İstanbul'daki Napoli Krallığı elçileri hakkında kısa bir yazı kaleme almıştır.⁷ Bu kısa çalışma André Otetea'nın 1929'da yayımlanan makalesinin geniş bir özeti niteliğindedir. Makalede, Napoli Krallığı ile Osmanlılar arasındaki ilk temasları, ilişkilerin tarihi seyrinin kısa özetini ve 1740 ile 1860 yılları arasında elçilik yapmış kişilerin isimlerini içermektedir.

André Otetea ve Nahit Sırrı Örik'in 1929 ve 1930 yıllarındaki çalışmalarından sonra Osmanlı - Napoli Krallığı ilişkileri hakkındaki uzun bir süre bütüncül denilecek tarzda bilimsel bir eser ortaya konmamıştır. Bu uzun aranın sonunda Antonio di Vittori 1979 yılında Napoli Devlet Arşivleri'ndeki kayıtlara bağlı kalarak *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVIII* isimli bir kitap yayımlamıştır.⁸ Mahmut Şakiroğlu bu kitap hakkında bir tanıtım yazısı kaleme alarak eserin yararlanılabilir bir çalışma olduğunun altını çizmektedir.⁹ Kitapta, 1740 tarihinde iki devlet arasında imzalanan ticaret antlaşması, gümrük meseleleri, Napoli Krallığı'nın Levant politikası ile elçilik ve konsolosluk ağı gibi konular işlenmiştir. Ancak Otetea'da olduğu gibi Vittori de Osmanlı Arşivi'nden yararlanmamıştır. Yine aynı dönemde Semavi Eyice ise “Bir Türk Elçisinin Portresi” isimli makalesini yayımlayarak 1741 yılında Napoli'ye gönderilen Osmanlı Elçisi Hacı Hüseyin Efendi hakkında bilgi vermiştir.¹⁰ Eyice bir kongre münasebetiyle gitmiş olduğu Napoli'de müze ve sarayları gezerken tesadüf ettiği bir tablo üzerinde araştırma yaparak bu tablodaki kişinin Osmanlı Elçisi Hacı Hüseyin Efendi olduğunu tespit etmiş ve elçi hakkında kısa bilgi verdikten sonra tabloyu çizen Bonito ile ilgili bilgileri de ilim alemine sunmuştur. Osmanlı - Napoli Krallığı ilişkileri hakkında bir başka çalışma da Şerafettin Turan tarafından yapılmıştır. Turan söz konusu makalesinde, 1801 ve 1852 yıllarında düzenlenmiş iki

⁷ Nahit Sırrı Örik, “İstanbulda Sicilyeteyn Elçileri”, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, C. 4, S. 4, Mart – Mayıs 1930, s. 67-72.

⁸ Antonio di Vittori, *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVIII*, Biblioteca di Studi Meridionali, Napoli 1979.

⁹ Mahmut Şakiroğlu, “Antonio di Vittorio, *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVII* (18. Yüzyılda Osmanlı Devleti ile Napoli Arasındaki Ticaret), Napoli 1979”, *Belleten*, C. XLV, S. 179, 1981, s. 327-328.

¹⁰ Semavi Eyice, “Bir Türk Elçisinin Portresi”, *Belleten*, C. XLI, S. 163, 1977, s. 555-564.

gümrük tarifesi hakkında bilgi vererek iki devlet arasında ticarete konu edilen emtianın listesini vermektedir.¹¹

Bu çalışmaların, Türkiye’de birçok araştırmaya öncülük etmesi beklenirken yine uzun süren bir sessizlik dönemi yaşanmıştır. 2013 yılında Tahir Sevinç Osmanlı elçisi Hacı Hüseyin Efendi hakkında bir makale kaleme alarak bu sessizliği bozmuştur.¹² Sevinç bu makalesinde Osmanlı - Napoli Krallığı ilişkilerinin başlangıcını, Hacı Hüseyin Efendi’nin elçi olarak tayin edilme ve Napoli’ye gidiş süreci ile krala takdim etmek üzere İstanbul’dan gönderilen hediyeleri açıklamaktadır. 2014 yılında ise Mehmet Demiryürek ve Diren Çakılcı tarafından iki makale yayımlanmıştır. Mehmet Demiryürek “The Legal Foundations of the Commercial Relations between The Ottomans and Neapolitans” adlı makalesiyle XVIII. yüzyılda Osmanlı başkentinde bulunan Napoli Krallığı büyükelçileri ile büyükelçi tercümanlarını tespit etmiştir.¹³ Diren Çakılcı ise haberleşme alanına girerek “Osmanlı Devleti’nde Uluslararası Telgraf İşbirliği: Sicilyateyn/İtalya Örneği” isimli makalesinde Osmanlı Devleti ile Napoli Krallığı arasında 1859 yılında imzalanan telgraf antlaşmasını incelemiştir.¹⁴

Güner Doğan 2016’da yayınladığı “Osmanlı İmparatorluğu - İki Sicilya Krallığı İlişkilerinin Başlaması ve İstanbul’dan Napoli’ye Diplomatik Bir Hediye Sultanın Fili” isimli makalesiyle devletler arası hediyeleşmenin uluslararası ilişkilerdeki rolüne vurgu yaparak I. Mahmud tarafından Napoli Kralı Carlo’ya hediye edilen fil hakkında bilgiler vererek sürece katkı vermiştir.¹⁵ Yine aynı yazara ait “Napoli Devlet Arşivi Belgelerine Göre İki Sicilya (Napoli) Krallığı İzmir Konsolosluğunun Teşekkülü (1740-1743)” başlıklı bildiri metni de İzmir özelinde Napoli Krallığı’nın konsolosluk

¹¹ Şerafettin Turan, “Osmanlı İmparatorluğu ile İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri”, *Belgeler*, C. IV/S. 7-8, 1967, s. 81-167.

¹² Tahir Sevinç, “Osmanlı-Sicilya İlişkileri ve Cizye Muhasebecisi Hüseyin Efendi’nin Sicilya Elçiliği (1740-1742)”, *History Studies*, C. 5, S. 2, 2013, s. 411-428.

¹³ Mehmet Demiryürek, “The Legal Foundations of the Commercial Relations between The Ottomans and Neapolitans”, *Bilgi*, S. 69, 2014, s. 53-74.

¹⁴ Diren Çakılcı, “Osmanlı Devleti’nde Uluslararası Telgraf İşbirliği: Sicilyateyn/İtalya Örneği”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, C. 13, S. 25-26, 2014, s. 51-82.

¹⁵ Güner Doğan, “Osmanlı İmparatorluğu - İki Sicilya Krallığı İlişkilerinin Başlaması ve İstanbul’dan Napoli’ye Diplomatik Bir Hediye Sultanın Fili”, *Toplumsal Tarih*, S. 275, Kasım 2016, s. 62-67.

ağı hakkında bilgiler vermektedir.¹⁶ I. Mahmud döneminde Avrupa devletleri ile imzalanan antlaşmalar bağlamında Uğur Kurtaran tarafından kaleme alınan “I. Mahmud Dönemi’nde Avrupalı Devletler ile Yapılan Ticaret Antlaşmaları ile Verilen İmtiyazlara Dair Değerlendirmeler” isimli çalışmada da 1740 yılında Osmanlılar ile Napoli Krallığı arasında imzalanan antlaşma madde içerikleri bağlamında ele alınmıştır.¹⁷

Son yıllarda çalışma konumuzla ilgili birkaç yeni çalışmanın yapıldığı da görülmektedir. Bunların ilki Fatma Ünay Açıkgöz tarafından kaleme alınan “Osmanlı - Scilyateyn (Napoli) Diplomatik İlişkileri ve Sultan III. Mustafa’ya Gönderilen Hediyeler (1762)” başlıklı makaledir.¹⁸ Açıkgöz bu makalede kısaca Osmanlı-Napoli Krallığı ilişkilerine değindikten sonra Napoli tahtına çıkan IV. Ferdinando’nun Osmanlı Padişahı III. Mustafa’ya gönderdiği hediyeleri incelemiştir. Diğer çalışma ise Reyhan Yırşen tarafından yayımlanmıştır. “The Problem of Piracy in Commercial Relations between the Ottoman State and the Kingdom of Two Sicilies (Sicilyateyn) between 1740 and 1804”¹⁹ isimli bu çalışmada korsanların Osmanlı-Napoli ticari ilişkilerine olan etkileri yorumlanmıştır.

Türkiye’de tez bağlamında ilk çalışma ise tarafımızdan gerçekleştirilmiştir. 2017 yılında hazırladığımız yüksek lisans tezinde Osmanlı Devleti ile Napoli Krallığı arasında imzalanan antlaşmaları, elçi, konsolos ve tercüman tayinlerini içeren 96/1 Numaralı Sicilya Ahidnâmesi Defteri’ni inceledik.²⁰ Konu ile ilgili Türkiye’de yapılan diğer bir çalışma ise Reyhan Yırşen tarafından 6 Numaralı Sicilyateyn (Düvel-i

¹⁶ Güner Doğan, “Napoli Devlet Arşivi Belgelerine Göre İki Sicilya (Napoli) Krallığı İzmir Konsolosluğunun Teşekkülü (1740-1743)”, *Çaka Bey’den Günümüze İzmir*, (ed. Turan Gökçe-Hüseyin Çalış), C II, İzmir 2022, s. 999-1010.

¹⁷ Uğur Kurtaran, I. Mahmud Dönemi’nde Avrupalı Devletler ile Yapılan Ticaret Antlaşmaları ile Verilen İmtiyazlara Dair Değerlendirmeler”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S. 41, 2017, s. 219-256.

¹⁸ Fatma Ünay Açıkgöz, “Osmanlı – Scilyateyn (Napoli) Diplomatik İlişkileri ve Sultan III. Mustafa’ya Gönderilen Hediyeler (1762)”, *Osmanlı Devleti’nin Diplomasi Tarihi Makaleler-2*, (ed. Mehmed Alaaddin Yalçınkaya-Uğur Kurtaran), Altınordu Yay., 2023, s. 131-144.

¹⁹ Reyhan Yırşen, “The Problem of Piracy in Commercial Relations between the Ottoman State and the Kingdom of Two Sicilies (Sicilyateyn) between 1740 and 1804”, *Adalya*, S. 26, 2023, s. 319-336.

²⁰ Muhammed Özler, *96/1 Numaralı Sicilya Ahitname Defteri (İnceleme – Metin)*, (Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun 2017.

Ecnebiye) Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi isimli yüksek lisans tezidir.²¹ Ayrıca Fatih Karabulut tarafından 2021 yılında hazırlanan *Avrupa Veraset Savaşları Sırasında Osmanlı-Avrupa Devletleri İlişkileri (1699-1756) "Savaşların Gölgesinde Diplomasi"* adlı doktora tezi çalışmasının içinde yer alan Osmanlı-Napoli ilişkileri ile ilgili kısımlar da alana sunulan bir katkı olarak değerlendirilebilir.²² Yazar, söz konusu tezinde 1699-1756 yılları arasında Osmanlı, Avusturya, Rusya, Napoli ve veraset savaşları bağlamında gelişen diplomatik süreci değerlendirmiştir. Süreç içerisinde de Osmanlı-Napoli ilişkilerine değinerek izlenen barış siyasetinin altı çizilmiştir. Fatih Karabulut tezini 2022 yılında kitaplaştırmıştır.²³ Yine aynı yazara ait *151 Numaralı Divân-ı Hümayûn Düveli Ecnebiye Defteri Kral Carlo di Borbone Zamanında Osmanlı-Napoli İlişkileri (1737-1759)*²⁴ isimli çalışma da Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunan 7.3 *Sicilyateyn Napoli 151-86* isimli dosyadaki müteferrik evrakın transkripsiyonunu kapsamaktadır.

Bu son çalışmayla Türkiye'de yapılan araştırmaların iki elin parmak sayısını geçmediği açıkça görülmekle beraber Osmanlı - Napoli Krallığı ilişkilerinin daha çok Avrupalı tarihçilerin dikkatini çektiğini belirtmek gerekir. Örneğin; Christopher Denis-Delacour, *Les Défis de la Souveraineté Maritime Navigations Napolitaines en Mer Ottomane (1734-1856)* isimli eserinde Osmanlı-Napoli Krallığı ilişkileri hakkında genel bilgiler verdikten sonra Napoli Krallığı tüccar gemilerinin rotaları, ticari faaliyetleri, Akdeniz'deki dolaşım hakları ve Napoli konsoloslukları hakkında bilgi vermektedir.²⁵ Mirella Mafri de "Diplomazia e commerci tra il Regno di Napoli

²¹ Reyhan Yirşen, *6 Numaralı Sicilyateyn (Düvel-i Ecnebiye) Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, (Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya 2018.

²² Fatih Karabulut, *Avrupa Veraset Savaşları Sırasında Osmanlı-Avrupa Devletleri İlişkileri (1699-1756) "Savaşların Gölgesinde Diplomasi"*, (Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Kırıkkale 2021.

²³ Fatih Karabulut, *Veraset Savaşları Gölgesinde Diplomasi Osmanlı-Avrupa Diplomasisi (1699-1756)*, Urzeni Yayınevi, İstanbul 2022.

²⁴ Fatih Karabulut, *151 Numaralı Divân-ı Hümayûn Düveli Ecnebiye Defteri Kral Carlo di Borbone Zamanında Osmanlı-Napoli İlişkileri (1737-1759)*, Urzeni Yayınevi, İstanbul 2022.

²⁵ Christopher Denis-Delacour, *Les Défis de la Souveraineté Maritime Navigations Napolitaines en Mer Ottomane (1734-1856)*, Classiques Garnier, Paris 2021.

e la Sublime Porta: Guglielmo Maurizio Ludolf (1747-1789)” adlı makalesinde uzun yıllar İstanbul’da Napoli Krallığı elçisi olarak görev yapmış olan Guglielmo Maurizio Ludolf (1747-1789)’un hayatını inceleyerek Osmanlı-Napoli ilişkilerine katkı sunmuştur.²⁶

Başka bir araştırmacı olan Massimiliano Pezzi ise *La Posta del Levante nella corrispondenza diplomatica tra Costantinopoli e Napoli nel Settecento* isimli eseriyle XVIII. yüzyılda Napoli ile İstanbul arasındaki haberleşme ve iletişim ağını irdeleyerek posta yolları, paket türleri, posta ücretleri ve bilgi dağıtım organizasyonu gibi konuları açıklamaya çalışmıştır.²⁷ Yine aynı yazarın Mario Spagnoletti ile birlikte kaleme aldığı “Guglielmo Costantino Ludolf Nota per la biografia di un diplomatico europeo tra Sette e Ottocento” adlı çalışma da İstanbul’da elçilik yapmış olan Guglielmo Costantino Ludolf’un hayatını ve faaliyetlerini izah etmektedir.²⁸

Maria Sirago, “Il Consolato Napoletano nel Mar Nero e lo Sviluppo di Odessa tra la Fine del ‘700 e la Prima Meta dell’800”, adlı makalesiyle Odessa Limanı ve Karadeniz’deki Napoli Krallığı ticari faaliyetlerini incelemiş ve bunu yaparken de Osmanlı-Rus ilişkilerine değinmiştir.²⁹ Başka bir araştırmacı olan Aldo Gallotta ise “Le relazioni tra l’Impero Ottomano e Napoli” ismini taşıyan bildiri metniyle Osmanlı-Napoli ilişkilerine yüzeysel olarak değinmiştir.³⁰ Osmanlı - Napoli Krallığı ilişkilerinin başlangıcı ve ilk temaslar hususunda “Relazioni Politiche e commerciali tra il Regno di Napoli la Porta Ottomana nei anni del Regno di Carlo di Borbone. I doni per e da Mahmud I”, isimli çalışmasıyla Silvana Musella Guida da alana katkı

²⁶ Mirella Mafrici, “Diplomazia e commerci tra il Regno di Napoli e la Sublime Porta: Guglielmo Maurizio Ludolf (1747-1789)”, ed. M. Mafrici, *Rapporti Diplomatici e Scambi Commerciali nel Mediterraneo Moderno*, Rubbettino, Soveria Mannelli, 2005, s. 151-172.

²⁷ Massimiliano Pezzi, *La Posta del Levante nella corrispondenza diplomatica tra Costantinopoli e Napoli nel Settecento*, Orizzonti Meridionali, Cosenza, 2009.

²⁸ Massimiliano Pezzi-Mario Spagnoletti, “Guglielmo Costantino Ludolf Nota per la biografia di un diplomatico europeo tra Sette e Ottocento”, *Africana*, XV, 2009, s. 81-85.

²⁹ Maria Sirago, “Il Consolato Napoletano nel Mar Nero e lo Sviluppo di Odessa tra la Fine del ‘700 e la Prima Meta dell’800”, in Mafrici, Mascilli Migliorini, *Mediterraneo e Mar Nero*, pp. 203-233.

³⁰ Aldo Gallotta, “Le relazioni tra l’Impero Ottomano e Napoli”, *Presenza Araba ed Islamica in Campania*, Napoli - Caserta, 22-25 Novembre 1989, ed. Agostino Cilardo, Napoli, 1992, s. 323-335.

sunmuştur.³¹ Osmanlı - Napoli Krallığı ilişkilerini kültürel açıdan sistematik olarak ele alan Rosita D'Amora da birden fazla çalışmasıyla (*The Diplomatic Relations Between Naples and the Ottoman Empire in the Mid-eighteenth Century: Cultural Perceptions*"; *Gift Exchanging Practices between the Kingdom of the Two Sicilies and the Ottoman Empire: 'Cose Turche' and Strange Animals*) iki devlet arasındaki ilişkilerin başlangıç dönemini inceleyerek hediyeleşme konusu ile Osmanlı elçisinin Napoli'ye gelişi hususu üzerinde durmuştur.³² Erken dönem Osmanlı - Napoli Krallığı ilişkileri ile ilgili başka bir çalışma da Rosamaria Alibrandi tarafından gerçekleştirilmiştir. Alibrandi, "II Re e la Porta Sublime. II Trattato Perpetuo di pace, navigazione e commercio concluso tra Carlo III e l'Impero Ottomano il 7 Aprile 1740" isimli makalesinde 7 Nisan 1740 tarihli Osmanlı - Napoli Krallığı antlaşmasını incelemiştir.³³ Bunlarla birlikte Giovanni Caratola da "L'Immagine del Turco nel Presepe Napoletano del '700" adlı çalışmasıyla XVIII. yüzyılda Napoli Krallığı topraklarındaki Türk imajı hakkında bir değerlendirme yapmıştır.³⁴

Trablus Ocağı ile Napoli Krallığı arasındaki siyasi temasları ve ilk antlaşma metnini inceleyen Franco Piralo aynı zamanda Napoli Krallığı'nın ticaret politikasını da "Peace Treaties and Trade Between the Kingdom of Naples and Tripoli in the Eighteenth Century" isimli makalesinde açıklamaya çalışmıştır.³⁵ Napoli Krallığı - Garp Ocakları ilişkilerine yönelik bir başka çalışma da Maria Chiara Albanese

³¹ Silvana Musella Guida, "Relazioni Politiche e commerciali tra il Regno di Napoli la Porta Ottomana nei anni del Regno di Carlo di Borbone. I doni per e da Mahmud I", *Mondi lontani*, Serie Quaderni di Palazzo Reale, ed. Annalisa Porzio, Associazione Amici dei Musei, Naples 2014, s. 9-28.

³² Rosita D'Amora, "The Diplomatic Relations Between Naples and the Ottoman Empire in the Mid-eighteenth Century: Cultural Perceptions", *Oriente Moderno*, 2003, *Oriente Moderno*, 2003, Vol. 22, 83/3, s. 715-727, pp. 715-727; Rosita D'Amora, "Gift Exchanging Practices between the Kingdom of the Two Sicilies and the Ottoman Empire: 'Cose Turche' and Strange Animals", *Cromohs (Cyber Review of Modern Historiography)*, Vol. 24, 2001, pp. 108-122.

³³ Rosamaria Alibrandi, "II Re e la Porta Sublime. II Trattato Perpetuo di pace, navigazione e commercio concluso tra Carlo III e l'Impero Ottomano il 7 Aprile 1740", *Fra terra e mare. Sovranità del mare controllo del territorio, giustizia dei mercanti*, Enza Pelleriti (ed.), Soveria Mannelli, Rubbettino, p. 121-138.

³⁴ Giovanni Caratola, "L'Immagine del Turco nel Presepe Napoletano del '700", *La Conoscenza dell'Asia e dell'Africa in Italia nei Secoli XVIII. e XIX*, Vol. 1, ed. Ugo Marazzi, Napoli, 1984, s. 749-766.

³⁵ Franco Piralo, "Peace Treaties and Trade Between the Kingdom of Naples and Tripoli in the Eighteenth Century", *Pedralbes*, 37, 2017, pp. 115-132.

tarafından kaleme alınan “Il concetto di dominio dei mari nel secolo XVIII: la Regia Marina del Regno di Napoli e i Barbareschi” başlıklı makaledir. Yazar bu makalesinde deniz güvenliği ve korsanlık meselesini ele almaktadır.³⁶ Yine bu konu da Alberto Cilento da “Il governo delle Due Sicilie alla ricerca di una pace stabile con le reggenze barbaresche (1799-1816)” başlıklı bir makale yayınlamış ve Napoli Krallığı’nın Garp Ocakları ile uzlaşma çabalarını açıklamaya çalışmıştır.³⁷ Ayrıca Ferdinando Buonocore “Consoli o procuratori di Tripoli e di Tunisi nelle Due Sicilie (e cenni ad altri consoli o agenti dei paesi musulmani nell’epoca precoloniale” isimli makalesinde Trablus ve Tunus’tan Napoli Krallığı’na giden konsolosları inceleyerek bu kişilerin faaliyetlerini incelemiştir. Teobaldo Files, *Un secolo di rapporti tra Napoli e Tripoli, 1734-1835* isimli eseriyle Napoli Krallığı ile Trablus Ocağı arasındaki ilişkileri çeşitli yönleriyle ortaya koymaya çalışmıştır. Yine Napoliler ve Trabluslular arasındaki ticari ilişkiler hakkında Alida Clemente de “Da Tripoli a Messina. Spazi contesi nel Mediterraneo settecentesco, tra complementarità macroeconomiche e gelosia del commercio” isimli bir çalışma yayınlarak Messina il Trablusgarp arasındaki çift yönlü ticari hareketliliğe dikkat çekmiştir.³⁸ Vincenzo Epifanio da “Sulle Relazioni Politiche Commerciali Tra la Sicilia e la Tripolitania nella Prima Meta del Secolo XVIII” başlığını taşıyan makalesinde XVIII. yüzyılın ilk yarısında Napoli - Trablus Ocağı ilişkilerini ticari ve siyasi yönleriyle ele almıştır.³⁹ Napoli - Trablus Ocağı ilişkileri hakkında başka bir çalışma da Giuseppe Paladino tarafından yapılmış olup “La spedizione della marina napoletana a Tripoli nel 1828” ismini taşıyan makalesiyle 1828 yılı olaylarını incelenmiştir.⁴⁰

³⁶ Maria Chiara Albanese, “Il concetto di dominio dei mari nel secolo XVIII: la Regia Marina del Regno di Napoli e i Barbareschi”, *Fra terra e mare: sovranità del mare, controllo del territorio, sicurezza dei mercanti*, Enza Pelleriti (ed.), Rubbettino, Soveria Mannelli, p. 173-192.

³⁷ Alberto Cilento, “Il governo delle Due Sicilie alla ricerca di una pace stabile con le reggenze barbaresche (1799-1816)”, *Africa: Rivista trimestrale di studi e documentazione dell’Istituto italiano per l’Africa e l’Oriente*, Vol. 24, No. 1, p. 41-70.

³⁸ Alida Clemente, “Da Tripoli a Messina. Spazi contesi nel Mediterraneo settecentesco, tra complementarità macroeconomiche e gelosia del commercio”, *Storia economica*, No 1, p. 11-34.

³⁹ Vincenzo Epifanio, “Sulle Relazioni Politiche Commerciali Tra la Sicilia e la Tripolitania nella Prima Meta del Secolo XVIII”, *Archivio Storico Siciliano*, XXXVI, 1912, s. 432-442.

⁴⁰ Giuseppe Paladino, “La spedizione della marina napoletana a Tripoli nel 1828”, *Riviste delle Colonie Italiane*, n° 3, p- 1003-1014.

Bu alışmalar Andr  Otetea ve Antonio di Vittori'nin eserlerinde olduğu gibi Osmanlı Arşivi belgelerinden yoksun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca alışmalar büyük oranda mikro bir konu üzerinde yoğunlaşmış ve bütüncül bir anlatım taşımamaktadır. Biz de çalışmamızda söz konusu eser ve makalelerden yararlanmakla birlikte Hacı Hüseyin Efendi'nin eliliėi⁴¹ ile I. Mahmud tarafından Napoli Kralı'na hediye edilen filin⁴² serüvenini anlatan İtalyanca ana kaynakları kullanacağız.

Tezimizin yerli kaynaklarını ise büyük oranda Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunan defter ve belgeler oluşturmaktadır. Öncelikle Napoli Krallığı'na ait 3 ana defterin bulunduğunu belirtmek gerekir. Bunların ikisi 96 ve 97 numaralı olup *Düvel-i Ecnebiye Defterleri* tasnifindedir. 6 Numaralı Defter olarak tanımlanan defter ise *Hadariye* tasnifinin içindedir. 96 Numaralı Defter esasen bir ahidnâme defteri olup 1740 yılından itibaren iki devlet arasında yapılan antlaşmaları ve Napoli Krallığı'nın Osmanlı toprakları üzerindeki temsilcilerinin kayıtlarını ihtiva eder. Defterde yer alan antlaşmaların tarihleri şöyledir;

- 7 Nisan 1740 Tarihli Osmanlı-Napoli Krallığı Ahitnamesi (21 Madde)
- 3 Haziran 1741 Tarihli Trablus Ocağı-Napoli Krallığı Ahitnamesi (17 Madde)
- 31 Ekim 1827 Tarihli Karadeniz'de Ticaret İin Napoli Krallığı'na Verilen Senet (4 Madde)
- 5 Mart 1851 Tarihli Osmanlı-Napoli Krallığı Ahitnamesi (20 Madde)

96 Numaralı Defter'in iki konuyu izah etmek iin kullanılabileceğini söyleyebiliriz. Bu konular;

⁴¹ *Relazione della venutadi Hagi Hussein Effendi Inviato Straordinario Della Porta Ottomana e Della Pubblica Udienza, Che ha Avuto Dal Re Nostro Signore Il Giorno 18 Settembre 1741*, Napoli MDCCXLI.

⁴² Francesco Serao, *Descrizione Dell'Elefante Pervenuto in Dono Dal Gran Sultano Alla Regal Corte Di Napoli*, Napoli 1742.

- Konsolos ve tercüman tayinleri hakkındaki hükümler Napoli Krallığı'nın Osmanlı topraklarındaki konsolosluk ağının ortaya çıkarılması.

- Ahidnâme metinleri vasıtasıyla Osmanlı-Napoli Krallığı diplomatik ilişkilerinin yasal temelleri ile ticarete imkân veren hukuki düzenlemelerin neler olduğunu açıklanması.

97 Numaralı Sicilya Defteri yaklaşık 500 kayıttan oluşmaktadır. 6 Numaralı Sicilya Defteri ise 1000 hükümden müteşekkildir. Bu iki defter birbirinin devamı niteliğinde olup elçilik işleri, korsanlık, deniz ve kara ticareti, alacak-verecek meseleleri gibi çeşitli konularda bilgiler sunmaktadır.

Düvel-i Ecnebiye Defterleri tasnifi dışında *Düvel-i Ecnebiye Kalemi* içinde de konu alanımızla ilgili belgeler tespit edilmiştir. 7.3 *Sicilyateyn Napoli 151*-isimli fonda Napoli Krallığı'nın Osmanlı topraklarındaki elçileri, konsolosları, tercümanları, tüccarları gibi farklı konulara ait bilgiler bulunmaktadır. Buradaki verilerden de çalışmamız boyunca istifade edilmeye çalışılmıştır.

Düvel-i Ecnebiye Defterleri içinde yer alan bu 3 ana defter ve Düvel-i Ecnebiye Kalemi tasnifi içinde yer alan ilgili kayıtlar dışında Osmanlı Arşivi'nin *Ali Emiri Tasnifi* (III. Ahmed, I. Mahmud, III. Mustafa), *İbnülemin Tasnifi* (Hariciye), *Hatt-ı Hümayûn Tasnifi*, *Topkapı Sarayı Müzesi Arşiv Tasnifi*, *Muallim Cevdet Tasnifi* (Hariciye, Bahriye, Dâhiliye), *Divan Kalemi Tasnifi* ve 7, 8 ve 9 Numaralı *Name-i Hümayûn Defterleri* gibi farklı fonlarındaki defter ve belgelerden yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİPLOMATİK İLİŞKİLERİNİN TESİSİ VE TARİHSEL PANORAMA

1. 1. Diplomasi, Osmanlı Diplomasinin Yapısı ve XVIII. Yüzyılda Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi

1. 1. 1. Diplomasi

Diplomasinin, Yunanca “ikiye katlama/katlanmış” anlamına gelen “diploma” sözcüğünden türediğı kabul edilmektedir. Genelde katlanmış kâğıt anlamında kullanılan diploma kelimesi zamanla resmî bir iş için verilen izin belgelerinin bütünü olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca diplomasinin “maharet, ustalık” kelimeleri; diplomatik sözcüğünün de “maharet isteyen, kurnazlık” anlamlarında kullanıldığını da belirtmek gerekir. Bu bağlamda diplomasinin iki önemli kelime ile doğrudan ilişkili olduğu açıkça görülür: yazılı belge ve hüner/beceri. Buna paralel olarak diplomasinin hem resmî (devletler tarafından tanınan yazılı belgeler vs.) bir yanın hem de karşılıklı ilişkilerin ustalıkla (hüner/beceri) yürütülmesi gibi sanatsal ve stratejik bir tarafının olduğu da rahatlıkla söylenebilir.

Diplomasi terimi çeşitli zamanlarda farklı tanımlarla anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Genel bir değerlendirme ile diplomasi, bağımsız siyasi bir yapının diğer devletler ve kurumsal yapılar karşısında kendi öncelikleri doğrultusunda ilişkiler kurması, anlaşmalar akdetmesi ve karşılıklı olarak sorunlara çözüm bulma yoludur. Yine savaşı engellemenin bir yöntemi olarak diplomatik misyonlar ve temsilcilikler vasıtasıyla barışçıl yollarla devletler arasındaki ilişkilerin karşılıklı görüş alışverişi ve müzakere yoluyla organize edilmesidir. Bu müzakere sürecinin yönetilmesinden de devletlerin diplomatik misyonları ile konsolos ve elçi gibi profesyonel görevliler sorumludur. Yine diplomasi, bir devletin uluslararası sistemde kendi ideallerine ve hedeflerine ulaşmak için uyguladığı yöntemlerin bir bütünü olarak da tanımlanabilir.⁴³

⁴³ Diplomasi kelimesinin etimolojik yapısı, diplomasinin farklı tanımları ve yorumları için bk. Hüner Tuncer, *Eski ve Yeni Diploması*, Ankara 1991; Mübahat S. Kütükoğlu, “Diplomatik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. 9, İstanbul 1994, s. 360; Onur Kınılı, *Osmanlı’da Modernleşme ve Diploması*, İmge Kitabevi, Ankara 2006; Ali İbrahim Savaş, *Osmanlı Diplomasisi*, 3F Yayınları,

Diplomasi terimi uluslararası ilişkilerin yürütülmesi manasında ilk kez 1796'da Edmund Burke ile rastlanmaktadır. Burke diplomasi kavramını “uluslararası ilişkileri yürütme sanatı” olarak kullanmıştır. Ardından da resmî belgelerde kullanımının ilk izleri görülmektedir. 1815 Viyana Kongresi sonucunda üretilen Viyana Nizamnâmesi'nde “diplomatik temsilciler” ifadesi kullanılmış ve bu temsilciler sınıflara ayrılmıştır. 1818 Aix-la Chapelle Protokülü ile de sınıflamalara eklemeler yapılmıştır. Yine 1856 tarihli Paris Antlaşması'nın maddeleri arasında “diplomatik temsilcilikler” ibaresi geçmektedir.⁴⁴

Diplomasinin uluslararası ilişkilerin yürütülmesi manasında kullanılması ve resmî metinlerde geçmesinin serüveni kısaca bu şekilde de olsa tarihin en erken dönemlerinden itibaren gerek toplulukların birbirleriyle olan ilişkilerinde gerekse devletlerarası ilişkilerin düzenlenmesi ve organize edilmesinde diplomasi ve diplomatik yöntemler bir araç olarak kullanılmıştır. Bu tarih öncesi dönemlerden XV. asra kadar ad hoc⁴⁵ yani geçici ve tek taraflı tarzda süren diplomasi anlayışı⁴⁶, bu yüzyıldan itibaren yerini sürekli diplomasi anlayışına bıraktı. Sürekli diplomasi devletlerarasındaki diplomatik temasların kesintisiz olarak yürütülmesi veya gerekli durumlarda sorunların ülke dışında sürekli olarak ikamet eden elçiler vasıtasıyla çözüme kavuşturulmasına yönelik faaliyetlerin tümü olarak tanımlanabilir. Sürekli diplomasiye geçişin birincil işareti olan daimî temsilciliklerin bulundurulmaya başlanması en erken örneklerine İtalyan şehir devletlerinde rastlanmaktadır.⁴⁷ Buna

İstanbul 2007; Temel İskit, *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007; Oral Sander, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme*, Ankara 2012; Namık Sinan Turan, *İmparatorluk ve Diplomasi Osmanlı Diplomasisinin İzinde*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

⁴⁴ Kınılı, *Osmanlı'da Modernleşme ve Diplomasi*, s. 60-61.

⁴⁵ Ad hoc, Latince bir kelime olup “geçici/tek yanlı” anlamına gelmektedir. Ad Hoc, “sürekli olmayıp, sadece tanımlanmış belirli bir görevin yerine getirilmesini” ifade eden diplomatik yöntem olarak kavramsallaştırılmıştır.

⁴⁶ Gökhan Erdem, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sürekli Diplomasiye Geçiş Süreci*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2008, s. 8.

⁴⁷ Devletlerarası yeni bir sistemin doğuşuna işaret eden Rönesans diplomasisi ile birlikte İtalya'daki şehir devletleri, ad hoc diplomasiden sürekli temsil anlayışına geçtiler. Bu ihtiyacın temelinde ticari kaygılar yatıyordu. Savaş esnasında bile ticaretin ve bu işle meşgul olan tüccarların can ve mal güvenliğini temin etmek üzere önlemlerin alınması gerekiyordu. Bunun için de daimî elçilikler tesis edilerek bu sorunların çözülmesi amaçlandı. Yine yetki ve protokol krizlerinin de önüne geçiliyordu.

bağlı olarak sürekli diplomasiye geçiş sürecinin başlaması daimî elçiliklerin önemini de ortaya koymaya başlamıştır.

1. 1. 2. Osmanlı Diplomasinin Yapısı

Osmanlı diplomasinin en temel pratiği tek taraflı olması yani karşılıklılık ilkesine dayanmamasıydı. Bu özellik elbette XVIII. yüzyıla kadar olan zaman dilimi için geçerliydi. 1699 Karlofça Antlaşması ile birlikte Osmanlılar Avrupa'ya karşı diplomatik üstünlüğünü kaybetmeye başlamış ve özellikle de Batı Avrupa ülkeleriyle yakın ilişkilere girmeye başlamıştır. Hatta Halil İnalcık bu antlaşmanın, Osmanlı yöneticilerinin Avrupa'nın kesin olarak kendilerinden üstün olduğunu kabullenmelerine yol açtığını belirtmektedir.⁴⁸

Osmanlıların kendine özgü olan ve karşılıklılık ilkesine dayanmayan bu yöntemleri, kendilerini Avrupa devletleri ile eşit olarak kabul etmemeleri ile askerî ve siyasî bakımdan daha güçlü oldukları için sürekli olarak barış içinde bulunmayı bir zorunluluk olarak görmemelerinden ileri gelmekteydi.⁴⁹ Elbette bunun arkaplanında Osmanlıların Anadolu sınırlarını aşarak kısa sürede Balkan coğrafyasını fethetmeleri, İstanbul'u almaları, Macaristan içlerine kadar fütühata devam ederek kendilerini güçlü bir fetih devleti ve kendi kendine yeten bir siyasî organizasyon olarak Avrupa'ya kabul ettirmiş olmaları yatmaktadır.

Balkanlar ve Avrupa'da son derece güçlenen Osmanlılar hiçbir Avrupa devletini kendi ile eşit haklara sahip görmemek ve sürekli olarak barış içinde olmamayı kendi diplomasisinin iki ana pratiği haline getirmiştir. Ayrıca İslam dinini yayma ideali de Osmanlı dış politikası ve diplomasisini etkileyen önemli faktörlerden biriydi. Bu faktör Osmanlıların diğer devletlerle olan ilişkilerinde belirleyici bir rol

Ayrıca savaşa göre çok daha kullanışlı ve pratik bir yol olarak sürekli diplomasinin tercih edilmesi makul bir çözüm olarak görülmüyordu. Bk. Kınılı, *Osmanlı'da Modernleşme ve Diplomasi*, s. 80-81; Namık Sinan Turan, *İmparatorluk ve Diplomasi*, s. 70.

⁴⁸ Halil İnalcık, "Avrupa Devletler Sistemi, Fransa ve Osmanlı", *Doğu-Batı*, S. 14, 2001, s. 138.

⁴⁹ Geoff R. Berridge, "Diplomatic Integration with Europe before Selim III", *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional?*, (ed. A. Nuri Yurdusev), Palgrave Macmillan, 2004, s. 124; Ali İbrahim Savaş, "Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi", *Osmanlı*, C. I, (ed. Güler Eren), Ankara 1999, s. 644.

oynamaktaydı.⁵⁰ Osmanlı idarecileri de Hristiyan bir devletle eşitlik ilkesine dayalı olarak müzakere yapmak ve antlaşma yapmayı bu prensiple uyuşmayan bir uygulama olarak yorumluyordu. Bütün bu pratikler ve gerekçeler Osmanlıların Batı tarzı diplomasi uygulamasına uzak kalmasına ve belki de bu sisteme çok geç entegre olmalarına yol açtı.⁵¹

Osmanlıların Batı tarzı diplomasi uygulamasına dahil olmamaları ile ilgili farklı görüşler ileri sürülmüştür. Osmanlıların daimî elçi göndermemelerine rağmen kendi başkentlerinde diğer devletlerin elçilerini kalıcı olarak kabul etmelerinin sebebini kendilerine duyulan saygı ve devletler nezdinde kazanmış oldukları itibarla açıklamaya çalışanlar olduğu gibi Türklerin Müslüman olmayan bir topluluk içinde uzun süre yaşamak istemediklerinden dolayı daimî elçiler göndermediği de öne sürülmektedir. Karal, bu uygulamanın temelini Osmanlıların kimseye ihtiyaç duymadan kendi kendine yetebilme gücüne sahip olmalarından kaynaklandığını da ifade etmektedir.⁵² Unat ise askerî ve siyasî bakımdan güçlü olmanın verdiği öz güvenden dolayı tek taraflı bir politaka takip edilmesinin sonraki dönemlere de sirayet ettiğini söylemektedir.⁵³

Güç bağlamında benzer bir yorumu da İpşirli yapmış ve ona göre de askerî bakımdan güçlü olunan ve bilgi toplama konusunda zengin kaynakların olduğu bir dönemde daimî elçi tayin etmeyerek Osmanlıların Avrupa devletlerinin siyasî-diplomatik tuzaklarından kendini uzak tutma imkanı bulduğuna vurgu yapmaktadır.⁵⁴ Savaş ise bir devlet nezdinde daimî elçilik bulundurmanın o devletin meşruiyetinin tanınması anlamına geleceğinden dolayı Osmanlıların bundan kaçındıklarını ve tek

⁵⁰ Halil İnalcık, “Türk Diplomasi Tarihinin Sorunları”, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*, TTK, Ankara 1999, s. XVI.

⁵¹ Ahmet Dönmez, “Osmanlı Devleti’nde Tek Taraflı Diplomasi Anlayışı ve Karşılıklı Diplomasiye Geçiş Süreci”, *Osmanlı Diplomasi Tarihi Kurumları ve Tatbiki*, (ed. Mehmet Alaaddin Yalçinkaya-Uğur Kurtaran), Grafik Yayınları, Ankara 2018, s. 147.

⁵² Enver Ziya Karal, *Selim III’ün Hatt-ı Hümayûnları 1789-1807*, TTK, Ankara 1946, s. 164-165.

⁵³ Faik Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, TTK, Ankara 1968, s. 14.

⁵⁴ Mehmet İpşirli, “Elçi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. XI, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, s. 9.

tarafı bir diplomasiyi tercih ettiklerini vurgulamaktadır.⁵⁵ Yurdusev de Osmanlıların Avrupa devletlerine karşı yürütmüş oldukları gaza-cihat anlayışı doğrultusunda bu devletlerin topraklarını kendi ülkesine katma arzusu içinde olmalarından dolayı kendini Avrupa diplomasi sisteminin dışında tuttuğunu söylemektedir.⁵⁶

Osmanlılar 1793'e kadar yabancı ülkelerde daimî elçilik açma gereği duymamıştır. Bunun yerine erken dönemlerde nâmeresân, çavuş veya müteferrika gibi saray memurlarını daha sonra ise kalemiye mensuplarını kısa süreli olarak yabancı devletlere diplomatik misyonla göndermiştir. 1793'te Londra'da ilk Osmanlı daimî temsilciliğinin açılışına kadar olan bu dönem, Osmanlıların ad hoc diplomasi dönemi olarak kabul görmüş ve hususi bir misyona yönelik (*ad hoc*) elçiler gönderilmiştir. Bu elçiler, gönderildikleri ülkelerde diplomatik görevlerini nihayete erdirene kadar orada ikamet ediyor, resmî kabuller, Osmanlı padişahı tarafından gönderilen mektup ve hediyelerin sunulması ile ülkenin yöneticisi tarafından padişaha gönderilecek olan cevabi mektup ve hediyelerin teslim alınması gibi mutad uygulamaları yerine getiriyordu.⁵⁷ Bütün bu sürecin dışında kalan zaman diliminde ise Osmanlı elçisi adına ziyaret programları düzenleniyor ve ziyaretler sonrası İstanbul'a dönüş süreci başlıyordu.⁵⁸

1699 Karlofça Antlaşması'na kadar diplomaside yukarıda da kısaca izah edildiği üzere tek taraflı bir yöntem izleyen Osmanlılar bu antlaşma ile birlikte tarihinde ilk kez resmî olarak bir devletin de arabuluculuğunu kabul ediyordu. Bu durum, 1606

⁵⁵ Savaş, *Osmanlı Diplomasisi*, s. 17.

⁵⁶ A. Nuri Yurdusev, "Ottoman Attitude Toward Diplomacy", *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional ?*, (ed. A. Nuri Yurdusev), Palgrave Macmillan, 2004, s. 8-10.

⁵⁷ Ali Akyıldız, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 51.

⁵⁸ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bk. Bülent Arı, "Early Ottoman Diplomacy: Ad Hoc Period", *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional ?*, (ed. A. Nuri Yurdusev), Palgrave Macmillan, 2004, s. 36-65; Berridge, "Diplomatic Integration with Europe before Selim III", *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional ?*, (ed. A. Nuri Yurdusev), Palgrave Macmillan, 2004, s. 114-130; Savaş, *Osmanlı Diplomasisi*, s. 10-16; Ahmet Dönmez, "Osmanlı Devleti'nde Tek Taraflı Diplomasi Anlayışı ve Karşılıklı Diplomasiye Geçiş Süreci", *Osmanlı Diplomasi Tarihi Kurumları ve Tatbiki*, (ed. Mehmet Alaaddin Yalçınkaya-Uğur Kurtaran), Grafiker Yayınları, Ankara 2018, s. 145-178; Namık Sinan Turan, "Ad Hoc'dan Sürekli Temsile Geçiş Sürecinde Osmanlı Diplomasisinin Modernleşmesi: III. Selim ve II. Mahmud Dönemleri", *Toplum, Tarih ve Siyaset Üzerine Yazılar: Prof. Dr. Cemil Oktay'a Armağan*, Gazi Kitabevi, (haz. H. Birsan Hekimoğlu ve İnci Özkan Kerestecioğlu), Ankara 2021, s. 197-225.

Zitvatoruk Antlaşması kapsamında Avusturya imparatorunun “Kaiser” olarak tanınmasının ardından Osmanlı diplomasisinin almış olduğu ikinci büyük darbe ve prestij kaybıydı. Yine daha önce casus olarak değerlendirilen ve rehine gibi davranılan yabancı elçiler daha dostana mumale görmeye başlamışlar ve buna paralel olarak yabancı devlet yöneticileri için “miknetlü ulu dostumuz” gibi tabirler kullanılmaya başlanmıştır.⁵⁹

Karlofça Antlaşması’nın müteakip Osmanlı dış politikası ve diplomasisi pratikleri önemli ölçüde değişmeye başlamıştır. Atak konumda olan Osmanlılar daha savunmacı politikalar üretmeye yönelerek devletlerarası ilişkilerde politik dengeleri göz önünde bulundurmaya çalışmıştır. Savaş zamanlarında rakip olarak görülen devletlerin tarafsızlığını sağlayabilmek için elçiler gönderilmiştir. Bu tarz yeni yöntem ve yaklaşımlar Osmanlılar açısından tek taraflı politik devrin sona erdiğini, diplomaside karşılıklı müzakere prensibine geçilmeye başlandığını ve dengeleri gözetmenin bir zorunluluk haline geldiğini açıkça ortaya koymaktadır.

1. 1. 3. XVIII. Yüzyılda Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi

Osmanlıların XVIII. yüzyıla kadar olan süreç içerisinde devletlerarası münasebetlerde takip ettikleri usul yukarıda da ifade edildiği üzere kendi kendine yeterliliğin verdiği öz güven ile askerî ve siyasî arenadaki üstünlükleri gibi nedenlerden dolayı tek taraflı bir diplomasi usulüne dayanmaktaydı. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da Avrupa devletleri ile ittifak yapmak yoluna müracaat olunmuyordu. Ancak 1699 Karlofça Antlaşması sonuçları itibarıyla Osmanlı dış politikasında yeni bir sürecin başlangıcını ifade ediyor ve bu yeni başlangıç Avrupa devletleriyle olan ilişkilerin yönetim biçimi üzerinde de değişikliklerin yapılmasını zaruri kılıyordu. Çok geçmeden 1718 Pasarofça Antlaşması ile de Osmanlılar açısından diplomatik pratikler biraz da değişmeye başlayacaktı.

Pasarofça’da yürütülen müzakerelerin içeriği ve antlaşma maddeleri Osmanlıların uluslararası hukuk kurumlarına, ticaret ve konsolosluk bağlarına saygı

⁵⁹ Savaş, *Osmanlı Diplomasisi*, s. 17.

göstermekte olduğuna işaret etmekteydi. Bununla birlikte Osmanlı yönetimi yine Pasarofça Antlaşması'nın ilgili maddeleri göz önünde bulundurulduğunda deniz ticaretinin ve tüccar gemilerinin güvenliği gibi konularda da uluslararası kuralları benimsemişti. Devletlerarası hukuk ve diplomasi kurallarına uygun olarak seyrüsefâin uygulamaları, Osmanlı denizlerinde bayrak ve taşımacılık hakkı, konsoloslukların hukuki statüleri ve yapısı, harç yükümlülükleri ve esirlerin değişimi gibi hususlarda da düzenlemeler yapılmıştı.⁶⁰

Pasarofça Antlaşması, Osmanlı devlet teşkilatını ve Osmanlı bürokrasisini etkilemesi bakımından mühim bir role sahiptir. Antlaşmanın imzalandığı sırada sadrazam olan Damad İbrahim Paşa'nın takip ettiği politikalarla birlikte Bâbıâli devletin yönetim merkezi olarak kurumsallaşmaya başlamış, kalemiye bürokrasisi güçlenmiş ve reisülküttaplık makamı eskiye nazaran daha önemli bir hale gelmeye başlamıştı. Yine XVIII. yüzyılın diğer yüzyıllara göre -*görece*- daha uzun süren barış dönemlerine sahne olması askerlerin devlet yönetimindeki etkilerinin azalmasına ve idarî kadrolarının bürokratlar tarafından deruhte edilmeye başlamasına da yol açmıştır. Bu durum bürokrasinin işleyişi ve bürokratik uygulamaların yönetilmesinde reisülküttab ve diplomasiyle ilgili kalemlerde çalışanların etki kuvvetlerini artırmalarını kolaylaştırmıştır. Nitekim elçilik görevi ile 1720'de Fransa'ya gönderilen Yirmisekiz Çelebi Mehmed'in asker kökenli olmaması ve 1757'de Viyana'ya ardından da 1763 yılında Prusya'ya giden Ahmed Resmî Efendi'nin de kalemiye sınıfına mensup bir kişi olması söz konusu durumu örneklendirmektedir.⁶¹

⁶⁰ Fatih Yeşil, "Pasarofça Antlaşması ve Osmanlı Diplomasisindeki Değişim", *Harp ve Sulh 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Sempozyumu Bildirileri*, (yay. haz. Gültekin Yıldız), Milli Savunma Üniversitesi Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı Merkez Basım ve Yayınevi, İstanbul 2019, s. 106.

Müzakerelerin yürütülüş şekli ve diplomatların tutumu hakkında bk. Abdülkadir Özcan, "Pasarofça Antlaşması", *DİA*, C. 34, 2007, s. 177-181; Güner Doğan, "İstenmeyen Barış Pasarofça'da Osmanlı-Venedik Diplomatları ve Diplomatik Tavrıları", *Harp ve Sulh 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Sempozyumu Bildirileri*, (yay. haz. Gültekin Yıldız), Milli Savunma Üniversitesi Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı Merkez Basım ve Yayınevi, İstanbul 2019, s. 111-127.

⁶¹ Kınılı, *Osmanlı'da Modernleşme ve Diplomasi*, s. 122. Ayrıca elçilik vazife ile gidenlerle bu kişilerin maiyetlerinde bulunanların çoğunun kendi akrabaları ve hizmetlilerinden oluşması da dikkat çekici başka bir husustur. Örneğin; Fransa'ya giden Yirmisekiz Çelebi Mehmed ve oğlu Mehmed Said, Rusya'ya giden Nişli Mehmed Ağa'nın oğlu, Rusya'ya giden Mehmed Emni ve kardeşi İbrahim Bey, Hindistan'a giden Salim Efendi'nin heyetindeki Yusuf Ağa ve oğlu Mehmed Emin Efendi, Prusya'ya

XVIII. yüzyıldan önce İstanbul'da bulunan elçiler, Bâbîâli veya dîvân-ı hümayunda belirli teşrifat kaideleri içerisinde kendilerine tayin edilen günde kabul edilirdi. XVIII. yüzyıl başlarından itibaren sürekli elçilerin artması, bu elçilerin diplomatik faaliyetlerine Osmanlı Devleti tarafından cevap verecek en münasip kurum olarak reisülküttaplığın öne çıkmasına yol açtı. Doğal olarak Osmanlı Devleti nezdinde bulunan ikamet elçilikleri veya özel olarak görevlendirilmiş farklı rütbelerdeki geçici elçiler bütün ilişkilerinde öncelikle Bâbîâli'ye ve dolayısıyla reisülkütuba müracaat etmek zorunda kalıyordu. Böylece reisülküttaplık makamı dış politikanın belirlenmesinde ve uygulanmasında önemli roller üstlenmeye başlamıştı.⁶²

Pasarofça Antlaşması sonrası dönemde diplomasi alanında öne çıkan diğer önemli bir husus da sefaretname⁶³ metnilerindeki artış ve buna bağlı olarak da Avrupa'nın durumunu, uluslararası ilişkilerde devletlerin tutumlarını öğrenme, kendinden farklı olanı tanıma ve anlamlandırma isteğindeki zihinsel dönüşüm ile elde edilen verilerin İstanbul'a aktarımını sağlamak. Bunların yanı sıra dış politikada karşılaşılan sorunlarda hangi devletin kendisinin yanında olabileceğini önceden kestirebilme ve savaş hallerinde tarafızlıkların sağlanabilmesi için en pratik yöntemlerin keşfedilme arzusunu da göz ardı etmemek gerekmektedir. Nitekim yukarıda bahsi geçen Yirmisekiz Çelebi Mehmed'in 1720 yılında Fransa'ya gönderilmesi tarih yazımında Fransa'nın daha yakından tanınması amacıyla gerçekleştirildiği hususunda fikir birliği bulunsa da son yapılan bir çalışmada bu elçilik faaliyetinin bu amaca matuf olmadığı aksine Habsburglara karşı bir Osmanlı-Fransız

giden Ahmed Resmî Efendi ve kayınbiraderi Ahmed Azmî Efendi ve Prusya'ya giden Giritli Ali Aziz Efendi ve oğlu Selüver Efendi. Bu elçilerin yakın akrabalarının bir kısmı Osmanlı hariciyesinde yer almışlar ve hatta elçi olarak da atanmışlardır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Alaaddin Yalçinkaya, "Osmanlı Zihniyetindeki Değişimin Göstergesi Olarak Sefaretnamelerin Kaynak Değeri", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S. 7, 1997, s. 321.

⁶² Mehmet İpşirli, "Bâbîâli", *DİA*, C. 4, 1991, s. 379; Recep Ahışalı, "Reisülküttâb", *DİA*, C. 34, 2007, s. 548; Yeşil, "Pasarofça Antlaşması ve Osmanlı Diplomasisindeki Değişim", s. 108.

⁶³ En genel manasıyla sefaretname; yabancı memleketlere gönderilmiş olan sefirlerin (elçilerin) İstanbul'dan hareketlerinden başlayarak gittikleri yerlerde gördükleri şeylerle görüştikleri devlet adamları, siyasi hadiseler ve yaptıkları işler hakkında tanzim ve takdim ettikleri raporlara verilen addır. Bk. M. Z. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. III, Ankara 1983, s. 318.

ittifakı oluşturmaya hedeflediğini ortaya koymuştur.⁶⁴ Bu durum bir bakıma Osmanlı diplomasisinin değişen yüzünü yansıtmaktadır. Bu yeni politik sistemin adımları; rakiplere karşı ittifaklar kurmak, Karlofça ve Pasarofça Antlaşmaları'yla kaybedilen toprakları geri almak ve bunu büyük savaşırlara girmekten kaçınarak devlet hazinesini zora sokmadan başarabilmekti. Bu süreci yöneten III. Ahmed ve Veziriazam İbrahim Paşa barış taraftarı bir siyaset takip etme hususunda fikir birliği içindeydiler. Veziriazam İbrahim Paşa'nın "tabiatı itibarıyla harpten, mücadeleden nefret eden, memleketi sulh ve sükûn içinde inkişaf ettirmeği isteyen ve aynı zamanda zevk ve sefaya düşkün ince mizaçlı ve Avrupa ahvaline sükûnetle seyirci kalmak isteyen"⁶⁵ bir kişi olarak tasvir edilmiş olmasına rağmen III. Ahmed ve İbrahim Paşa arasındaki yazışmaların gösterdiği üzere, ordunun ve hazinenin tükendiğini bilen padişah ve veziriazam, Pasarofça'da kaybedilen toprakları kurtarmanın vaktini bekliyor⁶⁶ ve bunu mümkün olduğunca yeni diplomatik teamüllere uygun bir yol izyerek başarmayı hedefliyorlardı. Bunun içindir ki Lehistan sorunu nedeniyle araları bozulan Rusya ve İsveç arasında meydana gelen çatışmalardan uzun müddet uzak kalmaya çalışmış ve İran'la olan ilişkileri de düzeltmek için çaba sarf ettiler.⁶⁷ Ancak 1709'da Poldova'da Ruslara yenilen İsveç Kralı XII. Karl'ın Osmanlılara sığınması Osmanlı-Rus ilişkilerinde bir krizin doğuşuna sebebiyet verecekti.⁶⁸ Nitekim çok geçmeden 1711'de Prut'ta meydana gelen savaş sonunda imzalanan Prut Antlaşması ile Osmanlılar Karlofça'da kaybettikleri Azak'ı tekrar geri aldı.⁶⁹ Tekrar sefaretnamelere dönecek olursak 1793 senesine kadar yabancı ülkelere gönderilen elçilerin sefaretnameleri tarihî, sosyokültürel ve coğrafi öğeleri içeren seyahat yazıları şeklindedir. Bu eserlerde, elçilik görevinin başlangıç gününden, son bulduğu güne kadar görülen,

⁶⁴ Ömer Gezer, "Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Fransa Elçiliği", *Belleten*, C. 88/S. 311, Nisan 2024, s. 176. Ayrıca bk. Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, (yay. haz. Ahmet Kuyaş), YKY Yayınları, İstanbul 2012, s. 56.

⁶⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. IV/1, TTK Yay., Ankara 1995, s. 148, 150.

⁶⁶ Şaduman Tuncer, *Sultan III. Ahmed - Günlük Yaşantısı, Yakın Çevresi ve Şahsiyeti*, Timaş Yay., İstanbul 2023, s. 135.

⁶⁷ Turan, *İmparatorluk ve Diplomasi Osmanlı Diplomasisinin İzinde*, s. 254.

⁶⁸ Söz konusu krizin, diplomatik süreci ve sonuçları için bk. Mustafa Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Karaman 2018, s. 29-75.

⁶⁹ Kemal Beydilli, "Prut Antlaşması", *DİA*, C. 34, 2007, s. 360.

yaşanan her şey ayrıntıları ile anlatılmıştır. 1793 yılından sonra üç yıl gibi bir süreyle tayin olunan daimî elçilerin sefaretnameleri ise daha ziyade politik metinlerdir. Ancak 1730 yılında Viyana'ya giden Reisülküttab Mustafa Efendi'nin sefaretnamesi her ne kadar bu dönemden önce kaleme alınmış olsa da şekil itibarıyla 1793 sonrası sefaretnameleri gibi politik bir içeriğe sahiptir.⁷⁰

XVIII. yüzyıl Osmanlı diplomasisinin önemli sacayaklarından biri de 1739 Belgrad Antlaşması ve bu antlaşmayı takip eden süreçtir. Osmanlılar bu antlaşmayla 22 yıl sonra Belgrad'ı tekrar almayı başarmıştır. I. Mahmud'un (1730-1754)⁷¹ saltanatı boyunca takip edilen barış siyaseti 1739'dan 1768'e kadar olan uzun barış döneminin sağlam bir zemin üzerine kurulmasını sağlamıştı. Bu bakımdan I. Mahmud'un saltanat dönemi Osmanlı diplomasisinin en parlak devirlerinden biri olarak kabul edilmekte ve Belgrad Antlaşması Osmanlıların imzaladığı en şanlı barış antlaşması olarak değerlendirilmektedir.⁷² Ancak hemen burada belirtilmesi gereken bir husus da bu uzun barış döneminin Osmanlı ordusu ve askerî modernizasyonunu olumsuz etkilediği yönündeki eleştirilerin varlığıdır. Eleştiriler, bu 'uzun barış döneminin' Osmanlı askerî tarihi bakımından bir 'gerileme devri' olarak görüldüğüne ilişkindir. Bu dönem hem askerî bilgi ve tecrübenin aktarılmasının önünü kesmiş hem de deneyimli komutan ve askerlerin sayısının azalmasına yol açmıştır.⁷³

I. Mahmud'un takip ettiği barış siyaseti döneminde İsveç, Fransa, Napoli ve Toskana Devletleri ile ticaret antlaşmaları akdedildiği görülmektedir. Esasen yapılan bu ittifakların temel argümanı hem Rus tehdidine karşı Avrupa devletleri ile yakınlaşma ve yalnızlıktan kurtulma hem de ticarî faaliyetleri çeşitlendirmektir. Ayrıca bu antlaşmalarla birlikte biraz önce bahsedilen 'uzun barış' döneminin de kapısı sonuna kadar açılmıştır. İsveç ile yapılan antlaşma ile 1740'dan 1798'e kadar

⁷⁰ Kemal Beydilli, "Sefaret ve Sefaretnâme Hakkında Yeni Bir Değerlendirme", *Osmanlı Araştırmaları*, C. 30, S. 30, 2007, s. 25; Kemal Beydilli, "Sefâretnâme", *DİA*, C. 36, 2009, s. 292-293; Savaş, *Osmanlı Diplomasisi*, s. 15.

⁷¹ I. Mahmud dönemi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Uğur Kurtaran, *Bir Zamanlar Osmanlı Sultanı I. Mahmud ve Dönemi*, Atıf Yayınları, Ankara 2014; *Gölgelenen Sultan, Unutulan Yıllar I. Mahmud ve Dönemi (1730-1754)*, (haz. Hatice Aynur), C. I-II, Dergâh Yayınları, İstanbul 2021.

⁷² Savaş, *Osmanlı Diplomasisi*, s. 32.

⁷³ Uğur Demir, *1768-1774 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi*, TTK, Ankara 2023, s. 2-13.

uzan bir zaman dilimini kapsayan karşılıklı bir dostluk dönemine girilmiştir. Tezimize konu olan Napoli Krallığı ile de 7 Nisan 1740 tarihinde akdedilen antlaşmayla bir Avrupa devletiyle de karşılıklı dostluk ilişkileri tesis edilmiştir. Bu dostluk ilişkisi daha sonra Osmanlı-İspanya ilişkilerinin bir nebze de düzelmesini sağlayacak olan 1782 Osmanlı-İspanya Ticaret Antlaşması'nın imzalanmasına da katkı sunacaktır. Yine aynı şekilde Fransa ile yapılan 1740 tarihli antlaşma Napolyon'un Mısır'ı işgal girişimine kadar olan süre zarfında Osmanlı-Fransa ilişkilerinin dostluk çerçevesinde şekillenmesi ve ilerlemesini sağlayacaktı. Son olarak 1742 yılında Toskana ile yapılan antlaşma da Osmanlılar ile Avusturyalılar arasındaki barışın 1787 yılına kadar uzamasına vesile olacaktır. Sonuç olarak I. Mahmud'un Avrupa devletleri ile kurduğu iyi ilişkiler hem barışçıl politikaları uygulamak için bir fırsat yaratmış hem de kendisine karşı oluşturulabilecek tehditlerin önünü kesmek için ittifaklar kurma imkânı sağlamıştır.⁷⁴

XVIII. yüzyıl, Avrupa için uzun süreli savaşların yaşandığı kanlı bir asır olarak ön plana çıkmaktadır. Lehistan Veraset Savaşları (1733-1735), Avusturya Veraset Savaşı (1740-1748) ve Yedi Yıl Savaşları (1756-1763) yüzyılın sonunda patlak verecek olan Koalisyon Savaşları'nın ön hazırlığı gibiydi. Osmanlı idarecileri de bu durumdan faydalanmak istiyor, Karlofça ve Pasarofça'da kaybedilen toprakları geri alma ülküsü ile doğru zamanı bekliyorlardı. Hatta Yedi Yıl Savaşları'nın başlamasının hemen peşinden padişah olan III. Mustafa'nın (1757-1774) savaşa müdahil olarak kaybedilen yerlerin geri alınması için harekete geçme isteği bile gündeme gelmişti. Ancak Veziriazam Ragıb Paşa böylesi bir savaşa girmenin faydadan çok zarar getireceği düşüncesiyle hareket ederek devleti savaşa sokmamak için tüm diplomatik yolları denememiş ve tarafsız kalınmasını sağlamıştı.⁷⁵

III. Mustafa kaynaklarda devlet işlerine önem veren, kabiliyetli, muhakeme yeteneğine sahip, merhametli, hayır sever, cömert, kadim gelenek ve kaidelere saygılı,

⁷⁴ I. Mahmud döneminde Avrupa devletleri ile imzalanan antlaşmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Uğur Kurtaran, I. Mahmud Dönemi'nde Avrupalı Devletler ile Yapılan Ticaret Antlaşmaları ile Verilen İmtiyazlara Dair Değerlendirmeler", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S. 41, 2017, s. 219-256.

⁷⁵ Demir, *1768-1774 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi*, s. 104.

adaletli, tutumlu, kitaplara ve ilme önem veren bir kişi olarak anlatılmakla birlikte kişilik itibarıyla heyecanlı ve enerjik bir yapıya sahipti. Hatta savaşı, farklılığını ortaya koymak ve başarılı bir hükümdar olduğunu göstermek için bir araç olarak görmekteydi.⁷⁶ Ragıp Paşa'nın bilgi ve tecrübelerinden yararlanmayı ihmal etmese de onun vefatı ile birlikte kendi farklılığını ortaya koyacağı bir fırsatı da bekliyordu. Bu fırsat Rusya'nın Lehistan'a müdahale etmesi olarak tezahür etmişti. Yine savaş karşıtı olan Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın yerine Rusya'ya savaş ilan edilmesine taraftar olan Hamza Paşa'nın getirilmesi Osmanlılar için uzun sürecek bir savaşa bir adım daha yaklaşılmasına neden olacaktı. Sadaret değişikliğinin hemen akabinde 1768'de Rusya'ya savaş ilan edildi. Bu savaş Osmanlı dış politikası ve diplomasisine büyük bir darbe vuran 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile nihayete erdi. Küçük Kaynarca Antlaşması'nın ardından askerî başarısızlığın çok açık bir şekilde ortaya çıkmasıyla Osmanlılar bu alandaki eksikliklerini gidermek için reform yapmaya karar vermişti.⁷⁷ Bu reformlara ek olarak özellikle de Avusturya ve Rusya'ya karşı yeni diplomatik yöntemler geliştirmek gerektiğini de anlamışlardı.⁷⁸ Ancak yüzyılın sonuna doğru imzalan Zıştovi (1791) ve Yaş (1792) Antlaşmalarıyla da Osmanlıların toprak kayıpları devam etmiş ve diplomasi alanındaki prestijleri günden güne erimeye devam etmiştir.

XVIII. yüzyıl Osmanlı diplomasisinin önemli konularından biri de yüzyılın sonunda doğru III. Selim'in tahta çıkmasından kısa süre bir sonra Avrupa'da Osmanlı ikamet elçiliklerinin kuruluşudur.⁷⁹ Avrupa başkentlerine daimî elçilerin atanması yeni bir döneme girişi simgeliyordu ve bu dönemde diplomaside eşitlik esası benimsendi.⁸⁰

⁷⁶ Muhammed Özler-Kadir Demirel, "III. Mustafa'nın Bostancılar Ocağı Kütüphanesi ve Vakfettiği Kitaplar", *Belgeler*, S. 43, Haziran 2024, s. 17; Demir, *1768-1774 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi*, s. 100.

⁷⁷ Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca'dan Tanzimat'a Islahat Düşünceleri," *İlmi Araştırmalar*, C. VIII, İstanbul, 1999, s. 25-26; Virginia Aksan, *Savaşta ve Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı Ahmed Resmi Efendi 1700-1783*, (çev. Özden Arıkan), İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997, s. 169.

⁷⁸ Ömer Kürkçüoğlu, "The Adoption and Use of Permanent Diplomacy," *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional?*, (ed. Nuri Yurdusev), Palgrave-Macmillan, 2004, s. 131- 132.

⁷⁹ Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ercümen Kuran, *Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Siyasi Faaliyetleri 1793-1821*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1968.

⁸⁰ J. C. Hurewitz, "The Europeanization of Ottoman Diplomacy: The Conversion From Unilateralism to Reciprocity in the Nineteenth Century," *Belleten*, C. XXV, S. 99, Temmuz 1961, s. 461.

Osmanlılar ilk ikâmet elçiliğini 1793 yılında Londra'ya açarak Yusuf Agâh Efendi'yi de oraya ilk sürekli elçi olarak tayin etti.⁸¹ Ancak ilk elçilerin ardından gönderilenlerin diplomatik sorunlara çözüm üretme ve karar alma süreçlerine etki etmekteki başarısızlıklarına İstanbul ile haberleşmede yaşadıkları sorunlar da eklenince ikâmet elçiliklerinden çok fazla faydalanılamadı. 1793'te başlayan süreç 1811'de son buldu ve ikâmet elçiliği yöntemine son verildi.⁸²

XVIII. yüzyılda diplomasi alanında meydana gelen değişim Osmanlı diplomatikasına da yansımıştı. Bu yansımanın izlerini ahidname metinlerindeki üstünlük ifade eden cümlelerde ve hitap formlarında görmek mümkündür. Erken dönem ahidnamelerinde, antlaşmaların Osmanlı padişahı tarafından bahşedildiğinin altı çizilmekteydi. Ancak zamanla artık antlaşmaların Osmanlı padişahı tarafından sunulan bir lütuf değil padişaha dikte ettirilen kabul ettirelen bir şekle dönüştüğü anlaşılmaktadır. Önceki ahidnamelerde “*Her daim muzaffer Sultan tarafından, her daim mağlup kâfir Kralına bahşedilmiştir*” ifadesi “... tarafeynden mün ‘akid olan musalâha-i şerîf-kabûlde peyvest olub vech-i meşrûh üzere sulh û salâhı ben dahi kabul idüb ...” şekline dönüşmeye başlamıştır.⁸³ Örnek olarak verilen metinde de açıkça görüleceği üzere padişah sunulan antlaşmayı kabul ettiğini ifade etmektedir. Burada dikkaet edilmesi gereken başka bir ifade de “*mağlup kâfir*” kelime grubudur. “Mağlup kâfir” ifadesi XVIII. yüzyılda “*dostumuz haşmetlü miknetlü*” formuna dönüşecektir. Bir başka örnekte de Osmanlı padişahının elkabının önceki metinlere göre çok daha kısa tutulduğu görülmektedir. 1739 Belgrad Antlaşması’nda I. Mahmud’un elkabı “*şevketlü kudretlü pâdişâh-ı Âl-i Osman ve Rum ili ve Anadolu’nun mâliki Sultan Mahmûd Hân Hazretleri...*” şeklindedir. Aynı antlaşma metninde Avusturya Kralı VI. Karl ise “*Karoluş bî-lütfu’llâhi te’âlâ müntehâb Roma İmparatoru dâ’imen Agustos Nemçe ve İspanya ve Hînd-i cedîd ve Macar ve Çeh ve Dalmaçya ve Hırvaçya İskalar ve Serbiya iki Sicilya’nın kralı ve Avusturya’nın arhı*

⁸¹ Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Alaaddin Yalçinkaya, *The First Permanent Ottoman Embassy in Europe: The Embassy of Yusuf Agâh Efendi to London (1793-1797)*, İstanbul 2010.

⁸² Turan, *İmparatorluk ve Diplomasi Osmanlı Diplomasisinin İzinde*, s. 288-291; Mustafa Soykut, *Italian Perceptions of the Ottomans Conflict and Politics through Pontifical and Venetian Sources*, Peter Lang, 2011, s. 243.

⁸³ Uğur Kurtaran, *Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri 1526-1791*, s. 114.

dükâsı ve Burgondiya ve Milan ve Berapaçiya ve Viyana ve İştirya ve Karantiya ve Karanbele ve Lemyorka ve Lükenburga ve Vitmirya zîr-i bâlâ Silejya ve Osavya Roma İmparatorluğu'nun markizi ve Bugundiya ve Marovya zîr-i bâlâ Luzaçya'nın dükâsı ve Habsburg ve Filenderiya ve Tirol ve Gozentiya ve Stogburg ve sâ'irlerinin kontesi..." olarak geçmektedir.⁸⁴ Görüldüğü üzere Osmanlı padişahının elkabı Avusturya kralının elkabının yarısı kadar bile değildir. Sonuç olarak Osmanlıların kullandıkları diplomatik dilin siyasî ve askerî mecralarda meydana gelen gelişmelere paralel olarak değişime uğradığını söylemek yerinde olacaktır.

1. 2. Osmanlı-Napoli Krallığı İlişkilerinin Tesisi

1. 2. 1. Veraset Savaşları ve Napoli Krallığı'nın Bourbon Hanedanı'nın Hakimiyetine Geçiş

Bugünkü İtalya, Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkıldığı 476'dan 1870 yılına kadar siyasî birlikten yoksun bir coğrafya sahasıydı. Sayıları yüzyıllara göre değişen irili ufaklı devletler birbirlerine üstünlük sağlamak için uğraşırken bu coğrafya diğer devletlerin mücadele alanı haline geldi. Bizanslılar, Araplar, Normanlar, Fransızlar, İspanyollar ve Avusturyalılar İtalya'nın kuzeyinde ve güneyinde farklı zamanlarda egemenliklerini tesis etmek istediler.⁸⁵ Siyasî ve askerî mücadelelere rağmen Orta ve Yeniçağ İtalyası'nın göze çarpan en mühim özelliklerinden biri Venedik ve Ceneviz gibi şehir devletlerinin denizciliğe ve ticarete verdikleri önem dolayısıyla dönemlerinin en zengin devletleri haline gelmiş olmalarıdır.⁸⁶ Akdeniz'e komşu olan -İspanyollar ve Osmanlılar gibi- devletler 1450'lerden 1650'lere kadar süren zaman zarfı içinde topraklarını genişlettiler, hakimiyet alanlarını pekiştirerek güçlerinin zirvesine ulaştılar. Ancak bu devletlerin varlığı Venedik ve Cenevizliler için her zaman tehlikeli bir ortam yaratmadı. Çünkü Venedik ve Cenevizlilerin diğer devletlerle olan

⁸⁴ Hilal Çiftçi, "Osmanlı Devleti'nin XVIII. Yüzyılda Diplomasi Alanında Geçirdiği Değişimin Diplomatik Dile Yansıması", *XVIII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, 1-5 Ekim 2018/Ankara*, C. III, (yay. haz. Semiha Nurdan-Muhammed Özler), Ankara 2022, s. 685.

⁸⁵ Süreç hakkında genel bir bilgi için bk. Jeremy Black, *Kısa İtalya Tarihi*, (çev. Ekin Duru), Say Yayınları, İstanbul 2020, s. 41-63; Ahmet Kavas, "İtalya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 23, 2001, s. 446-448.

⁸⁶ Şerafettin Turan, "İtalya", *DİA*, C. 23, İstanbul 2001, s. 448

ilişkileri çoğunlukla ticaret ve paranın Avrupa'ya ve Akdeniz'e aktarımına dayalı karşılıklı bir menfaate bağlıydı.⁸⁷

İtalyan şehir devletleri denizcilik ve ticarî faaliyetleri sayesinde Ege ve Karadeniz kıyılarıyla birlikte Levant olarak adlandırılan Doğu Akdeniz bölgesine de zaman içinde girerek Asya-Avrupa ticaretinde başat konuma gelmeyi başarmışlardı.⁸⁸ İtalyan tüccarlar, Almanya ve Orta Avrupa'dan topladıkları köleleri Afrika ve Doğu Akdeniz'de satıyor ya da İngiliz ve Felemenk kumaşlarını İstanbul ve Karadeniz sahillerindeki limanlara taşıyordu.⁸⁹

İtalyan şehir devletleri, çok geniş bir coğrafya üzerinde pek çok devlet ile hem kara hem de deniz yolları vasıtasıyla etkileşim içinde olmuşlardı. İtalyan devletlerinin ikili ilişkilerde bulunduğu siyasi yapılardan biri de hiç şüphesiz uzun bir süre Akdeniz'de varlığını hissettirmiş olan Osmanlı Devleti idi. Osmanlılar bu şehir devletlerinin Levant ticaretini engellememiş aksine ticaretlerini sürdürmelerini garanti altına almıştır.⁹⁰ Özellikle Venedikliler ve Cenevizlilerin doğal ve beklenildiği üzere Osmanlı Devleti ile ticarî alanda yakınlaştıkları görülmektedir. Bu temasın birincil amacı hiç şüphesiz Selçuklu ve Beylikler döneminde kazandıkları ticarî imtiyazlarının sürdürülmesini sağlamaktı. Cenevizliler, 1387'de I. Murad ile imzaladıkları ticaret ve dostluk antlaşmasıyla Osmanlı toprakları üzerinde ticaret yapma hakkı kazandılar. Venedikliler ise çok geçmeden üç yıl sonra 1390'da I. Bayezid ile imzaladıkları antlaşma ile Osmanlı topraklarında ticaret yapma hakkını elde ettiler.⁹¹ Doğal olarak bu durum Venedik ve Cenevizliler arasında bir rekabet ortamı yaratıyordu. Bu rekabet sonucunda çoğunlukla Karadeniz'in denetimi meselesinden kaynaklanan savaşlar

⁸⁷ Faruk Tabak, *Solan Akdeniz 1550-1870 Coğrafi-Tarihsel Bir Yaklaşım*, (çev. Nurettin Elhüseyni), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, s. 49

⁸⁸ Şerafettin Turan, *Türkiye - İtalya İlişkileri I Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 117. Ayrıca Bu süreç için bk. Tabak, *Solan Akdeniz*, s. 51-92.

⁸⁹ J. M. Roberts, *Avrupa Tarihi*, (çev. Fethi Aytuna), İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2015, s. 198.

⁹⁰ Halil İnalcık, *Osmanlı ve Avrupa Osmanlı Devleti'nin Avrupa Tarihindeki Yeri*, Kronik, 8. Baskı, İstanbul 2020, s. 135.

⁹¹ Turan, "İtalya", s. 449; Turan, "Osmanlı İmparatorluğu ile İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri", s. 82.

yaşanmıştı.⁹² Osmanlı Devleti'nin her iki devletle olan ilişkileri Napolyon'un Cenova ve Venedik'i işgal ederek topraklarına katmasına kadar devam etti.

İtalya yarımadasında Ceneviz ve Venedik şehir devletleri dışında Sardunya Krallığı, Parma Dükalığı, Modena Dükalığı, Toskana Dükalığı, Papalık Devleti ve Napoli Krallığı adları altında irili ufaklı pek çok siyasi yapı vardı.⁹³ İsimleri geçen bu devletlerden bazılarının da -*Venedik ve Cenevizliler kadar olmasa da*- Osmanlılarla siyasî ve ticarî ilişkiler içine girdikleri ve benzer şekilde imtiyazlar alarak Akdeniz dünyasında rol oynamak istedikleri bilinmektedir. Bu bağlamda Napoli Krallığı ile Osmanlı Devleti arasında da ticarî alanda bir yakınlaşmanın olduğunu söylenebilir. Osmanlı-Napoli Krallığı ilişkilerine geçmeden önce Napoli Krallığı'nın Bourbon Hanedanı'nın kontrolüne geçiş sürecini değerlendirmek yerinde olacaktır.

Napoli Krallığı'nın Bourbon Hanedanı'nın kontrolüne geçiş sürecini anlayabilmek ve anlamlandırabilmek için öncelikle XVIII. yüzyılın başlarında İtalya coğrafyasının durumunu ve İspanya, Lehistan ve Avusturya Veraset Savaşları'nın bu sürece olan etkilerini açıklamak gerekmektedir. Çünkü bu coğrafyanın kaderi, Avrupa devletlerini yöneten aileler arasındaki akrabalık ilişkileri, kralların vâriissiz olarak ölümü üzerine diğer akrabalarının kan bağından doğan toprak ve hak iddialarının kıskacı arasında kalmıştı. Özellikle de Habsburg, İspanyollar ve Fransızlar arasındaki çekişme gerilimi tırmandırıyor, daha fazla toprak, güç ve prestij için mevcut sınırlar hiçbiri için yeterli gelmiyordu.

XVIII. yüzyılın ilk yarısı İtalya'da bir savaş dönemi idi. Aslında bu savaş döneminin temel sebebi Avrupa'da meydana gelen Dokuz Yıl Savaşları (1688-1697)'nin etkilerinin devam ediyor olmasıydı. 1701'de Avusturya, Fransa, İngiltere ve Hollanda tarafından imzalanan Büyük İttifakın öngördüğü bölünme ile İspanyol İtalya'sı I. Leopold'e yani Avusturya'ya bırakılmıştı. Bu durum İspanyollar ve Fransızları rahatsız ediyordu. Avusturya'nın İtalya'da egemenliğini pekiştirmesini

⁹² Kate Fleet, *Erken Osmanlı Döneminde Türk-Ceneviz Ticareti*, (çev. Özkan Akpınar), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s. 11-12.

⁹³ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2010, s. 40.

istemiyorlardı. Ayrıca diğerk bir sorun da hasta ve ölmek üzere olan İspanya Kralı II. Carlo'nun (1661-1700) yasal bir mirasçısının olmamasından kaynaklanıyordu. Ondan boşalacak tahta kimin çıkacağı Habsburg, İspanyollar ve Fransızlar arasında ciddi bir mücadeleyi beraberinde getirecekti. Bu durum doğrudan İtalya topraklarını da ilgilendiriyordu. Çünkü Avusturya İmparatoru I. Leopold İtalya'nın tamamında İspanyolların hâkim olmasını istemiyordu. Bununla birlikte Fransızlar da Avusturyalıların İtalya ve özellikle de Milano bölgesine girmelerini istemiyordu ki 1702 yılında Avusturyalıların Milona'ya saldırılarını engellemek için büyük çaba sarf ettiler. Yeniden taht meselesine gelecek olursak İspanya, Fransa, Bavyera, Köln ve Liege Elektörlükleri Fransa Kralı XIV. Louis'in torunu Anjou Düğü Philip'i tahta namzet göstermişti. Avusturya, İngiltere, Hollanda, Prusya ve Savoy-Piyemonte ise Avusturya Arşidükü Charles'i aday göstermişlerdi. Bir taht ve İtalyan toprakları üzerindeki hakimiyet mücadelesi Avrupa'yı ortadan ikiye bölmüştü.⁹⁴

İspanya Veraset Savaşları (1700-1714) böyle bir iklimde doğmuştu. XIV. Louis İtalya üzerindeki Avusturya nüfuzunu kırmak hem de yeni müttefiklikler oluşturarak I. Leopold'u yalnızlaştırmak istiyordu. Bunun için de XIV. Louis, batısında Fransa, doğusunda İspanya egemenliğindeki Lombardiya ve güneyinde İspanya yandaşı Genova da Savoy-Piyemonte Kralı II. Victor Amadeus ile ittifak kurdu. Victor Amadeus 1703 yılının bitiminde sona erecek olan bir antlaşma imzaladı. Savoy-Piyemonte Kralı II. Victor Amadeus I. Leopold'un tepkisinden çekinse de topraklarının işgal edilmesi endişesi ile bu antlaşmayı imzalamıştı. Ancak Victor Amadeus kendisine vaat edilen İngiliz-Hollanda sömürgeleri ve Milano'nun bir bölümü karşılığında taraf değiştirmekten de çekinmedi ve Avusturya saflarına katıldı. Avusturyalılar, ortak bir İspanyol-Fransız iş birliğinin önüne geçmek için adım atmaktan çekinmiyordu. Victor Amadeus'u kendi saflarına çekmeyi başardıktan sonra sıra Bavyera Kralı Max Emmanul'e gelmişti. Avusturyalılar 1702'de Napoli ve Sicilya'yı Bavyera'ya vermeyi önerdiler ama Max ısrarla Milano'yu da istedi. Max teklifleri değerlendirirken aynı zaman da XIV. Lois'ten de Tirol üzerinden Milano'ya

⁹⁴ Black, *İtalya Tarihi*, s. 113-114; Krabulut, *151 Numaralı Divân-ı Hümayûn Düveli Ecnebiye Defteri*, s. 9-11.

açılan geniş bir koridor talebinde bulundu. Fransızlar ve Avusturyalılar arasındaki bu nüfuz ve egemenlik mücadelesi sonucunda Fransız ordusu İtalya'nın kuzeyinden girerek Torino bölgesini kuşattı. Ancak karşılarında Avusturya ve Piyomente birliklerini buldular. Prens Eugene ve Victor Amadeus'un komutasındaki Avusturya-Piyemonte birlikleri Fransızları mağlup etti. Bu yenilgiden sonra Fransızlar İtalya'dan çekildiler. Buna karşın Avusturyalılar 1707'de Napoli'yi ve İngiliz donanmasının desteği ile 1708'de Sardunya'yı ele geçirdiler.⁹⁵

1711-1713 yılları arası İtalya coğrafyasının paylaşımı ile geçti. Bu durum belki de tek bir cümle ile özetlenebilirdi: "İtalya toprakları kapanın elinde kalıyordu". Fransızlarla Avusturya-Piyomentaliler arasında yapılan savaşın sonuna doğru gerçekleştirilen gizli görüşmeler neticesinde 1711'de Fransızlar Milano'nun Victor Amadeus'a verilmesini önerdiler ve ayrıca onu saflarına dahil edebilmek için Lombardiya kralı da ilan ettiler. 1712'de de müttefikleri Max Emmanuel'in, Sicilya'yı, orası olmazsa Sardunya'yı almasını önerdiler. Ama Sicilya Victor Amadeus'un olacaktı. Diğer cephede yani Habsburg tarafından bakınca 1713'te Avusturya Kralı İmparator VI. Charles (salt. 1711-1740)'ın Sicilya dışındaki İspanyol İtalya'sına egemen olduğu görülmekteydi. Victor Amadeus Sicilya'ya sahip olacak ve Savoy Hanedanı'na krallık unvanı verilecekti. Victor Amadeus, Kraliçe Anne'in (salt. 1707-1714) "kuzeni" sayılıyordu çünkü eşi Orleanslı Anne-Marie kraliçenin teyzesi Henrietta'nın kızı idi. Kraliçe onun kral olmasını memnuniyetle karşıladı çünkü İngilizler Sicilya'nın görece daha zayıf bir müttefikin elinde olmasını istiyordu.⁹⁶

İspanya Krallığı tahtında V. Charles'dan (1500-1558) beri süre gelen Habsburg Hanedanlığı hakimiyeti, II. Carlo'nun (1661-1700) ölümü ile başlayan İspanya Veraset Savaşları (1700-1714) sonucunda imzalanan Utrecht (1713), Rastatt ve Baden (1714) Antlaşmaları ile Fransız Bourbon Hanedanlığı'na geçmişti. Bu yeni değişim İspanya'ya pek çok toprak kaybına sebep olmuştu. Bourbonlar toprak kayıplarını telafi etmek için çözüm arayışında idiler. II. Carlo'nun hastalığı sırasında İspanya

⁹⁵ Black, *İtalya Tarihi*, s. 114-115.

⁹⁶ Black, *İtalya Tarihi*, s. 115.

tahtına çıkması kararlaştırılan Anjou Dükü Philip, 1700’de V. Philip adıyla tahta çıkmıştı. V. Philip ilk iş olarak Savoylu Victor Amadeus’un kızı Maria Louisa Gabriela ile 1701 yılında evlenmişti. Ancak onun ölümüyle V. Philip hem kendine yeni bir eş arıyor hem de İtalya’da hakimiyet kurabilecek bir evlilik yapmak istiyordu. Bu kaybedilen toprakların telafisinin de önünü açabilirdi. Bunun için 1714’te ikinci evliliğini çocuğu olmayan Parma-Piecenza dükünün yeğeni Elizabeth Farnese ile yaptı. Elbette biraz önce de ifade edildiği üzere bu eş seçimi bir tesadüf değildi. Elizabeth Farnese hem Parma-Piecenza dükünün yasal mirascısı hem de vârisiz durumda olan Toskana Grandukası Gaston de Medici ile olan aile bağları bu seçimin V. Philip için ne denli doğru bir adım olduğunu ortaya koyuyordu.⁹⁷

V. Philip ve Elizabeth Farnese’nin evliliklerinden 20 Ocak 1716’da gelecekte Napoli kralı olacak olan Carlo doğdu. Elizabeth Farnese kendisinin varisi olduğu Parma, Piacenza ve Toskana topraklarının oğlu adına tescillenmesini istiyordu. Bununla birlikte İspanyolların bir gözü de Napoli ve Sardunya’daydı. 1717’de Utrecht Barış Antlaşması’ndan sadece dört yıl sonra İspanyolların Sardunya’ya gerçekleştirdiği başarılı saldırı ve 1718’de Sicilya’yı işgal etmesi üzerine İtalya’da yeniden çatışmalar baş gösterdi. İtalya’da 1717-1720, 1733-1735 yılları arasında savaş ve gerginlikler yaşandı. Bunun temel nedeni, Avusturya ve İspanya’nın İtalya ile ilgili hoşnutsuzlukları ve özellikle de İspanyolların İtalya topraklarından atılarak kendi hakimiyetlerini burada iyice sağlamlaştırmak arzusundan ileri geliyordu. İspanyolların Sicilya ve Sardunya’ya saldırılarına geri dönecek olursak bu durumdan rahatsız olan Avusturya Kralı VI. Charles İspanyollar ve Fransızların ortak hareket etmesini ve işgalin genişlemesini engellemek istiyordu. Geçici bir çözüm olarak Sicilya’yı İspanyollara vermeyi ve Sardunya’yı da almayı teklif etmişti. VI. Charles’in himayesinde olan ve yukarıda da belirtildiği üzere Sicilya’da hüküm süren Sovey-Piyomente Dükü Victor Amadeus da bu durumu kabullenmekle birlikte yine de İngilizlerden ümitliydi. Bekleyişi sonuçsuz kalmadı, İngilizler ve Avusturyalılar anlaşarak İspanyolları Sicilya ve Sardunya’dan çıkardılar.⁹⁸ İspanyolların bu topraklar

⁹⁷ Krabulut, *Veraset Savaşları Döneminde Diplomasi*, s. 337-338.

⁹⁸ Black, *İtalya Tarihi*, s. 117-118.

üzerindeki amaçlarından asla vazgeçmeyeceklerini anlayan Avusturya ve İngiltere Avrupa'yı yeniden ateş çemberine çevirecek bir yeni savaşa meydan vermemek için 1720'de savaşı kestiler. Savaşın sona ermesiyle 1733 yılına kadar İtalya topraklarında ciddi bir askerî mücadele yaşanmadı.

Bariş ortamından istifade etmek isteyen Avusturya hem İspanya'yı kendi tarafına çekmek istiyor hem de bu sayede Fransa'yı yalnızlaştırmayı amaçlıyordu. Bunun yolunun da bir evlilikle taçlanması gerektiğini düşünerek kendi ailesinden bir prensesin V. Philip'in Maria Farnese'den doğan oğlu Carlo ile evlenmesi yoluyla gerçekleşebileceğini düşünüyordu. Neticede Carlo Avusturya Prensesi ve Saksonya Elektörü III. August'un kızı Maria Amalia'ya ile evlendi. Bu evliliğin doğal sonucu olarak da Avusturya ve İspanya arasında 1729 Sevilya Antlaşması imzalandı. Ancak bu antlaşma ile birlikte oluşan diplomatik yakınlık ve yumuşak hava 1731 yılında Parma-Piecanza dükünün ölümüyle yerini sert bir ortama bıraktı. Hatırlanacağı üzere Carlo'un annesi Maria Farnese buranın varisiydi ve haklarını oğluna devretmişti. Dükün ölümü bir anda Avusturya Kralı VI. Charles'ı Parma bölgesinin İspanyollar tarafından işgal edileceği hissine kapırmıştı. Bunu engellemek için ordusunu Parma'ya gönderse de daha sonra bu kararından vazgeçti ve hatta Parma ve Toskana'nın İspanyolların kontrolüne geçmesine de göz yumdu. VI. Charles bozulan ilişkileri tekrar düzeltmek ve Sevilya Antlaşması'nın oluşturduğu pozitif döneme dönebilmek için 1732'de Carlo'un Parma ve Piacenza üzerindeki haklarını tanıdı. Böylece Don Carlo Parma ve Piacenza Dukalıklarını resmî olarak devralıyordu.⁹⁹

Bu sürecin sonunda İspanyollar tekrar eski hedeflerine yöneldiler. Parma ve Piecanza'nın ardından yeni hedefler; Milano, Napoli, Sicilya ve Sardunya'ydı. Bunun için mutlak suretle Avusturya'nın saf dışı bırakılması gerekiyordu. Bu fırsat Lehistan Veraset Savaşları (1733-1738)'nin patlak vermesi ile İspanyolların önüne gelmişti. Avusturya tüm dikkatini Lehistan'ın yeni kralının kim olacağı meselesine vermişti. Avusturyalılar son kral II. August'un oğlu ve Saksonya elektörü olan III. August'u destekliyordu. Yine Litvanya ve Krakovlular da bu adayı destekliyordu. Rusya da aynı

⁹⁹ Krabulut, *Veraset Savaşları Döneminde Diplomasi*, s. 344.

şekilde yeni kralın III. August olması hususunda tavır almıştı. Buna karşılık Fransa, İsveç ve Lehliiler ise 1704-1709 yıllarında krallık yapmış olan Stanislas Leszczyński'yi destekliyordu. Burada belirtmek gerekir ki Stanislas Leszczyński, Fransa Kralı XV. Louis'in kayınpederiydi. Yine bir taht meselesi Avrupa'nın gündemine gelmişti. Kral II. August'un 1 Ocak 1733'te vuku bulan ölümü üzerine yapılan seçim sonucunda Stanislas kral oldu. Ancak Avusturya ve Rusya bu kararı tanımayarak Lehistan'a asker gönderdiler. 30.000 kişilik bir ordu Varşova önlerine gelince Stanislas Danzing'e kaçmaya mecbur kaldı ve böylece III. August'u tahta çıkardılar.¹⁰⁰

Fransa, Rusya ve Avusturya iş birliği ile gerçekleşen bu darbeye müdahalede bulundu ve savaş ilan etti. XV. Louis, Ren ve Po Nehirleri civarında yapılan savaşları kazanarak Avusturya'yı hezimete uğrattı. Yine Fransa, Savoy'u devreye sokarak Milano'yu 1733-1734 yıllarında işgal etmeyi başardı. Savaş ikliminden yaralanmak isteyen ve bu süreçte Fransa'yı destekleyen İspanyollar da harekete geçti. Don Carlo, Kont Montemar emrindeki ordusuyla hareket ederek Avusturya birliklerini komuta eden Belmonte'yi Bitonto Savaşı'nda (1734) mağlup etti. Bu zafer sonucunda Don Carlo Napoli ve Sicilya'yı ele geçirdi.¹⁰¹ Böylece Napoli bölgesinde 1707'den 1734 yılına kadar süren Avusturya hakimiyeti de son buldu.¹⁰² Bu gelişmeler üzerine Fransa, İngiltere ve Hollanda'nın Avusturya'nın yanında savaşa girmesinden çekinerek 1735'de ön barış görüşmelerinin yapılmasına sıcak baktı ve bu görüşmelerde alınan karar 18 Kasım 1738'de onaylandı.

18 Kasım 1738'de imzalanan II. Viyana Antlaşması ile Stanislas Lehistan krallığından vazgeçerek Avusturya'dan alınan Nancy ve Loren Dukalığı ile yetinmek zorunda kaldı. Ayrıca bu antlaşmayla III. August Lehistan'ın kralı olarak resmen tanındı ve ölüm tarihi olan 1763 senesine kadar tahtını korudu. Yine bu antlaşmanın önemli bir konusu da Don Carlo tarafından Avusturyalıların elinden alınan Napoli ve Sicilya topraklarıydı. II. Viyana Antlaşması ile Napoli ve Sicilya toprakları Don

¹⁰⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, TTK, C. IV/I. Kısım, Ankara 1988, s. 245.

¹⁰¹ Joseph Addison, *Charles the Third of Spain*, London 1900 s. 16-17; Maria Carmela Masi, *Monarchia e corte nel Regno di Carlo di Borbone*, Università degli Studi di Napoli "Federico II", s. 14-16; Krabulut, *Veraset Savaşları Döneminde Diplomasi*, s. 344.-345.

¹⁰² D'amora, "Naples and the Ottoman Empire", s. 718.

Carlo'un idaresinde olan Parma ve Piecanza ile takas edilderek Carlo'nun Napoli ve Sicilya'daki hakimiyeti resmî olarak tanındı. Böylece Napoli ve Sicilya toprakları üzerinde Don Carlo kral olarak ilan edilerek Napoli Krallığı¹⁰³ İspanya'dan ayrı bir siyasî yapı olarak ortaya çıkmış oldu.¹⁰⁴ Don Carlo, İspanya Kralı olan babası V. Philip'in 1759'da vuku bulacak olan ölümüne kadar Napoli kralı olarak kalacak ve babasının ölümünden sonra da İspanya tahtına çıkacaktır.

1. 2. 2. Napoli Krallığı Elçisi Giuseppe Finocchietti di Faulon'un İstanbul'a Gelişi ve Faaliyetleri

Avrupayı derinden sarsan Veraset Savaşlarının ardından müstakil bir siyasî yapı olarak teşekkül eden Napoli Krallığı'nın yeni kralı Carlo'nun¹⁰⁵ Avrupa'da ve Akdeniz dünyasında kendisini kabul ettirecek adımlar atması gerekiyordu. Carlo egemenliğini sağlamlaştırmakla birlikte hem krallığın prestijini artıracak adımlar atmalı hem de bağımsızlığını kanıtlamalıydı. Bunun için öncelikli olarak yapması gereken işler hiç şüphesiz ekonomik olarak büyümek ve bunu sağlayabilmek için de Akdeniz'de deniz ticaretini güvence altına almak gerekliliğiydi. Uzun sahil şeridi, Akdeniz'e yakınlık, Avrupa şehirleri ile olan kara bağlantısı, Messina Limanı gibi önemli bir geçiş noktasına sahip olmak Napoli Krallığı'nın öne çıkan özellikleriydi. Bu özellikler önemli olsa da tek başına bir anlam taşımıyordu. Çünkü Akdeniz'de hem sayıca fazla hem de çok güçlü rakipler bulunuyordu.

XVIII. yüzyılda Venedik ve Ceneviz hakimiyeti eskisi kadar ağırlığını hissettirmemekle birlikte Fransızlar başta olmak üzere İngilizler, Hollandalılar ve

¹⁰³ İngiliz, İtalyan ve Osmanlı kaynaklarında farklı adlandırmalar mevcuttur. İngilizce literatürde Napoli Krallığı (The Kingdom of the Naples), İki Sicilya Krallığı (The Kingdom of the Two Sicilies) olarak geçmektedir. İtalyan kaynaklarında da Napoli Krallığı (Regno di Napoli) ve İki Sicilya Krallığı (Regno delle Due Sicilie) şeklindedir. Osmanlılar ise çoğu zaman Sicilyateyn olarak tanımlasalar da krallığı Çiçilya, Sicilya, Napoli, İtalya, İtalya Anabolusu, Anabolitan ve Küçük İspanya olarak da adlandırmışlardır. Daha önce yapılan çalışmalar göz önüne alındığından ve bizce de doğrusu bu olduğundan dolayı çalışmamızda Napoli Krallığı ismini tercih ettik.

¹⁰⁴ Özler, 96/1 Numaralı Sicilya Ahitname Defteri, s. 11.

¹⁰⁵ Carlo dönemi Napoli Krallığı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Michelangelo Schipa, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, Libreria Antiquaria Editrice, Salerno 1972.

Avusturyalılar Osmanlı limanları üzerinde rekabet içindeydiler.¹⁰⁶ Sorun rakip sayısındaki çoklukla da sınırlı değildi. Akdeniz’de ticaret yapmak için korsanlarla da mücadele etmek gerekiyordu. Napoli Krallığı’nın Carlo liderliğinde yeniden teşkilatlanıyor oluşu, henüz çok güçlü bir askerî yapıya sahip olunmaması ve bir restorasyon dönemine ihtiyaç duyulması gibi nedenler Carlo’nun tüm enerjisini deniz güvenliğinin sağlanması konusuna vermesini engelliyordu. Güçlü bir askerî yapıya sahip olunmamasından dolayı deniz ticaretinin güvenli bir şekilde sürdürmenin en kolay yolu hiç şüphesiz çatışmalara girmeden bu mesleyi diplomatik yollarla çözümlenmekti.¹⁰⁷ Tüm bu gerekçeler Napoli Krallığı’nın Osmanlılar ile yakınlaşması için yeterliydi. Böylece Trablus, Cezayir ve Tunus Ocaklarından kendilerine yönelik olası bir tehditin önünün alınması da mümkün olabilirdi.¹⁰⁸

Meseleye Osmanlılar tarafından bakınca karşımıza I. Mahmud (salt. 1730-1754)’un Avrupa devletlerine bakış açısı ve dış ticarete takip ettiği politikalar çıkmaktadır. ‘*XVIII. Yüzyılda Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi*’ isimli kısımda değindiğimiz üzere 1739 Belgrad Antlaşması ve bu antlaşmayı müteakip I. Mahmud’un dış politikada takip ettiği barış siyaseti Avrupa devletleriyle olan ilişkileri olumlu yönde etkilemişti. I. Mahmud döneminde pek çok Avrupa devleti ile ticaret antlaşmaları imzalandığını da ifade etmiştik. Esasen yapılan bu ittifakların temel argümanının hem Rus tehdidine karşı Avrupa devletleri ile yakınlaşma ve yalnızlıktan kurtulma hem de ticarî faaliyetleri çeşitlendirmek olduğunu vurgulamıştık. Bu noktadan hareketle Osmanlıların da Napoli Krallığı ile yakınlık kurmalarının önünde

¹⁰⁶ Toplu bir değerlendirme için bk. Panzac, Daniel, “International and Domestic Maritime Trade in the Ottoman Empire During the 18th Century”, *International Journal of Middle East Studies*, 24, 1992, s. 189-206; Panzac, Daniel, “18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda Deniz Ticareti”, (çev. Serap Yılmaz), *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 4, 1989, s. 179-192.

¹⁰⁷ Pietro Colletta, *The Kingdom of Naples 1734-1825*, (Translated from the Italian: S. Horner), Vol. 1, London 1858, s. 53

¹⁰⁸ XVIII. yüzyılda Garp Ocakları’nın Akdeniz’deki korsanlık faaliyetlerinin ticarete etkisi hakkında genel bir değerlendirme için bk. Serhat Kuzucu, “XVIII. Yüzyılda Uluslararası Bir Sorun Olarak Garp Ocakları’nın Akdeniz’deki Korsanlık Faaliyetleri”, *Gazi Akademik Bakış*, C. 9, S. 17, 2015, s. 165-180. Ayrıca XVIII. yüzyılda Garp Ocakları’nın Avrupa devletleri ile olan ilişkileri hakkında bilgi için bk. İdris Bostan, “Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ekonomik İlişkileri (1580- 1624)”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, 4, 1994, s. 59-86; Brahim Bouzai, *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Garb Ocaklarının Avrupa Ülkeleriyle Siyasi ve Ticari İlişkileri*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2002.

bir engel görünmemektedir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus da taraflar arasındaki yakınlaşmaya ön ayak olmak isteyen hatta bunun için çeşitli yollara tevessül eden Kont Bonneval diğer adıyla Humbaracı Ahmed Paşa'nın faaliyetleridir.¹⁰⁹ Bonneval iki devlet arasında bir yakınlık kurulabileceğine dair ilk adımını 1736'da Napoli Krallığı'nın Paris'deki büyükelçisi nezdinde atmıştı. Nahit Sırrı Örik, ilk başlarda Carlo'nun böyle bir yakınlaşmayı pek önemsemediğini ancak Bonneval'ın başka yollara başvurarak bu teklifini yenilemesi üzerine Carlo'nun konuya alaka gösterdiğini ifade etmekle birlikte Carlo'nun bu teklife ilk başta neden sıcak bakmadığı hakkında bilgi vermez.¹¹⁰ Bizce bunun birden fazla sebebi olabilir. Birinci sebep böyle bir yakınlık olsa bile Akdeniz'deki korsan saldırıları nedeniyle ticarî bir yarar sağlanamayacağı düşüncesi olabilir. Başka bir sebep de her ne kadar bağımsız bir krallık olsa da Carlo'nun babasının İspanya kralı olması ve bu süreç içerisinde Osmanlı-İspanya ilişkilerinin neredeyse durma noktasına gelmesi böyle bir yakınlaşmadan uzak durmasına yol açmış olabilir. Yine Carlo'nun 'geleneksel İslam ülkeleriyle antlaşma imzalamama' politikasını takip etmekten yana olduğu da başka bir sebep olarak akla gelebilir.¹¹¹ Carlo dönemi Napoli Krallığı'nın yapısı hakkında yapılan bir araştırma da esasen bu konuya temas edildiğini tespit ettik. Schipa, meselenin Aralık 1735-Ocak 1736 arasında Napoli Krallığı Ticaret Konseyi'nde ele alındığını ifade etmektedir. Osmanlılarla bir antlaşma imzalama konusunda konsey üyeleri arasında tam bir fikir birliğine varılamamıştır. Hatta sadece Osmanlılarla mı yoksa Garp Ocakları ile mi bir antlaşma yapmanın daha faydalı olacağı, yoksa her ikisiyle de mi bir antlaşma yapmak konusunda üyelerin tam bir karar veremediklerini,

¹⁰⁹ Humbaracı Ahmed Paşa hakkında bk. Abdülkadir Özcan, "Humbaracı Ahmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 18, 1998, s. 351-353; Fatih Yeşil, "Bir Fransız Maceraperest Savaş ve Diplomasiye Dair Görüşleri: Humbaracı Ahmed Paşa'nın (Kont Alexander Bonneval) Lâyihaları", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 15, 2011, s. 205-228; Uğur Demir, *Osmanlı Hizmetinde Bir Mühtedî: Humbaracı Ahmed Paşa*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2015.

¹¹⁰ Örik, "Siçilyeteyn Elçileri", s. 69.

¹¹¹ Tufan Turan, *Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876)* isimli doktora tezinde Carlo'nun İspanya Kralı olduktan sonra Osmanlı Devleti ile aracı olmaksızın siyasî ve ekonomik ilişkiler kurmak ve Kuzey Afrika eyaletlerinden İspanya'ya ve İspanyol ticaret gemilerine yapılan saldırıları engellemek istediğinden bahsettikten sonra onun geleneksel İslam ülkeleriyle antlaşma imzalamama politikasından vazgeçerek iki devlet arasında barış yapılması için harekete geçtiğini ifade etmektedir. Bk. Tufan Turan, *Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876)*, (Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Sakarya 2013, s. 62.

bu konuda İspanya'nın takip ettiği siyasetin takip edilmesi gerektiği ve böyle bir antlaşma yapmanı yararlı olmayacağı şeklinde fikir beyan edenlerin varlığından söz eder.¹¹² Napoli Krallığı Ticaret Konseyi'nin bu yaklaşımı doğal olarak Carlo'yu etkilemiş olmalı ki kendisine iletilen ilk teklifi çok fazla dikkate almamış olması büyük ihtimalle bundan da ileri gelmektedir.

Netice itibarıyla sebep ne olursa olsun Carlo'nun fikri değişmiş ve Osmanlılar ile bir ticaret antlaşması imzalanmasının faydalı olacağına inanmıştı. Bunun için yapılacak ilk iş İstanbul'a bir temsilci göndererek antlaşma şartlarını oluşturmak ve müzakerelere başlamaktı. Napoli Krallığı bu temsilciyi seçerken iki konuya dikkat etmiş görünüyor: 1-Diplomatik tecrübeye haiz olmak, 2-İstanbul'da yürütülecek müzakereler sonucunda kazançlı bir antlaşma elde edebilmek için Bonneval ile uyum içinde çalışmak ve mümkünse Bonneval'i tanıyor olmak. Neyseki Napoli Krallığı'nın emrinde bu iki özelliği de sahip bir kişi vardı. Bu kişinin adı Giuseppe Finocchietti di Faulon'du. Giuseppe Finocchietti di Faulon 8 Ekim 1702 tarihinde Livorno'da doğmuştu. Aslen Fransız kökenli olup ticarî faaliyetleriyle ön plana çıkmış Fenouillet Faulon ailesine mensuptu. Bu aile önce Toskana'ya daha sonra da Livorno'ya yerleşmişti. Ailenin Livorno'ya yerleşen ilk üyesi olan Pietro, 1646 yılında Fenouillet olan soyadını Finocchietti olarak değiştirmişti. Giuseppe Finocchietti di Faulon'un babası aslen bir din adamı olmasına rağmen Papalık hizmetinde valilik görevleri üstlenmiş önemli biriydi. Giuseppe Finocchietti di Faulon, Carlo ile tanışmadan önce -yani 1731'den önce- genç yaşında eğitim amacıyla İngiltere, Fransa ve İspanya'ya çok sayıda seyahat yaparak bilgi ve görgüsünü geliştirdi.¹¹³ Carlo'nun 1731 yılında Livorno'ya geldiği sırada onunla tanışma fırsatı buldu. Onunla tanıştıktan sonra asker olmaya karar verdi ve Carlo'nun ordusuna katıldı. Zekâsı, sağduyusu ve ağırbaşlı tavırları sayesinde kısa sürede yüzbaşı rütbesi aldı. Bir yıl sonra Aziz Stephen Şövalyelerinin arasına katıldı ve 1734 tarihinde Carlo'nun Avusturyalılarla giriştiği ünlü Bitonto Savaşı'na katılarak Napoli ve Sicilya'nın alınmasında önemli rol oynadı.

¹¹² Schipa, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, s. 207.

¹¹³ Karabulut, *Veraset Savaşları Döneminde Diplomasi*, s. 361.

Carlo, Lehistan Veraset Savaşları sonunda imzalanan II. Viyana Antlaşması ile birlikte resmen Napoli kralı olmasından sonra Giuseppe Finocchietti di Faulon'u da ordusunda yarbay rütbesiyle görevlendirdi. Ardından, Giuseppe Finocchietti di Faulon'un sadece askeri konularda yetenekli değil, aynı zamanda bilge bir diplomatın tüm niteliklerine sahip olduğunu görünce, 1735'te Venedik'e elçi olarak gönderdi.¹¹⁴ Venedik'e giderek Cantilla Kontu'nun diplomatik misyonuna dahil oldu.¹¹⁵ Burada sergilediği başarılar sonucunda Carlo'nun saygısını daha da kazandı. Öyle ki Kral önemli konularda onun tavsiye ve tecrübelerine başvurdu. Hatta Garp Ocakları'nın Akdeniz'deki faaliyetlerini önlemek için stratejik planların yapılması hususunda onun fikirlerinden istifade edildi.¹¹⁶ Bütün bunların yanı sıra Giuseppe Finocchietti di Faulon'un önemli bir özelliği de Venedik'te Kont Bonneval ile tanışmış olmasıydı.¹¹⁷ Bu bakımdan Giuseppe Finocchietti di Faulon elçilik için biçilmiş kaftandı. Carlo da çok güvendiği ve saygı duyduğu Giuseppe Finocchietti di Faulon'un İstanbul'a gitmesinde bir mahzur görmedi ve bu göreve onu atadı.¹¹⁸

Tahmin edileceği üzere bir elçinin en önemli görevi hele ki bir ticaret ve dostluk antlaşması amacıyla gönderiliyorsa ülkesinin menfaatleri doğrultusunda en iyi şartlar altında imtiyazlar kazanmaktır. Bunun yolu da hiç şüphesiz Garp Ocakları'nın da etkisi göz ardı edilmeyerek deniz ticaretinin güvenliğinin sağlanması, özel gümrük indirimlerinin elde edilmesi ve tüccarların haklarının korunması için diplomatik misyonların (elçilik, konsolosluk vs.) açılmasını temin etmektir. Giuseppe Finocchietti di Faulon da bu misyonla hareket etmekteydi. Ancak bu hareketin son derece gizli yürütülmesi gerekiyordu. Çünkü diğer Avrupa devletlerinin İstanbul'daki elçileri Napoli Krallığı ile Osmanlılar arasında imzalanacak bir ticaret antlaşmasını kendi aleyhlerine görmekte ve ayrıcalıklarını başka devletlerle paylaşmak istememekteydi. Burada özellikle Fransa'nın tepkisi çok daha fazla olabilirdi. Bunun pek çok sebebi vardı. XVIII. yüzyılda Akdeniz'deki ticarî dengeler Fransa'nın lehine

¹¹⁴ D. Tiribilli-Giuliani, *Sommario delle Famiglie Celebri Toscane*, (Editore Ulisse Diligenti), Firenze 1868, s. 4.

¹¹⁵ Francesco Pera, *Ricordi e Biografie Livornesi*, Livorno 1876, s. 198-200.

¹¹⁶ D. Tiribilli-Giuliani, *Sommario delle Famiglie Celebri Toscane*, s. 5.

¹¹⁷ Örik, "Siçilyeteyn Elçileri", s. 69.

¹¹⁸ *Della Storia dell' Anno 1740*, Libro Primo, Amsterdam, s. 67

döner bir yapı arz etmekteydi. Hem Osmanlılarla olan ilişkilerini düzenli bir şekilde iyileştiriyorlardı hem de Marsilya Limanı üzerinden Doğu Akdeniz'in neredeyse her yerine ulaşacak potansiyele sahiptiler. Ayrıca XVIII. yüzyılda Avrupa ve Doğu Akdeniz'de denizlerde yürütülen ticaretin önemli bir kısmı Marsilya'nın Fransız tüccarları tarafından organize edilmekteydi.¹¹⁹ Bunun yanı sıra 1740 yılında Osmanlılarla yaptıkları ticaret antlaşması onlara ayrıcalıklı haklar da tanıyordu. Bu antlaşma ile önceden %5 olarak ödenen gümrük vergisinin oranı %3'e düşürüldü ve kapitülasyonlar sürekli hale getirildi.¹²⁰ Bir başka Avrupa devletinin Osmanlılarla yeni bir antlaşma yapması kendi açılarından kabul edilmez bir durum olarak ortaya çıkmaktadır ki Fransa'nın İstanbul elçisi Villeneuve bu yakınlığı engellemeyi bir görev addediyordu. Bu nedenle Giuseppe Finocchietti di Faulon İstanbul'a gizli bir şekilde girmeli ve yabancı misyonların kendisinden haberdar olması engellenmeliydi. Bu konuda da Giuseppe Finocchietti di Faulon'a yardım edecek kişi hiç şüphesiz Kont Bonneval'di. Bonneval, Osmanlı hizmetine girmiş, Müslüman olmuş ve Humbaracı Ahmed Paşa adıyla humbaracı ocağının ıslahı işi ile meşgul olmuştu. Bonneval, din değiştirmek mecburiyetinde kalmasından dolayı Fransa elçisi Villeneuve'yi suçlu görüyor, Fransa'nın tüm itirazlarına rağmen Osmanlılar ile Napoli Krallığı arasında bir münasebetin tesis edilmesine hizmet ederek Villeneuve'den de intikamını alacağını düşünüyordu. Ayrıca iki devlet arasında kuracağı ilişkiden dolayı da Napoli Krallığı'ndan "ihvan" alacağını umut ediyordu.¹²¹

Giuseppe Finocchietti di Faulon Napoli'den ayrılmadan önce birtakım hazırlıklar da yapmıştı. İlk iş olarak İstanbul'da dağıtılacak olan hediyeleri tedarik etmişti. Daha sonra yanına güvenilir kimseler almak istedi. Bu kişiler hem yolculuk boyunca kendisine refakat edecek hem de kendisini İstanbul'da bekleyen zorlu bir görevin yerine getirilmesinde ona destek olacaklardı. Bu kişilerden biri Antonio

¹¹⁹ Roger Owen, *The Middle East in the World Economy 1800-1914*, London 2002, s. 83.

¹²⁰ Bu antlaşma hakkında bk. Robert Olson, "The Ottoman-French Treaty of 1740: A Year to be Remembered?", *Turkish Studies Association Bulletin*, 1991, Vol. 15, No. 2, s. 347-355; Kurtaran, "I. Mahmud Dönemi'nde Avrupalı Devletlerle Yapılan Ticaret Antlaşmaları", s. 232-237.

¹²¹ Örik, "Siçilyeteyn Elçileri", s. 68. Hammer de Bonneval ile Villeneuve'nin çatışma içinde olduklarını ifade etmektedir. Bk. Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, haz. Mümin Çevik-Erol Kılıç, Üçdal Neşriyat, 1983, C. 15, s. 6.

Romiti adında idi.¹²² Antonio Romiti, Giuseppe Finocchietti di Faulon'un sırdaşı konumunda idi. İstanbul'daki görevlerini başarı ile tamamladıktan sonra Napoli Krallığı'nın ilk İzmir konsolosu da bu kişi olacaktı. Diğer isim ise Levant ticareti ve Osmanlılar hakkındaki bilgilerine çok güvendiği Sakızlı bir Rum olan Giuseppe Giustiniani'dir.

Giuseppe Finocchietti di Faulon kendisine verilen görev üzerine yola çıkmış ve yolculuğuna ait bilgileri bir günlüğe yazmıştır. Güner Doğan, Giuseppe Finocchietti di Faulon'un Napoli'den ayrıldıktan sonra tutmaya başladığı yolculuk günlüğünün Fransa Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde olduğunu, bu günlükte elçinin yolculuğuna ait az da olsa bilgi bulunduğunu, Çanakkale Boğazı'na gelene kadar anlatmaya değer bulduğu tek yerin Milos Adası olduğunu ve İstanbul hakkındaki gözlemlerini aktardığını ifade etmektedir.¹²³ Esasen bu günlüğe ait bir kayıt da Napoli Devlet Arşivi'nde bulunmaktadır.¹²⁴ Giuseppe Finocchietti di Faulon güzergah üzerindeki pek çok adayı anlatmaya değer görmüş ve tanıtmıştır. Giuseppe Finocchietti di Faulon 5 Kasım 1739'da son talimatları almış ve bir gün sonra da *Geltrude* isimli bir İngiliz gemisi ile yola çıkmıştır.¹²⁵ Ayrıca 5 Kasım 1739 tarihinde Carlo hem Osmanlı padişahı I. Mahmud'a hem de Veziriazam Mehmed Paşa'ya birer mektup göndermiş, Giuseppe Finocchietti di Faulon'un elçi olarak tayin edildiğini bildirerek kabul görmesini talep etmişti.¹²⁶ Genel teamüle göre yabancı elçilik heyetlerinin Osmanlı Devleti'ne gelişleri padişahın onayıyla gerçekleşirdi. Elçisini gönderecek olan hükümdar bu durumu bildirir ve Osmanlı padişahının onayı alınırdı. Elçilerin

¹²² Hammer, Romiti'nin Giuseppe Finocchietti di Faulon ile birlikte İstanbul'da bulunduğundan bahseder. Bk. Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, (haz. Mümin Çevik-Erol Kılıç), Üçdal Neşriyat, 1983, C. 15, s. 6.

¹²³ Doğan bu günlüğün Paris Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde bulunduğunu ifade etmektedir. Bk. Doğan, "İki Sicilya Krallığı (Napoli) Krallığı İzmir Konsolosluğu'nun Teşekkülü (1740-1743)", s. 1001.

¹²⁴ Bu günlüğe ait yapılmış bir çalışma için bk. Assunta Carito, "Resoconti di Viaggiatori Italiani nei Balcani nel XVIII Secolo", *Europa Orientalis*, 8, 1989, s. 91-103.

¹²⁵ Schipa, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, s. 209.

¹²⁶ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA), *Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Name-i Hümayun Defterleri (A.DVNS.NMH.d.)*, n. 7, h. 344-345. Carlo tarafında I. Mahmud'ya yazılan mektubun başka bir sureti için bk. BOA, *Topkapı Sarayı Arşivi Müzesi Evrakı (TS.MA.e.)*, 495/20.

padişahın izni olmaksızın Osmanlı topraklarına girmeleri de pek mümkün değildi.¹²⁷ Ancak zaman zaman bu kuralların esnetildiği de görülmektedir. Nitekim İstanbul'a gelen bir İspanyol elçisinin top atarak şehre girişi üzerine III. Selim'in "*Hem niye gelmiş ne maslahat ile? Şimdi haberini isterim*" diye kaymakam paşadan izahat istemesi bu duruma güzel bir örnektir ve padişahın pek de elçinin gelişinden haberdar olmadığını da ortaya koymaktadır.¹²⁸

Tekrar bağlamımıza dönecek olursak Carlo gönderdiği mektuplarla resmî prosedürleri de yerine getirmiştir. Gönderilen mektupların içeriğini bakılınca Carlo'nun kendisine bir meşruiyet zemini oluşturduğu görülmektedir. Padişaha yazdığı mektupta "*Nemçe impartoru ve França ve İspanya devletleri ile krallığımız beyninde musammem olan musâlahamız imza olunmağla*" diyerek müstakil bir devlet olduğunu ve Avusturya, Fransa ve İspanya devletleriyle anlaşmalar yaptığının altını çizmektedir. Yine bu tutum kendisi için de, Osmanlılar tarafından tanınması amacına matuf politik bir adımdı ve Akdeniz sahasında daha da görünür olmak istemesiyle ilişkiliydi.¹²⁹ Ayrıca bir elçi göndermesindeki amacını da "*tarafeyn re'âya ve berâyâlarının kesb-i fevâ'idi ve tahsîl-i menâfi'iyün Devlet-i 'Aliyyeleriyle krallığımız beyninde sulh u salâh ve sefâyinin amed şudü ve ticâretin akd ve temhîdi*" şeklinde ifade ederek iki devlet arasında dostluk kurmak, ticaret gemilerinin güvenle gelip gitmesini temin etmek ve bütün bunların iki tarafın halkının da faydasına olduğunu özellikle belirtmiştir. Esasen üstü kapalı da olsa bir imtiyaz kazanmak amacıyla hareket ettiği açıktır. Mektuplarda dikkat çeken bir husus da elçi Giuseppe Finocchietti di Faulon'a bu göreve "*hasseten (özellikle)*" seçtiğini belirtmekte ve onu devletin bir askeri yani "*tevâyif-i askerimizde kolonel vekîli*" olarak tanımlamaktadır.

¹²⁷ Mustafa Can, *Sürekli Diplomasi Öncesi Osmanlı Devleti'nde Yabancı Elçiler (Elçi-Ağırlama-Huzura Kabul)*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2017, s. 137.

¹²⁸ "*Kaymakam Paşa, İspanya'nın bir beylik gemisi ve elçisi geldi. Top atub ve alkışladılar. Frenk gemilerinin beylik gemileri gelmek kanûn değildir. İspanya elçisine şimdi haber gönderesün. Öyle şeyler etmesün. Burası Frengistan mıdır? Rıza-yı hümâyûnum yokdur. Böyle alkışlama falan. Böyle şeyler etmesünler. Hem niye gelmiş ne maslahat ile? Şimdi haberini isterim.*" Bk. BOA, Hatt-ı Hümâyûn (HAT.), 1385/54874.

¹²⁹ Karabulut, *Veraset Savaşları Döneminde Diplomasi*, s. 358-359.

Giuseppe Finocchietti di Faulon'un yolculuğu büyük oranda deniz yoluyla gerçekleşmiş ve 6 Kasım 1739'dan 15 Mart 1740'a kadar neredeyse beş ay sürmüştür.¹³⁰ Günlük, genel anlamda bir yolculuk raporundan çok bir seyir defteri niteliğindedir. Navigasyon sorunlarına ve genel olarak denizciliğe yapılan atıflar çok sayıdadır ve bu durum Giuseppe Finocchietti di Faulon'un hem açık denizler hem de kabotaj hakkında alışılmadık bir bilgiye sahip olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca güzergâh boyunca uğradığı yerleri de tasvir etmeyi ihmal etmemiştir. Yine veba olayları ve korsan saldırıları hakkında da bilgiler vermektedir. 6 Kasım'dan sonra ilk tarif ettiği yer Venedik'e ait olan Zakintos Adası'dır. Zakintos Adası Yunanistan'ın hemen batısında bulunmaktadır. Giuseppe Finocchietti di Faulon buraya 15 Kasım 1739'da gelmiştir. Burdan sonraki durağı ise 19 Kasım 1739'da ulaştığı Sepetses Adası olmuştur. 19 Kasım'dan 7 Aralık 1739 tarihine kadar 19 gün boyunca bu bölgede kalmak durumunda kalmıştır. Bunun sebebi ise İstanbul'a gidecek bir gemi bulamamış olmasıdır. 19 günlük süre zarfında Sepetses'ten Anabolu'ya (Nafplion) geçti (21 Kasım 1739). Uygun bir gemi bulunca Anabolu'dan hareket etti ancak olumsuz hava koşulları nedeniyle 5 Ocak-14 Ocak 1740 tarihleri arasında Milos Adası'nda konaklamak zorunda kaldı. Burada konakladığı ilk gün Maltalı korsanlar tarafından bir saldırı gerçekteğine şahit oldu.¹³¹ Giuseppe Finocchietti di Faulon'a göre burası geçiş noktası olması hasebiyle önemli bir limandır ve doğudan gelen tüccarların bir anlamda buluşma yeridir.¹³² Milos'dan sonra önce Sakız'a sonra da Midilli'ye geçti. Burada da olumsuz hava koşullarının muhalefetine uğrayarak 14 Ocak'tan 26 Şubat 1740'a kadar Sakız ve Midilli'de kalmak zorunda kaldı. Bu iki adada bulunduğu süre zarfı içinde veba olaylarının arttığını duydu. Giuseppe Finocchietti di Faulon'un

¹³⁰ Örik, Giuseppe Finocchietti di Faulon'un İstanbul'a geliş tarihini 6 Kasım 1739 olarak vermiştir. Bk. Örik, "Siçilyeteyn Elçileri", s. 69. Bu tarih hatalıdır. Çünkü Giuseppe Finocchietti di Faulon'un İstanbul'a geldikten sonra Napoli'ye yazdığı ilk mektup 16 Mart 1740 tarihli. Ancak bu mektup deşifre edilememiştir. Daha sonra yazdığı ilk mektup ise 20 Mart 1740 tarihli. Örik'in verdiği tarihi göz önüne alırsak bir elçinin Kasım 1739'dan Mart 1740 tarihine kadar devlete bilgi vermemesi olağan dışıdır. 6 Kasım 1739 Giuseppe Finocchietti di Faulon'un Napoli'den ayrılış tarihidir. Ayrıca Subhi Tarihi'nde de Giuseppe Finocchietti di Faulon'un İstanbul'a geliş tarihi 1152 senesinin zilhice ayının sonları olarak verilmiştir. Bk. Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, vr. 173b.

¹³¹ Carito, "Resoconti di Viaggiatori Italiani nei Balcani nel XVIII Secolo", s. 93-95.

¹³² Doğan, "İki Sicilya Krallığı (Napoli) Krallığı İzmir Konsolosluğu'nun Teşekkülü (1740-1743)", s. 1001.

duydukları doğru ise Middilli'deki Fransız konsolosu vebadan korktuğu için on sekiz aydır evinden çıkamamıştır. Yine Sakız'ın köylerinden de veba haberleri gelmektedir.¹³³ Hava koşullarının iyileşmesi birlikte terar yola çıkan Giuseppe Finocchietti di Faulon 15 Mart 1740 günü İstanbul'a ulaşmıştır.

Elçinin İstanbul hakkındaki ifadeleri onun gerçekten bu kentten etkilendiğini hissettirmektedir. İstanbul'u Avrupa'nın en güzel şehri olarak tasvir ettikten sonra Galata, Pera ve Tophane'yi anlatmaktadır. Bununla birlikte birtakım olumsuzlukların da altını çizmiştir. Şehrin çok kalabalık olmasından ve barınma sorunu yaşandığından yakınır. Yine ev yapımında kullanılan malzemelerin yangınlara davetiye çıkardığını ifade eder. Ona göre İstanbul'un en büyük üç sorunu; veba, yangınlar ve leventlerdir.¹³⁴

Giuseppe Finocchietti di Faulon'un Napoli'den İstanbul'a uzanan yolcuğunu bu şekilde özetledikten sonra onun şehre girişi ve Bonneval ile buluşarak giriştiği mücadelelere değinelim. Yukarıda da ifade edildiği üzere Giuseppe Finocchietti di Faulon'un bir antlaşma yapma amacıyla İstanbul'a gelişi, diğer Avrupa devletlerinin tepkisini çekmemek ve adeta bu işe 'çomak sokmalarına' izin vermemek için gizli tutulması gereken bir durumdu. Ayrıca kendisini İstanbul'da bekleyen Bonneval ile de uyum içinde çalışması gerekiyordu. Giuseppe Finocchietti di Faulon gizlilik meselesine o kadar dikkat etmiş görünüyor ki İstanbul'a bir Rum balıkçısı kılığında girmişti.¹³⁵ Yeşilköy tarafından gizlice şehre giren Giuseppe Finocchietti di Faulon'un yanında iki kişi daha bulunuyordu.¹³⁶ Herhalde bu kişiler en baştan beri yanında olan Antonio Romiti ve Giuseppe Giustiniani'den başkası değildi. Ardından Kont Bonneval'e geldiğini haber vererek onun evine gitmişti.¹³⁷ Normal şartlarda denizyoluyla gelen elçiler için yapılacak olan İstanbul'a giriş merasimleri, hava şartları

¹³³ Carito, "Resoconti di Viaggiatori Italiani nei Balcani nel XVIII Secolo", s. 95-96.

¹³⁴ Doğan, "İki Sicilya Krallığı (Napoli) Krallığı İzmir Konsolosluğu'nun Teşekkülü (1740-1743)", s. 1002.

¹³⁵ Pera, *Ricordi e Biografie Livornesi*, Livorno 1876, s. 200.

¹³⁶ Örik, "Siçilyeteyn Elçileri", s. 69.

¹³⁷ Pera, Giuseppe Finocchietti di Faulon'un İstanbul'a geldikten bir gün sonra Bonneval'in evine gittiğini ve hatta Bonneval'in elçiyi kılık değiştirmiş olması ve vaziyetinden dolayı tanımakta zorluk çektiğini ifade eder. Bk. Pera, *Ricordi e Biografie Livornesi*, Livorno 1876, s. 200.

nedeniyle elçinin ne zaman geleceğinin kestirelememesinden dolayı planlanan günde yapılamayabildiğinden bu esnada herhangi bir karşılama yapılmaz fakat birkaç gün sonra resmî karşılama yapılır.¹³⁸ Ancak Giuseppe Finocchietti di Faulon'un İstanbul'a gelişi standart dışı idi ve biraz önce de ifade edildiği üzere gizlilikle yürütülmekteydi. Bu nedenle de kendisini kimse karşılamamıştı. İstanbul'a geldiğini haber vermek için Napoli'ye gönderdiği ilk mektupta şehre nasıl girdiğini ve kendi durumunu şöyle ifade etmektedir:

*“Ekselanslarına Konstantinopolis'e sağ salim vardığımı bildiriyorum. Buraya kılığımı gizleyerek geldim. Bonneval nasıl bir yol izleyeceğimiz hususundaki düşüncelerimi onayladı. Beni evinde tutuyor. Müzakereler hakkında ilk kişiyle (tercüman) konuştuk. Başarılı olmayı umuyorum. Onun (tercüman) yönlendirmesi ve para aracılığıyla Bonneval tüm içtenliğiyle bir taahhütte bulundu. Ancak hiçbir büyükelçi benim burada olduğumu bilmiyor. Eğer anlaşma başarılı olursa Ekselanslarına göndereceğim.”*¹³⁹

Giuseppe Finocchietti di Faulon gönderdiği bu mektupla durumu esasen özetlemiş görünmektedir. Şehre gizlice ve kılığını gizleyerek girdiğini, Kont Bonneval ile buluştuğunu ve şehre geldiği günden beri onun evinde bulunduğunu ifade etmektedir. Mektubunda önemli bir bilgi olarak müzakere sürecinin sağlıklı yönetilebilmesi için bir tercüman ile görüştüğünü de belirtmektedir. Bu tercümanın ismi Alexandre Ghica idi.¹⁴⁰ Burada dikkat edilmesi gereken diğer önemli bir konu ise

¹³⁸ Can, *Sürekli Diplomasi Öncesi Osmanlı Devleti'nde Yabancı Elçiler*, s. 171.

¹³⁹ Schipa, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, s. 210, dipnot 3.

¹⁴⁰ Örik, “Siçilyeteyn Elçileri”, s. 69. Karabulut bu ismi Ghica olarak vermektedir. Bk. Karabulut, *Veraset Savaşları Döneminde Diplomasi*, s. 362. Giuseppe Finocchietti di Faulon Napoli'ye gönderdiği mektuplarda (11 Şubat 1741 ve 28 Şubat 1741), bu tercümanın daha sonra Ruslarla gizli iş birliği yapmak suçundan tutuklandığı ve kısa süre zarfında da öldürüldüğünden bahsetmektedir. Bk. André Otetea, *Contribution à la Question d'Orient Esquisse Historique, Suivie de la Correspondance Inédite des Envoyés du roi des Deux-Siciles à Constantinople (1741-1821)*, Académie Roumaine, 1930, s. 159-160. Bu kişi hakkında Subhi Tarihi'nde ayrıntılı bir açıklama vardır. Hakkında yapılan araştırmalar sonucunda; beş seneden beri divan-ı hümayûn baştercümanı iken 1739 Belgrad Antlaşması'nın müzakereleri esnasında maddeleri tercüme ederken sınırlar üzerinde değişiklik yapmaya ve Osmanlı Devleti'nin menfaatlerinden ziyade Avusturya ve Rusya'nın çıkarlarını ön planda tutmaya çalıştığının ortaya çıkması, Osmanlılara düşman olanlara casusluk yaptığı ve rüşvet aldığı ile Osmanlılar aleyhine iş yapanların hareketlerinden haberdar olduğu halde bunları bildirmediğinin tespit edilmesi üzerine önce

Bonneval'ın kendisine vermiş olduğu vaat ve para meselesi. Artık müzakere ortamının yaratılması ve sürecin hızla ilerlemesi için para harcanması gerekiyordu.¹⁴¹ Örık bu antlaşmanın imzalanması için Napoli Krallığı'nın 100.000 duka masraf yaptığını ifade etmektedir.¹⁴² İngiliz Elçisi Sir Everard Fawkenner ise Bonneval'ın antlaşmanın imzalanabilmesi için yaklaşık olarak 20.000 sterlin harcadığını söylemektedir.¹⁴³ Giuseppe Finocchietti di Faulon Napoli'ye gönderdiği mektuplarda da harcanan para hakkında bilgiler bulunmaktadır. 24 Kasım 1740 tarihli bir mektupta bu paranın nerelere harcandığı ve resmî hediyeler dışında verilenler hakkında birtakım bilgiler bulunmaktadır. Bu mektuba göre paralar Venedik zecchinisi¹⁴⁴ olarak verilmişti. Reisülkütuba 4.000, Tercüman Alexandre Ghika'ya 1.500, çavuşbaşına 1.500, veziriazamın çavuşuna 1.500, iki tezkereciye ve bir mektupçuya toplam 2.000, veziriazama hediye edilen elmas için 4.000, Kont Bonneval'e 1.500 ve bunlar dışında resmî kabulun gerçekleştiği gün kapı halkına, bazı çavuşlara, kızlar ağasına, vezir ve padişaha sunulmak üzere 4000 zecchini olmak üzere toplam 20.000 zecchini sarfolunmuştur. Bunun dışında 8000 zecchini değerinde armağanların sunulduğunu da ifade etmektedir. Ayrıca Giuseppe Finocchietti di Faulon'un İstanbul'a geldiği günden itibaren yaptığı harcamaların miktarı da 32.041 zecchiniydi. Bununla birlikte toplam harcanan para 60.041 zecchiniye ulaşmıştır.¹⁴⁵

önce hapsedimiş sonra da idam edilmiştir. Bk. Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, vr. 186b-187a. Hammer bu kişinin rüşvetçi olduğunu yazar. Bk. Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, (haz. Mümin Çevik-Erol Kılıç), Üçdal Neşriyat, 1983, C. 15, s. 18. Jorga da bu kişinin Rus taraftarlığı yaptığından dolayı azledildiğini ve kısa bir süre sonra da idam edildiğini yazmaktadır. Bk. Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (çev. Nilüfer Epçeli), C. 4, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2009, s. 369. Ayrıca bu kişinin ismine Osmanlı-Napoli Krallığı antlaşma metninin suretinde Divan tercümanı Aleksandır (Alexandre) olarak rastlanmıştır: "*Bende Aleksandır, Tercümân-ı Divân*". Bk. BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 7, h. 366, s. 606.

¹⁴¹ Hammer, "altının cazibesi ve Bonneval'ın gayretleri sayesinde" müzakerelerin olumlu sonuçlandığını ifade etmektedir. Bk. Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, (haz. Mümin Çevik-Erol Kılıç), Üçdal Neşriyat, 1983, C. 15, s. 6.

¹⁴² Örık, "Siçilyeteyn Elçileri", s. 69

¹⁴³ Karabulut, *Veraset Savaşları Döneminde Diplomasi*, s. 363, dipnot 628.

¹⁴⁴ Zecchino (çoğulu zecchini), genellikle 3.5 gramlık saf altından darp edilen ve XVI. yüzyıldan itibaren ilk zamanlarda tedavülde olan Venedik altın dukalarının yerini alan para birimidir. Bk. Frederic C. Lane, *Venice: A Maritime Republic*, Baltimore-Maryland 1973, s. 148-149.

¹⁴⁵ Schipa, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, s. 215, dipnot 1.

Giuseppe Finocchietti di Faulon para sarfedildiği müddetçe sarayda tanıdık birilerini bulmanın ve iş yaptırmanın hiç de zor olmadığını ifade ederek durumu gözler önüne sermektedir. Hatta yüksek makamlarda meydana gelecek bir görev değişikliğinin dahi antlaşmanın imzalanmasına engel olamayacağını ifade etmektedir.¹⁴⁶ Ancak gönderdiği mektuplarda ciddi bir problemten de bahsetmektedir. Esasen bu problemin ne olduğunu tahmin etmek çok da zor değildir: Fransız Elçisi Marquis de Villeneuve 1740 yılı itibarıyla on iki yıldır İstanbul'daydı ve Osmanlı Devleti'nin yapısına vâkıf bir kimse olmakla birlikte son derece tecrübeli bir elçiydi.¹⁴⁷ Denizlerdeki dolaşım hakkının başka devletlere verilmesini ve kendilerine tanınan ayrıcalıkları paylaşmak istemiyordu. Giuseppe Finocchietti di Faulon kendisinin İstanbul'a geldiğinin duyulmasından itibaren Marquis de Villeneuve'nin adeta yerle göğün yerini değiştirecek kadar sinirlendiğini, kendisini engellemek için her türlü yola başvurduğunu söylemektedir. Hatta Napoli Krallığı'nın Fransa'ya bağlı bir "prenslik" olduğunu yaymaya çalıştığını ve "bizim onayımız olmadan böyle bir işe girişemezler" diyerek baskı kurmaya dayalı bir politika takip ettiğini dahi ifade etmektedir. Tüm bunlara rağmen Bonneval devlet adamları ile anlaşarak ve Reîsülküttâb Hacı Mustafa Efendi'yi "bağlayarak" bu tehlikeyi bertaraf edecekti. Bu süre zarfında Bonneval, Marquis de Villeneuve'nin veziriazam ve padişahla görüşmesini engellemek için pek çok kişiyle görüşerek onu saf dışı bırakmak amacıyla durmadan uğraştığını yazmaktadır.¹⁴⁸ Doğal olarak bunu sağlamak için çokca para vaadetmişti. Ayrıca önemli bir husus olarak Giuseppe Finocchietti di Faulon mektubunda Reîsülküttâb Hacı Mustafa Efendi'nin padişahı ikna ettiğini yazmaktadır. Giuseppe Finocchietti di Faulon yine de Marquis de Villeneuve Osmanlılar nezdinde itibar gören biri olduğunu

¹⁴⁶ Schipa, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, s. 215, dipnot 1.

¹⁴⁷ Marquis de Villeneuve'nin İstanbul'daki elçilik hayatı ve faaliyetleri için bk. Albert Vandal, *Une Ambassade Française En Orient Sous Louis XV: La Mission du Marquis de Villeneuve 1728-1741*, Paris 1887; Uğur Kurtaran, "Marquis Louis Sauveur de Villeneuve'nin İstanbul Elçiliği ve Faaliyetleri (1728-1741)", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 41, S. 71, 2022, s. 276-323.

¹⁴⁸ Albert Vandal da bu konu hakkında şöyle demektedir: "Fransa, Levant denizlerinde seyrüsefer yetkisine resmen sahip milletlerin sayısını sınırlamaya ilişkin sisteme sadık bir halde, gelen temsilcinin [Finocchietti] bu yöndeki teşebbüsüne engel olmaya çaba gösteriyordu. Bonneval bunu öğrenince, kalan nüfuzunu İtalya'nın hizmetine sunmakta acele etti, temsilcinin bütün girişimlerine yardımcı oldu ve bu teşebbüsleri başarıya ulaştırdı". Bk. Vandal, *Une Ambassade Française En Orient Sous Louis XV: La Mission du Marquis de Villeneuve 1728-1741*, s. 434; Doğan, "İki Sicilya Krallığı (Napoli) Krallığı İzmir Konsolosluğu'nun Teşekkülü (1740-1743)", s. 1003.

inkâr etmez. Buna rağmen “Osmanlı kapısında Marquis de Villeneuve’nin her dediğinin yapıldığı ve yapılacağıın garantisinin olmadığını” da ifade eder. Aslında Giuseppe Finocchietti di Faulon sürecin yürütülmesi esnasında kendi rolünün de yabana atılmaması gerektiğini vurgular. Çünkü ona göre şehre gizlice girmeseydi, geldiği gün hemen Marquis de Villeneuve bundan haberdar olsaydı belki de bu antlaşmanın imzalanmasının çok daha zor olabileceğini ifade eder. Ayrıca esasen kendisinin İstanbul’a geleceği yönünde birtakım dedikoduların da Marquis de Villeneuve’nin kulağına gittiğini ama bu haberlerin *-yolculuk yaptığı geminin battığı, gazetelerde kendisinden bahsedilmemesi gibi-* doğruluğunun netleştirilememesi sebepleriyle Villeneuve’nin ne yapacağını bilemez bir halde olduğunu üstelik gizli bir şekilde gelip Bonevval’in evinde “saklanması” da onun hareket kabiliyetinin sınırlanmasında önemli bir rol oynadığını belirtir. Hatta İstanbul’a geldikten sonra Bonneval ile ortak hareket etmesinin ve tercümanla iş birliği yapmasının yani özverili bir şekilde çalışmasının olumlu sonuçlar doğurduğunun altını çizmektedir. Giuseppe Finocchietti di Faulon eğer abartmıyorsa tam dört gün boyunca kendisi, Kont Bonneval ve tercüman Ghica durmadan çalışarak antlaşma maddelerine yoğunlaşmışlardır. Sonra geceleri de Reîsülküttâb Hacı Mustafa Efendi’nin yanına giderek onunla müzakerelerde bulunduğunu söylemektedir. Hatta Reîsülküttâb Hacı Mustafa Efendi’nin Veziriazam Mehmed Paşa ile görüştüktan sonra düzeltilmesi gereken yerleri kendisine verdiğini, kendisinin de günler ve geceler boyunca bu işlerle meşgul olduğunu, düzeltilmiş metinleri tekrar geri verdiğini ifade eder.¹⁴⁹ Esasen müzakereler boyunca Giuseppe Finocchietti di Faulon ve Bonneval’in yapmak istediği Fransa’ya tanınan hakların kendilerine de verilmesini sağlamaktı. Giuseppe Finocchietti di Faulon’un birinci önceliği gümrük vergileri meselesidir. Yani farklı emtialar özelinde gümrük vergileriyle imtiyaz elde eden Fransızlar gibi veya onlara nispetle daha iyi bir sonuç almaktır. Giuseppe Finocchietti di Faulon gayesine ulaşmış ve gümrük vergileri konusunda Fransızlara göre daha daha avantajlı bir tarifenin hayata geçirilmesini sağlamıştır.

¹⁴⁹ Schipa, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, s. 210-213.

Tablo I: Napoli Krallığı Tüccarlarının Fransa ve Diğer Milletlere Nazaran
Osmanlı Limanlarındaki Gümrük Avantajı (Aspri Cinsinden)¹⁵⁰

Ticarete Konu Bazı Ürünler	Fransız Tüccarının Ödediği	Napoli Krallığı Tüccarının Ödediği	Fark
Telli hâre	6	5	1
Dîbâ-i Acem	15	12	3
Telli hatâyî	6 ½	5	1 ½
Telli kadîfe	15	9	6
Sade kadîfe	9	3 ½	5 ½
Sükker-i kelle ve toz beher	55	49	6
Tiftik beher kantârından	90	50	40
Meşîn üç yüzü bir denk olmak üzere	150	12	30
Sof	7	3½	3 ½

Yukarıda izah edilen tüm süreçler yani Giuseppe Finocchietti di Faulon'un İstanbul'a gelişi ve akabinde gelişen olaylar ile antlaşma maddeleri üzerindeki çalışmalar on bir gün sürmüştü. Artık Giuseppe Finocchietti di Faulon'un resmî olarak tanınmasının vakti gelmişti. Marquis de Villeneuve bu işe her ne kadar sinirlenmiş olsa da artık süreç geri alınamaz bir noktaya girmişti. Bir Rum balıkçısı kılığında

¹⁵⁰ Doğan, "İki Sicilya Krallığı (Napoli) Krallığı İzmir Konsolosluğu'nun Teşekkülü (1740-1743)", s. 1004.

tanınmaz bir vaziyette İstanbul'a giren Giuseppe Finocchietti di Faulon için resmî bir tören icra edilecekti. 14 Nisan 1740¹⁵¹ tarihinde devleti tarafından kendisine verilen ünvan ve makamların gereğine uygun olarak giyinmiş bir vaziyette deniz yolu ile gerek karaya çıktı, sadrazam tarafından kabul edildi. Yirmi bir maddeden oluşan bu antlaşmanın imzalı nüshaları (temessükleri) sadrazam tarafından tertiplenen muhteşem huzura kabul törende taraflar arasında teati edildi.¹⁵² Huzura kabul ve antlaşma metinlerinin mübadelesi sırasında Giuseppe Finocchietti di Faulon, sadrazamın karşısında yere serilen halıya oturtularak kahve ve şerbet sunulduktan sonra kendisine ve yanındaki iki kişiye hilat giydirilmiştir.¹⁵³ Bu bir Osmanlı âdetiydi. Elçilere samur

¹⁵¹ Giuseppe Finocchietti di Faulon hakkında Osmanlı belgelerindeki ilk kayıt 26 Mart 1740 tarihlidir. Kendisine günlük masraflarını karşılaması için 500 kuruş verilmiştir. Bu belgede dikkat çeken bir husus da Giuseppe Finocchietti di Faulon'un Bonneval'in (Humbaracıbaşı-ı esbâk Ahmed Paşa) evinde misafir olarak kaldığının ifade edilmiş olmasıdır. “ ‘İzzetlü Defterdâr Efendi, Devlet-i ‘Aliyye-i ebediyyü’l-istimrâr ile İtalya kralı beyninde müceddeden akd-ı musâfâta dâ’ir tahrîrât ile gelüb Humbaracıbaşı-ı esbâk Ahmed Paşa’nın hânesinde müsâferet üzre olan İspanyalı kolonelin masârîf-ı yevmiyesine medâr olmak üzre bu def’a cânib-i miriden yalnız beş yüz gurus verilmek için mahalline kayd ve tezkiresin viresün deyu buyruldu. 27 Zilhicce 1152”. Bk. BOA, Cevdet, Hariciye (C.HR.), 134/6679.

¹⁵² BOA, ADVNS.NMH.d., n. 8, s. 93; Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, vr. 173b-174a.

¹⁵³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. IV/1, s. 240. Huzura kabul merasimi ayrıntılı olarak Subhî Tarihi’nde şöyle geçmektedir: “Ameden-i beğzâde-i ez-cânib-i İspanya berây-ı musâlaha. Hâlâ İtalya memleketi kralı ve İspanya’nın kralzâdesi olan Karaloş tarafından bu def’a Devlet-i ‘Aliyye-i rûz-efzûn ile müccededden temhîd-i mebnî-i muvâneset ve musâfât ve te’sis-i esâs-ı musâdekat ve muvâlât için ‘atebe-i ‘aliyye-i bülend-iştihâr-ı şehinşâhî ve taraf-ı ber-şeref-i cenâb-ı sadâretpenâhiye irsâl olunan nâme-i musâdakât-ı ‘allâme ile mektûb-ı muvâlefet-ı uslûbun teblîğ ve isâline me’mûr akd-ı musâlaha vü müsâlemeye murahhas kılınan mu’teber beğzâdelerinden Kavalier Pojepe Faulon Finoketti nâm beğzâde mâh-ı zilhiccetü’ş-şerîfenin evâhîrinde darü’l-hilâfeti’l-‘aliyyeye vüsûl bulmağla kral-ı mûmâ ileyh tarafından ber-vech-i muharrer emr-i musâlahaya izhâr-ı kemâl-i hâhiş ve rağbet idüb sâye-i Devlet-i ‘Aliyyede ticâret lie iktisâb-ı nisâb-ı emn u rahat iden sâ’ir mülûk-ı nasâra misûllü zir-i himâye-i sahib-kirânîye ilticâ ve bu bâbda memhûr senedi ve ruhsatnâmesi olduğunu i’lâm ve inhâ eyledikde sadr-ı ‘azam hazretleri dahi keyfiyet-i merkûmeyi uslûb-ı mergûb üzere pâye-i serîr-i sa’âdet-masîr-i mülûkâneye ‘arz ve telhîs ve teyyâr-ı zehhâr-ı tab-ı merâhimperver-i hüsrevâneyi mevc-engîz itmeleriyle taraf-ı bahirü’ş-şeref-i tâcdârîden is’âf-ı mes’ul ve merâmlarına mukâbele ve me’mûl ve melhûz-ı sadîkâneleri karîn-i müsâ’ade olub emr-i mevâdda mükâleme olunmak husûsuna ruhsat-ı kâmile erzânî buyrulmağın binâenaleyh sadr-ı celilü’l-kadr-i müşârun ileyh hazretleri dahi semere-i musâlaha ve musâfât olan ticârât ve mu’âmelât husûsunu beğzâde-i merkûm ile yegân yegân müzâkere ve yirmi bir madde ile bir hâtîme üzerine resîde-i hüsn-i hitâm oldukdan sonra mâh-ı muharremü’l-haramın on yedinci penşenbe günü beğzâde-i merkûm med’uvven sadr-ı ‘azamîye gelüb elçi i’tibârı olmadığı cihetinden mukâbelelerinde vaz’ olunan ihrâma zanûzede-i ku’ûd oldukda ancak kendüye kahve virülüüb levâzım-ı dostî ve ülfet icrâ ve temessükler mübâdele ve ahz ve i’tâ olunduğu hilâlde yine beğzâde-i merkûma sofa kaplı bir kakum kürk ve birkaç nefer âdemlerine dahi hil’atlar ilbâs ve iksâ olunmağla şân ve şevket-i Devlet-i ‘Aliyye kemâ-yenbagî ifâ olunub ba’dehu kral-ı mûmâ ileyhın asl nâmesi ve cenâb-ı sadârete olan mektûbu ahz olunan temessük ile dergâh-ı sipihr-iştibâh-ı tâcdârî kılındı.” Bk. Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, vr. 173b-174a.

kürk, yanındaki beyzadelere kakum kürkleri diğerlerine ise hilatlar giydirilirdi.¹⁵⁴ Giuseppe Finocchietti di Faulon 24 Eylül 1740 tarihinde devleti tarafından onaylanan temessük ve nameyi sunmak üzere tekrar sadrazamın huzuruna çıktı.¹⁵⁵ Sonra on kişilik bir heyetle birlikte divân-ı hümayûna girdi. Kendisine veziriazam tarafından kaftan ve padişah tarafından da samur kürk hediye edildi.¹⁵⁶ Carlo tarafından gönderilen hediyeleri sundu.¹⁵⁷ Ayrıca tarihi tam belli olmamakla Kasım 1740 civarında veziriazamın, Giuseppe Finocchietti di Faulon için Çırağan Yalısı'nda bir yemek ziyafeti verildiği de bilinmektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Fevkalâde Elçilerin Ağırlanması", *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXVII/1-2, Ankara 1989, s. 220

¹⁵⁵ Napoli Kralı Carlo tarafından antlaşmanın kendi taraflarından onaylandığına ait tasdikname kaydının tercümesi 4 Receb 1153 yani 25 Eylül 1740 tarihlidir. Bk. BOA, TS.MA.e., 495/22.

¹⁵⁶ "Sicilya elçisi divân-ı hümayûna geldikde ferace yenlü çukaya kaplu samur kürk ve iki nefer kapudana kubur yenlü kakum kürkleri ve etbâ'ına yirmi üç sevb hil'atler ilbâs olunub on nefer ile arza girmiş". Bk. BOA, Ali Emiri Mahmud I (AE.SMHD.I), 78/5153; Pera, *Ricordi e Biografie Livornesi*, Livorno 1876, s. 201.

Naili Abdullah Paşa'nın *Defter-i Teşrifat* isimli eserinde Giuseppe Finocchietti di Faulon ile ilgili kısımlar ise şöyledir:

"Sicilya ilçilerine dâir olan resmdir. Sene 1154. Sâde ilçilik rütbesiyle Âsitâne-i Aliyye'de mukîm olan Sicilya ilçisi devleti tarafından gelen mektûb-ı âsafîyi târîh-i mezbûrda teslim için çavuşlar kâtibi ve emîni çavuşân ile alub serây-ı âsafîye getirildikde resm-i âdî icrâ olındıktan sonra ilçiyeye çukaya kaplu bol yenlüce semmûr paçası kürk ilbâs olunub geldiği siyâk ile gitmiştir. Ba'dehû ilçî-i merkum divân-ı hümayûna getirildikde yine çavuşlar kâtibi ve emîni iskeleden alub divân-ı hümayûna getirüb resm-i âdî-i divân itmâm ve tenâvül-i taâmdan sonra eski divân-hâne önünde ilçiyeye keremen bol yenlüce semmûr paçası ve bir mu'teber beğzâdesine kubûr yenlü kakum kürk ilbâs olunub on nefer ile arza konulmuştur. Ba'dehû yine târîh-i mezbûrda devleti tarafından gelen mektûb-ı âsafîyi teslim için Paşa Kapısı'na getirildikde resm-i âdî icrâsından sonra kendüye bol yenlüce çukaya kaplu semmûr ve iki nefer beğzâdelerine kubûr yenlü kakum kürkleri ilbâs olunub avdet itmiştir. Ba'dehû gelen nâme ve hediyesini rikâb-ı müstetâb-ı mülûkâneye arz ve takdîm için siyâk-ı sâbık üzere çavuşlar kâtibi ve emîni ile divân-ı hümayûna getirildikde ba'de't-taâm eski divân-hâne önünde ilçiyeye ferrâce yenlü çukaya kaplu semmûr paçası kürk ve iki nefer beğzâdelerine kubûr yenlü kakum kürkleri ve etbâ'ına hil'atler ilbâs olunub on nefer ile arza konulmuş ve Sicilya ilçilerinin resm-i mülâkâtında olan takaddüm ve teahhur keyfiyeti bâlâda mezkûrdur. Sicilya ilçilerinin resmi temâm oldu." Bk. Can Çevik, *Naili Abdullah Paşa Defter-i Teşrifat (Metin-Değerlendirme)*, (Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2018, s. 197-198.

¹⁵⁷ Diplomatik teammüllerde Osmanlı başkentine gelen yabancı elçiler beraberlerinde hediyelerle gelirdi. Sadece padişah içim değil aynı zamanda veziriazam ve diğer önde gelen devlet adamlarına hediyeler sunulması bir adettir. Bk. Hacer Topaktaş, "Osmanlı Diplomasisinde "Tayinat" Sisteminin Uygulanışı ve Kaldırılışı (1794) Üzerine Bazı Tespitler", *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 10, S. 1, 2015, s. 35. Osmanlı Devleti'nde hediye ve hediyeleşme hakkında detaylı bilgi için bk. Fatma Üney Açıkgöz, *XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hediye ve Hediyeleşme*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2012. Bu tezin 188-234. sayfaları arasında farklı devletler tarafından getirilen diplomatik hediyeler hakkında bilgiler bulunmaktadır.

¹⁵⁸ "... mâh-ı şa'banın evâilinde evvelâ İngiltere baylosuna, ba'dehu bir hafta mürûrunda Netherlande baylosuna, ba'dehy İsveç beyzâdelerine, ba'dehu İtalya tarafından beyzâdeyi ale't-tertib Çırağan Yalısı'nda da 'vet ve herbirine havsala-i i'tibâr u isti'dâ mikdârı iltifât u ri'âyet olunub esnâ-yı sohbet

Tablo II: Giuseppe Finocchietti di Faulon Tarafından Getirilen Hediyeler¹⁵⁹

Hediyenin Türü	Açıklama
6 Gümüş Fincan	Çay ve kahve içmek için porselenden yapılmış fincanlar.
12 Sigara Tabakası	Tütün koymak için Sicilya akik taşından yapılmış tabakalar.
12 Dürbün	6'sı büyük, 6'sı küçük boy.
Kutu (Çekmece)	4 veya 6 adet olmak üzere ipekten yapılmış.
Kutu (Çekmece)	3 veya 4 adet olmak üzere küçük şişleri koymak için yapılmış.
6 Tarak	Kaplumbağa kabuğundan yapılmış olmakla birlikte altın ve gümüş işlemeli.

Giuseppe Finocchietti di Faulon resmi olarak tanınması iki devlet arasındaki anlaşmanın yapılacağını ve herhangi bir sorun olmadığını göstermekteydi. Nitekim İstanbul'a gelişinden (15 Mart 1740) neredeyse bir buçuk ay sonra gibi kısa bir zaman dilimi içinde anlaşmanın imzalanmasına muvaffak olmuştu. 7 Nisan 1740 tarihinde iki devlet arasında yirmi bir maddeden oluşan ve yirmi yıl geçerli olan bir ticaret ve

ü ârâm ve hengâm-ı tenâvül ü ta'âmda ber-üslûb-ı sâbık nağme-tırâxxân-ı gülbin-i safâ ve mutribân-ı hoş-edâ terâne-senc ü zemzeme-pirâ olmağla neşât-âver-i kulûb-ı müstemi'ân ve bâ'is-i tenşît ü terfrîh muzıyyaâfu mihmân olub ba'de't-ta'âm Bk. Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, vr. 184a; Semavi Eyice, "Bir Türk Elçisinin Portresi", *Belleten*, C. XLI, S. 163, 1977, s. 557.

¹⁵⁹ Silvana Musella Guida, "Relazioni Politiche e commerciali tra il Regno di Napoli la Porta Ottomana nei anni del Regno di Carlo di Borbone. I doni per e da Mahmud I", *Mondi lontani*, Serie Quaderni di Palazzo Reale, ed. Annalisa Porzio, Associazione Amici dei Musei, Naples 2014, s. 13-14. Eşya listesini karşılaştırmak için bk. BOA, *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS.MA.d.)*, 2385, vr. 2-3.

dostluk antlaşması imzalandı.¹⁶⁰ Bu antlaşmanın imzalanmasının ardından Napoli Kralı Carlo, Giuseppe Finocchietti di Faulon’a “kont” unvanı verdi.¹⁶¹ Bunun yanı sıra 3.000 duka bahşederek de elçisini ödüllendirdi. Antlaşmanın imzalanmasına en çok sevinenlerden biri de hiç şüphesiz Bonneval’di. Müzakerelerin sonucunu Napoli’ye gizlice bildirerek, Giuseppe Finocchietti di Faulon ile birlikte Avrupa’nın en kurnaz adamına *-elbette Marquis de Villeneuve’yi kastederek-* karşı siyasi bir savaş kazandıklarını ifade ediyordu.¹⁶² Venedik elçisi de antlaşmanın bu kadar kısa bir süre içinde imzalanmasına çok şaşırmişti. Yukarıda da ifade edildiği üzere bu antlaşmanın imzalanmaması için tüm yollara başvuran Marquis de Villeneuve’nin de ne kadar kızgın olduğunu tahmin etmek imkânsız olmasa gerek. Bu kızgınlık düşmanlığa dönüşecekti ve hatta Fransa Devleti Napoli Krallığı nezdinde teşebbüste bulanarak Giuseppe Finocchietti di Faulon’dan rahatsız olduklarını ifade edecekti.¹⁶³ Bu şikayetlere ve Marquis de Villeneuve’nin İstanbul’daki muhalefetine rağmen Giuseppe Finocchietti di Faulon’un I. Mahmud tarafından hoş karşılandığı ve isteklerinin yerine getirilmesi hususunda müsamahakâr davrandığı görülmektedir.

Giuseppe Finocchietti di Faulon İstanbul’da kaldığı süre zarfında tüm dikkatini Napoli Krallığı ile Osmanlılar arasında bir antlaşmanın imzasına vermekle birlikte bu antlaşmanın imzalanmasının ardından da giriştiği en önemli iş Adriyatik ve Akdeniz’deki korsanların saldırılarını engelleyebilmek için Osmanlıları aracılık olarak Garp Ocakları ile de bir antlaşma elde etmektir. Yine bu konuyla doğrudan bağlantılı olarak gerek Ocaklar’da gerek Osmanlı sınırlarındaki başka yerlerde esir olarak tutulan Napolilerin kurtarılmasını sağlamaktı. Bu konulara ait girişimlerde bulunmaktan da geri durmuyordu. Giuseppe Finocchietti di Faulon sunduğu bir takrirde, çeşitli mallarla yüklü olarak Osmanlı iskelelerine doğru hareket eden Napoli gemilerinin

¹⁶⁰ BOA, *Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Düvel-i Ecnebiye Defterleri (A.DVNS.DVE.d.)*, n. 96, s. 23-30; BOA, *A.DVNS.NMH.d.*, n. 7, h. 366; BOA, *HAT.*, 1428/58465; Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 618; Şemânizâde, *Mür’i’t-Tevârih, I*, yay. haz. Münir Aktepe, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1976, s. 96; *Muâhedât Mecmûası*, C. II, TTK, Ankara 2008, s. 55-65; Turan, “Osmanlı İmparatorluğu ile İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri”, s. 82.

¹⁶¹ D. Tiribilli-Giuliani, *Sommario delle Famiglie Celebri Toscane*, s. 5.

¹⁶² Pera, *Ricordi e Biografie Livornesi*, Livorno 1876, s. 202.

¹⁶³ Örik, “Siçilyeteyn Elçileri”, s. 69-70.

Akdeniz’de Ocaklı korsanlara rastladıkları, zor da olsa ellerinden kurtularak yollarına devam ettiklerini bildirmektedir. Aynı takirde bir an önce bu ve benzeri saldırıların engellenmesi için Garp Ocakları ile bir antlaşma imzalamanın yollarının aranması ve aracılık edilmesini talep etmektedir. Yine bu takirde konu ettiği diğer bir mesele de beylik zindanlarında ve çekdirme gemilerde bulunan Napoli Krallığı tebaasından olanların serbest bırakılması idi. Bu hususta serbest bırakılmaları için kendilerinden istenilecek olan paranın belirlenerek bildirilmesini talep etmekteydi.¹⁶⁴ Buna mukabil Napoli Krallığı topraklarındaki esirlerin de müracaatlarının başladığı görülmektedir. 15 Mayıs 1741 tarihli bir belgeye göre Napoli Krallığı’nın egemen olduğu yerlerde 600 adet Müslüman esir bulunmaktadır. Bu esirlerin tamamı Cezayir, Tunus ve Trabluslu’dur. Yine bu belgeye göre esirlerden 500’ü çekdirme gemilerinde 100 kişi ise şehirlerde zincire vurulmuştur. Osmanlılar ile Napoli Krallığı arasında dostluk ilişkilerinin kurulduğu haberini alan ve Ocaklarla da müzakere süreci için adım atılmaya başlandığını duyan bu esirler en kısa sürede özgürlüklerine kavuşabilmek için I. Mahmud’dan yardım istemektedirler.¹⁶⁵

Başka bir amacı da Napoli Krallığı konsolosluklarının bir an önce Osmanlı topraklarında teşkilatlanmasını sağlamak ve bu suretle de ticarî ve diplomatik ağı kurabilmektir. Onun elçilik yaptığı süre zarfında; İzmir, Mikonos, Bara, Nakşa, Balyabadra, Kastos, Krifos, Boğazhisarları, Sakız, Selanik, Narda, Atina, Halep, İskenderiye ve Kıbrıs’da Napoli Krallığı konsoloslukları ihdas edilmiştir.¹⁶⁶ Ayrıca Giuseppe Finocchietti di Faulon tarafından verilen bir arzuhalde de Osmanlılarla dost olan devletlerin konsolos ve tercüman sayısına kendilerinin de ulaşabilmesi için gerekli beratların verilmesi de talep edilmişti.¹⁶⁷ Konsoloslukların açıldıkları yerler göz önünde tutulursa pek çoğunun ada ve önemli liman şehirleri olduğu görülecektir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus da ilk konsolosluğun İzmir’de açılmış olmasıdır. 19 Haziran 1741 tarihinde tesis edilen bu konsoloshaneye Giuseppe

¹⁶⁴ BOA, *İbnül Emin Hariciye (İE.HR.)*, 22/1965.

¹⁶⁵ BOA, *Cevdet Hariciye (C.HR.)*, 79/3931.

¹⁶⁶ BOA, *AE.SMHD.I.*, 20/1196. Karşılaştırmak için bk. Delacour, *Les Défis de la Souveraineté Maritime Navigations Napolitaines*, s. 76.

¹⁶⁷ BOA, *HAT.*, 1428/58464.

Finocchietti di Faulon'un İstanbul'a gelirken yanında bulunan Antonio Romiti konsolos olarak atanmıştır. İzmir'in geniş bir hinterland alanı ve bir liman şehri olduğu göz önünde tutulunca burada bir konsosluk ihdas edilmesiyle birlikte Napoliler kendi devletlerinin bayrağı altında ticaret yapma imkânı bulmuştur. Antonio Romiti bu göreve atanması ile birlikte şehrin ileri gelenlerine kumaş, kahve ve şekerden oluşan hediyeler sunmuştur. 19 Haziran 1741'den 22 Haziran 1753 tarihine kadar da görevini sürdürmüştür. İlk konsolosluğun İzmir'de açılması ve ardından da adalara yönelinmesi Napoli Krallığı'nın Akdeniz'de takip ettiği deniz ticareti politikasını ortaya koymaktadır.

Giuseppe Finocchietti di Faulon'un önem verdiği diğer bir konu da İstanbul ile Napoli arasındaki iletişimi hızlandırabilmek ve güvenli bir haber ağı oluşturmaktır. Esasen Napoli Avusturyalıların kontrolü altında iken haberleşme ağı ve her türlü gönderinin sevkiyatı Otronto üzerinden yapılmaktaydı. Ancak Napoli'deki hakimiyet Carlo'ya geçince bu hizmet doğal olarak sonlandırılmıştı. Bunun üzerine Giuseppe Finocchietti di Faulon İstanbul'dan Draç'a kadar olan Osmanlı toprakları üzerinde kendi habercilerinin seyahatlerini kolaylaştırmak ve posta hizmetini hayata geçirmek istedi.¹⁶⁸ Bu konu hakkında verdiği bir takrîrde Napoli Krallığı tarafından Draç İsklesi'nde Giovanni Chevrier isminde bir resmî görevlinin ikamet ettirileceğini ve bu kişinin haberleşme ve posta dağıtım işlerinden sorumlu olacağını ifade etmektedir. Yine bu takrîrde Giovanni Chevrier'e gerekli yardımın yapılması talep olunmaktadır. İsmi geçen Giovanni Chevrier'in esasen Napoli Krallığı'nın Draç konsolosu olduğunu da arşiv belgelerinden anlamaktayız. 24 Mart 1742 tarihinde Draç konsolosu olarak atanmış ve hatta kendisine Avlonya ve Ülgünyar'ın sorumluluğu da verilmişti.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Pezzi, *La Posta del Levante nella corrispondenza diplomatica tra Costantinopoli e Napoli nel Settecento*, Orizzonti Meridionali, Cosenza, 2009, s. 42.

¹⁶⁹ “Kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Sicilyateyn kralının Âsitâne-i Sa'âdetim'de mukîm elçisi Kavalier De Mayo hatemet avâkıbihî bi'l-hayr arzuhal gönderüb kral-ı mûmâ ileyhe bu def'a müceddeden inâyet ve ihsânım olan ahidnâme-i hümâyûnumda şart kılındığı vechle Drac ve Avlonya ve Ülgünyar ve tevâbi'i iskelelerine İtalya bayrağı altında gemileriyle amed ü şüd iden tüccar ve re'âyâsının umûr ve husûsların rû'yet ve temşiyed için İtalya beyzâdelerinden kıdvetü'l-meyânî'l-milleti'l-Mesîhiyye işbu râfi'-i tevkî'-i refi'ü's-şân-ı hâkânî Giovanni Chevrier nâm İtalyalı konsolos nasb ve ta'yîn olunduğunu bildirüb ahidnâme-i hümâyûn ve olageldiği üzere yedine berât-ı şerîfîm verilmek bâbında inâyet rica etmeğin ahidnâme-i hümâyûn ve olageldiği üzere ber-vech-i mu'tâd nişân-ı hümâyûn verilmiştir”. Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96/, h. 33, 17 Muharrem 1155 (24 Mart 1742.)

Giuseppe Finocchietti di Faulon ayrıca İstanbul'dan Draç'a gidecek görevlileri için menzil emri verilmesini ve bu kişiye eşlik etmesi için Muhammed Çavuş'un da görevlendirilmesini istemiştir. Bu takrîrde dikkate değer bir konu da *-haberleşme ve posta ağı ile ilgili olmasa da-* Ülgünlü korsanların faaliyetleridir. Giuseppe Finocchietti di Faulon, Napoli Krallığı'na bağlı gemilerin güven içinde Akdeniz'e inebilmelerinin sağlanabilmesi için Ülgün kadısına ve zabitanına bir emir yollanmasını da rica etmektedir.¹⁷⁰ Böylece hem Draç'ta bir Napoli Krallığı temsilcisinin bulunacağını ve haberleşme ağını yöneteceğini bildiriyor hem de yol güzergahı üzerinde kendilerine yardımcı olunmasını talep ediyordu. Ayrıca korsan meselesini bu sefer Garp Ocakları özelinde değil Ülgünlüleri öne sürerek gündeme getiriyordu. Giuseppe Finocchietti di Faulon'un elçilik dönemini kapsayan süre zarfı içinde bu konuya ait bir kayıt daha bulunmaktadır. Bu kayda göre Giuseppe Finocchietti di Faulon tarafından gönderilecek ulakların İstanbul-Draç arasında eminyetle gidip gelmeleri için gerekli önlemlerin alınmasını istemiştir. Bu kapsamda İstanbul ve Draç arasında olan yerlerin idarecilerine bir emir yazılarak ulakların geliş ve gidişlerinde kendilerine yardımcı olunması istenmiştir.¹⁷¹ Bütün bu çabalar sonucunda iki ana yol belirlendiği görülmektedir. Birisi Draç diğeri ise Dubrovnik hattı idi. Birinci yolun güzergahı; İstanbul, Silivri, Çorlu, Karıştıran, Lüleburgaz, Babaeski, Havza, Edirne, Harmanlı, Hasköy, Filibe, Pazarcık, Banya, Samakov, Köstendil, Eğri Palanka, Stracin, İştîp, Resen, Ohri, Prrenjas, Drac şeklinde idi. İkinci yol ise İstanbul, Edirne, Hasköy, Plovdiv, Pazarcık, Samkov, Köstendil, Eğri Palanka, Kumanova, Üsküp,

¹⁷⁰ “Devlet-i ‘Aliyyeye İtalya Kral’ından irsâl olunan Finoketti nâm murahhasın iltimâsıdır: Der-Devlet-i ‘Aliyye ve İtalya kralı beyninde i’lâmı muktezî olan ba‘zı husûsât için gerek bu taraftan gerek kral-ı mûmâ ileyh tarafından irsâl olunan ulaklarımızın îsâl ve tesyîri için Giovanni Chevrier nâm ademimiz Draç İskelesi’nde ikâmet ve ol tarafda zâbitândan i’ânet olunması ve amed şûd iden sefâyinimiz Ülgün taifesinden te‘addî olunmamak üzere Ülgün kâdısına ve zâbitânına emr-i şerîf ve ücreti taraf-ı mirîden verilmek üzere iskele-i mezbûreye varub gelince beş kut’a menzil emirleri ve Muhammed Çavuş kulları gidecek edemimiz ile ma‘ân ta ‘yîn buyrulması ricâ olunur.” Bk. BOA, Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Düvel-i Ecnebiye Kalemi (A.DVNS.DVE.), 151/4. Ayrıca bk. Vittori, *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVIII*, s. 110.

¹⁷¹ BOA, Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Hadariye Defterleri (A.DVNS.HADR.d.), n. 6, s. 4; Yirşen, *6 Numaralı Sicilyateyn (Düvel-i Ecnebiye) Defteri*, (Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya 2018, s. 43-44.

Priştine, Vulçitrın, Yeni Pazar, Seniçe, Prepol (Semi Pazar), Tjentiste, Çemerno, Avtovac, Plana, Bileca, Trebinje, Dubrovnik hattını kapsıyordu.¹⁷²

Giuseppe Finocchietti di Faulon’a İstanbul’da bulunduğu esnada birtakım ihtiyaçlarının karşılanması için Osmanlı Devleti tarafından kendisine “tayinat” verilmiştir. Tayinat uygulaması, Osmanlı başkentine gelen yabancı elçilerin masraflarının belirli kurallar çerçevesinde Osmanlı hazinesinden karşılanması usulüydü. Yabancı elçilere verilen tayinatların “yol baha”, “tayinat baha”, “mefruşat baha”, “nafaka baha” ve “hane icaresi” gibi farklı biçimleri vardı. Ayrıca bu tayinatlar geriye dönük olarak veriliyordu.¹⁷³ Bu bağlamda Giuseppe Finocchietti di Faulon’a da “tayinat baha”, “nafaka baha” ve “hane icaresi” verildiği arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır. Osmanlı genel teammülerine göre tayinat baha ödemeleri, elçilerin İstanbul’a geldikleri tarih itibar olunmak üzere altı ay içinde yapılırdı. Ancak yapılan tayinatların miktarı elçilerin İstanbul’a geliş amacına -*antlaşma imzalanması, arabuluculuk, cülus tebriği vs.*- göre farklılık gösterebilmekteydi. Bu bağlamda 15 Mart 1740’da bir antlaşma imzalama isteğiyle İstanbul’a ayak basan Giuseppe Finocchietti di Faulon’a 26 Mart 1740 tarihinde ihtiyaçlarını karşılaması için günlük 500 kuruş “tayinat baha” ödemesi yapılmasına karar verilmişti.¹⁷⁴ Aynı yıl içinde benzer bir amaçla gelen Rus elçisine 495.5¹⁷⁵ kuruşluk bir tayinat verilmesi Osmanlıların XVIII. yüzyılın ortalarına doğru antlaşma yapma maksadıyla gelen elçilere verdiği tayinat miktarının hemen hemen 500 kuruş olduğunu göstermektedir. Ancak arabuluculuk yapmak ve antlaşma imzalamak üzere görevlendirilenlerin tayinat bahaları daha da yüksek oluyordu. Örneğin 1739 Belgrad Antlaşması’nın müzakereleri için görevli olan Avusturya elçisine tayinat baha olarak 945 kuruş tahsis edilmişti.¹⁷⁶

¹⁷² Vittori, *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVIII*, s. 111.

¹⁷³ Topaktaş, agm., s. 31, 37.

¹⁷⁴ “Devlet-i ‘Aliyye-i ebediyyü’l-istimrâr ile İtalya kralı beyninde müceddeden akd-ı musâfâta dâ’ir tahrîrât ile gelüb Humbaracıbaşı-ı esbâk Ahmed Paşa’nın hânesinde müsâferet üzre olan İspanyalı kolonelin masârif-i yevmiyesine medâr olmak üzre bu def’a cânib-i miriden yalnız beş yüz gurus verilmek için mahalline kayd ve tezkiresin viresün deyu buyruldu. 27 Zilhicce 1152”. Bk. BOA, C.HR., 134/6679.

¹⁷⁵ Topaktaş, agm., s. 37.

¹⁷⁶ Hasret Gümüş, “1736-1739 Osmanlı Rus ve Avusturya Savaşında Arabuluculuk Yapan Devletler ve Bu Devletlerin Elçilerine Verilen Tayinatlar Hakkında Bir Değerlendirme”, *Karedeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (KTÜEFAD)*, S. 1, 2021, s. 25.

Bununla birlikte XVIII. yüzyılın hemen başında İstanbul'a gelen Avusturya elçisi Gurrok'a 2 Mart 1700'de tayinat baha olarak 1.000 kuruş; yine başka bir Avusturya elçisi Grof'a 27 Mayıs 1702'de 1.062 kuruş ödenmiş olması miktarların zamana göre değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır.¹⁷⁷

Giuseppe Finocchietti di Faulon'a antlaşma imzalamak üzere gelişinden dolayı verilen tayinat bahayı açıkladıktan sonra kendisine tahsis edilen “nafaka baha” ve “hane icaresi” miktarlarını ele almak yerinde olacaktır. Burada şunu da belirtmek gerekir ki elçiler kalıcı yani mukîm elçi statüsünde oldukları zaman az miktarda tayinat almaya başlarlardı.¹⁷⁸ Giuseppe Finocchietti de antlaşma imzaladıktan sonra İstanbul'da kalmaya devam ettiği ve doğal olarak mukîm bir elçi olduğu için tayinatının da buna göre düzenlendiğini söyleyebiliriz. Elimizde bulunan iki ayrı belge nafaka baha ve hane icaresinin beraber verildiğini göstermektedir.¹⁷⁹ Bununla birlikte Giuseppe Finocchietti di Faulon'un günlük tayinatının 18 kuruş olduğu sunmuş olduğu arzuhalindeki “*bu dâ'ilerine taraf-ı mirîden emr u fermân buyurulan icâre-i hâne ve nafaka bahâ yevmî on sekiz gurus ta'yînât*” ifadesinden anlaşılmaktadır.¹⁸⁰ İlk tayinatın başlangıç tarihi de Osmanlı-Napoli Krallığı Antlaşması'nın imzalandığı tarih olan 7 Nisan 1740'dır. Bu ilk tayinat 50 günlük olup 7 Nisan - 26 Mayıs 1740 tarihleri arasını kapsamaktadır ve 900 kuruşluk bir ödeme yapılmıştır.¹⁸¹ İkinci tayinat ise 27 Mayıs - 23 Ağustos 1740 tarihleri arasını kapsayan 89 günlük bir dönemi içermektedir.¹⁸² Bu periyoda ait ödeme miktarı 1.602 kuruştur. Üçüncü ödeme ise 12

¹⁷⁷ Uğur Kurtaran, “Karlofça Antlaşması'ndan Sonra İstanbul'a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırlanması ve Yapılan Harcamalar”, *Tarih Araştırmaları Dergisi (TAD)*, C. 37, S. 63, 2018, s. 340

¹⁷⁸ Topaktaş, agm., s. 36.

¹⁷⁹ BOA, AE.SMHD.I., 108/7706; BOA, C.HR., 157/7818.

¹⁸⁰ “Devletlu sa'âdetlu sultanım hazretleri sağ olsun. Bu dâ'ilerine taraf-ı mirîden emr u fermân buyurulan icâre-i hâne ve nafaka bahâ yevmî on sekiz gurus ta'yînât mâh-ı rebî'ü'l-evvel guresinden cemâziyü'l-ahir gâyetine gelince üç aylık olmak üzere ruş merre ta'yînâtımız hesâb olunub cânîb-i mirîden 'inâyet ve ihsân buyrulamak bâbında emr u fermân devletlu sa'âdetlu sultanım hazretlerindir. Ed-dâ'i elçi-i kral-ı İtalya”. Bk. BOA, AE.SMHD.I., 108/7706.

¹⁸¹ “Bin yüz elli üç senesi muharreminin onuncu gününden saferin gâyetine gelince elli günlük mezbûrun icâre-i hâne ve nafaka bahâlarıyçün meblağ-ı merkûmeye tarih-i merkûmede hazine tezkiresi verildiği defterde mukayyedir. Fermân devletlu sultânım hazretlerindir. Fî 23 Ca sene 1153”. Bk. BOA, AE.SMHD.I., 108/7706.

¹⁸² “Rebi'ü'l-evvel guresinden cemâziyü'l-ahir gâyetine gelince üç aylık icâre-i hâne ve nafaka bahâsı hesâb olundukda yalnız bin altı yüz iki gurus ider. Fermân sultânım hazretlerindir. Fî 24 Ca sene 1153”. Bk. BOA, AE.SMHD.I., 108/7706.

Ekim 1741 - 7 Ocak 1742 tarihleri arasını kapsayan 88 gün içindir.¹⁸³ Bu dönem için ödenen miktar da 1.584 kuruştur. Dördüncü ve son ödeme ise 8 Ocak - 6 Nisan 1742 tarihleri arasındaki 89 günlük döneme ait olmakla birlikte ödenen miktar 1.602 kuruştur.¹⁸⁴ Bununla birlikte 1740 yılında İstanbul'da bulunan Fransız elçisi Marquis de Villeneuve'nin ödeneği ise günlük 150 kuruştur.¹⁸⁵ Bu farkın temek sebebi herhalde Marquis de Villeneuve'nin büyük elçi olmasından kaynaklanıyordu. Ancak 1768 tarihinde Fransız maslahatgüzarına günlük 16 kuruş verilmesi de dikkat çekicidir.¹⁸⁶ Bu durumda açıkça göstermektedir ki Osmanlı başkentine gelen elçilerin statüleri tayinat miktarları üzerinde etkiliydi.

Giuseppe Finocchietti di Faulon, Carlo tarafından kendisine verilen antlaşma imzalam görevini yerine getirmiş ve yukarıda da izah edildiği gibi Napoli Krallığı'nın Osmanlı toprakları üzerindeki ticarî ve diplomatik ağının tesisi için gerekli adımları atmıştı. Ayrıca izah edildiği üzere İstanbul ve Napoli arasındaki haberleşmenin güvenli ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kısa sürede olumlu sonuçlar almıştı. Ancak onun özellikle bir buçuk ay gibi bir süre içinde bir antlaşma imzalamaya muvaffak olmasının Fransız Elçisi Marquis de Villeneuve'nin ve doğal olarak Fransa'nın tepkisini çektiğini ve hatta bu rahatsızlığın Fransa tarafından dile getirildiğini ifade etmiştik. Bu noktada Napoli Kralı Carlo, konunun daha büyük bir soruna yol açmaması, Fransa ile karşı karşıya gelinmemesi için daha doğrusu Bonneval'in de etkisiyle Giuseppe Finocchietti di Faulon ile Marquis de Villeneuve arasındaki anlaşmazlığın daha da derinleşmemesi için bir adım atma zorunluluğu hissetmiştir.¹⁸⁷ Bu adım Giuseppe Finocchietti di Faulon'un ülkesine geri çağırılması

¹⁸³ “Bin yüz elli dört senesi şabânı gurreinden şevvâl gâyetine dek üç aylık mezkûrun nafaka bahâ ve hâne-i icâresiyçün meblağ-ı merkûmeye tarih-i merkûmede hazine tezkiresi verildiği mukayyedir. Fermân devletlu ‘inâyetlu sultanım hazretlerindir. Fî 16 Muharrem sene 1155”. Bk. BOA, C.HR., 157/7818.

¹⁸⁴ “Bin yüz elli dört senesi zilkadesi gurreinden elli beş senesi muharremi gâyetine dek seksen dokuz günlük mezbûrun nafaka bahâ ve hâne-i icâresi hesâb olundukda yalnız bin altı yüz elli guruş ider. Fermân devletlu ‘inâyetlu sultanım hazretlerindir. Fî 16 Muharrem sene 1155”. Bk. BOA, C.HR., 157/7818.

¹⁸⁵ BOA, C.HR., 157/7818.

¹⁸⁶ BOA, C.HR., 113/5695.

¹⁸⁷ Schipa, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, s. 224; Pera, *Ricordi e Biografie Livornesi*, Livorno 1876, s. 202; D. Tiribilli-Giuliani, *Sommario delle Famiglie Celebri Toscane*, s. 5.

ile sonuçlanmıştır. 1741 yılının eylül ayının ortalarına doğru bu karar uygulamaya konmuş ve Giuseppe Finocchietti di Faulon'un yerine Niccolo di Maio atanmıştır.¹⁸⁸ Niccolo di Maio Osmanlı başkentine gelmek için Napoli'den ayrılarak İstanbul'a hareket etmiştir.¹⁸⁹

1. 2. 3. 7 Nisan 1740 Tarihli Osmanlı-Napoli Krallığı Antlaşması

Bu antlaşmanın en önemli özelliği 7 Nisan 1740 tarihinden önce Osmanlıların Avrupa devletleri (Fransa, Hollanda, İngiltere ve İsveç) ile yaptığı anlaşmalardan farklı olarak *karşılıklı* maddeler içermesiydi. Bu açıdan söz konusu antlaşma 1718 ve 1733 Venedik imtiyazlarından¹⁹⁰ sonra başka bir Avrupa devletine tanınan ilk ayrıcalıkları içeren bir ahidnâmeydi.¹⁹¹ Yine bu ahidnâmenin en önemli özelliklerinden birisi de ticaret amacıyla Napoli Krallığı topraklarına gidecek olan Osmanlı tüccarlarının haklarının korunmasına yönelik maddeler içeriyor olmasıdır. 1615 Hollanda, 1673 ve 1740 Fransa, 1675 İngiltere ahidnâmelerinde buna benzer şekilde Osmanlı tüccarlarının korunmasına dair maddeler bulunmamaktadır.¹⁹² Buna karşılık 1740 Napoli Ahidnâmesi'nin 7. maddesinde yer alan “Devlet-i ‘Aliyye’min re’âyâ ve tüccârı emîn ve müsterîh olmak için taraf-ı devlet-i aliyyemden kral-ı müşârun ileyhın kürsî-i memleketi olan Messina’da ikâmet etmek üzere şehbender

¹⁸⁸ “... Devlet-i ‘Aliyye-i ebed-pervendleriyle krallığımız beyinde musâlaha ve sefâynin amed şüdü ve ticâret umurunun akd ve temşiyetine der-Devlet-i ‘Aliyyelerinde tarafımızdan bundan akdem me’ mûr-ı murahhas vekilimiz olan Konte de Faulon Finoketti nâm dâ’ileri itmâm-ı hizmet-i me’ mûriyeti ile tarafımıza bu def’a i’âde ve ircâ’ ittirilmekle ...”. Bk. BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 8, h. 73, s. 89, 13 Eylül 1741; “... tarafımıza ‘avdete me’zûn olan Konte de Faulon Finoketti nâm dâ’ilerin yerine Kavalier Nikola de Mayo nâm dâ’ileri vekil murahhasımız olub dâ’ileri fi’n-nefsü’l-emr ma’kûl ve mü’eddeb ve mücerrebü’l-etvâr ve Devlet-i ‘Aliyyelerine olan hulûs ve tavîyyetimize vukuf-ı tâmmı olmakdan nâşi saltanat-ı seniyyelerinde tarafımızdan hizmet-i ikâmete ta’yîn olunmuşdur...”. Bk. BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 8, h. 75, s. 90-91, 13 Eylül 1741. Ayrıca karşılaştırmak için bk. Örik, “Siçilyeteyn Elçileri”, s. 70; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. IV/1, s. 241; Vittori, *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVIII*, s. 51.

¹⁸⁹ *Relazione della venuta di Hagi Hussein inviato Straordinario della Porta Ottomana e della Pubblica Udienza, che Avuto dal Re Nostro Signore Il Giorno 18 Settembre 1741, Napoli 1741.*

¹⁹⁰ Venedik, 1718 Pasarofça Antlaşması ile pek çok imtiyaz elde etmişti. 1733 yılında Venedik ahidnamesi yenilendiği zaman yine Pasarofça Antlaşması maddeleri esas alınmıştı ve karşılıklı maddeler içermekteydi. Özgür Oral, *Osmanlı-Venedik Ticari İlişkileri (1763-1794)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2017, s. 25

¹⁹¹ Mehmet Demiryürek, “The Legal Foundations of the Commercial Relations between The Ottomans and Neapolitans”, *Bilig*, S. 69, 2014, s. 53-54.

¹⁹² Kurtaran, “I. Mahmud Dönemi’nde Avrupalı Devletlerle Yapılan Ticaret Antlaşmaları”, s. 241.

ta'yîn olunması câiz ola bu vechile işlerini rü'yet idüp Devlet-i 'Aliyyem canibinden müsâ'ade olunan serbestiyet bunların hakkında dahi cârî ola" ifadesinden de anlaşılacağı üzere Messina'da bir Osmanlı şehbenderliğinin kurulmasının yasal zemini oluşturmakta ve Osmanlı tüccarlarının haklarının korunacağı da kesin bir dille belirtilmektedir.

Ahidnâme metninin 2, 4, 5, 8, 9, 11, 14, 16 ve 18. maddelerinde de karşılık ve eşitlik ilkesi kendisini göstermektedir. Yukarıda da kısaca özetlendiği üzere 2. maddeye göre her iki devletin tüccarlarının ödeyecekleri gümrük vergisi %3 olarak belirlenmiştir. Yine 4. madde ile her iki tarafın vatandaşlarının diğer devletin toprağında ölümü vuku bulursa bütün malının karşı tarafa iadesinin temin edileceğinin vaad edildiği görülmektedir. 5. madde de hukukî bir düzenleme yapılmış olup iki devlet vatandaşları arasında görülecek davalarda eşitlik ve karşılıklılık ilkesi doğrultusunda gerçekleştirilecektir. 8. madde gemilerle ilgili olup iki devletin karasularında bir geminin batması halinde içindeki malların sahiplerine verilmesi kararlaştırılmıştır. 9. madde de gemilerle ilgili olup her iki devletin gemilerine zorla asker ve cephane yüklemesi yapılamayacağı açıkça ifade edilmektedir. 11. madde de gemilerle ilgili başka bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre her iki devletin gemileri denizde karşılaştığı zaman birbirini selamlayacak ve ihtiyaç halinde birbirlerine yardım edeceklerdir. 14. madde esir değişimi hakkında olup her iki devlet ellerindeki esirleri serbest bırakarak veya değiş tokuş edecektir. 16. madde de yine gemiler ile ilgili olup gemilerin karşılıklı olarak karasularında korunmasını ön görmektedir. 18. madde ise her iki devletten birine düşman olan bir devletin savaş gemisinin geçişine her iki devlette müsaade etmeyecektir.

Bu antlaşmanın en önemli konularından birisi de hiç şüphesiz korsan meselesinde güvence almış olmalarıydı. Hatta Napoli Krallığı ile Garp Ocakları arasındaki sorunların çözülmesi için müzakere izninin verilmesi bu konuda atılmış ciddi bir adım olarak değerlendirilebilir. Padişah bu meselenin İstanbul'da ya da Ocaklar'da kendisi ve kral tarafından belirlenecek kişilerce görüşülmesine müsaade etmiştir.

Antlaşma maddelerinden de anlaşılacağı üzere Giuseppe Finocchietti di Faulon kendi devleti adına iyi bir antlaşma imzalamıştı. Bu bir dostluk ve ticaret antlaşmasının da ötesinde iki devlet arasında meydana gelebilecek tüm sorunların da çözümlerini içeren bir ahidnâme metniydi. Ahidnâme metninde önce çıkan konu başlıklarını şu şekilde özetleyebiliriz:

Elçi, Konsolos ve Tercümanlara İlişkin Düzenlemeler

Napoli Krallığı'na verilen 7 Nisan 1740 tarihli ahidnâme ile Napoli Krallığı'nın Osmanlı topraklarındaki en üst düzey yetkilisi olarak elçinin adı geçer. Ahidnâme metninin üçüncü maddesi bu konuya ayrılmıştır. Buna göre Napoli kralı istediği kişiyi elçi olarak görevlendirebilirdi. Osmanlı yönetiminin bu seçime müdahalesi söz konusu değildi. Elçinin görev süresi hakkında herhangi bir sınırlama getirilmiyordu. Napoli Krallığı, Osmanlı topraklarında gerekli gördükleri yerlerde konsolosluk ihdas etme hakkına yine bu madde ile sahip olmaktadır. Bu madde icabınca konsolos atamalarına Osmanlılar müdahale etmeyecek; Napoli Krallığı elçisi vasıtasıyla istediği kişileri tayin edebilecekti. Yine aynı şekilde tercüman tayini hususuna da karışılmayacaktır. Bütün bu kişileri tayinleri ve görevden alınma işlemleri Napoli Krallığı'nın İstanbul'daki elçisi marifetiyle gerçekleştirilecektir. Ayrıca bu maddeyle Napoli elçi, konsolos ve tercümanlarının diğer Avrupa devletlerinin Osmanlı topraklarındaki görevlileriyle aynı haklara sahip olduğu belirtilmiştir.¹⁹³

Ahidnâme metninin beşinci maddesi de konsolos ve tercümanların davaları hakkındadır. Bu kişilerin şahsi meselelerinden kaynaklanan sorunlardan dolayı bir davası olursa ve bu davaların maddi değeri 4000 akçeden fazla olursa İstanbul'da görülecektir. Bu miktardan az olan davalar ise mahallinde çözülecektir. Ayrıca kendi milletlerinden olan kişilerin davalarının da konsolos ve tercümanlar aracılığıyla

¹⁹³ “Devlet-i Aliyyem’de kral-ı müşârun ileyhın ikâmet edecek vekîli vesâtatiyle devlet-i aliyyemin münâsib olan bi’l-cümle iskelelerinde ve sevâhillerinde konsolosları ikâmet ettirilib azl ve nasblarında ve vekil-i mûmâ ileyhe rütbesine göre evâmîr-i aliyye ve berevât ihsân olunmasında ve konsoloslarının ve tercümânân ve etbâ’larının husûslarında sâ’ir dost olan düvel ilçileri ve tercümânân ve etbâ’larına olan müsâ’ade misillü mu’âmele oluna.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

sonuca kavuşturulması kararlaştırılmıştır. Bu konularda konsolos ve tecümanlar görevlendirilmiştir.¹⁹⁴

Ahidnâmenin yedinci maddesine göre Osmanlı Devleti vatandaşlarının güvenlikleri ve ticarî haklarının korunması için Messina'da bir Osmanlı şebenderliğinin açılmasına izin verilmiştir. Bu maddeye göre Osmanlılar tarafından Napoli Krallığı konsoloslarına verilen haklar Osmanlı şebenderleri için de geçerli olacaktır.¹⁹⁵

Seyrisefaine, Tüccar ve Savaş Gemilerine İlişkin Düzenlemeler

Ahidnâmenin birinci maddesinde iki devlet arasında imzalanmış olan antlaşma gereğince tüccarlarının “*ticârete dahi sâ'ir düvele müsâ'ade olunduğu üzre berren ve bahren cevâz verilip*” denilerek deniz ve kara yolu ile geliş ve gidişlerine izin verilmekteydi. Böylece iki devlet arasında serbest bir şekilde seyrisefayinin önü açılmıştır. İki devlete ait gemilerin denizlerde karşılaşmaları, yoklanmaları, savaş durumunda gemilere uygulanacak prosedür gibi farklı konularda da düzenlemeler yapılmıştır. Ahidnâmenin dokuzuncu maddesinde her iki tarafın gemilerine kimse tarafından zorla asker ve cephane yüklenemeyeceği hakkındadır.¹⁹⁶ Onuncu madde ise karantina kuralları ve Osmanlı gemilerinin Napoli limanlarına serbestçe girişleri hakkındadır. Bu maddeye göre Osmanlı gemileri Napoli Krallığı sınırlarına diğer dost

¹⁹⁴ “Konsolos ve tercümânları ile da ‘vâ zuhûr eder ise dört bin akçeden ziyâde da ‘vâ olunduğu hâlde da ‘vâları sâ'ir mahalde istimâ' ve fasl olunmayıp Âsitâne-i Sa'âdetüme havâle oluna ve kezaik devlet-i aliyyem re 'âyâsıyla kral-ı müşârun ileyhın tüccâr vesâ'ir re 'âyâları ve himâyesi altında olanlar bey' ve şîrâ ve ticâret husûsları ile ve sâ'ir bahâne ile da 'vâ ve kâdiya vardıklarında tercümânlarından biri bulunmadıkça da 'vâları istimâ' ve fasl olunmaya ve borçları ve kefâletleri ma'mûlun bih senedât ve defter olmadıkça da 'vâ olunan deyn için hilâf-ı şer'-i şerîf müdâhale olunmaya ve tüccârı beyninde da 'vâ zuhûr eyledikde bu makûle olan da 'vâları konsolos ve tercümânları vesâtatleriyle şurût ve kâ'ideleri üzre görûlmesi câiz ola ve bu mu'âmele hîn-i iktizâda ânların memleketlerinde bulunan devlet-i aliyyemin tüccâr ve re 'âyâsı haklarında dahi böylece mer'î tutula.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

¹⁹⁵ “Devlet-i Aliyye'min re 'âyâ ve tüccârı emîn ve müsterîh olmak için taraf-ı devlet-i aliyyemden kral-ı müşârun ileyhın kürsî-i memleketi olan Messina'da ikâmet etmek üzre şebender ta'yîn olunması câiz ola bu vechile işlerini rû'yet idüp devlet-i aliyyem canibinden müsâ'ade olunan serbestiyet bunların hakkında dahi cârî ola.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

¹⁹⁶ “Tarafeynin sefâyini asker ve cebehâne naklinde vesâ'ir hıdmetde istihdâm olunmak üzre cebr olunmayalar.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

olan devletlerin yaptığı gibi gerekli karantina (lazaretta) işlemlerini yerine getirdikten sonra girebilecektir.¹⁹⁷

Ahidnâmenin on birinci maddesi ise denizlerde savaş ve tüccar gemilerinin karşılaştıkları zaman uygulayacakları prosedürleri açıklamaktadır. Bu maddeye göre Osmanlılara ait bir savaş gemisi denizde hareket halinde iken Napoli Krallığı savaş gemilerine rastlarsa, Napoli Krallığı savaş gemisi bayrağını çekip uzaktan top atışı yaparak dost olduğunu belli edecektir. Dost olduğu anlaşılan gemiye Osmanlılar da dostluk göstereceklerdir. Aynı husular iki tarafın tüccar gemilerinin karşılaşması esnasında da uygulanacaktır. Ayrıca her iki devletten birinin savaş gemisi diğer tarafın tüccar gemisine tesadüf ederse ihtiyaç olması halinde tüccar gemisine yardımda bulunacaktır. Yine bu maddeye göre savaş gemisinden filika ile tüccar gemisine iki kişi gönderilecek ve tacir gemisi olduğuna dair belgesini ve yol izin kağıdını kontrol edeceklerdir. Bu işlemin ardından tekrar kendi gemilerine döneceklerdir. Bu işlemlerin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi ve bir karışıklığa sebebiyet vermemek için de tarafların bayrakları ve gemilere ait belge örnekleri her iki devlet tarafından birbirlerine gönderilecektir.¹⁹⁸

Ahidnâmede konu edilen başka bir husus da gemilerin “yoklanması” meselesidir. On beşinci maddeye göre Osmanlılara ait liman, iskele, kontrol noktası gibi yerlere gelen ve giden Napoli Krallığı gemileri kontrol edilecektir.¹⁹⁹ Burdaki amaç ihracı yasak olan barut, top ve silah gibi malların gemilere yüklenip yüklenmediğini ve kaçak yolcu olup olmadığının tespitine yöneliktir. Bununla birlikte

¹⁹⁷ “Devlet-i Aliyye’min sefâyini memâlik-i mahrûsemenden dostluk üzere olup kral-ı müşârun ileyhın memleketine giden sâ’ir düvelin sefâyini misillü mu’tâd olan lâzâreteden sonra kabûl olunalar.” Bk BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

¹⁹⁸ “Devlet-i Aliyye’min cenk sefâyini rûy-ı deryâda kral-ı müşârun ileyhın cenk sefînelerine musâdife eyledikde bayraklarını diküp ve karşıdan top ile selamlayıp dostluk izhâr eyledikde devlet-i aliyemin cenk sefîneleri dahi lâyük olan vechile dostâne mu’âmele idüp ve keزالik tarafeynin tüccâr sefâyini dahi birbirlerine bayraklarını açıp dostâne mu’âmele edeler ve işbu tarafeynin cenk sefîneleri birbirlerinin tüccâr sefâyinine musâdife eyledikde sebillerin tahliye ve iktizâ eden mu’âvenet ile i’ânet olunub ve cenk sefâyini iktizâ eden filikacılardan mâ’adâ filika ile tüccâr sefînesine iki nefer âdem irsâl ve tâcir sefînesinin senedini ve yol kâğıdını görüp ma’ûlun bih olduğunu bildikde bilâ te’hîr kendi sefînelerine avdet edeler ve sefînelerin bayrak ve senedâtları ma’ûlüm olmak için senedâtların birer memhûr sûreti ve bayrakların dahi resmleri tarafeynden verile.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

¹⁹⁹ “Devlet-i aliyemin iskele ve liman ve seddü’l-bahrine vesâ’ir yerlerine gelen sefâyinleri dost olan düvelin sefâyini misillü yoklama olunalar.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

yirmi birinci madde ile de herhangi bir dava bahanesiyle gemilerin yollarından alıkonması yasaklanmıştır.²⁰⁰

Bir diğer konu da iki tarafın gemilerinin birbirlerinin kıyı şeridinde bulundukları zaman düşman saldırısı olursa korunmalarına yöneliktir. Yani on altıncı maddeye göre Osmanlılara ait gemiler Napoli sınırlarında korunacak ve aynı şekilde Napoli gemileri de Osmanlı sınırlarında güvende olacaktır ve dost muamelesi göreceklidir.²⁰¹

Ahidnâmede kendisine yer bulan diğer bir konu da her iki devlete de düşman olan devletlerin savaş gemilerine ve bu gemilerde görevli askerlere uygulanacak muamele hakkındadır. Bu konu ahidnâmenin on sekizinci maddesinde izah edilmiştir. Osmanlı ve Napolililere ait iskele ve limanlarında her iki tarafa da düşman olan devletlere ait savaş gemilerinin ihtiyaçlarının karşılanması, bu gemilerin techiz edilmeleri yasaklanmıştır. Yine bu maddeye göre düşman bayrağı ile gelen gemilerin Osmanlı ve Napoli gemilerine saldırması engellenecektir. Düşman gemisinin liman ve iskelelere yanaşması durumunda diğer gemiler derhal tahliye edilecektir. Tahliye işlemi tamamlandıktan 24 saat sonra da düşman gemisi buradan uzaklaştırılacaktır. Düşman gemisi taraflara ait bir gemiyi ele geçirdiği zaman ve bütün çabalara rağmen geminin geri alınamaması durumunda ne Osmanlılar Napolileri ne de Napolililer Osmanlıları suçlamayacaktır. Taraflara ait gemilerin düşman gemilerinden bayrak ve yol izin kâğıdı alması da yasaklanmıştır. Eğer bunu yapan olursa ibret olması için kendi gemisinin direğine asılacaktır. Ve bu şekilde cezalandırılan kişilerin gemisi, adamları ve eşyaları o gemiyi ele geçirenin esir ve ganimeti olacaktır.²⁰²

²⁰⁰ “Azîmet üzre olan sefîne hudûs eden da ‘vâ bahânesiyle alıkonulmaya...” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²⁰¹ “Devlet-i Aliyye’min sefâyini kral-ı müşârun ileyhın hükümeti dâhilinde olan sevâhilden sefîne seçildiği ve sefâyinden dahi kara görüldüğü mahalle değin düşmanı tarafeynden ta’kib ve te’addî olunmasına ânların taraflarından cevâz verilmemek ve kezalik devlet-i aliyyemin sefâyini dahi minvâl-i muharrer üzre ânlar ile dost olan sefâ’ine hadd-i merkûm dâhilinde ta’arruz etmemek husûsları kendüler ile dost bulunanlara taraflarından ihbâr olunub rızâdâde oldukları hâlde keyfiyet derdevlet-i aliyyeme tahrîren ifâde ve minvâl-i muharrer üzre karâr-dâde ola.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²⁰² “Devlet-i Aliyye’min iskele ve limanlarında ve kezalik kral-ı müşârun ileyhın taht-ı hükümetinde olan iskele ve limanlarda tarafeynin düşmanlarına cenk sefâyini techîz olunmasına cevâz verilmeye ve düşman bayrağı ile gelen sefâyinden tarafeynin sefâyinine te’addî olunmasına cevâz verilmediğinden mâ’adâ cânibeynin sefâyinine her vechile mu’âvenet olunub tarafeynin sefîneleri limanlardan

Gemi Kazaları

Gemiler seyir halindeyken hava muhalefetinden daha doğru bir ifadeyle fırtanadan dolayı zor anlar yaşamakta ve bu nedenle de kazalar meydana gelmektedir. Ayrıca batma olayları da yaşanmaktadır. Bu nedenle ahidnâme metninde bu gibi durumlarda yapılması gerekenler hakkında bir talimata yer verilmiştir. Sekizinci maddeye göre denizcilik alanında bilgisi olanların fırtınadan dolayı zarar gören gemilere yardıma gitmesi kararlaştırılmıştır. Bu gemilerden kurtarılan her türlü eşya da sahiplerine verilecektir. Bu durum her iki taraf için de geçerlidir.²⁰³ Yine ahidnâmenin birinci maddesinin sonlarına doğru fırtına gibi durumlarda zarar gören gemilerin tamiri hususunda yardımcı olunması ve tamir için paralarıyla alacakları eşyalara karışılmaması da emredilmektedir.²⁰⁴

Korsanlık ve Esirler Meselesi

Ahidnâmenin on üç ve on yedinci maddelerinde korsanlardan bahsedilmektedir. On üçüncü maddede Napoli Krallığı'na mensup olup Osmanlılara düşmanlık besleyen korsanlarla²⁰⁵ iş birliği yapmayanların, onların gemilerinde çalışmayanların gemilerine saldırılmayacağı ve kendilerine de zarar verilmeyeceği açıkça ifade edilmektedir. Yine aynı maddede Napoli Krallığı bayrağı ve yol iznine (patante) sahip olan gemilere Osmanlı korsanları tarafından bir saldırı olursa

çıkıdıklarında yirmi dört saat mürûrundan sonra zikr olunan cenk sefâyyininin ihrâcına cevâz verile ve lâkin düşmanın hilesiyle bir sefîneye istirkâk olunub ve istirkâk olunan sefîneye i'ânet olunması mümkün olmadığı hâlde bulunan devletin limanında bu makûle avâriz zuhûrî töhmet add olunmaya tarafeynin re'âyâ ve tüccâr sefâyyini düşman bayrağı ve düşmandan yol kâğıdı almağa cevâz verilmeye ve bu makûleler ahz olundukda sefîne zâbiti ibreten li'l-gayr sefînesinin direğine salb olunub ve sefînesi ve etbâ'ı ve eşyâsı ahz edenin esîr ve ganîmeti ola ve tarafeynin re'âyâsına ve memleketlerinde süknâsı firârdâde olanlardan mâ'adâsına yol kâğıdı ve bayrak ve bir kimesne cevâz verilmeye.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²⁰³ “Fenn-i mellâhîde mâhir olanlardan tarafeyn limanlarında fırtınadan tazyîk olunan sefâyyine i'ânet oluna ve şikest olan sefâyyin ve derûnlarında bulunan emti'a vesâ'ir eşyâları bulundukları üzere sâhiblerine teslim olunmak için akreb olan konsoloslara redd oluna.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²⁰⁴ “... fırtına ve avâriz-ı sâ'ireden mutazarrır olan sefâyyinin ta'mîri ve keşâf-ı nefsleri için iktizâ eden nesnenin akçeleriyle iştirâsı tarafeynden câiz ola.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²⁰⁵ Korsanlık denilince ilk olarak akla Garp Ocakları'nda üstlenen korsanlar geliyorsa da Akdeniz'de farklı milletlere mensup korsanlar da bulunmakta ve Osmanlı gemilerine saldırmaktaydılar. Konu hakkında bk. Emrah Safa Gürkan, *Sultanın Korsanları Osmanlı Akdenizi'nde Gazâ, Yağma ve Esaret, 1500-1700*, Kronik Yayınları, İstanbul 2020.

gasp edilen gemi ve her türlü eşya aradaki dostluğa binaen mümkün mertebe tahsil edilerek sahiplerine iade edilecektir.²⁰⁶

Ahidnâmenin on yedinci maddesi ise Cezayir, Tunus ve Trablus Ocakları ile Ülgün ve Arnavutluk'ta ikamet eden korsanlara hasredilmiştir. Korsanların bu bölgelerde üstlenmelerinden dolayı bu yerler metinde ayrı ayrı zikredilmiştir. Napoli Krallığı gemilerine ve bu gemilerle seyahat eden Napolilere saldırılarda bulunmamaları gerektiği ifade edilmiştir. Hatta müdahale etmemelerinin yanı sıra dostça davranmaları gerektiği de belirtilmektedir. Yine bu maddede de ahidnâme ahkamına aykırı olarak hareket edip Napoli Krallığı gemilerine korsanlar tarafından bir saldırı gerçekleşirse tüm zarar tazmin ettirilecektir. Yine bu suçu işleyenlerin “haklarından” gelineceği de ifade edilerek caydırıcılık yoluna da başvurulmuştur. Ayrıca bu maddede yer alan önemli bir husus da korsanların vereceği zararı en aza indirmek için Garp Ocakları ile Napoli Krallığı arasında bir heyet oluşturularak müzakere yapılmasına padişah tarafından izin verilmesine ilişkindir.²⁰⁷ Bu durum bir

²⁰⁶ “Kral-ı müşârun ileyhe tâbi‘ olub himâyesinde ve bayrağı altında olan re‘âyâ ve tüccâr tâifesi mâdem ki devlet-i aliyem düşmanlarından olan korsan tâifesiyle îsâl-i mazarrata sâ‘î ve mezbûrlara askerî yazılmış olmayalar ol makûlelerin emvâl ve eşyâlarına ta‘arruz ve kendilerine te‘addî olunmayib eşyâlarıyla tahliye-i sebîl olunalar ve kral-ı müşârun ileyhin bayrağı ve patente ta‘bîr olunan yol kâğıdı ile olan sefâyinden biri devlet-i aliyemin korsanları tarafından istirkâk olundukda sefine-i merkûme ve derûnunda olan tüccâr ve re‘âyâ ve eşyâ ve ândan mâ‘adâ devleteyn düşmanlarından ahz olunan tarafeynin sefâyini ve içinde olan tüccâr ve re‘âyâsı mukarrer olan dostluk istihkâmı için mümkün mertebe tahsîl ve tarafeyne verilmeğe sa‘y oluna.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²⁰⁷ “Devlet-i Aliyye‘min re‘âyâsından ve husûsen Ülgünlü ve Arnavudluk‘da olan korsan makûlesinden vesâ‘ir bu yolda yürütenlerden bir ferd bi‘l-cümle kral-ı müşârun ileyhin sefâyini ile husûmet etmemek husûsu ve iskelelerine ve memleketlerine vardıklarında dostane kabûl vesâ‘ir dost olan düvele mu‘tâd olan bi‘l-cümle i‘ânetler bunların haklarında dahi icrâ olunmak hâleti emr ve tenbîh oluna ve zikr olunan tavâiyîfîn kral-ı müşârun ileyhin taht-ı hükûmetinde olan arazi ahâlisi ile serbestiyet ve kendü halleri üzre ticâret için varup gelmeleri câiz ola ve işbu akd olunan mevâdda muhâlefet eden var ise te‘dîb ve tarafeyne bu makûlelerden olan fi‘l-cümle zarar ve ziyân sâ‘ir dost olan düvele müsâ‘ade olunduğu üzre tazmîn ettirile ve devlet-i aliyemin emr ü fermânına muhâlefet ve ânların re‘âyâlarına te‘addî eder olur ise yani korsanlık mu‘âmelesini eyler ise o makûleye deryânın açığında müsâdefe olunduğu hâlde akd olunan mevâdda hâlel gelmeksizin hakkından gelinmesi câiz ola ve kezalik devlet-i aliyem sefâyini dahi bu vech üzre hareket eylemek câiz ola ve işbu akd olunan mevâdd dersa‘adetinden Cezayir ve Tunus ve Trablus ocaklarına ihbâr olunub müşârun ileyh İtalya krallığının tüccâr ve sefâyini ve re‘âyâsı zikr olunan ocaklar ile emniyet üzre amed ü şüdleri husûsu ne güne münâsib görölür ise o vech üzre bir kâlîbe ifrâğ ve ol vakit mezkûr ocaklar dahi işbu mevâdda idhâl olunmak için bu keyfiyetin ya dersa‘adetinde müzâkere olunması veyahud derdevlet-medârımdan zikr olunan ocaklara bir ma‘lûm kimesne ta‘yîn ve irsâl olunub taraflarından ta‘yîn ve irsâl olunan kimesne ile bu husûsa sa‘y eylemeleri câiz ola.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

yıl sonra Napoli Krallığı ile Trablus Ocağı arasında görüşmelerin yapılmasına ve bir antlaşma imzalanmasına öncülük etmiştir.

Ahidnâmenin on dördüncü maddesi ise esirlerle ilgilidir. Bu maddeye göre esirlerin serbest bırakılması ve değişimi hususları her iki tarafın belirleyeceği yetkililer aracılığıyla yapılacaktır. Bu maddeye göre ortaklaşa kararlaştırılacak bir miktar karşılığında esirler serbest bırakılacaktır. Para ödeme yönteminin yanı sıra takas uygulaması da yürürlüğe konacaktır. Bu işlemler gerçekleştirilene kadar esirlere iyi muamele edilmesi sağlanacaktır.²⁰⁸

Gümrük Düzenlemeleri

Ahidnâmenin üçüncü maddesi gümrük vergileri ile ilgilidir. Bu madde ile Napolili tüccarların Osmanlı şehir ve limanlarından aldıkları ve sattıkları her türlü eşyadan dolayı vermeleri gereken gümrük miktarı %3 olarak belirlenmiştir. Ayrıca diğer dost olan yabancı devletlerin tüccarları ile aynı vergileri vermeleri, bu orandan fazla ve başka adlarla yeni ödemeler talep olunmayacaktır.²⁰⁹

Tüccarlar Arası İlişkiler ve Genel Ticarî Konular

Ahidnâme metninin karara bağladığı konulardan bir diğeri de iki devlet tacirleri arasındaki ilişkilerdir. Beşinci maddeye göre Napoli tüccarlı ile Osmanlı tüccarı arasında bir sorun olduğu zaman böyle bir durumda yetkili olarak kadı tayin edilmiştir. Bu anlaşmazlıkların çözümü için görülecek davalarda mutlak surette Napoli Krallığı tercümanlarından biri hazır bulunacaktır. Kadıların tercüman bulunmadan davaları görmeleri ve karara bağlamaları da kesin bir şekilde yasaklanmıştır.

²⁰⁸ “Bu iki devlet beyninde bulunan tarafeynin üsârâsı bu husûsa me’ûr olanların ma’rifetleriyle münâsib ve mu’tedil bahâ ile ıtlâk yahud mübâdele olunalar ve ıtlâk yahud mübâdele olununcaya değin sâhiblerinden lütf ile mu’âmele olunmak üzere tenbîh olunalar.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²⁰⁹ “Devlet-i Aliyye’nin bi’l-cümle iskele ve gümrüklerinde kral-ı müşârûn ileyhın sefâyinlerinden ve re’âyâlarından gümrük resmi yüzde üç vesâ’ir dost olan düvel taraflarından verilen rûsûmât edâ olunub mukâbilinde devlet-i aliyyemin sefâyini ve re’âyâsı dahi ânlara tâbi’ olan yerlere vardıklarında bu kıyâs üzere sâ’ir dost olan düvel misillü rûsûmâtlarını edâ edeler.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

Napoli ve Osmanlı tüccarları arasındaki alacak verecek konusundaki anlaşmazlıklar da ahidnâmeye konu edilmiştir. Napolili tüccarlar Osmanlı toprakları üzerinde yapmış oldukları işler sonucunda bir Osmanlı vatandaşına borçlanırsa bu borcu ödemeye mükellef olacaktır. Bu borca dair resmi evraklar hazırlandıktan sonra tahsil edilmesi için başvuruda bulunulacak ve tahsilat işlemi gerçekleştirilecektir. Resmi evrak olmadan borcun tahsili için başka yollara başvurmak yasaklanmıştır. Bu bağlamda kefalet senedi olmadan da bir kişinin borcu için başka bir kişiden borcun ödenmesine ilişkin talepte bulunulmayacaktır. Yine Napolili tüccarların kendi aralarındaki sorunların çözüm yeri olarak kendi konsolosları ve yetkili makamları işaret edilmiştir. Aynı şartlar Napoli topraklarında ticaret yapan Osmanlılar için de geçerli olacaktır.²¹⁰

Tüccarlarla ilgili başka bir konuda ölüm hadiseleri üzerinedir. Dördüncü maddeye göre Osmanlı toprakları üzerinde ticarî faaliyet yürütenlerden birisi öldüğü zaman malları kadı ve diğer görevliler tarafından müsadere edilmeyecek olup vasiyeti üzerine sahiplerine verilmek için teslim alınacaktır. Vasiyeti olmaksızın ölenlerin malları ise duruma göre kendi vekiline, konsoloslarına ya da iş ortaklarına teslim olunacaktır. Öldüğü yerde bu kişilerden kimse yoksa kadı tarafından kanunlara uygun bir şekilde muhafaza altına alınacak ve mallarının adet, cins ve kıymetleri resmî olarak kayda geçirilecektir. Bu mallar güvenilir bir yerde saklanacak ve Napoli Krallığı temsilcilerine (elçi, konsolos vs.) teslim edilecektir. Bu uygulamalar Napoli Krallığı toprakları üzerinde vefat edecek Osmanlılar için de uygulanacaktır.²¹¹

²¹⁰ “Devlet-i aliyem re’âyâsıyla kral-ı müşârun ileyhın tüccâr vesâ’ir re’âyâları ve himâyesi altında olanlar bey’ ve şîrâ ve ticâret husûsları ile ve sâ’ir bahâne ile da’vâ ve kâdiya vardıklarında tercümânlarından biri bulunmadıkça da’vâları istimâ’ ve fasl olunmaya ve borçları ve kefâletleri ma’mûlun bih senedât ve defter olmadıkça da’vâ olunan deyn için hilâf-ı şer’-i şerîf müdâhale olunmaya ve tüccârı beyninde da’vâ zuhûr eyledikde bu makûle olan da’vâları konsolos ve tercümanları vesâtatleriyle şurût ve kâ’ideleri üzre görûlmesi câiz ola ve bu mu’âmele hîn-i iktizâda ânların memleketlerinde bulunan devlet-i aliyemin tüccâr ve re’âyâsı haklarında dahi böylece mer’î tutula.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²¹¹ “... memâlik-i mahrûsemin her kangı mahallinde tüccâr ve re’âyâlarından ve bayrağı altında olanlardan biri vefât eder ise muhallefâtı hükkâm ve zâbitân taraflarından müsâdere olunmayıp ve bir gûne muhallefât mâl-ı gâibdir diyü vaz’-ı yed ve istishâb olunmaksızın vekiline veya konsoloslarına vasiyyeti üzre ashâbına verilmek için teslim oluna ve eğer bilâ vasiyyet vefât eder ise muhallefâtı vekiline ve konsoloslarına yahud vefât ettiği mahalde olan şeriklerine teslim oluna ve vefât eylediği mahalde konsolos ve şerikleri bulunmadığı hâlde ol mahallin kâdîsı şer’-i şerîf mücibince muhallefâtını defter eyleyip bir emîn mahalle vaz’ ve hıfz idüp resmi hıdmet edâsıyla der-devletimde mukîm olan vekîli

Alacak verecek meseleleri hakkında bir düzenleme de on ikinci maddede yapılmıştır. Bu maddeye göre Napolili bir tüccar İslâm dinine geçerek Müslüman olursa ve bunu kendi resmî makamlarında da dile getirirse borcunu ödemekle yine mükellef olacaktır. Kendi üzerinde başka Napolili tüccarlara ait ticarî mal varsa bunu sahiplerine teslim etmesi gerekecektir.²¹²

Ticarete ilişkin olan on beşinci maddede de tüccarların işlerini gördürmek üzere aracılar (simsar) istihdam edilmesine müsaade edilmesine ilişkindir. Yine bu maddeyle tüccarların işlerine kanun dışı kimsenin zorla müdahale etmesi yasaklanmıştır. Ayrıca buna muhalefet ederek zorla bir Napolili tüccarın işine müdahale edenler olursa “haklarından” gelinecektir. Yine aynı maddede gümrükten mal kaçıran bir Napolili tespit edilirse kanunlar doğrultusunda ve diğer dost olan devletlere nasıl muamele ediliyorsa o şekilde müdahale edileceğine ilişkindir.²¹³

Tüccarlardan alınacak vergiler konusunda da ahidnâmede bir düzenleme yapılmıştır. On dokuzuncu maddeye göre Napolili tüccarlar gümrük vergilerini ödedikten sonra konsolata vergisini de ödeyeceklerdir. Ayrıca tüccarlar barut, top ve silah gibi satışı yasak olan mallar dışında kalan her türlü emtiayı gemilere yükleme sahip olacaklar ve kimse de buna müdahale edemeyecektir.²¹⁴

Tüccarlarla ilgili son konu da ahidnâmenin yirminci maddesinde yer almaktadır. Bu madde gereğince Napoli Krallığı tebaası tüccarlarından yürürlükte olan

tarafından ta'yîn olunan âdeme bilâ bahâne def' u teslîm eyleye ve devlet-i aliyyemin re'âyâsına tüccârına dahi ânların taraflarından kezalik mu'âmele oluna.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²¹² “Kral-ı müşârun ileyhî re'âyâsından ve âna müte'allık olanlardan biri İslâma gelüp ve geldiğini konsoloslarından veyahud tercümânlarından birisinin muvâcehesinde mukarr olur ise bu sûretde borcunu vermek ve kendi eşyâsından mâ'adâ sâ'irlerin emti'alarından yedinde bulunan eşyâ dahi ba'de's-sübût ashâbına verilmek üzere vekîline ve konsoloslarına teslîm oluna.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²¹³ “Kral-ı müşârun ileyhî re'âyâlarından biri gümrükden eşyâ kaçırmış bulunur ise dost olan düvelin re'âyâsından ziyâde bir vechile te'dîb olunmaya ve tüccârları her ne mezhebden diler ise simsâr alıp istihdâm edeler ticâretleri husûsunda hilâf-ı mu'tâd bir kimesne cebren müdâhale eylemeye ve müdâhale edenlerin muhkem haklarından geline ...” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²¹⁴ “Kral-ı müşârun ileyhî tarafından ta'yîn olunan vükelâ ve konsoloslardan bayrağı altında olanlar tüccârına müte'allık eşyâları için gümrüklerini verdiklerinde sâ'ir dost olan düvelden tahsîl olunan konsolata resmi alınmasına cevâz verile ve re'âyâlarından bir kimesneye barut ve top ve silah vesâ'ir memnû'ât olanlardan mâ'adâ ticârete müte'allık olan eşyâyı sefâyine tahmîl eylemeğe mümâna 'at olunmaya.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

vergiler dışında başka vergi talep edilmeyecek ve yanlarında getirdikleri paralardan olağandışı vergiler alınmayacak ve kendilerine diğer dost olan devletlerin tüccarlarına davranıldığı gibi muamele yapılacaktır.²¹⁵

Seyahat Özgürlüğü ve Kişisel Haklar

Ahîdnâmede karar altına alınan konulardan birisi de seyahat özgürlüğüdür. Dördüncü maddeye göre Napoli Krallığı vatandaşlarının Kudüs başta olmak üzere Osmanlı toprakları üzerinde seyahat etmek istedikleri yerlere karışılmayacağı belirtilmiştir.²¹⁶

Diğer bir konuda kişisel haklarla ilgilidir. Altıncı maddeye göre Napoli Krallığı halkından olup Osmanlı topraklarına gelenlere sebepsiz yere kötü muamelede bulunmak, hakaret etmek ve hapse atmak yasaklanmıştır. Buna rağmen hapse atılanlar olursa vekilleri ve konsolosları serbest bırakılmalarını isteyince salıverilecekler. Ancak suçu sabit olanlar için yasal süreçlerin uygulanacağı da açıkça belirtilmiştir.²¹⁷

Yine ahîdnâmenin yirmi birinci maddesinde de Osmanlı topraklarında kendi işleriyle meşgul olan ve adam öldürme ve yaralama gibi suçlara karışmayan Napolilerin günlük yaşamlarına müdahale edilmesi yasaklanmıştır. Yine bu gibi kişilerden kanun dışında cizye ve başka başka adlarla vergi alınmasına da müsaade edilmeyeceği ifade edilmiştir.²¹⁸

²¹⁵ “Kral-ı müşârun ileyhin re’âyâsına ve taht-ı himâyesinde olan kimesnelere ticârete müte’allık bey’ u şirâlarında sâ’ir dost olan düvel misillü mu’âmele oluna ve ale’l-ıtlâk cârî olan sikkeden gayrı sikke teklîfi ile te’addî olunmayalar ve getirdikleri sikkeden hilâf-ı mu’tâd bir dürlü resm taleb olunmaya.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²¹⁶ “... Kudüs-i şerîf vesâ’ir yerlere varan seyyahlariyçün sâ’ir dost olan düvele mürâ’ât olunduğu üzre müsâ’ade oluna.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²¹⁷ “Devlet-i Aliyye’min hükkâm ve zâbitânı kral-ı müşârun ileyhe tâbi’ olanlardan her kim olur ise olsun bir ferdini bilâ vech te’addî ve tahkîr ve habs etmeyeler ve re’âyâlarından bir kimesne ahz olundukda vekîli ve konsolosu tarafından taleb olunur ise teslim olunub töhmetlerine göre te’dîb oluna.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

²¹⁸ “... müte’ehhil ve mücerred olan re’âyâlarından cizye ve tekâlîf-i sâ’ire taleb olunmaya ve re’âyâlarından birinin üzerine şer’-i şerîf mûcibince mâdem ki katl ve cerh keyfiyetleri sâbit olmaya kendü hâlinde oldukça te’addî olunmaya.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

Ahidnâme metnini özetleyecek olursak Osmanlılar kapitülasyon politikasını Napoli Krallığı'na uygulayarak Akdeniz'deki ticarî ve diplomatik ilişkilerini genişletmeyi amaçlamıştır. Bu antlaşma, Bourbone yönetimi altındaki Napoli Krallığı ile Osmanlılar arasındaki ilişkilerinin barışçıl, karşılıklı güvene dayalı ve ekonomik çıkarları gözetten bir zeminde başladığını ortaya koymaktadır. Ayrıca Osmanlıların diplomaside denge politikasını ve karşılıklı müzakere kültürünü benimsediğini de göstermektedir.

1. 2. 4. Osmanlı Elçisi Küçük Hüseyin Efendi'nin Napoli'ye Gidişi

7 Nisan 1740 tarihli Osmanlı-Napoli Krallığı Antlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte iki devlet arasındaki ilişkiler karşılıklı güven ve dostluk üzerine kurulmuştu. Bu dostluğu daha da pekiştirmek isteyen I. Mahmud, Cizye Muhasebecisi Küçük Hüseyin Efendi'yi Napoli'ye elçi olarak göndermeye karar verdi.²¹⁹ Küçük Hüseyin Efendi'nin hayatı ve kimliği hakkında fazla bilginin olmaması yanı sıra onun elçi olarak görevlendirildiğinde “cizye muhasebecisi” olduğu bilinmektedir.²²⁰ Mehmed Süreyya'nın *Sicill-i Osmanî*'sinde Küçük Hüseyin Efendi hakkında şöyle demektedir:

*“Hüseyin Efendi (Küçük): Hacegândan olarak cizye muhâsebecisi ve 1154'te Sicilyateyn sefîri ve mukâbele-i süvâri olub 1555'te fevt oldu. Atîk Ali Paşa'da medfûndur. Mahdûmu Sadullah Beğ'dir.”*²²¹

Bu kısa bilgiye göre onun cizye muhasebeci iken 1741 yılında Napoli'ye elçi olarak gönderildiğini, bu görevden döndükten sonra süvari mukabelecisi olarak görevlendirildiğini ve çok geçmeden de 1742 yılında vefat ettiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca Sadullah isminde de bir oğlu olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bir arşiv

²¹⁹ Mahmut Şakiroğlu, “Napoli”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 32, 2006, s. 384.

²²⁰ Mehmed Subhî Efendi, *Subhî Tarihi*, vr. 199b; Tahir Sevinç, “Osmanlı-Sicilya İlişkileri ve Cizye Muhasebecisi Hüseyin Efendi'nin Sicilya Elçiliği (1740-1742)”, *History Studies*, C. 5, S. 2, 2013, s. 418.

²²¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C. II, İstanbul 1311.

belgesinde Hacı Hüseyin Efendi'nin iki oğlu daha olduğu görülmektedir. Diğer oğullarının ismi Mehmed Said ve Mehmed Emin'dir.²²²

I. Mahmud'un Küçük Hüseyin Efendi'yi elçi olarak Napoli'ye göndermesindeki amaç Carlo'ya mukabelede bulunmak ve hediyelerini iletmektir. Aslında Napoli Krallığı'nın elçi gönderilmesi yönünde bir talebi olmuştur. Bu talep ve elçinin gönderilmesi meselesi *Subhî Tarihi*'nde ayrıntılı olarak anlatılmaktadır:

“Memûriyet-i Küçük Hüseyin Efendi be-cânib-i Çiçilya.

Bundan mukaddem zikr olunduğu üzere saye-i Devlet-i ‘Aliyyeye iltica ve mahsûs murahhaslar irsal edüp müceddeden akd ve temhîd-i musâlaha ve müsâleme ile dâhil-i himâye-i tâcdar-ı adalet-ferma olan Çiçilya kralı cânibine taraf-ı saltanat-ı seniyyeden dahi mahsûs elçi irsal olunmak bâ‘is-i mübâhât ve iftiharları olduğu bi‘d-defa‘ât sadriazam hazretlerine Asitâne-i sa‘âdetde mukîm beğzâdeleri cânibinden iş‘âr ve inhâ ve husûs-ı merkûme müsâ‘ade-i ‘aliyye-i cihânbanî-i erzânî buyurulmak niyâz ve ricâ olunub ve keyfiyet-i merkûme cenâb-ı sadâretpenâhî tarafından dahi pâye-i serîr-i mu‘allâya arz ve telhîs olundukda lûtfen ve inâyeten bu merâmlarına dahi is‘âf olunmak husûsuna izn-i hümâyûn-ı mülûkâne şeref-sudûr bulmağın mâh-ı merkûmun evâhirinde hâcegân-ı divân-ı hümâyûndan cizye muhâsebecisi olan Küçük Hüseyin Efendi ber-vech-i sefâret mahall-i merkûma me‘mûr olub kral-ı mûmâ ileyh tarafından mukaddemâ âsitâne-i sa‘âdete vürûd eden iki kıta varda-kosta ta‘bîr olunan kalyonları ile Çiçilya tarafında bâd-bân-güşâ-yı azîmet oldu.”²²³

Bu anlatıda dikkate değer olan husus “... Çiçilya kralı cânibine taraf-ı saltanat-ı seniyyeden dahi mahsûs elçi irsal olunmak bâ‘is-i mübâhât ve iftiharları olduğu bi‘d-

²²² Babalarının vefatı üzerine sundukları bir arzuhalde babalarının tasarrufunda olan zeamatlerin kendileri tarafından idare edilmesini talep etmektedirler. Hatta bu belgede Hacı Hüseyin Efendi'nin çocuklarının yaşları da belirtilmiştir: Bende Sadullah (Tahminen on yaşında), Bende Mehmed Said (Tahminen dokuz yaşında), Bende Mehmed Emin (Tahminen iki yaşında). Bk. BOA, AE.SMHD.I., 225/17858.

²²³ Mehmed Subhî Efendi, *Subhî Tarihi*, vr. 199b.

defa'ât sadriazam hazretlerine Asitâne-i sa'âdetde mukîm beğzâdeleri cânibinden iş'âr ve inhâ ...” ifadeleriyle Napoli Krallığı tarafından bir Osmanlı elçisinin Napoli’ye gönderilmesinin defaatle talep edilmiş olmasıdır. Bu talebin de Carlo’nun kendisinin meşruiyetinin ve krallığının bağımsız olduğunun göstermek istemesiyle ilişkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca Osmanlılarla kurduğu ittifakı daha da genişletmek istediği de akla gelebilir. Ayrıca bir Osmanlı elçisinin Napoli’ye gelmek üzere yola çıktığı sıralarda Garp Ocakları ile de bir antlaşma imzalamak için müzakere sürecinde olmaları kendileri için olumlu bir atmosferin meydana getirilmesinde etkili olmuştur.

Arşiv kaynaklarından anlaşıldığına göre elçilik heyetinin hazırlıklarına yönelik çalışmaların 1741 yılının haziran ayının başlarında icra edilmeye başlandığı anlaşılmaktadır. 8 Haziran 1741 tarihli bir belgede “*Cizye Muhasebecisi El-Hac Hüseyin Efendi kulları, taraf-ı Devlet-i ‘Aliyyeden Sicilya cânibine sefâret ile me’mûr olmağla*”²²⁴ ifadesi de bu tarihlendirmeyi doğrulamaktadır. Aynı belgede elçilik görevi nedeniyle Küçük Hüseyin Efendi’ye harcırah olarak 5000 kuruş verilmiştir.²²⁵ Küçük Hüseyin Efendi’nin elçi olarak görevlendirilmesinden sonra yapılacak ilk iş elçilik heyetinin oluşturulması olmuştur. Bu kapsamda yabancı bir ülkeye gidileceği düşünüldüğünde ilk olarak bir tercüman görevlendirilmiştir. Bu tercümana da harcırah verilmesi gündeme gelince miktarın belirlenmesi hususunda 10 Ocak 1718 tarihinde Hollanda’ya gönderilen elçinin yanında bulunan tercümana verilen 150 kuruşluk ödeme göz önünde tutulmuştur.²²⁶

Tercüman atamasının ardından konu diğer personelin görevlendirilmesine gelmiştir. Yolculuk esnasında zaman zaman ata ihtiyaç duyulacağından dolayı atlarla ilgilenecek ve bakımlarını yapacak görevlilere ihtiyaç vardı. Bu bağlamda öncelikle

²²⁴ BOA, *Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Kalemî (D.BŞM.)*, 3319/49.

²²⁵ “*Hâliyâ Cizye Muhasebecisi El-Hac Hüseyin Efendi kulları, taraf-ı Devlet-i ‘Aliyyeden Sicilya cânibine sefâret ile me’mûr olmağla, bir mikdâr harc-ı râh verilmesi için arzuhal ve beş bin gurusu harc-ı râh verilmek üzere fermân-ı âlîleleri sadır olmağın sair olan ferman-ı âlîleri mûcibince mûmâ ileyhe harc-ı râh için beş bin gurusu verilmek üzere tezkiresi verilmek bâbında fermân devletlu sa’âdetlu, sultânım hazretlerindir.*” Bk. BOA, *D.BŞM.*, 3319/49.

²²⁶ BOA, *D.BŞM.*, 33322/75; 324/66.

biri kıdemli biri de yeni olmak üzere ıstabl-ı âmireden²²⁷ iki at gulamı görevlendirilmiştir. Bunlardan kıdemli olana 150, acemi gulama ise 75 kuruş harcırah verilmiştir.²²⁸ Tabi bu ödemeler de yine tercüman verilen ücretin belirlenmesi usulünde olduğu gibi kıyas üzere yapılmıştır. Bu sefer de az bir süre önce yani Mayıs 1740'ta Rusya'ya giden Mehmed Emnî Bey'in²²⁹ maiyetine ödenen paralara göre bir kıyas yapılmıştır.²³⁰ Ancak Petersburg'un Napoli'ye göre daha uzak olduğu da işaret edilerek yapılacak ödemelerde bu hususun da dikkate alınması istenmiştir.²³¹ Bunların yanı sıra elçilik heyeti hizmetlilerine yönelik bir seyis ve bir saka da ayrıca tayin edilmiştir.²³² Bu kişilerden seyise 5040, sakaya da 5010 akçe verilmekle birlikte bu paranın içinde ulufe, bahşiş ve kahve bedeli de bulunmaktadır. Biraz önce de bahsedildiği üzere zaman zaman ata gereksinim duyulacak olmasından dolayı elçilik heyeti hizmetine 7 adet de at verilmiştir. Ayrıca elçilik heyetindeki kişilere kıymetli kumaşlar, şalvar ve halat temin edilmiş olmakla birlikte yolculuk boyunca yiyecek-içecek ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için bunların teminine yönelik emirler de verilmiştir.²³³ Böylece elçilik heyetinin tüm ihtiyaçları karşılanmıştır.

Tablo III: Küçük Hüseyin Efendi'nin Elçilik Heyeti

Görevli	Görevli Sayısı
Elçi Küçük Hüseyin Efendi	1
Tercüman	1

²²⁷ İstabl-ı âmire, resmî ve hatta bazı sivil hizmetler için de taşıma hizmeti veriyordu. Bu tip hizmetler kapsamında özellikle padişahın ya da diğer devlet görevlilerinin bir yerden başka bir yere gidişi gibi işlerde önemli sayıda hayvana ihtiyaç duyuluyordu. Bunun tedariki ve hizmetlerin yerine getirilmesini de ıstabl-ı âmire icra ediyordu. Bk. Ahmet Uzun, *İktisâdî ve Malî Yönleriyle İstabl-ı Âmire (1500-1900)*, TTK, Ankara 2020, s. 11.

²²⁸ BOA, D.BŞM., 3322/78.

²²⁹ Mehmed Emnî Bey ve sefâretnâmesi hakkında bk. Münir Aktepe, *Mehmed Emnî Beyefendi (Paşa) 'nin Rusya Sefâreti ve Sefâret-Nâmesi*, TTK, Ankara 1989.

²³⁰ Hatırlanacağı üzere Küçük Hüseyin Efendi'ye verilen harcırah 5000 kuruştur. Mehmed Emnî Bey'in harcırahının da 5000 kuruş olduğu belgelerden anlaşılmaktadır. Bk. BOA. C.HR., 160/7994.

²³¹ BOA, D.BŞM., 3321/49; Sevinç, "Osmanlı-Sicilya İlişkileri", s. 419.

²³² Sevinç, "Osmanlı-Sicilya İlişkileri", s. 419.

²³³ BOA, D.BŞM., 3322/78.

Kıdemli Gulam	1
Acemi Gulam	1
Saka	1
Seyis	1

Elçinin belirlenmesi, elçilik heyetinin oluşturulması ve bu heyetin her türlü ihtiyacının temin edilmesinin ardından yolculuk hazırlıklarına başlanmıştır. Bu bağlamda Carlo'ya sunulacak hediyeler de süratle itmam edilmiştir. Bir Osmanlı pratiği olarak elçilerin gönderildikleri ülke hükümdarları ve önde gelenlerine kıymetli hediyeler sunmaları âdet haline gelmişti. Bu hediyelerin, Osmanlı servet, ihtişam ve cömertliğini gösterecek değerde eşyalardan seçilmesine önem verilmekteydi.²³⁴ Bu bağlamda I. Mahmud'un da Osmanlı Devleti'nin ihtişamını yansıtacak hediyelerin gönderilmesini arzu ettiği anlaşılmaktadır. Elimizde bulunan arşiv belgeleri Carlo'ya gönderilen hediyelerle ilgili oldukça aydınlatıcı bilgilere ulaşmamızı sağlamaktadır.²³⁵ Bu belgelere hediyelerin pek çoğunun enderun hazinesi ve mehterhane-i âmireden temin edildiği anlaşılmaktadır. Yine Başbakikulu Abdi Ağa da hediye tedariki için görevlendirilmiş olup kendisinden temini istenilen eşyalar için 2000 kuruş sarf etmiştir.²³⁶

²³⁴ Açıkgöz, *XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hediye ve Hediyeleşme*, s. 250

²³⁵ Konu ile ilgili belgeler için bk. BOA, *TS.MA.d.*, 6058; BOA, *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e.)*, 534-16; BOA, *TS.MA.e.*, 659/46.

²³⁶ Sevinç, "Osmanlı-Sicilya İlişkileri", s. 424.

Tablo IV: Carlo'ya Gönderilen Hediyeler²³⁷

Sıra No	Hediyenin Türü	Özellikleri ve Sayısı (Adet, Çift, Top vb.)
1	Kılıç	Kabzası bir damla gök yakut kabzası ve zülfesi ve tablası seksen dokuz pâfta ve on dört elmas ve iki la'l ve iki zümrüdlü kın ağızlığı ve dibliği on dört elmasla murassa' iki top incü püsküllü altun kılıç. Kıt'a 1. Sekiz top incü ve kılabledan ile mahlût harîr püsküllü ağızlığı, dibâ kese ve altun tokalı şerid bendi vardır.
2	Raht ²³⁸	Sinebendi bir kebîr zümrüd sâ'ir yeri ve sahiye üç yüz kırk beş zümrüd-i evc ve pest altı yüz altmış yedi hurde yakut ve alınlık ve başlığı bir kebîr on ve sathiye ve iki yüz doksan sagîr zümrüd ve iki kebîr ve on beş ve sathiye altı yüz yetmiş dört hurde yakut ile murassa' altun divân rahtı. Kıt'a 1.
3	Zincir ²³⁹	Yaldızlı sim üçer kebîr yirmişer sagîr toplu beşer kollu çifte zincir. Kıt'a 1.
4	Reşme ²⁴⁰	Yaldızlı kebîr sim reşme. Kıt'a 1.

²³⁷ BOA, TS.MA.d., 6058 (*Berây-ı irsâl be Kral-ı Sicilya berây-ı hediye ki El-Hâc Hüseyin Efendi muhâsebe-i hazine elçi-i Devlet-i 'Aliyye an cânib-i hazine-i enderûn-ı hümayûn ahz u kabz kerde bermûcib-i memhûr temessük elçi-i mûmâ ileyh ve fermân-ı âlî fî 7 R sene 1154 kayd ve sûret dâde*); BOA, TS.MA.e., 534-16 (*Berây-ı irsâl be Kral-ı Sicilya an hediye ki El-Hâc Hüseyin Efendi muhâsebe-i hazine elçi-i Devlet-i 'Aliyye an cânib-i El-Hâc Abdullah Ağa ser mehterân-ı hayme-i hâssa ahz u kabz kerde mûcib-i memhûr temessük elçi-i mûmâ ileyh ve fermân-ı âlî fî 7 R sene 1154 kayd ve defter dâde*); BOA, TS.MA.e., 659/46 (*Berây-ı irsâl be Kral-ı Sicilya berây-ı hediye ki be El-Hâc Hüseyin Efendi muhâsebe-i hazine elçi-i Devlet-i 'Aliyye an cânib-i hazine-i endrûn-ı hümayûn ahz u kabz kerde bermûcib-i memhûr temessük elçi-i mûmâ ileyh ve fermân-ı âlî fî kayd ve sûret dâde 7 R sene 1154*)'dan derlenmiştir. Karşılaştırma için bk. *Relazione della venutadi Hagi Hussein Effendi Inviato Straordinario Della Porta Ottomana e Della Pubblica Udienza, Che ha Avuto Dal Re Nostro Signore Il Giorno 18 Settembre 1741*, s. 14-17; Sevinç, "Osmanlı-Sicilya İlişkileri", s. 424-425; Guida, "Relazzioni Politiche e commerciali tra il Regno di Napoli la Porta Ottomana nei anni del Regno di Carlo di Borbone. I doni per e da Mahmud I", s. 22-25.

²³⁸ Raht: At takımı, koşum. Bk. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri*, C. III, MEB Yayınları, İstanbul 1993, s. 6; İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, 8. Baskı, Ankara 2018, s. 1385.

²³⁹ Zincir: Altın ve gümüş vs. kıymetli bir madenle muhtelif eşkalde halkalardan mürekkep saat vb. bağl, kordon. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1876.

²⁴⁰ Reşme: At başlığında atın alnı ve burnu üzerine sallandırılan, üstüne gümüş veya altın yaldızlı süsler takılmış zincir. Bk. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1983, s. 359; Kubbealtı Lugatı: <https://www.lugatim.com/s/reşme> (son erişim tarihi: 11.12.2024).

5	Debbuz ²⁴¹	Yaldızlı sim kebîr debbuz. Kıt'a 1.
6	Topuz	Sim kınlı topuzluk. Adet 1.
7	Abânî ²⁴²	Güz (?) kadife üzre som sırma işleme al atlas astarlı som saçaklı abânî. Kıt'a 1.
8	Rikâb ²⁴³	On ikişer kıt'a yakut on ikişer zümrüd ile murassa' minâkârî altun paftalı yaldızlı sim rikâb. Çift 1.
9	Sırma ²⁴⁴	On kebîr altun güllü ve gülleri yüz on dört yakut seksen üç zümrüd elli iki birûze ile murassa' ön ve ard kaşı yaldızlı sim etekleri kırmızı kadife üzere sırma işleme. Eğer. Kıt'a 1. Sırma güllü teğelti. Adet 1.
10	Raht	Yaldızlı paçalı som saçaklı kebîr kemer raht ma'a başlık. Kıt'a 1.
11	Reşme	Yaldızlı sim reşme. Kıt'a 1.
12	Rikâb	Yaldızlı güllü sim rikâb. Çift 1.
13	Eğer ²⁴⁵	Ön ve ard kaşı yaldızlı sim kadife eğer. Kıt'a 1.
14	Gaddâre ²⁴⁶	Yemîni kabzalı sim donanmalı güz kadife kınlı at gaddâresi. Adet 1.
15	Atlas ²⁴⁷	Kahverengi çuka üzre sırma ile pesend işleme al atlas astarlı som saçaklı kesme. Adet 1.

²⁴¹ Debbuz: Topuz. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 323.

²⁴² Abânî: Beyaz zemine sarı ipekle dal dal işlenmiş bir tür kumaş. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 30.

²⁴³ Rikâb: Ata binmeye yarayan demir ayaklık, üzendi. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1413.

²⁴⁴ Sırma: İpek tel üzerine altın, gümüş ve bakır kılardan yapılan sarma. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1507.

²⁴⁵ Eğer: Binicisinin, üzerine oturması için binek hayvanlarının sırtına konulan nesne. Bk. Kubbealtı Lugatı: <https://www.lugatim.com/s/EYER> (Son Erişim Tarihi: 11.12.2024).

²⁴⁶ Gaddâre: Ağır ve iki tarafı keskin bir tür kılıç. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 482.

²⁴⁷ Atlas: Üstü ipek, altı pamuk kumaş. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 119.

16	Şamkârî Kesme ²⁴⁸	Cedîd Şamkârî kesme. Adet 4.
17	Yapuk ²⁴⁹	Al sâye üzerine sırma ile pesend işleme sarı atlas astarlı yapuk. Adet 1.
18	Dizgin ²⁵⁰	Sırmalı dizgin. Adet 2.
19	Tabkûr ²⁵¹	Sırmalı tabkûr. Adet 2.
20	Gem ²⁵²	Temür gem. Adet 2.
21	Yedekkeş	Yedekkeş. Adet 2.
22	Yapuk	İstanbulkârî çiçekli dibâ yapuk. Adet 2.
23	Tüfek	Kundakları boyalı ve beyaz şîr mâhî musanna‘ Rumkârî donanmalı zernişanlı tüfenk ma‘a som ter kıllı çuka gılâf. Adet 3.
24	Tüfek	Kundakları buka sim donanmalı zernilanlu Rumkârî tüfenk ma‘a ter kıllı çuka gılâf. Kıt‘a 2.
25	Piştov ²⁵³	Kundakları şîr mâhî musanna‘ ve tekellüflü sim donanmalı İstanbulkârî piştov ma‘a sûzen kârî çuka gılâf. Çift 1.
26	Piştov	Kundakları musanna‘ namluları Rumkârî piştov ma‘a sûzenî kârî çuka gılâf. Çift 4.
27	Dibâ ²⁵⁴	Beher tabakası on sekiz zirâ‘ olmak üzere İstanbulkârî dibâ-i dimi tabaka 2.

²⁴⁸ Şamkârî Kesme: Şam’da üretilmiş bir tür kumaş.

²⁴⁹ Yapuk: Kalın kumaştan dikilmiş süslü elbise. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1816.

²⁵⁰ Dizgin: Hayvanı idare etmek ve yönlendirmek için agzına geçirilen game bağlı kayış. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 356.

²⁵¹ Tabkur: Atı yönlendirmek üzere game bağlanan bir tür kayış.

²⁵² Gem: Atın ağzına vurulan demirden alet ki başının etrafına dönen kayışlarla ve buna merbut dizginle kullanılıp hayvanı zapteder ve istenilen tarafa çevirir. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 356.

²⁵³ Piştov: Tabanca. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1368.

²⁵⁴ Dibâ: Dallı çiçekli ipekten yapılan Hint kumaşı. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 344.

28	Dibâ	Beher tabakası on altışar zirâ‘ olmak üzere İstanbulkârî acem taklidi dibâ. Tafta 6.
29	Donluk ²⁵⁵	Sûzeni pesend işleme on dokuz zirâ‘ eğâr al şal donluk 1.
30	Donluk	Sûzeni pesend işleme beher tabakası on dörd buçuk zirâ‘ mor ve turuncu şal donluk 2.
31	Donluk	Sûzeni pesend işleme on iki buçuk zirâ‘ eğâr mor şal donluk 1.
32	Hâşa ²⁵⁶	Ağar beyaz zerîü’l-hâşa. Tafta 1.
33	Pot ²⁵⁷	Ağar güz ve sarı çubuklu som potdâri. Tafta 1.
34	Pot	Telli çiçekli güzü ve laciverdi potdâri. Tafta 2.
35	Müşeccer ²⁵⁸	Mor telli müşecceri. Tafta 1.
36	Dibâ	Zemini som çiçekli beyaz ve sarı musavver dibâ-i acem. Tafta 2.
37	Şal ²⁵⁹	Şalbend şatrâncî. Tafta 1.
38	Şal	Şalbend potdârî. Tafta 1.
39	Gülzâr	Laciverdi çiçekli gülzâr. Tafta 1.
40	Beldâr	Sarı ve yeşil çubuklu beldâr. Tafta 1.

²⁵⁵ Donluk: Elbiselik. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 359.

²⁵⁶ Hâşa: Gaşiye. Atın sırtına veya eyerinin altına örtülen bez örtü. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 493.

²⁵⁷ Pot: Üç dört tel iplikten bükülmüş iplik. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1371.

²⁵⁸ Müşeccer: Ağaç dallarıyla nakışlı bir tür kumaş. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1207.

²⁵⁹ Şal: Omuza atılmaya veya boyuna sarılmaya yarayan yünden kumaş. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1555.

41	Kemhâ ²⁶⁰	Al çubuklu kemha. Tafta 1.
42	Kalem	Hâkü'l-hâki kalem arz güz ve laciverdî. Tafta 2.
43	Kemhâ	Telli zihli kemhâ. Tafta 1.
44	Bülbülî ²⁶¹	Taraklı ve çeşm-i bülbülî. Tafta 1.
45	Peşm ²⁶²	Al ve beyaz peşmi. Tafta 2.
46	Kutnî	Elvân düz kutnî. Tafta 4.
47	Şal	Aliyyü'l-‘âl şal sof. Top 10.
48	Sof ²⁶³	Aliyyü'l-‘âl mevclî sof. Top 5.
49	İtir ²⁶⁴	İtir-ı şâhî memlû şişe. Kıt'a 1.
50	Sâyebân ²⁶⁵	Bîrûnu al filortin atlas, derûnu (...) elvân-ı acem, dört yanı münkaş pervazlı sayebân. Kıt'a 1.
51	Sim	Sim top. Aded 4.
52	Tobra	Tobra. Aded 4.
53	Sütûn	Sim burma kovanlı som altun nakışlı başlıklı sütûn. Aded 4 (2 Ön/2 Ard).

²⁶⁰ Kemhâ: Bir tür ipek kumaş. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 879.

²⁶¹ Bülbülî: Sürahi. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 222.

²⁶² Peşm: Yünden, yapağıdan yapılmış elbise. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 222.

²⁶³ Sof: Yünden veya keçi kılından yapılan dokuma. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1523.

²⁶⁴ İtir: Güzel kokulu yağ ve esans. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 675.

²⁶⁵ Sâyebân: Gölgelek, çadır. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1466.

54	Şilte ²⁶⁶	Penbeli beyaz boğası şilte. Aded 4.
55	Tırabzan ²⁶⁷	Çıkırıkçıkârî parmaklı som altun nakışlı Tırabzan. Aded 4.
56	Top	Som sofkârî sim tahtalı ve burmalı top. Aded 4.
57	Şilte	Penbeli beyaz boğası şilte. Aded 2.
58	Döşeme ²⁶⁸	Astarı beyaz kutnî beyaz sûzeni üzre döşeme. Adet 1.
59	Makat ²⁶⁹	Astarı beyaz kutnî (...) sûzeni (...) harir elvân saçaklı mak'adı. Aded 2.
60	Tahta	Yatak tahtası. Çift 2.
61	Minder	Sarı filortin atlas yüzlü penbe memlû minder. Aded 2.
62	Makat	Astarı sarı filortin atlas laciverdi acem dört yanı som kılâbdan saçaklı mak 'ad. Aded 1.
63	Yasdık	Astarı sarı filortin atlas (...) İstanbul serâseri penbe memlû yasdık. Aded 5.
64	Gılâf ²⁷⁰	Gılâf. Aded 5.
65	Cacım ²⁷¹	Cacım. Aded 1.
66	Kilim	Bezli kilim örtme. Aded 1.

²⁶⁶ Şilte: Yün döşek veya ot minder üzerine yapılan pamukla dolmuş hafif ve yumuşak döşeme. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1581.

²⁶⁷ Trabzan: Kısa ve kalın parmaklık. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1722.

²⁶⁸ Döşeme: Oda ve benzeri yerlerin zemini kaplayan tahta veya örtü. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 362.

²⁶⁹ Makat: Oturulacak yer, minder. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1002.

²⁷⁰ Gılâf: Kılıf, kın. Bk. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 507.

²⁷¹ Cacım/Cicim: Ensiz dokunmuş parçaların birbirine eklenmesiyle meydana gelen nakışlı, ince bir kilim çeşidi. Kubbealtı Lugatı: <https://www.lugatim.com/s/cicim> (Son Erişim Tarihi: 11. 12. 2024).

67	Makrâs	Bezli kilim makrâs Aded 4.
68	Şilte	Bezli kilim şilte. Aded 9 (3 salonlara, 4 tırabzanlara, 2 yatak tahtasına).
69	Sandık	Elvah sandık. Aded 5.
70	At	Esb. Re's 4.

Yukarıda tablo halinde gösterilen hediyeler 22 Haziran 1741 tarihinde Küçük Hüseyin Efendi'ye teslim edilmiştir.²⁷² Bu ayrıntılı liste pek çok farklı öğeyi barındırmaktadır. Listede yer alan elmas, yakut, zümrüt ve inci gibi değerli taşlar altın kabızalı kılıç ve at koşum takımı gibi eşyaların süslenmesinde kullanılmıştır. Hediyeler arasında yer alan çadır ve çadıra ait malzemeler de dikkat çekmektedir. Çadırı destekleyen dört sütun, farklı büyüklükteki şilteler, halılar, örtüler ve yastıklar doğu dünyasının mistik yapısının yansıtılmasını sağlayan ürünler olarak ön plana çıkmaktadır. Bunlarla birlikte neredeyse her eşya kendine has özellikleri ile tanımlanmıştır. Malzemelerin cinsi, rengi ve menşei hakkında sıklıkla atıflar yapılmıştır. Hediyeler arasında at koşum takımlarına yer verilmesi ve bunların da değerli taşlarla süslenmesi dikkate değerdir. Diğer eşyalar arasında bulunan tüfek gibi ateşli silahlar, farklı türlerdeki kumaşlar da krala sunulan eşyaları tamamlar niteliktedir. Son olarak güzel kokular da hediyeler arasında kendine yer bulmuş ve kralın beğenisine sunulmuştur.

²⁷² “Taraḫ-ı hümâyûn-ı cihândârîden Sicilya kralına hediye olmak üzere bâlâda defter olunan eşyayı enderûn-ı hümâyûn hazine kethüdâsı ‘izzetlu ağa taraḫlarından tamamen ahz u kabz eylediğın müş’ir elçi-i mûmâ ileyhe memhûr temessûk virilmekle baş muhasebeye kayd ve suret virilmek fermân-ı âlî sâdır olmağın mucibince kayd olunub işbu sûret verildi. Fi 7 R sene 1154”. Bk. BOA, TS.MA.d., 6058; “Taraḫ-ı hmâyûn-ı cihândârîden Sicilya kralına hediye olmak üzere bâlâda tahrîr olunan sâye bân mühhimâtıyla ma’ân sermehteran-ı hayme-i hâssa El-Hâc Abdullah Ağa taraḫlarından elçi-i mûmâ ileyh Hüseyin Efendi’ye teslim olunmağla bâ-fermân işbu sûret verildi. Fi 7 R sene 1154”. Bk. BOA, TS.MA.e., 534-16; “Taraḫ-ı hmâyûn-ı cihândârîden Sicilya kralına hediye olmak üzere enderûn-ı hümâyûn hazinesi tarafından ve mehtherhâne-i ‘âmireden ve başbakukuli ağa ma’rifetiyle mübâyâ’a olunub irsâl olunan eşya ber-mûcib-i defter bâ-fermân-ı âlî kayd olunub sûret verilmiştir. Fi 7 R sene 1154”. Bk. BOA, TS.MA.e., 659/46.

Hediye temini işinin halledilmesinden sonra elçilik heyetinin Napoli'ye ulaştırılmasına yönelik hazırlıklar başlamıştır. Bu kapsamda elçilik heyetini ve hediyeleri götürmek üzere iki kalyon ayarlanmıştır. Kalyonlarda görevli leventlerin ve elçilik heyetinin yolculuk boyunca ihtiyaç duyacakları yiyecek ve içecekleri temin edilmiştir. Ayrıca Carlo'ya hediye edilecek atların da yemleri 25 gün yetecek şekilde ayarlanarak yola çıkılmadan önce tedarik edilmiştir. Bununla birlikte yolculuğun güvenli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için Akdeniz'de bulunan kaptanlara ve görevlilere emirler yollanarak korsanlara karşı son derece dikkatli olunması tenbih edilmiştir.²⁷³ Ayrıca dönüş yolu da düşünülerek Küçük Hüseyin Efendi'nin ihtiyaç olması halinde Mora veya Draç üzerinden dönebileceği ve böyle bir durum olursa güzergâh üzerinde kendisine gerekli kolaylığın sağlanarak kırk adet at temin edilmesi de istenmiştir.²⁷⁴

Küçük Hüseyin Efendi'nin İstanbul'dan ne zaman ayrıldığı kaynaklarda ve arşiv belgelerinde tam olarak bulunamamışsa da bütün hazırlıkların 1741 yılının haziran ayı ortasında neredeyse tamamlanmış olduğundan yola çıkabilir. Bununla birlikte Göynüklü Ahmed Efendi'nin *Tarih*'inde Hacı Hüseyin Efendi'nin *Evâ'il-i Rebiülahir 1154* (16-25 Haziran 1741) tarihinde yola çıktığından bahsedilmektedir.²⁷⁵ Ayrıca Carlo'ya gönderilecek hediyelerin de Küçük Hüseyin Efendi'ye 22 Haziran 1741 tarihinde teslim edildiği de düşünülürse yolculuğun en geç 1741 yılının haziran ayının son haftasına doğru yani 22, 23, 24 veya 25 Haziran 1741 tarihinde başladığı tahmin edilebilir. İstanbul'dan ayrılan Küçük Hüseyin Efendi'nin ilk durağı Sicilya Adası'nda bulunan Messina Limanı olmuştu. Buraya yaklaşık 60 kişi ile birlikte çıktı. Bu altmış kişinin içinde herhalde gemilerde bulunan leventler de vardı. Messina'ya geliş sebebi esasen 40 günlük karantina süresini doldurmaktı. Karantinanın ilk 12 günü gemide geçirildi. Ardından Küçük Hüseyin Efendi ve heyetinin sağlık durumlarının

²⁷³ BOA, *Bab-ı Asaflı Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme Defterleri (A.DVNS.MHM.d.)*, n. 147, h. 1599, s. 446-447; Sevinç, "Osmanlı-Sicilya İlişkileri", s. 420-423.

²⁷⁴ BOA, *A.DVNS.MHM.d.*, n. 57, h. 143, s. 48.

²⁷⁵ "Evâ'il-i Rebi'ü'l-âhir, sene 1154. Cizye Muhâsebecisi Küçük Hüseyin Efendi 'ye nâme-i hümayûn ile ve bâzîrgân kalyon olmak üzere süvâr ve İspanya ilçisi ile İspanya'ya revâne olundu". Bk. Göynüklü Ahmed Efendi, *Târih-i Göynüklü*, (haz. Songül Çolak-Metin Aydar), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019, s. 474.

iyi olduğu gözlendi ve karantina 30 güne indirildi. Gemiden alınarak karaya çıkarıldılar ve Prens Borracchini'nin sarayında bulunan ve çeşitli zengin kumaşlarla kaplı kanepeler, perdeler, halılar, aynalar, kristaller ve diğ er mobilya parçalarıyla Türk usulü döş enmiş olan “*Paradiso*” adlı bir yerde ağırlandı.

Küçük Hüseyin Efendi Messina'da kaldığı süre boyunca, Napoli Kralı Carlo'nun Messina'daki temsilcisi olan Marquis di Torreblanca ve şehrin önde gelenleri kendisini ziyaret ettiler ve onunla ilgilendiler.²⁷⁶ Bu ziyaretler esnasında kendisine Messina'nın yerel ürünlerinden olan tatlılar, meyveler ve av hayvanları gibi çeşitli hediyeler sundular. Küçük Hüseyin Efendi'de de kendisini ziyarete gelenlere ş erbet, kahve ve güzel kokular verdi. Ayrıca karantina süresince kendisi için kıyı ş eridinde tekne gezileri düzenlenmekle birlikte zaman zaman atla da dolaştırılarak günlerinin güzel geçmesi sağlandı. Yine yerel ürünlerden perde ve halı gibi eş yalar satın aldı. Bu tür ziyaret ve geziler dışında farklı bir faaliyet olarak ve her yıl ağ ustos ayının 15'inde Messina'da düzenlenen ve *gran festa* adı verilen bir etkinliği davet edildi. Söz konusu etkinlik kapsamında Villafranca Prensi Buccheri'nin sarayında kendisi adına verilen *serenata* adlı opera gösteresini de katıldı. Ayrıca Napoli Kralı Carlo tarafından Messina'ya geldiğı ilk günden itibaren masraflarını karşılaması amacıyla her bir gün için 100 Napoli dükası da tahsis edilmişti.²⁷⁷

²⁷⁶ Bu kişilerden bazılarının isimlerini Küçük Hüseyin Efendi'nin elçiliğı dolayısı ile tutulan ve anonim bir eser olan *Relazione della venuta di Hagi Hussein inviato Straordinario della Porta Ottomana e della Pubblica Udienza, che Avuto dal Re Nostro Signore Il Giorno 18 Settembre 1741*'dan öğrenebiliyoruz. Eserde Küçük Hüseyin Efendi'yi ziyaret edenlerin isimleri şu şekildedir: Pietro di Moncada, Garcia Ramos, Giuseppe Spadafora. Bk. *Relazione della venuta di Hagi Hussein inviato Straordinario della Porta Ottomana e della Pubblica Udienza, che Avuto dal Re Nostro Signore Il Giorno 18 Settembre 1741*, A3.

²⁷⁷ *Relazione della venuta di Hagi Hussein inviato Straordinario della Porta Ottomana e della Pubblica Udienza, che Avuto dal Re Nostro Signore Il Giorno 18 Settembre 1741*; Rosita D'Amora, “Gift Exchanging Practices between the Kingdom of the Two Sicilies and the Ottoman Empire: ‘Cose Turche’ and Strange Animals”, *Cromohs (Cyber Review of Modern Historiography)*, Vol. 24, 2001, s. 108-109; Suna Suner, “Serenate for Hacı Hüseyin Efendi, The First Ottoman Envoy to Naples (1741)”, *Culture and Diplomacy: Ambassadors as Cultural Actors in Ottoman-European Relations from the 16th to the 19th Century*, (ed. Reinhard Eisendle, Suna Suner vd.), Vol. I, 2023, s. 193-194.

Görsel I: *Relazione*'nin Kapağı

Messina'daki günlerini ziyaret, küçük geziler ve opera programlarıyla geçiren Hacı Hüseyin Efendi karantina süresinin dolmasıyla birlikte 22 Ağustos 1741 tarihinde Napoli'ye doğru yola çıktı. 31 Ağustos 1741'te vardığı Napoli'de 18 Ekim 1741 tarihine kadar kaldı. Bu yolculuk kendisini, heyetini ve hediyeleri taşıyan iki gemi ile gerçekleştirildi. Carlo tarafından tahsis edilen bu gemilerin isimleri *San Filippo il Reale* ve *San Carlo* idi. Napoli'de karaya çıktıktan sonra kraliyet yetkilileri tarafından karşılandı ve kendisine tahsis edilen saraya götürüldü. Carlo tarafından görevlendirilen Marquis de Acquaviva isimli kişi Hacı Hüseyin Efendi ile özel olarak ilgilendi ve onu Napoli'nin Chiaia bölgesindeki kalacağı yere yerleştirdi. Kral adına kendisine “hoş geldiniz” diyerek Carlo tarafından gönderilen hediyeleri sundu. Hacı Hüseyin Efendi bu hediyelerden hoşnut kalarak kendisine gösterilen ilgiden memnun kalmıştı. Hacı

Hüseyin Efendi Napoli'ye geldiği ilk günlerde biraz halsiz görüldüğünden dolayı kraliyet doktorları olan Boncore ve Fontana tarafından muayene edilmiş ve daha sağlıklı bir hale gelmişti. Kendisini daha iyi hissedince Kral Carlo'nun huzuruna çıkacağı tarihe kadar üst düzey devlet görevlilerine yönelik bir dizi resmî ziyaret gerçekleştirdi. Bu resmî ziyaretler öncesinde 8 Eylül 1741 tarihinde Piedigrotta Festivali'ne²⁷⁸ şahit oldu. 10 Eylül 1741'te Hacı Hüseyin Efendi maiyetiyle birlikte Napoli Krallığı'nın Salas Dükü ve Dışişleri Bakanı olan José Joaquin Guzmán de Montealegre'yi ziyaret etti. Bu ziyaret *Relazione*'de şu şekilde anlatılmaktadır:

*“Hacı Hüseyin Efendi tercümanı aracılığıyla Napoli Krallığı'nın Salas Dükü ve Dışişleri bakanı olan José Joaquin Guzmán de Montealegre'yi ziyaret etmek istediğini iletmiş ve kendisine bir gün tahsis edilmesini talep emişti. Montealegre, sekreteri Kont Bartolomeo Odoardo Pighetti'yi görevlendirdi. Kont Bartolomeo Odoardo Pighetti elçiyi bulunduğu yerden almak üzere 10 Eylül sabahı hareket etti. İki at arabası ve kırk at elçiyi ikamet ettiği yerden almak üzere gönderildi. Atlara binen 36 Türk önden gidiyor, 4 at ise Türk usulü süslenmiş bir vaziyette yürütülüyordu. Ayrıca pek çok Türk de kemerlerinde bıçak ve hançerler, ellerinde kılıçlar ile yaya olarak arabaları takip ediyordu. Bu şekilde José Joaquin Guzmán de Montealegre'nin bulunduğu yere gittiler. Hacı Hüseyin Efendi kapıda karşılandı ve ardından yukarı çıkarılarak hoş sohbet edildi. Hacı Hüseyin Efendi, I. Mahmud ve veziriazam tarafından gönderilen mektupları sundu. Ardından elçi geldiği usul üzere tekrar ikamet ettiği saraya döndü.”*²⁷⁹

Bu anlatı esasen Hacı Hüseyin Efendi'nin Napoli'de çok hoş karşılandığını ve kendisine ihtimam gösterildiğini ortaya koyan ve bir Türk elçisinin Napoli'de nasıl ağırlandığının ipuçlarını veren bir tasvirdir. Takip eden günlerde de Hacı Hüseyin

²⁷⁸ Piedigrotta Festivali, Hz. Meryem'in doğuşu münasebetiyle 7-8 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilen geleneksel bir festivaldir.

²⁷⁹ *Relazione della venuta di Hagi Hussein inviato Straordinario della Porta Ottomana e della Pubblica Udienza, che Avuto dal Re Nostro Signore Il Giorno 18 Settembre 1741.*

Efendi ve yanındaki elçilik heyeti şerefine çeşitli eğlenceler tertip edilmiş, heyetin Napoli çevresini, Capodimonte, Pozzuoli ve Vesuvio’yu görmeleri sağlanmıştır.²⁸⁰ Kendisi adına düzenlenen en büyük etkinlik hiç şüphesiz 11 Ekim 1741 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu da tıpkı Messina’da olduğu gibi bir *serenata/opera* organizasyonuydu. Bu program Carlo tarafından 1737 yılında yaptırılan Teatro di San Carlo (San Carlo Tiyatrosu) isimli binada gerçekleşmişti. Carlo’nun gücünün temsili için görsel ve müzikal bir ortam yaratmak amacıyla inşa edilen bu bina kısa sürede Avrupa’nın en prestijli tiyatrolarından biri haline gelmişti.²⁸¹

Görsel II: Teatro di San Carlo (San Carlo Tiyatrosu)

²⁸⁰ Eyice, “Bir Türk Elçisinin Portresi”, s. 558.

²⁸¹ Rosita D’Amora, “Narrating the Visit of Two Special Guests: The “Ministro del Gran Signore” and the “Wondrous Beast”. Performing Power and the Politics of Pageantry at the Court of Charles of Bourbon (1741–1743)”, *Culture and Diplomacy: Ambassadors as Cultural Actors in Ottoman-European Relations from the 16th to the 19th Century*, (ed. Reinhard Eisendle, Suna Suner vd.), Vol. I, 2023, s. 243. Teatro di San Carlo hakkında ayrıntılı bilgi için bk. *Del Real Teatro di San Carlo*, (ed. Emmanuele Taddei), Napoli 1817; *Il Teatro di San Carlo 1737-1987*, (ed. Franco Mancini), Electa Napoli, Napoli 1987.

Gösterinin San Carlo Tiyatrosu'nda gerçekleştirilmiş olması Napolililerin Türk elçisini etkilemek için yaptıkları bilinçli bir tercih olarak görünüyor. Bu ziyaret *Relazione*'de şu şekilde anlatılmaktadır:

“Ekim ayının 11. gününde Kralın emriyle elçi için San Carlo Tiyatrosu'nda bir serenata/opera eğlencesi düzenlendi. Virtüözler kendilerine eşlik eden enstrümanlar eşliğinde 6 parça seslendirdiler. 5 erkek ve 5 kadının uyum içindeki sahne gösterileri de muhteşemdi. Üç saatten fazla süren bu görsel şölen esnasında elçiye çeşitli meyveler, tathlar ve içecekler ikram edildi. Ayrıca bu eğlence vasıtasıyla şehrin seçkin simalarını, şovalyelelerini, önde gelen kadınlarını ve seyircileri görme fırsatı buldu. Elçi duyduğu memnuniyeti en canlı ifadelerle gösterdi.”²⁸²

Hacı Hüseyin Efendi'nin İstanbul'a dönüş yolculuğuna başlayacağı 18 Ekim 1741 tarihinden tam bir hafta önce gerçekleştirilen bu şölen hiç şüphesiz Carlo'nun ülkesine gelen ilk Osmanlı elçisi için düzenlediği bir veda gecesi idi. Ancak Carlo'nun Hacı Hüseyin Efendi'nin Napoli'de bulunduğu esnada bir jesti daha olmuştu. Kral verdiği bir emirle elçilik heyetinin yağlı boya tablosunu yaptırmıştı. Çizim işi için de Giuseppe Bonito²⁸³ görevlendirilmişti. Gerçekten de Giuseppe Bonito konu hakkında yazmış olduğu bir mektupta bu iş için kendisini kralın görevlendirdiğini ifade etmiştir.²⁸⁴ Böylece, Avrupa başkentlerine giden Osmanlı elçilerinin resimlerinin çizilmesi geleneğine Napoliler de katılmıştır. Hayatı hakkında detaylı bilgilere sahip olunamayan Hacı Hüseyin Efendi'nin en azından bu yağlı boya tablo sayesinde nasıl

²⁸² *Relazione della venuta di Hagi Hussein inviato Straordinario della Porta Ottomana e della Pubblica Udienza, che Avuto dal Re Nostro Signore Il Giorno 18 Settembre 1741.*

²⁸³ Giuseppe Bonito 2 Kasım 1707'de Castellammare di Stabia'da doğmuştur. Dönemin ünlü ressamlarından olan Francesco Solimena'dan ders almıştır. Bonito, Napoli'de bulunan pek çok dini ve kamusal alan için resimler ve süslemeler yapmıştır. Bourbon Kraliyet Sarayı'nın ressamlığını ve Napoli Sanat Akademisi'nin müdürlüğünü de yapmıştır. 1740'dan ölüm tarihi olan 1789 yılına kadar Napoli'de önemli bir ressam olarak kabul edilmiştir. Bk. Eyice, “Bir Türk Elçisinin Portresi”, s. 559; Giacomo Lanzilotta, “Giuseppe Bonito, la Mandolinata e altre storie”, *Arte e Musica*, XV, Bari 2019, s. 3.

²⁸⁴ Angelo Borzelli, “Documenti Su Artisti Napoletani Della Seconda Meta del Secolo XVIII”, *Napoli Nobilissima*, IX, 1900, s. 74.

görüldüğünü anlayabiliyoruz.²⁸⁵ Ayrıca tabloda Hacı Hüseyin Efendi ile birlikte heyetin diğer üyelerinin de var olması bir Osmanlı elçilik heyetindeki kişilerin nasıl giyindikleri hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır.

Görsel III: Hacı Hüseyin Efendi ve Maiyeti²⁸⁶

²⁸⁵ Bu tablodan iki adet bulunmaktadır. Orijinali Madrid’de bulunan Museo del Prado’dadır. Napoli’de Palazzo Reale’de bulunan tablo ise bir kopyadır. Bk. Eyice, “Bir Türk Elçisinin Portresi”, s. 561.

²⁸⁶ <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-turkish-embassy-in-naples/> (Son Erişim Tarihi: 12.12.2024)

Yukarıda görülen yağlı boya tabloda sol kolunu bir yastığa dayamış ve sim işlemeli bir minder üzerinde bağdaş kurmuş bir vaziyette oturan kişi Hacı Hüseyin Efendi'dir. Belinde süslü bir kemer ve bu kemerin içine sokulmuş süslenmiş bir hançer kabzası bulunmaktadır. Üzerinde zümrüt yeşili renginde, iki kenarı kürklü bir kaftan vardır. Başını kâtibi bir kavuk örtmektedir. Siyah sakalının çevrelediği yüzü soluk ve zayıftır. Hüseyin Efendi'nin Napoli'ye geldiğinde 60-65 yaşlarında olduğuna dair bilgiler²⁸⁷ bulunsa da bu tablodaki duruşu, sakalının siyahlığı onun yaşının bu kadar fazla olamayacağını düşündürmektedir. Hacı Hüseyin Efendi'nin etrafın da 4 kişi daha bulunmaktadır. Bunlardan biri kaftan giymiştir ve biraz da kiloludur. Bunun dışında kalan 3 kişi de heyetin hizmetlerini gören kimseler olmalıdır.

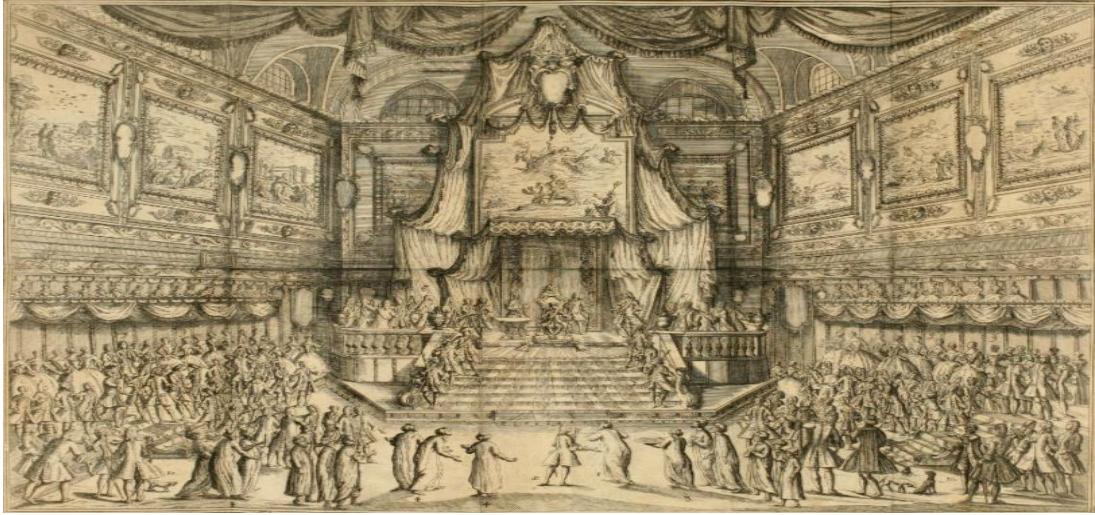
Hacı Hüseyin Efendi'nin Napoli'de bulunduğu süre boyunca yaptığı ziyaretler, geziler, opera gösteresi, resim yaptırma sürecinin ardından sıra Kral Carlo'nun huzuruna çıkmaya gelmişti. 18 Ekim 1741 Çarşamba günü söz konusu kabul yapılacaktı. Bu süreç *Relazione*'de şu şekilde anlatılmaktadır:

“Bir gün öncesinden (17 Ekim 1741) padişahın hediyeleri saraya getirildi ve davetliler için ayrılmış bölümde yer alan bir odadaki masaların üzerine yerleştirildi. Dört Arap atı ahırlara götürüldü. 18 Ekim sabahı elçi yeşil renkte giyinmiş bir vaziyette heyetiyle birlikte saraya doğru hareket etti. Elçi ile birlikte at üstünde bir Türk daha vardı. Diğer iki Türk ise kılıçlarla kuşanmış oldukları halde elçinin atının dizginlerini tutuyordu. Yanlarında padişah tarafından krala gönderilen mektupların saklandığı bir sandık da vardı. Bir yandan da kralın ordusunda görevli olan subay ve askerler üniformalarını giymiş bir vaziyette trompet sesleri eşliğinde saraya doğru geliyordu. Elçi muhafızlarının bulunduğu kraliyet sarayının büyük meydanına ulaştı. Buradan saray halkıyla birlikte ilerleyerek avluya girdi. Atından indi ve sarayın merdivenlerine yöneldi. Kendisi burada yüksek devlet görevlileri tarafından karşılandı. Sarayın içine alındı ve güzel giysili

²⁸⁷ D'Amora, “The Diplomatic Relations Between Naples and the Ottoman Empire”, s. 716.

Napolili kadınlar, şövalyeler, yüksek rütbeli memurların arasından geçerek büyük salona geldi. Burada kraliyet tacını takmış bir şekilde tahtında oturan kralı gördü. Tahtın olduğu yere yaklaşıp birinci ve ikinci basamaklara çıkarak kralı selamladı. Kral mukabelede bulundu. Yarım saat konuştular. Konuşma bitince sarayın dışına kadar kendisine eşlik edildi. Geldiği usul üzere atına binerek kendisine tahsis edilen saraya döndü.”²⁸⁸

Kral, kendisine sunulan bu hediyelerden dolayı çok mutlu olmuş ve bunun için de teşekkür içeren bir mektup yazarak İstanbul’a yollamıştır.²⁸⁹ Ayrıca Veziriazam Ahmed Paşa’ya da bir mektup yazarak memnuniyetini ifade etmiştir.²⁹⁰

Görsel IV: Hacı Hüseyin Efendi’nin Kralın Huzuruna Çıkışını Gösterir Bir Gravür²⁹¹

²⁸⁸ *Relazione della venuta di Hagi Hussein inviato Straordinario della Porta Ottomana e della Pubblica Udienza, che Avuto dal Re Nostro Signore Il Giorno 18 Settembre 1741.*

²⁸⁹ “Rikâb-ı hümayun-ı zıllullahiden Sicilyateyn Kralına ihsân ve i’tâ buyurulan hedeyâ-yı şâhâneyi mutazammın yazılan nâme-i hümayûnun suretidir”. Bk. BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 8, h. 48, s. 54-55.

²⁹⁰ “...Taraḡ-ı hümayûn-ı şehriyârîden elçi-i mûmâ ileyh yediyle feristâde buyurulan nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûnları ve hedâyâ-yı girânbahâ-yı mülûkâneleri ne rütbede makbuluğumuz ve taraḡ-ı sa’âdetlerine olan meyl ve meveddet ve rağbetimiz ne gûne olduğı elçi-i mûmâ ileyhın takrîrine havâle olunub derkâr olan hulûsumuz ve elçi-i mûmâ ileyhın hüsn-i harekât-ı pesendîdesinden memnuniyetimiz dahi ma’lûmunuz olur...”. Bk. BOA, İbnülemin Hariciye (İE.HR.), 22-1966.

²⁹¹ *Relazione della venuta di Hagi Hussein inviato Straordinario della Porta Ottomana e della Pubblica Udienza, che Avuto dal Re Nostro Signore Il Giorno 18 Settembre 1741.*

Resmî kabulün yapılmasından sonra sıra artık dönüş yolculuğuna gelmişti. Hacı Hüseyin Efendi, Napoli Krallığı'nı yeni İstanbul elçisi Niccolo di Maio ile birlikte 18 Ekim 1741 tarihinde gemiye binerek İstanbul'a doğru yola çıkmıştır. Hacı Hüseyin Efendi İstanbul'a geldikten kısa süre sonra "süvari mukabelecesi" olmuş ve çok geçmeden de 1742 yılında vefat etmiştir. Mezarı Çemberlitaş'ta Atık Ali Paşa Camii'nin haziresinde bulunmaktadır.²⁹²

Görsel V: Hacı Hüseyin Efendi'nin Mezar Taşı²⁹³

²⁹² Eyice, "Bir Türk Elçisinin Portresi", s. 561.

²⁹³ 1-Ya Hayy, 2-Merhûm ve mağfûr, 3-Mukâbele-i süvârî, 4-El-hâc Küçük, 5-Hüseyin Efendi, 6-Ruh-ı şerîfiyçün, 7-Rızâen lillâhi fâtiha, 8-Sene 1155. Ayrıca bk. Eyice, "Bir Türk Elçisinin Portresi", s. 561.

Vefatı üzerine kayıt altına alınan muhallefata göre onun tarihe meraklı olduğu anlaşılmaktadır.²⁹⁴ Bundan önce belirtilmesi gereken husus onun elçilik görevi yapmış olmasından dolayı pek çok kürke sahip olduğudur. Kürkleri arasında bulunan “yeşil çukaya kaplı ferace müstamel samur kürk” onun Napoli’de yapılan tablosundaki kürkünü andırmaktadır. Farklı tür ve özelliklerdeki 22 adet kürkün varlığı bir elçinin vazgeçilmez giysinin –herhalde- kürk olduğunu göstermektedir.²⁹⁵

²⁹⁴ Evinde bulunan 24 kitabın 11 adedi tarihle ilgilidir: “*Tarih-i Fezleke, Tarih-i Raşid, Tarih-i Âlî, Tarih-i Hasan Beğzâde, Tarih-i Peçevi, Tarih-i Taberî, Cami’ü’t-tevârih, Tarih-i Bağdat, Tarih-i Kadî, Hümayunnâme*”. Bk. BOA, *Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Muhallefat Halîfeliği (D.BŞM.MHF.d.)*, 12537.

²⁹⁵ BOA, *D.BŞM.MHF.d.*, 12537.

İKİNCİ BÖLÜM

KOALİSYON SAVAŞLARINA KADAR OSMANLI-NAPOLİ KRALLIĞI İLİŞKİLERİ

2. 1. I. Mahmud Tarafından Diplomatik Bir Hediye Olarak Napoli'ye Gönderilen Fil

7 Nisan 1740 tarihinde imzalanan antlaşmanın ardından Osmanlılarla Napoliler arasında oluşan dostluk ilişkileri I. Mahmud tarafından Hacı Hüseyin Efendi'nin elçi olarak Napoli'ye gönderilmesi ile iyice pekişmişti. Napoli Kralı Carlo elçinin gelişinden daha doğrusu Napoli'ye giden ilk Osmanlı elçisini ağırlamaktan mutluluk duymuş ve bunu Osmanlı başkentine yazdığı mektuplarda da dile getirmişti. Şimdi Carlo yeni bir istekle Osmanlıların kapısını çalacaktı. Osmanlı elçisinin gelişiyle Napoli sokaklarında esen doğu mistizmini kendi ülkesinde pek görülmeyen bir hayvanla tekrar canlandırmak ve halkına yeni bir hediye vermek istiyordu. Bu hediye tahmin edilmesi pek kolay olmayan büyük bir fildi.²⁹⁶ Esasen Carlo'nun bu isteği Giuseppe Finocchietti di Faulon'un İstanbul elçiliği günlerinde de gündeme gelmişti. Hatta Giuseppe Finocchietti di Faulon o günlerde İstanbul'a gelen İran elçilik heyeti ile de görüşerek bir fil temin etmenin yollarını aramıştı.²⁹⁷ Bu isteğini doğal olarak Osmanlılara da iletmişti. Bu bağlamda Osmanlıların da Safevi Hükümdarı Nadir Şah'dan böyle bir talepleri olduğu anlaşılıyor. 1736-1741 yılları arasında muhtelif zamanlarda İstanbul'a gelen İran elçilik heyetleri hakkındaki yazışmalarda pek çok kez fillere atıf yapılmış olması bu durumu doğrular niteliktedir.²⁹⁸ Yine benzer tarihlerde I. Mahmud ve Nadir Şah arasındaki mektuplaşmalarda da İstanbul'a gönderilen fillerden bahsedilmektedir.²⁹⁹

²⁹⁶ Bir arşiv belgesi filin Napoli Kralı Carlo tarafından talep edildiğini açıkça ortaya koymaktadır: “... Taraf-ı Devlet-i 'Aliyyemden Sicilya kralının hediye tarikiyle 'inâyet ve i'tâsı ricâsında bulunduğu bir re's filin cânibeynde mer'î tutulan dostluğa binaen i'tâ ve ihsânına müsâ'ade-i hümayûn-ı pâdişâhânem erzânî kılınub ...”. Bk. BOA, C.HR., 157/7814.

²⁹⁷ Schipa, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, s. 225.

²⁹⁸ 1736-1741 yılları arasında İstanbul'a gelen İran elçilik heyetleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. İzzet Sak, “1736-1741 Yılları Arasında İstanbul'a Gelen İran Elçilerinin Bazı Masrafları”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 16, 2006, s. 117-161.

²⁹⁹ I. Mahmud – Nadir Şah Mektuplaşmaları 3 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defteri (Transkripsiyon-Tipkibasım), Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 2014, s. 102-106.

Bunlara ek olarak Nadir Şah tarafından İstanbul'a gönderilen filler, bakıcıları ve bunların ihtiyaçları hakkında da pek çok arşiv belgesinin varlığı Osmanlıların Nadir Şah'tan fil talep ettiği ile Nadir Şah'ın Hindistan seferleri esnasında elde ettiği fillerden bazılarını hediye olarak gönderdiğini ortaya koymaktadır.³⁰⁰ Bütün bu bilgi ve belgeler fillerin Nadir Şah'ın Hindistan'dan getirdiğini ve bazılarını İstanbul'a gönderdiğini göstermektedir. Bu bağlamda Napoli Kralı Carlo'nun isteğinin yerine getirilmemesi için bir sebep yoktur. Hem I. Mahmud böyle bir hediye yollayarak devletinin ihtişamını bir kez daha gösterme fırsatını da bulacaktı. Bilinmelidir ki hediyeler, kaliteleri ve pahalaları ile ülkelerin gücünü ve ihtişamını yansıtmakta ve doğal olarak da diplomatik alanda son derece önemli rol oynamaktadır.³⁰¹ Bunun bilincinde olan ve biraz önce de ifade edildiği üzere devletinin gücünü göstermek isteyen I. Mahmud, Carlo'nun talebini geri çevirmedi ve Nadir Şah tarafından gönderilen fillerden birini hediye etmeye karar verdi.³⁰²

Çok geçmeden I. Mahmud'un emriyle İstanbul'da Arslanhane'de³⁰³ bulunan filin Napoli'ye nakledilmesi için hazırlıklara başlandı. Bu hazırlıklar kapsamında öncelikle filin götürülmesi için görevliler tayin edildi. Arşiv belgelerindeki verilere göre divân-ı hümayûn çavuşlarından bir kişi ve bir fil bakıcısı (filbân) görevlendirilmişti. Ayrıca bir görevli de Napoli Krallığı'nın İzmir konsolosu olan Antonio Romiti olmuştu.³⁰⁴ Antonio Romiti'nin yanında olmak üzere bir tercüman, iki yardımcı ve bir tane yasakçı da yol boyunca file eşlik edecekti.³⁰⁵ Osmanlı

³⁰⁰ Konu hakkındaki bazı belgeler için bk. BOA, C.HR., 58/2891; BOA, C.HR., 96/4789; BOA, C.HR., 146/7284; BOA, C.HR., 22/1070; BOA, C.HR., 186/9267; BOA, C.HR., 2/93; BOA, *Cevdet Dahiliye (C.DH.)*, 85/4215; BOA, *Cevdet Saray (C.SM.)*, 89/4499. Bu belgelerin hepsi 1740-1741 yıllarına aittir.

³⁰¹ Güner Doğan, "Osmanlı İmparatorluğu - İki Sicilya Krallığı İlişkilerinin Başlaması ve İstanbul'dan Napoli'ye Diplomatik Bir Hediye Sultanın Fili", *Toplumsal Tarih*, S. 275, Kasım 2016, s. 65.

³⁰² BOA, C.HR., 157/7814.

³⁰³ Arslanhane saraya ait vahşi hayvanların bulunduğu yer olarak tanımlanabilir. Burada sadece aslan değil kaplan, kurt, misk kedisi, maymun, vaşak, samur ve fil gibi hayvalar da bulunmaktaydı. Bk. Semavi Eyice, "Arslanhâne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 3, 1991, s. 403-404; Aliye Öten, "Osmanlı Yapı Kültüründe Arslan ve Arslanhaneler", *Belleten*, C. 87/S. 308, 2003, s. 129, 146.

³⁰⁴ Doğan, "Osmanlı İmparatorluğu - İki Sicilya Krallığı İlişkilerinin Başlaması", s. 66.

³⁰⁵ "... Elçi-i mûmâ ileyh 'arzuhal gönderüb bu def'a kral-ı mûmâ ileyhe 'inâyet bahş ve î'tâ olunan bir aded fil Draç iskelesine bade'l-vusûl andan kral-ı mûmâ ileyh tarafına isâle elçi-i mûmâ ileyh tarafından ta'yîn kılınan İtalya beyzâdelerinden Antonio Romiti nâm beğzâde ile Faulo nâm tercümân iki nefer müste'men hizmetkârları ve bir nefer yasakçı ile asitâne-i sa'âdetimden iskele-i mezkûra varub

başkentinden yazılan emirlerle Büyükçekmece'den Draç İskelesi'ne kadar yol üzerinde olan devlet görevlilerine, fil ve fili götürmekle vazifeli olan kişilerin ihtiyaçlarının karşılanması ile fili götüren kişilere at temin edilmesi istenmiştir.³⁰⁶ Bu emirler 1742 yılının temmuz ayının ilk günlerinde verilmeye başlanmıştı. Buna göre hem file hem de onunla birlikte yolculuk edenlere yardım edilmesi isteniyor hem de

geline ...". Bk. BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 12; Yırşen, 6 Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri, s. 62-63.

³⁰⁶ "Küçükçekmece'den Draç İskelesi'ne varıncaya dek yol üzerinde vâki' kazâların kâdılarına ve kethüda yerleri ve yeniçeri serdarları ve 'ayân ve zabitan ve iş erlerine hüküm ki, Taraf-ı Devlet-i 'Aliyyemden Sicilya kralının hediye tarikiyle 'inâyet ve i'tâsı ricâsında bulunduğu bir re's filin cânibeynde mer'î tutulan dostluğa binaen i'tâ ve ihsânına müsâ'ade-i hümayûn-ı pâdişâhânem erzânî kılınub kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân divân-ı hümayûn çavuşlarından (boş) zîde kadruhu mübaşeretüyle Draç İskelesi'ne irsâl ve isâli fermânım olduğu ecilden fil-i mezbûrun ve bir neder filbânın ve mübaşir olan çavuşun ruz-merre ta'yînâtleri için iktizâ iden otuz iki çift nân-ı 'azîz ve bir vukıyye yüz dirhem revgân-ı sâde ve bir vukıyye şeker ve iki vukıyye 'arak ve bir vukıyye gûşt ve bir vukıyye erz ve yarı kîle şî'ar ve kırk vukıyye giyâh fi'âtı üzere lâzım gelen bahâları kazâlar ahalilerinin tekâliflerinden tevzi' olunmak şartıyla ahâlî-i kazâ taraflarından virilmek fermânım olmağın imdi işbu emr-i şerif-i 'âlişânım ile fil-i mezbûr Küçükçekmecedan Draç İskelesi'ne varıncaya dek esnâ-yı tarîkde taht-ı kazânîzâ dâhil oldukda ve hasbe'l-iktizâ yollarda ve Draç İskelesi'ne ba'de'l-dahl iskele-i mezbûrede meks eyledikde başmuhâsebeden ihrâç ve irsâl olunan memhûr ve mümzî suret-i varaka mucibince gerek filin ve gerek filbânın ve çavuşun küll-i yevm isâline 'aynî ta'yînâtlarını kazâlarınız ahalileri taraflarından tedârik ve filbânın ve çavuş taraflarından teslim ve makbuzları olduğunu müş'ir miktar ve eyyâmı tasrîhle çavuş-ı mezbûr yedinden topuna memhûr temessük alub mirî fi'âtı üzere lâzım gelen bahâları tekâliflerinden tevzi' olunmak için kazâlarınız ahalilerinin yedlerinde hıfz iddürdesiz ve fil-i mezbûrun mürûr ve nüzûlünde kazâlar ahâlîleleri taraflarından i'ânet olunmak iktizâ ider ise cümleiniz müzâheret (silik) i'ânet ve kazâlarınızın hududunu tecâvüz idinceye dek (silik) konakalarda bir hoşça muhâfaza iddirdüb zarar ve gezend irişmekden ale'l-umûm vikâye ve siyânet ve emmen ve sâlimen iskele-i mezbûra isâle ihtimâm ve dikkat ve ihmâl ve müsâmaha üzere harekettan begâyet tehâşi ve mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlişânım sâdir olmuştur. Fî Gurre-i CA sene 1155". Bk. BOA, C.HR., 157/7814; "Asitâne-i sa'âdetimden Draç iskelesine varub gelince yol üzerinde vaki' kuzât ve nüvvâb ve kethüda yerleri ve yeniçeri serdârları ve cizyedârlar ve sâ'ir zabitan hüküm ki Elçi-i mûmâ ileyh 'arzuhal gönderüb bu def'a kral-ı mûmâ ileyhe 'inâyet bahş ve i'tâ olunan bir aded fil Draç iskelesine bade'l-vusûl andan kral-ı mûmâ ileyh tarafına isâl elçi-i mûmâ ileyh tarafından ta'yîn kılınan İtalya beyzâdelerinden Antonio Romiti nâm beğzâde ile Faulo nâm tercümân iki nefer müste'men hizmetkârları ve bir nefer yasakçı ile asitâne-i sa'âdetimden iskele-i mezkûra varub gelince her kangınızın taht-ı kazâsına varub dahil olur ise esnâ-yı tarîkde vaki' menâzil ve merâhilde ve benâder ve ma'berde cizyedârlara cizye mutâlebesiyle ve gayrilere dahi âhar bahâne ile gelişde ve gidüşde ve bir mahallde evân-ı mekslerinde kendülerine ve yanlarında olan müste'men hizmetkârlarına ve esvâb ve davarlarına mugâyir ahidnâme-i hümayûn kimesneye bir dürlü te'addî ve rencide etdürülmeyüb ve iktizâ eden zâd ü zevâdeleri dahi rızâlarıyla satanlardan narh-ı rûzî üzere akçeleriyle iştirâ eylemelerine mûmâna'at ve müdâhale olunmayub emnen ve sâlimen mürûr ve ubûrlarına her vechile mu'âvenet ve müzâheret ve bermücib-i ahidnâme-i hümayûn himâyet ü siyânet olunmak bâbında hükm-i hümayûnum ricâ imeğîn vech-i meşrûh üzere amel ve hareket oluna deyü yazılmışdır. Fî evâhir-i CA sene 1555". Bk. BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 12; "Âsitânedan Draç İskelesi'ne varub gelince Sicilyateyn kralı tarafına âlâ-tarikü'l-hediye tertîb ve sevk olunan ber-zencir fil ile me'mûr olan divân-ı hümayûnum çavuşu zîde kadruhuya ahâlî-i kazâdan beş re's menzil bargiri virilmek için şûrûtu üzere emr-i şerif yazılmışdır. Fî Evâ'il-i CA sene 1555". Bk. BOA, A.DVSNMHHM.d., 57, h. 208, s. 60.

gerekli ihtiyaçların yol üzerindeki kazalarda yaşıyan insanların vergileri aracılığıyla karşılanması emrediliyordu.

Tablo V: Fil ve Onu Götürmekle Görevli Kişilerin Günlük Tayinatları

Emtia	Miktarı (Çift, Vukıyye³⁰⁷, Kile vs.)
Nân-ı azîz (Ekmek)	32 Çift
Revgan-ı sâde (Sade yağ)	1 vukıyye 100 dirhem
Şeker	1 vukıyye
Gûşt (Et)	1 vukıyye
Erz (Pirinç)	1 vukıyye
Şa‘ir (Arpa)	Yarım kile
Giyâh (Ot)	Kırk vukıyye

Yukarıdaki tabloda yer alan veriler fil ve onu istenilen yere götürmekle görevli olan kişilerin ihtiyaçlarının neler olduğunu ortaya koymaktadır. Filin temin edilmesi, yolculuk heyetinin oluşturulması, gerekli ihtiyaçların karşılanmasının ardından yolculuğa başlanması için bir engel kalmamıştır. 19 Temmuz 1742 tarihinde kara yolu ile İstanbul’dan Draç’a hareket edilmiştir. İstanbul’dan sonra Silivri’ye gelindiğinde bölge halkı ilk defa yerleşim yerlerinde böyle bir fili görünce şaşkınlık içinde kalarak heyecanlanmışlardır. Heyecanın yanısıra korkuyla da hareket eden çocuk ve kadınlar ellerinde yanan odun parçalarıyla fil ve görevlilerin üzerine yürümüşlerdir. Heyet bu anları atlattıktan sonra yoluna devam ederek Edirne’ye ulaşmıştır. Yolların bozuk olmasından dolayı bazen duraklamalar yaşanmış ve bu gibi durumlarda dinlenilmiştir.

³⁰⁷ Vukıyye: 400 dirhemlik Osmanlı ağırlık ölçüsü, okka.

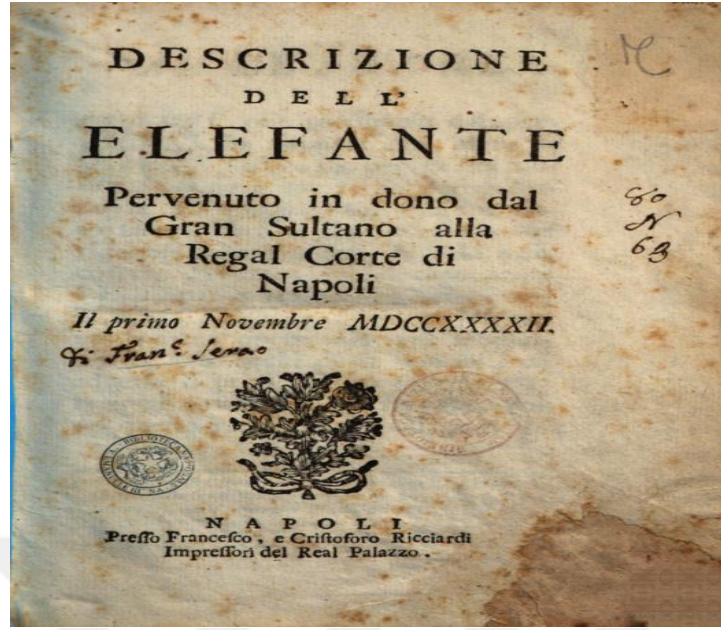
17 Ağustos 1742 tarihinde İstif'e varılınca Antoni Romiti Draç üzerinden Napoli'ye bir mektup göndererek Draç'a yaklaşmakta olduklarını bildirmiş ve filin nakledilebilmesi için bir geminin Draç Limanı'nda hazır bulundurulmasını istemiştir. Yolculuk devam ederken 19 Ağustos 1742 tarihinde Cupurli'de halk fili coşkuyla karşılamış ve filin geçişini büyük bir zevkle izlemiştir. Buranın ardından 4 Eylül 1742'de yani İstanbul'dan yola çıkışın üzerinden 47 gün geçtikten sonra Draç Limanı'na ulaşıldı. Fil ve heyet Draç'a ulaştığında Napoli'den gönderilmiş bir gemi hazır beklemekteydi. 6 Eylül 1742 tarihinde fil gemiye yüklenmiş ve Brindisi'ye doğru hareket etmişti.³⁰⁸

1 Kasım 1742'de Napoli'ye ulaşan fil, Napolilerin meraklı ve heyecanlı bakışları arasında şehre girmişti. Bir botanikçi olmasına rağmen 1742 yılında fili ayrıntılı bir şekilde anlatmak maksadıyla “*Descrizione dell'elefante pervenuto in dono dal Gran Sultano alla Regal Corte di Napoli*” isminde bir kitap yazan Francesco Serao bu hediyeğin Napoli'ye gelişini ve önemini şu şekilde ifade etmektedir:

“Bugüne kadar Napoliler için bundan daha hoş ve daha şaşırtıcı bir manzara olamazdı.”³⁰⁹

³⁰⁸ Doğan, “Osmanlı İmparatorluğu - İki Sicilya Krallığı İlişkilerinin Başlaması”, s. 66.

³⁰⁹ Francesco Serao, *Descrizione dell'elefante pervenuto in dono dal Gran Sultano alla Regal Corte di Napoli*, Napoli 1742, s. 4. Francesco Serao'nun anlatımında bazı hatalara rastlamak da mümkündür. Örneğin fili gönderen Osmanlı padişahının ismini Mehemet V olarak vermektedir. Bk. Serao, *Descrizione dell'elefante pervenuto in dono dal Gran Sultano alla Regal Corte di Napoli*, s. 4.

Görsel VI: Francesco Serao Tarafından Fil Hakkında Yazılan Kitabın Kapağı

Francesco Serao'ya göre I. Mahmud ve Carlo arasındaki dostluk sıradan bir ilişki değildi. Çünkü gönderilen bu hediye basit bir armağan değildi. O, fillerin herkes tarafından sahiplenemeyeceğini ve beslenemeyeceğini ifade ederek böylesine bir hediyenin özel olarak gönderildiğinin altını sık sık çizmiştir. Gerçekten de bir filin ihtiyaçları ve ona bakan kişilerin ücretlerinin karşılanması büyük bir yükü. 1742 tarihli bir mektupta filin saman, su, şeker gibi ihtiyaçları ile bakıcılara ödenecek ücretin 183,40 duka olduğu belirtilmekteydi.³¹⁰ Bununla birlikte iki fil bakıcısının Osmanlılar tarafından Napoli'ye gönderildiği de anlaşılmaktadır. Bir kayda göre isimleri belli olmasa da iki fil bakıcısının Ermeni olduğu anlaşılmaktadır. Hatta bu iki görevli arasında anlaşmazlık çıktığı ve birbirlerini de yaraladıkları görülmektedir. Bundan dolayı da işlerine son verildiği ancak hapse atılmadıkları da aynı kayıta belirtilmektedir.³¹¹

³¹⁰ Schipa, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, s. 226, dipnot 3.

³¹¹ “Bundan akdem taraf-ı Devlet-i ‘Aliyye’den haşmetlu Sicilyateyn kralına ihdâ ve irsâl olunan bir re’s filin ma’iyyetiyle giden iki nefer Ermeni filbânlar birbirleriyle nizâ’ idüb mecrûh olmalarıyla te’dibe mustahâk iken mücerred Devlet-i ‘Aliyye’nin re’âyâları bulunduklarından te’dib olunmayub ancak hizmetlerinden tard ve ihrâç olundukları ma’lûm-ı devletleri buyurulmak için keyfiyet-i merkûme hulûs ve sadâkat üzere ‘ilâm ve beyân olunur deyu elçi-i merkûm takrîr eder”. Bk. BOA, DVN.DVE., 151/7, 9 Cemaziyelahir 1158 (9 Temmuz 1745).

Bu şaşırtıcı manzara dönemin gazetelerine de yansımıştı. Gazetelerde 1 Kasım 1742’de Napoli’ye hediye olarak gelen filin meydanları dolduran büyük bir kalabalık tarafından karşılandığı ve kalabalığın heyecanla fili izlediği yazılmıştı.³¹² Anlatı ve haberler bu büyük hediyein Napoliler arasında ilgi ve coşku yarattığını açıkça göstermektedir. Böylece I. Mahmud amacına ulaşmış ve devletinin gücünü, ihtişam ve kudretini çok uzaklarda da gösterme imkânı bulmuştu. Kral Carlo tıpkı Hacı Hüseyin Efendi’nin resmini yaptırdığı gibi filin de resmedilmesini emretmişti.³¹³ Çünlü fil de tıpkı Osmanlı elçisinin gelişinde olduğu gibi Napoli’de büyük bir şaşkınlık ve merak uyandırmıştı. Kral Carlo’nun emri üzerine Giuseppe Bonito ve Pellegrino Rocchi filin resimlerini çizmişti.³¹⁴

Kral Carlo, Bonito’nun yaptığı tabloyu İspanya kralı olan babası V. Philip’e doğum günü hediyesi olarak yollamıştı. Bu tablo şu anda *Royal Palace of Riofrio* (*Riofrio Kraliyet Sarayı*)’da bulunmaktadır. Pellegrino Rocchi tarafından yapılan tablo ise başka bir Bourbon sarayı olan *Reggia di Caserta*’da sergilenmektedir.³¹⁵

Ayrıca Francesco Serao da filin gravürlerine kitabında yer vermişti. Bütün bunlar hem Kral Carlo’nun bu olağanüstü hediyeye çok önem verdiğini hem de tanıtılması için bizzat kendisinin konu ile yakından alakadar olduğunu göstermektedir. Ayrıca Napolili sanatçıların da fili sahnelemek istedikleri hatta bunun için ünlü binaları Teatro di San Carlo’da bir gösteri düzenleyerek fili tanıtmak istedikleri bilinmektedir. Bu gösteriyi de 20 Ocak-25 Şubat 1743 tarihleri arasında gerçekleştirilecek olan bir karnaval esnasında uygulamayı planlamışlar ve bunu hayata geçirmişlerdir.³¹⁶ Bu fil uzun süre Napolilerin ilgi odağı olmuş hatta filin ölümü üzerine söylenen “*Caporà, l’elefante è mmuorto!*” yani “*Onbaşı, fil öldü!*” sözü bir deyim halini almıştır.

³¹² Doğan, “Osmanlı İmparatorluğu - İki Sicilya Krallığı İlişkilerinin Başlaması”, s. 66.

³¹³ Serao, *Descrizione dell'elefante pervenuto in dono dal Gran Sultano alla Regal Corte di Napoli*, Napoli 1742, s. 7.

³¹⁴ D’Amora, “Gift Exchanging Practices between the Kingdom of the Two Sicilies and the Ottoman Empire”, s. 119-120.

³¹⁵ D’Amora, “Naples and the Ottoman Empire”, s. 725.

³¹⁶ D’Amora, “Gift Exchanging Practices between the Kingdom of the Two Sicilies and the Ottoman Empire”, s. 120-121.

1756 yılında muhtemelen beslenme sorunları nedeniyle fil ölmüştür. Öldükten sonra da Kral Carlo'nun emriyle üzerinde inceleme ve çalışmalar yapılması için *Accademia delle Scienze (Bilimler Akademisi)*'ye gönderildi. Ardından kemikleri bir araya getirilerek şimdiki adı *Museo Archeologico Nazionale (Ulusal Arkeoloji Müzesi)* olan *Museo Borbonico (Bourbon Müzesi)*'ya götürüldü. 1819 yılında ise *Museo Zoologico di Napoli (Napoli Zooloji Müzesi)*'ye nakledildi. Bugün hala orada geçmişten kalan bir hatıra olarak sergilenmektedir.³¹⁷

2. 2. 3 Haziran 1741 Trablus Ocağı-Napoli Krallığı Antlaşması

Carlo'nun yönetimi altında bağımsızlığını kazandığından itibaren Akdeniz'de geniş bir ticareti ağına dahil olmak amacıyla hareket eden Napoli Krallığı, 7 Nisan 1740 tarihinde Osmanlı Devleti ile imzaladığı barış ve ticaret antlaşması ile büyük bir adım atmıştı. İki devlet arasındaki diplomatik ve ticarî ilişkiler barışçıl bir atmosferde başladı ve böylece her bakımdan elverişli koşullar oluşturulmuştu. İmzalanan antlaşma ile iki devletin vatandaşlarının hukuki hakları, elçi ve konsoloslara tanınan haklar, ticaret serbestliği ve gümrük vergileri gibi konular karara bağlanmıştı. Yine bu antlaşma ile Napoli Krallığı bayrağı altında Akdeniz'de ticaret yapan gemilerin güvenliğinin sağlanması hususunda Osmanlı Devleti tarafından teminat verilmişti. Osmanlı Devleti, Akdeniz'de ticaret yapan Napoli Krallığı gemilerinin güvenliği için Tunus, Cezayir ve Trablus Ocakları beylerine imzalanan antlaşmaya uymaları gerektiği ve Napoli Krallığı'na düşmanlık etmemeleri konusunda gerekli uyarıları yapmıştı.³¹⁸

7 Nisan 1740 tarihli antlaşmanın on yedinci maddesi Cezayir, Tunus ve Trablus Ocakları ile Ülgün ve Arnavutluk'ta ikamet eden korsanlara hasredilmişti. Korsanların bu bölgelerde üstlenmelerinden dolayı bu yerler metinde ayrı ayrı zikredilmiştir. Napoli Krallığı gemilerine ve bu gemilerle seyahat eden Napolilere saldırılarda bulunmamaları gerektiği ifade edilmiştir. Hatta müdahale etmemelerinin

³¹⁷ D'Amora, "Gift Exchanging Practices between the Kingdom of the Two Sicilies and the Ottoman Empire", s. 121.

³¹⁸ Özler, 96/1 Numaralı Sicilya Ahitname Defteri, s. 24.

yanı sıra dostça davranmaları gerektiği de belirtilmektedir. Yine bu maddede de antlaşma ahkâmına aykırı olarak hareket edip Napoli Krallığı gemilerine korsanlar tarafından bir saldırı gerçekleşirse tüm zarar tazmin ettirilecektir. Yine bu suçu işleyenlerin “haklarından” gelineceği de ifade edilerek caydırıcılık yoluna da başvurulmuştur. Ayrıca bu maddede yer alan önemli bir husus da korsanların vereceği zararı en aza indirmek için Garp Ocakları ile Napoli Krallığı arasında bir heyet oluşturularak müzakere yapılmasına padişah tarafından izin verilmesine ilişkindir.³¹⁹ Bu durum bir yıl sonra Napoli Krallığı ile Trablus Ocağı arasında görüşmelerin yapılmasına ve bir antlaşma imzalanmasına öncülük etmiştir. Aslında, antlaşma imzalanmadan birkaç yıl önce resmi olmayan görüşmeler başlamıştı. Hem korsan saldırıları hem de esir alma olayları XVIII. yüzyılda ve öncesinde Ocaklar, Sicilya ve Napoli arasındaki önemli sorunların başında geliyordu.³²⁰ Bu bağlamda Yahudi bir tüccar olan Giuseppe Zevi, Napoli Krallığı ile Trablus Ocağı arasındaki ilişkileri dostluk zemininde geliştirmek için Trablus’a gönderilmişti.³²¹ Görevi, Trablus Beyi olan Karamanlı Ahmed Paşa’ya ayrıcalıklar tanımak ve ona hediye olarak buğday vererek gayri resmî bir şekilde kendini sevdirmektir. Ayrıca Zevi, Karamanlı Ahmed Paşa’ya yakın olan Salomone Kalfon adlı bir başka Yahudi tüccarın yardımıyla Napoli Krallığı ile Trablus Ocağı arasında imzalanması muhtemel bir antlaşmanın ön hazırlığını da yapmaya çalışıyordu.³²²

Carlo ayrıca 1739 yılında Parmalı Don Giacinto Voschi isimli diplomatını da resmî bir temsilci olarak Trablus’a göndererek antlaşma imzalama konusundaki

³¹⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³²⁰ Napoli ve Sicilya kıyıları stratejik bir öneme sahip olmakla birlikte bu coğrafya Malta’ya doğru uzanan hatla birleşince korsan saldırılarına karşı İtalya topraklarını korumakla görevli bir üs konumunda idi. Bk. Fernand Braudel, *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, (çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Eren Yayınları, 1990, s. 136; Mahmut Şakiroğlu, “Sicilya”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, 2009, s. 139. Ayrıca Sicilya’da Müslümanlar ve Hristiyanlar arasındaki ilişkiler için bk. Fikret Işıltan, “Sicilya”, *MEB İA*, C. X, İstanbul 1988, s. 589-596; R. Traini, “Sikilliya”, *EP*, C. XI, s. 582-589; Gümeç Karamuk, “II. Friedrich von Hohenstaufen’in İslam Dünyası ile İlişkileri ve Arapça Kroniklere Yansıması”, *Belleten*, C. LVII/S. 219, s. 447-479.

³²¹ Teobaldo Filesi, “Un Ambasciatore Tripolino a Napoli e Un Console Napoletano a Tripoli nel 1742”, *Africa: Rivista trimestrale di studi e documentazione dell’Istituto italiano per l’Africa e l’Oriente*, Anno. 26, No. 2, 1971, s. 158.

³²² Franca Pirolo, “Peace Treaties and Trade Between The Kingdom of Naples and Tripoli in the Eighteenth Century”, *Pedralbes*, 37, 2017, s. 125-126.

niyetini açıkca ortaya koyuyordu. Ancak hem Karamanlı Ahmed Paşa'nın huysuz ve asabi yapısı hem de Trablus'ta bulunan Fransız, İngiliz ve İsveç konsoloslarının bu yakınlaşmayı engellemeye yönelik çabaları bir antlaşma imzalama imkânı vermemişti.³²³ Ancak Osmanlılar ile Napoli Krallığı arasında imzalanan antlaşma ile birlikte Carlo tekrar harekete geçerek diplomatik yolları zorlamaya başladı. Napoli Krallığı'nın İstanbul'da bulunan elçisi Giuseppe Finocchietti di Faulon sunduğu takrirlerde “*ocaklar ile yapılacak antlaşmalar için Osmanlı Devleti'nin yardımı ve müsaadesini isteyerek bu konunun biran evvel sonuca kavuşturulmasını*” talep etmişti.³²⁴ Hem antlaşmanın on yedinci maddesinin oluşturduğu müzakere zemini hem de Napoli Krallığı'nın talepleri karşılıksız kalmadı. Carlo'nun Trablus'a gönderdiği Don Giacinto Voschi ve Trablus Beyi Karamanlı Ahmed Paşa arasındaki müzakereler sonucunda 3 Haziran 1741 tarihinde bir dostluk ve ticaret antlaşması imzalandı.³²⁵ Karamanlı Ahmed Paşa antlaşmanın imzalanmasından kısa süre sonra da Mustafa Bey isimli bir kişiyi elçi olarak Napoli'ye gönderdi.

³²³ Filesi, “Un Ambasciatore Tripolino a Napoli e Un Console Napoletano a Tripoli nel 1742”, s. 158.

³²⁴ “... Ocaklar ile musâlahanın temşîyet ve nizâmına taraf-ı Devlet-i ‘Aliyye’den himmet ve müsa‘âde ve re‘y-i rezîn-i isâbet-pezîrleriyle biran evvel fasl ve hitâm verilmek bâbında emr u fermân menlehü’l-emrindir”. Bk. BOA, İE.HR., 22/1965; “... Hâlâ dursa ‘âdetimde mukîm olan elçisi ahidnâme-i hümayûn mûcibince zikr olunan ocakların dahi mevâdd-ı ma‘kûdeye idhâl olunmalırıyçün taraf-ı Devlet-i ‘Aliyye’den himmet ve müsa‘âde buyurulmasını bi’d-def‘âât iltimâs ve niyâz idüb ...”. Bk. BOA, HAT., 1427/58435.

³²⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, s. 43-48; BOA, HAT., 1428/58465; Alida Clemente, “Da Tripoli a Messina. Spazi contesi nel Mediterraneo settecentesco, tra complementarità macroeconomiche e gelosia del commercio”, *Storia Economica*, No. 1, 2018, s. 22.

Görsel VII: Trablus Ocağı Elçisi Mustafa Bey ve Maiyeti³²⁶

Mustafa Bey 11 Kasım 1742 tarihinde Napoli'ye ulaştı ve 16 Haziran 1743 tarihine kadar burada kaldı.³²⁷ Mustafa Bey, Karamanlı Ahmed Paşa'dan aldığı görev gereği Napoli topraklarındaki Trabluslu esirlerin durumuyla ilgilendi ve zincire vurulmamaları için girişimlerde bulundu. Ayrıca Müslümanların ibadet edebilecekleri

³²⁶ <https://catalogo.beniculturali.it/detail/HistoricOrArtisticProperty/1500220078#lg=1&slide=0>

³²⁷ D'Amora, "Naples and the Ottoman Empire", s. 716-717.

bir caminin açılmasını istemişse de bunda muvaffak olamadı.³²⁸ Orada kaldığı süre zarfında Hacı Hüseyin Efendi'nin gördüğü ilgiyi kendisi de görmüştü. Kral Carlo'nun emriyle Giuseppe Bonito onun da resmini yapmıştı. Carlo da Raniero Bigani isimli konsolosunu Trablus'a göndermeye karar verdi. Konsolos Raniero Bigani 2 Haziran 1742 tarihinde Trablus'a ulaştı ve görevine başladı.³²⁹

Antlaşma maddeleri hemen hemen Osmanlı-Napoli Krallığı antlaşmasının maddelerinin tekrarı niteliğinde olsa da daha az ayrıntıya yer verilmiştir.

Konsolos, Konsolos Vekilleri ve Maslahatgüzarlara İlişkin Konular

3 Haziran 1741 tarihli antlaşma metninde Napoli Krallığı'nın Trablus topraklarındaki en üst düzey yetkilisi olarak konsolosun adı geçer. Antlaşma metninin beşinci maddesinde bu konudan bahsedilmektedir. Buna göre Napoli kralı istediği kişiyi konsolos olarak Trablus şehrinde görevlendirebilirdi. Trablus yönetiminin bu seçime müdahalesi söz konusu değildi. Konsolosun görev süresi hakkında herhangi bir sınırlama getirilmiyordu. Napoli Krallığı, Trablus topraklarında gerekli gördükleri yerlerde konsolos vekilleri görevlendirme hakkına yine bu madde ile sahip olmaktadır. Yine bu madde de konsolos ve konsolos vekillerinin müdahil olacakları davaların nasıl görüleceği açıklanmaktadır. Düzenlemeye göre konsolos ve konsolos vekilleri ile ilgili davalar Trablus beyinin huzurunda görülecektir. Ayrıca kendi milletlerinden olan kişilerin davalarının da konsolos ve konsolos vekilleri aracılığıyla sonuca kavuşturulması kararlaştırılmıştır. Bu konularda konsolos ve konsolos vekilleri görevlendirilmiştir. Bunların yanı sıra konsolos ve konsolos vekillerinin ibadetlerine karışılmayacağı da ifade edilmektedir.³³⁰ Antlaşma metninin altıncı maddesinde ise

³²⁸ Teobaldo Filesi, *Un secolo di rapporti tra Napoli e Tripoli, 1734-1835*, Giannini, Naples, 1983, s. 52-57; Salvatore Bono, *Yeniçağ İtalya'sında Müslüman Köleler*, çev. Betül Parlak, İletişim Yayınları, İstanbul 2003, s. 293.

³²⁹ Filesi, "Un Ambasciatore Tripolino a Napoli e Un Console Napoletano a Tripoli nel 1742", s. 159.

³³⁰ "Kral-ı müşârinileyh tarafından Trablus şehrinde bir konsolos ta'yîn ve ocak-ı merkûmun gayrı liman ve ticaret için muktezi olan mahallerinde konsolos vekilleri nasb olunmak câiz ola ve zikr olunan konsolos ve vekilleri i'ânet ve serbestiyet ve ayinleri icrâsı ve mu'âfiyet-i sâ'ire husûsunun sâ'ir düvele ri'âyet olunduğu üzere bunların haklarında dahi icrâ oluna...". Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

Trablus halkının güvenliği ve ticarî haklarının korunması için Napoli Krallığı toprakları üzerinde bir maslahatgüzarlık açılmasına izin verilmiştir.³³¹

Seyrisefaine, Tüccar ve Savaş Gemilerine İlişkin Düzenlemeler

Antlaşmanın ikinci maddesinde Napoli Krallığı ile Trablus Ocağı tüccarlarının deniz yoluyla birbirlerinin topraklarına gelip gitmeleri ve satışı yasak olan emtia dışında kalan tüm malları alıp satmalarına izin verilmekteydi.³³² Böylece iki devlet arasında serbest bir şekilde seyrisefayinin önü açılmıştır. Ayrıca her iki tarafa ait gemilerin denizlerde karşılaşmaları, yoklanmaları, savaş durumunda gemilere uygulanacak prosedür gibi farklı konularda da düzenlemeler yapılmıştır. Antlaşma metninin on yedinci maddesi Napoli Krallığı gemilerine zorla eşya yüklenemeyeceği hakkındadır. Ayrıca bu madde ile Napoli Krallığı gemilerinin nereye gideceklerine de karışılmayacağı belirtilmiş olup zaruri haller dışında Napoli Krallığı gemilerinin sekiz günden fazla Trablus limanlarında alıkonamayacağı da ifade edilmiştir. Yine bu madde ile rızaları olduğu takdirde ücreti karşılığında Napoli Krallığı gemilerine Trabluslular tarafından eşya yüklenebileceğine de yer verilmiştir.³³³ Antlaşmanın sekizinci maddesi ise denizlerde savaş ve tüccar gemilerinin karşılaştıkları zaman uygulayacakları prosedürleri açıklamaktadır. Bu maddeye göre her iki tarafın savaş

³³¹ “Kral-ı müşârinileyhe tâbi’ olan memâlikde münâsib görölür ise ocağ-ı merkûmun ticaret umûru temşiyeti için maslahatgüzârlar nasb olunmak câiz ola ve zikr olunan maslahatgüzâr ve re’âyâları haklarında Devlet-i Aliyye’nin ve düvel-i sâ’irenin maslahatgüzârları misülli mu’âfiyet ve serbestiyetlerine ri’âyet oluna.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³³² “Haşmetlü Sicilyateyn kralına tâbi’ olan memâlik ve arâzi ve ana tâbi’ cezireleri ve Toskana ve ana atabi yerlerin el-yevm kral-i müşârinileyhin zabt u tasarruflarında ve bundan sonra tasarruflarına dâhil olacak memâlik ve arazilerinin bi’l-cümle re’âyâları ve Trablusgarb Ocağı’na tâbi’ olan re’âyâ ve bilâd ve kılâ’ ve arâzi ve cezirelerin ahâlileri beynlerinde işbû musâlaha-i mübâreke mer’i ve mu’teber tutulub ve buna binâen donanmaları ve ceng sefâ’ini tarafeynin diyârlarına ve iskelelerine amed ü şüd ve kezâlik tüccâr sefâ’ini ve tarafeynin re’âyâları gelüb gidüb iki devletin diyârlarında enhâr ve arazisinde memnû’âtdan maada her günâ emti’a bey’ ü şirâ edüb alışveriş ideler...”. Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³³³ “Kral-ı müşârinileyhin re’âyâları kendi sefâ’inine rızâlarına mugâyir eşya tahmiline kat’a cebr olunmayalar ve istemedikleri yerlere irsâl olunmayalar ve sefâ’in-i merkûme beylik sefâ’ini ihrâcî sebebiyle Trablus Ocağı limanlarında sekiz günden ziyâde alıkonulmaya ve tevakkuf emri konsolosa irsâl olunub icrâsiyla mukayyed ola ve bu şurût Trablus Ocağı havâlilerine gidecek sefâ’inin hakkında olmayub ve Trablus Ocağı’na tâbi’ sefâ’inin biri kalafat olmak için yaturmak iktizâ eyledikde kral-ı müşârinileyhin re’âyâlarına müte’allik olan sefineyi madam ki ücret ile yahud kendü rızâlarıyla olmadıkça i’ânet etdirilmeğe kat’a ve bir dürlü bahâne ile cebr olunmaya.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

gemileri karşılaştıkları zaman bayraklarını açarak dostluklarını göstereceklerdir. Ayrıca her iki devletten birinin savaş gemisi diğer tarafın tüccar gemisine tesadüf ederse savaş gemisinden filika ile tüccar gemisine iki kişi gönderilecek ve tacir gemisi olduğuna dair belgesini ve yol izin kağıdını kontrol edeceklerdir. Yol izni olmayanlar tespit edilirse alıkonacaklardır.³³⁴

Benzer bir husus on dördüncü maddede kendisine yer bulmuştur. Bu maddeye göre her iki tarafa da düşman olan bir devletin bayrağı altında iş yapanlar gerek Napolili olsun gerek Trabluslu olsun farketmeksizin her iki devletten biri tarafından ele geçirilirse esir edilebilir ve malları ganimet olarak değerlendirilebilecektir.³³⁵ Onuncu madde ile de her iki tarafın gemilerinde seyahat eden yolculara ve eşyalarına türlü bahaneler üretilerek karışılmasının önüne geçilmiştir.³³⁶ On ikinci maddede de her iki tarafa düşman olan devletlerin gemilerinin liman ve iskelelere girişi yasaklanmıştır.³³⁷

³³⁴ “Rû-yı deryâda donanmış iki kıt’a ceng sefâ’ini birbirine musâdif eylediklerinde bayraklarını açub izhâr-ı dostluk eyleyeler ve lakin cengde donanmış bir kıt’a sefine bir tüccâr sefinesine musâdif eyledikde ol ceng sefinesi tüccâr sefinesinin patentasını tefahhus eylemek için floçularından maada yalnız iki nefer kimesne tüccâr sefinesine irsâl olunub nazar eyledikleri patenta işbû mevadd 45 temessükünün ahirinde tahrîr olunan patenta sûretine mutâbık olduğunu müşâhede eylediklerinden sonra yolundan alıkonulmayun iktizâ eden i’ânet-i mu’âvenet olana ve illâ zikr olunan patenta kâğıdı mutâbık olmadığı müşâhede eylediklerinde yine nehb ü garete mesned olmayub ve rencide olunmayub devletlerinden karar verildiği üzere hakkından geline ve bu bâbda konsolos ve maslahatgüzâr ma’rifetiyle icrâ oluna.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³³⁵ “Kral-ı müşârünileyh düşmanlarının bayrak ve patentasıyla geşt ü güzâr eden Trablusludan Sicilya re’âyâna ta’arruz etdirilmemek için Trablus Ocağı’nın limanlarında âzim-i râh olan bir sefine Trablus’da ikâmet eden konslos veyahud vekili yedinden işbû mevâdd temessükünün ahirinde tahrîr olunan patentaya mutâbık olmak üzere yol kâğıdı alub ve Trablus Ocağı’na tâbi’ her ceng sefinesinin bu misüllü yol kâğıdı bulunmadığı hâlde düşman addolunub hasmâne mu’âmele ve ahz oluna ve eğer Trablus sefâ’inden yahud kral-ı müşârünileyh’in re’âyâsından biri adâvet üzere olan devletin patentasıyla bulunub ahz olunduğu hâlde ademleri esir olub ve sefinesi eşyasıyla ahz edenin mal ganâimi olub ve kapudanı sefinenin direğinde yanında kendi vatanına avdet eylediğinde devletinden müeyyeden nefy olunub sefinesi eşyasıyla beklemeğe zabt ve te’dib olunduğundan maada bundan böyle zarar etmeğe kadir olmayub mücerred işbû iki devlet düşmanlarının re’âyâsına taraflarından bayrak ve patenta kat’a verilmek câiz olmaya.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³³⁶ “İki devletin sefinelerinden birisine süvâr olan yolcular ve sâ’ir ademler eşyalarıyla asûde-i hâl üzere olub cels ve sâ’ir bahâne ile rencide ce remide olunmalayalar.”. Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³³⁷ “İki devletin düşmanları tarafeyne tâbi’ olan iskele ve limanlara sefine ve ademler fûrûh eylemek için eşya nakl eylemek câiz olmaya ve gelüb getirülür ise 46 utlâk olunub sefine ve emti’a ashâbına veya konsolos ve vekillerine teslim oluna ve lakin kral-ı müşârünileyh kendi çekdirme sefinelerini donatmak için ocakluya adâvet üzere olan tâifelerden esir iştirâ eder ise ve zikr olunan esirlerin içinde

Gemi Kazaları

Gemiler seyir halindeyken hava muhalefetinden daha doğru bir ifadeyle fırtanadan dolayı zor anlar yaşamakta ve bu nedenle de kazalar meydana gelmektedir. Ayrıca batma olayları da yaşanmaktadır. Bu nedenle ahidnâme metninde bu gibi durumlarda yapılması gerekenler hakkında bir talimata yer verilmiştir. İkinci maddeye göre fırtına ve farklı sorunlardan dolayı zarar görmüş olan savaş ve tüccar gemilerinin tamiri için gerekli kolaylıklar sağlanması emredilmektedir.³³⁸ Bununla birlikte on üçüncü madde ile de korsan gemilerinin hava muhalefeti ve zorunlu bir hal durumunda karşı tarafın limanına girmesine müsaade edilmesi kararlaştırılmış olup gemilerin tamir edildikten yirmi dört saat sonra limanı terketmeleri gerekmektedir. Ayrıca bu süre zarfında misafir olarak kabul edilecekler ve başka bir gemiye saldırmaları da engellenecektir.³³⁹

Korsanlık ve Esirler Meselesi

Napoli Krallığı ile Trablus Ocağı arasındaki antlaşmanın en önemli konularından birini de korsanlar ve esirler oluşturmaktadır. On üçüncü maddeye göre Trablus Ocağı korsanlarının Napoli Krallığı kıyıları, adaları ve limanlarına yakın yerlerde korsanlık yapmaları yasaklanmıştır. Bunu ihlal eden olursa gemileri Napoliler

Trabluslu bulunur ise ol-makûleler ba'de'l-yevm işbû musâlaha mevâddı şurûtuyyla veyahud gayrı bahâne ile redd ve teslimleri taleb olunmaya.”. Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³³⁸ “... fırtına ve avâriz-ı sâ'ireden manzûr olan ceng ve tüccâr sefâ'inin ta'mîri ve mu'âvenetleri ve sâ'ir iktizâ eden levâzımının tedâriki ve asûde hâl üzere alışveriş eyleyüb milel-i sâ'irenin me'lûf olduğu menâfi'i kesbeylemek câiz ola.”. Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³³⁹ “Trablus Ocağı'na tâbi' olanlara İki Sicilya limanlarında ceng sefâ'ini donatmak câiz olmaya ve kezâlik İki Sicilya re'âyâları Trablus limanlarında ceng sefâ'ini donatmağa me'zûn olmayub ve korsan tâifesi kendü yerlerinde dahi donanmış bulunduysa bu iki devletin zikr olunan korsanları aher devletin liman ve sevâhilinde meks etdirilmeyüb ve korsanlık ile ahz u gasb eyledikleri emti'a ve eşyayı getürtmeğe cevâz verilmeyüb ve Trablus'da ve ana tâbi' limanlarda donanmış ceng sefâ'ini on aded Lage ta'bîr olunur İki Sicilya'nın ve cezirelerin ve Toskana limanlarının bu'd ve mesâfesinin korsanlık eyleyeler ve Trablusa tâbi' sefâ'in ve korsan sefâ'ini hilâf hareketde bulunub kral-ı müşârünileyhin sefâ'inine müsâdîf eylediklerinde alıkonulub musâdere izbândud gibi mu'âmele oluna ve korsan sefâ'ininin biri fırtına ve avâriz-ı sâ'ireden aher devletin limanına dâhil olduğu hâlde ancak ol esnâda misâfireten kabul olunub fırtına savuşub ba'de't-ta'mîr tüccâr sefâ'ini âzim-i râh olub yirmi dört saat mürûr etdikden sonra korsan sefâ'ini merkûm çıkub gide şol şart ile ki duhûlleri ve hurûcları esnâsında ilticâ etdikleri devletin kat'an bir sefinesine dah ü ta'arraz etmeyeler.”. Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

tarafından müsadere edilerek alıkonulacaktır.³⁴⁰ On beşinci maddede de her iki tarafa düşman olan bir devletin gemisine saldırıldığında içinde Trabluslu veya Napolili biri varsa onun canına ve malına dokunulmaması kararlaştırılmıştır.³⁴¹ Antlaşma metninin on birinci maddesi ise esirlerle ilgilidir. Bu maddeye göre her iki tarafın esirleri genç, yaşlı ve kadın ayrımı yapılmaksızın belirlenecek bir miktar karşılığında serbest bırakılacaktır.³⁴²

Gümrük ve Vergi Düzenlemeleri

Antlaşmanın dördüncü maddesi gümrük vergileri ile ilgilidir. Bu madde ile Napolili tüccarların Trablus şehir ve limanlarından aldıkları ve sattıkları her türlü eşyadan dolayı vermeleri gereken gümrük miktarı %3 olarak belirlenmiştir. Bu durum Trabluslu tüccarlar için de aynen geçerli olacaktır. Ayrıca gümrükten mal kaçırana olursa cezalandırılacaktır.³⁴³ Bununla birlikte beşinci maddeye göre gemi kazaları ve karaya oturma durumlarında gemilerin içinden kurtarılıp karaya çıkarılan eşyaların sahiplerinden de vergi talep olunmayacaktır.³⁴⁴ Vergi ile ilgili son düzenleme ise on

³⁴⁰ “... korsan tâifesi kendü yerlerinde dahi donanmış bulunduyse bu iki devletin zikr olunan korsanları aher devletin liman ve sevâhilinde meks etdirilmeyüb ve korsanlık ile ahz u gasb eyledikleri emti’a ve eşyayı getürmeğe cevâz verilmeyüb ve Trablus’da ve ana tâbi’ limanlarda donanmış ceng sefâ’ini on aded Lage ta’bîr olunur İki Sicilya’nın ve cezirelerin ve Toskana limanlarının bu’d ve mesâfesinin korsanlık eyleyeler ve Trablusa tâbi’ sefâ’in ve korsan sefâ’ini hilâf hareketde bulunub kral-ı müşârünileyhin sefâ’inine müsâdif eylediklerinde alıkonulub...”. Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³⁴¹ “İşbu iki devletin sefinesi tarafeynin düşmanı olan bir sefineyi gâret eyledikde ve gâret olunan sefinede kendü devletinin ve konsolos ve maslahatgüzârın patentasıyla bir nefer re’âyâ bulunur ise esir olmaya ve eşyası zabt olunmaya ancak süvâr olduğu sefineye âid olan geçid ve navlûn akçesini edâ eyleye.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³⁴² “Tarafeynin bi’lcümle üserâsı bahâ ile yahud mübâdele ile bilâ vakt ve müddet def’a-i vâhidede veyahud defâ’atı ile münâsib ve müstahak görüldüğü üzere tâze ve müsinn olanlar veyahud nisvân bilâ istisnâ tarafeynden dostane karar verilecek bahâ ile ıtlâk oluna ve bir dürlü resm edâsıyla paşa tarafından rencide olunmayub ancak bazı hukûk edâ oluna ve tarafeynden karar verildiği vech üzere mübâya’a edenler kendü vatanlarına irsâl eyleyeler.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³⁴³ “Tarafeynin iskelelerine gelen emti’adan iki tarafın re’âyâları dostluk üzere düvel-i sâ’irenin re’âyâları misülli resm-i gümrük yüzde üç eda edeler meselâ kral-ı müşârünileyhin re’âyâsı Trablus Ocağı’na tâbi’ olan iskelelere getürüb ve götürdükleri emti’a ve hamr ve arâkdan dahi minvâl-i muharrer üzere eda edeler ve kral-ı müşârünileyhe tâbi’ olan iskelelere Trablus re’âyâsı getürdükleri emti’a kezâlik yüzde üç resm-i gümrük ve sâ’ir adet ve rüsûmu düvel-i sâ’ire re’âyâları eda eyledikleri üzere bunlar dahi eda eyleyüb ve tarafeynin re’âyâlarından birisi gümrükten şey kaçırub ahz olundukda hakkından gelünüb ve lakin dost olan düvel-i sâ’irenin re’âyâlarından ziyâde te’dîb olunmaya.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³⁴⁴ “... kral-ı müşârünileyh re’âyâlarına tâbi’ olan sefâ’inin biri gark oldukda baki kalan eşya tahsîl ve hıfz ve ashâbına redd olunmak üzere yalnız konsolos ve vekîlleri me’mûrlar olub ocağ-ı merkûmun hükkâm ve zâbitân ve re’âyâları kat’an vaz’ edilmeyüb ancak düvel-i sâ’ire re’âyâları haklarında

altıncı maddede yapılmıştır. Bu maddeye göre Napoli Krallığı tüccarları Trablus’a geldiklerinde konsolosluklarına konsolata vergisini vermekle mükellef olacaklardır.³⁴⁵

Genel Konular

Genel konuların içerisinde ölüm hadiseleri ve alacak verecek konuları bulunmaktadır. Yedinci maddeye göre Trablus toprakları üzerinde bir Napoli Krallığı tebaası vasiyetli veya vasiyetsiz bir şekilde öldüğü zaman konsolos veya konsolos vekilleri tarafından tayin edilecek bir kâtip marifetiyle malı kayıt altına alınacak ve teslim edilmesi gereken kişiye ulaştırılacaktır. Ölüm hadisesi konsolos veya konsolos vekillerinin olmadığı bir bölgede gerçekleşirse o bölgenin hakimi/kadısı kontrolünde Napolili iki kişinin bulunduğu bir ortamda mallar kayıt altına alınacaktır. Bu kişiler de bulunamadığı takdirde iki veya bir kâtip ve yerli iki şahidin huzurunda bu işlemler gerçekleştirilecek ve en yakın Napoli Krallığı konsolosluğuna durum bildirilecektir. Bu işlemlerin ardından konsolos veya konsolos vekilleri aracılığıyla miras kalan mallar sahiplerine ulaştırılacaktır.³⁴⁶

Bu konu başlığı altında ele alınacak diğer husus ise alacak verecek meseleleridir. Dokuzuncu maddeye göre borçlu olan kişilerin borçları sebebiyle konsolos, konsolos vekilleri ve maslahatgüzarlar bu borcu ödemeleri hususunda zorlanmayacaktır. Ayrıca kefalet senedi olmadan başkasının borcu için hiç kimse rencide edilmeyecektir. Yine bu maddeye göre Napolililerden birisi Trablus Ocağı’na

olageldiği üzere dostane i‘ânet ve mu‘âvenet eyleyeler ve garkdan halâs olub karaya çıkan eşyadan resm ve bâc taleb eylemeyeler...”. Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³⁴⁵ “İki Sicilya’nın konsoloslarına ve vekillerine kral-ı müşârinileyhin sefâ’ini ve re‘âyâları karar-dâde olan nizâm ve Devlet-i Aliyye’nin memâlikinde mukim olan konsoloslarına verildiği minvâl üzere konsolate resmini edâ edeler.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³⁴⁶ “Kral-ı müşârinileyhin re‘âyâlarından biri vasiyetnâme ve bilâ vasiyet vefât eyledikde konsolos yahud vekili tarafından ta’yin olunan kâtib defterlerini ve eşyasını tahrîr eyleyüb teslimi lâzım gelen kimesneye teslim edeler ve konsolos veyahud vekili olmayan mahallde vefât eder ise ol-mahallin hâkimi ma’rifetiyle Sicilya re‘âyâlarından iki nefer kimesnenin muvâcehelerinde ve anlar dahi mevcûd bulunmadığı hâlde iki yahud bir nefer kâtib ve yerlûden iki nefer şâhidler muvâcehelerinde tahrîr eyleyüb karib mahallde olan konsolos veyahud vekillerine ihbâr eyleyeler takım anlar dahi sâhibine teslim eylemeküzere kabz edeler.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

tabi olan bir kişiye katledip firar etse dahi konsoloslar bundan sorumlu tutulmayacaktır.³⁴⁷

Trablus Ocağı ile Napoliler arasında imzalanan antlaşmanın ardından Napoli Krallığı, Tunus ve Cezayir Ocakları ile de benzer antlaşmalar imzalamak istedi.³⁴⁸ Bu işin halledilebilmesi için de Osmanlı Devleti tarafından bir görevlinin tayin edilmesini istediler. Böylece bu kişi aracılığıyla müzakerelerin daha sağlıklı yürütüleceğini ve bu görevlinin Trablus'da bulunan temsilcileri (Giacinto Voschi) ile eşgüdümlü bir şekilde çalışabileceğini ön görerek kısa sürede sonuç almayı amaçladılar. Ayrıca bu kapsamda İstanbul'dan Tunus ve Cezayir Ocakları'na emirler yazdırılmasını sağlayarak kendilerine düşmanlık yapılmasını engellemeye ve müzakere ortamını oluşturmaya çalıştılar.³⁴⁹ Yine Kaptanıderya Mustafa Paşa'ya da bir hüküm gönderilerek müzakere sürecine nezaret etmesi istendi.³⁵⁰ Osmanlı Devleti de bu talep üzerine ocaklar hakkında bilgi sahibi olan Sungur Ali Ağa'yı bölgeye yollamaya karar verdi.³⁵¹ Sungur Ali Ağa'nın başka bir görevi de Tunuslular ile Fransızlar arasındaki sorunları çözmektir. Çünkü İstanbul'daki Fransız elçisi Tunus sorunu yüzünden sürekli olarak Osmanlı Devleti'ni taciz ediyordu.³⁵²

³⁴⁷ “*Deyn husûsuna dair işbû iki devletin re’âyâsından birinin maslahatı vâki’ oldukda borcunu edâ etmediği hâlde borcu olanın milletinden olan konsolos ve vekîli ve maslahatgüzârı zikr olunan borcun edâsına cebr olunmaya ve re’âyâlarından bir gayr kimesne madam ki kendi rızâsıyla temessükü veyahud kefâleti olmadıkça sen kefil olmuşsun deyü rencide olunmaya ve Sicilya re’âyâlarından birisi Trablus Ocağı’na tâbi’ olan bir re’âyâyı katl veyahud rencide eylese ve kâtil firar eyledikde konsolos tekeffül eylemiş deyü ta’addi olunmaya ve konsolosa müte’allik olanlar dahi rencide olunmayub ve ale’l-husûs kâtil olan ahz olundukda dostluk üzere olan düvel-i sâ’ire milleti hakkında olduğu gibi cürmüne göre hakkından geline ve lakin töhmeti konsolos ma’rifetiyle sâbit olmadıkça hakkından gelinmek câiz olmaya.*”. Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³⁴⁸ “... elçi-i mûmâ ileyh Tunus ve Cezayir-i Garb Ocakları ile dahi akd-i mevâdd-ı muvâlât eylemeleri bâbında evâmîr-i ‘aliyye ihsân buyurulmasını tekrar kağıdıyla istid’â itmekle ...”. Bk. BOA, HAT., 1427/58435.

³⁴⁹ BOA, A.DVNS.MHM.d., n. 148, h. 1264; BOA, A.DVNS.MHM.d., n. 148, h. 1265, Evâhir-i R 1155 (24 Haziran-4 Temmuz 1742).

³⁵⁰ BOA, A.DVNS.MHM.d., n. 148, h. 1266, Evâsıt-ı R 1155 (14 Haziran-24 Haziran 1742).

³⁵¹ “... Ocakların mizâclarına ve tarz ve tavırlarına vâkıf olan Sungur Ali Ağa kulları mübâşir ta’yîn ...”. Bk. BOA, HAT., 1427/58435.

³⁵² “... Tunus Ocağı ile França beyrinde hâdis olan münâfeseden nâşi ... França elçisi nev-be-nev şikâyet itmekle ...”. Bk. BOA, HAT., 1427/58435. Sungur Ali Ağa'nın gerçekten de Garp Ocakları'nın hareket tarzına vakıf bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Napoli Krallığı ile Trablus Ocağı arasında 1744 yılında yaşanan bir korsanlık hadisesinin çözümü için de yine Sungur Ali Ağa'nın görevlendirildiği arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır. Bk. BOA, C.HR., 139/6948.

Sungur Ali Ağa sunmuş olduğu bir takrirde 11 Temmuz 1742’de yola çıktığını ve 7 Ekim 1742 tarihinde Tunus’a ulaşarak vazifesine başladığını bildirerek Tunuslularla Fransızların gerçekten de çekişme içinde olduklarını bildirmişti. Ayrıca buraya gidiş amacını da Garp Ocakları ile Napoli kralı arasında barış yapmak ve Tunus ile Fransa arasındaki sorunları çözmek olduğunu da ifade etmiştir.³⁵³ Yine aynı takrirde Fransa tarafından gönderilen bir murahhas ve Tunus Bey’i ile görüştüğünü ifade etmekle birlikte Napoli Krallığı ile Ocaklar’ın ilişkisinden detaylı olarak bahsetmemektedir. Sadece Tunus Beyi ile yaptığı görüşme esnasında Bey’in “*Bize ikisi ile de dostluk zarardır*” ifadesinden Tunusluların, Napoliler ve Fransızlarla anlaşmaya sıcak bakmadıkları düşünülebilir.³⁵⁴ Ancak Sungur Ali Ağa İstanbul’a döndükten sonra sunmuş olduğu bir takrirde Trablus Ocağı ile Napoli Krallığı arasında sulh yapıldığını bildirmektedir.³⁵⁵ Bununla birlikte 1742 yılındaki girişimlerin sonuçsuz kaldığı, Napolilerin Cezayir ve Tunus Ocakları ile bir antlaşma imzalamadıkları da görülmektedir. Ancak İstanbul’daki Napoli elçileri her fırsatta Cezayir ve Tunus Ocakları ile müzakere etmek ve antlaşma imzalamak istediklerini ifade etmekle birlikte Osmanlı Devleti’nin arabuluculuk yapmasını istedikleri de arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır.³⁵⁶

³⁵³ “*Mağrib Ocaklarıyla Çiçilya kralını musâlaha ve Fransalı ile Tunuslu birbirlerini bizim sulara almamak için emr-i âlî ile bin yüz elli beş senesi mâh-ı cemâziyelevvelisinin sekizinci günü me’mûren Mağrib’e râhî olub mâh-ı şaban-ı şerîfin yedinci günü Tunus’a duhûlümüzde ...*”. Bk. BOA, HAT., 1/19.

³⁵⁴ “... *Bizlere musâlaha olmak ikisi ile de zarardır...*”. Bk. BOA, HAT., 1/19.

³⁵⁵ “*Mağrib Trablusundan gelen Ali Ağa kullarının takrîrinde Trablus Ocağı ile Napoli kralı sulh olmuşlardır deyu zikr eylediği kral hâlâ Devlet-i ‘Aliyye-i dâ’imü’l-karâr ile sulh üzere olan Sicilyateyn kralı olsa gerektir...*”. Bk. BOA, HAT., 1427/58436. Söz konusu belgede Napoli ve İtalya kelimelerinin kökenleri hakkında da bilgi verilmektedir. Bu belgenin değerlendirilmesi için bk. Fatih Karabulut, “İtalya ve Napoli İsminin Kökenine Dair Bir Arşiv Vesikası”, *2nd International 5 Ocak Congress on Social Sciences and Humanities, January 03-05 2021, Adana/Türkiye, Proceeding Book*, (ed. Ahmet Kardaşlar), 2021, s. 230-238

³⁵⁶ “*Sicilya Devleti ile Cezayir ve Tunus ve Trablus Ocakları beyninde musâlaha ve musâfât-ı kaviyye akd ve temhîdi bâbında himmet-i Devlet-i ‘Aliyye masrûf ve bi-dirîğ idüğü def ‘âtıyla meşhûd ve mücerrebimiz olub ve lakin Cezayir ve Tunus Ocaklarıyla henüz akd-ı musâlaha müyesser olmadığı ...*”. Bk. BOA, A.DVNS.DVE., 151/6, Fî 4 Cemaziyelevvel 1158 (4 Haziran 1745); “... *İnşâllahu te’âlâ Tunus ve Cezayir Ocaklarıyla dahi sulh u salâh akdi husûsu vabeste-i himmet-i ‘aliyyeleri olmak iltimâsıyla elçi-i mûmâ ileyh dâ’ileri tahrîr ider*”. Bk. BOA, A.DVNS.DVE., 151/6, Fî 4 Cemaziyelevvel 1158 (4 Haziran 1745).

2. 3. Korsanlık Faaliyetlerinin Osmanlı - Napoli Krallığı İlişkilerine Tesiri (1740-1800)

Napoli Kralı Carlo egemenliğini sağlamlaştırmakla birlikte hem krallığın prestijini artıracak adımlar atmalı hem de bağımsızlığını kanıtlamalıydı. Bunun için öncelikli olarak yapması gereken iş hiç şüphesiz ekonomik olarak büyümektir. Uzun sahil şeridi, Akdeniz'e yakınlık, Avrupa şehirleri ile olan kara bağlantısı, Messina Limanı gibi önemli bir geçiş noktasına sahip olmak Napoli Krallığı'nın öne çıkan özellikleriydi. Bu özellikler önemli olsa da tek başına bir anlam taşıymıyordu. Bu özelliklerinden faydalanabilmek için Adriyatik ve Akdeniz'de deniz ticaretini güvence altına almak gerekiyordu. Bu bağlamda Napoli Krallığı hem Osmanlılarla (1740) hem de Trablus Ocağı (1741) ile iki antlaşma imzalamıştı. Böylece tüccar gemilerini güvenle Osmanlı limanlarına yönlendirebileceklerdi. Ayrıca imzaladıkları antlaşmalarla da korsanlara karşı önlem almışlardı.³⁵⁷ Ancak bu durum tam anlamıyla bir çözüm getirmemiş ve zaman zaman korsanlar tarafından gerçekleştirilen saldırılar Osmanlılar ile Napoliler arasındaki iyi ilişkileri olumsuz yönde etkilemişti.

Korsanlık faaliyetlerinin Osmanlı - Napoli Krallığı ilişkilerine tesirine geçmeden önce Osmanlı korsanlarının üstlendikleri alanlar hakkında kısaca bilgi vermek faydalı olacaktır. Osmanlı korsanlarının üstlendiği iki ana bölge vardı. Bunlardan birincisi Garp Ocakları olarak adlandırılan ve Kuzey Afrika sahillerinde bulunan Trablus, Cezayir ve Tunus'tu. Garp Ocaklarının en büyük faaliyetleri korsanlık ve deniz ticaretiydi.³⁵⁸ Okyanusa daha yakın olan Cezayir'den hareket eden korsanlar Balear Adaları ve Cebelitarık başta olmak üzere İspanya kıyılarıyla Sardinya ve Korsika'nın batı sahillerine akınlar düzenlerdi. Tunus limanlarında üstlenmiş olan korsanlar da Sicilya, Korsika ve İtalya kıyılarıyla Girit'in kuzey ve güneyindeki bölgede faaliyet gösteriyordu. Trablus korsanları ise Sicilya'nın doğusu İyonya, Tiren

³⁵⁷ Osmanlılar ile Napoliler arasında imzalanan 7 Nisan 1740 tarihli antlaşmada korsanlarla ilgili yapılan düzenleme: ile Trablus Ocağı ile Napoliler arasında imzalanan 3 Haziran 1741 tarihli tarihli antlaşmada korsanlarla ilgili yapılan düzenlemeler için bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

³⁵⁸ Atilla Çetin, "Garp Ocakları", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XIII, İstanbul 1996, s. 383; Kuzucu, "XVIII. Yüzyılda Uluslararası Bir Sorun Olarak Garp Ocakları'nın Akdeniz'deki Korsanlık Faaliyetleri", s. 173.

Denizi ve Girit ile Kuzey Afrika arasındaki alanda hareket ederdi.³⁵⁹ İkinci bölge ise Adriyatik'in güneyindeki bölge olup bu bölge Mora yarımadasının güney sahillerine kadar uzanmaktaydı. Bu bölgedeki korsanlar Hersek'te; Nova, Arnavutlukta; Avlonya ve Draç, Yanya civarında; Ayamavra, Preveze, İnebahtı, Mora'da; Moton ve Koron havalilerinde üstlenmişlerdi.³⁶⁰

Korsanlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetler incelendiğinde olayların; rehin alma, gemilerdeki mal ve paranın gaspı ve ticaret gemilerinin korsanlar tarafından ele geçirilmesinden mürettebatın öldürülmesine ve yaralanmasına kadar çeşitli faaliyetleri içerdiği görülmektedir. Ayrıca arşiv kaynakları korsan saldırılarının gerçekleştiği yerleri, korsanların isimlerini ve alınan malların listesi gibi ayrıntıları da barındırmaktadır. Bununla birlikte arşiv belgelerine göre Napolilere karşı gerçekleştirilen korsanlık faaliyetlerinin çoğunlukla Mora, Moton, Koron, Patras, Angelokastro, Mesalongi, Kea, Manya, Barletta, Girit, Arnavutluk, Draç ve Akdeniz'in muhtelif yerlerinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.³⁶¹

Bu bölgelerdeki yoğun korsan varlığından haberdar olan Napoli Elçisi Giuseppe Finocchietti di Faulon da hatırlanacağı üzere vermiş olduğu bir takirde Napoli Krallığı'na bağlı gemilerin güven içinde Akdeniz'e inebilmelerinin sağlanabilmesi için Ülgün kadısına ve zabitanına bir emir yollanmasını rica etmişti.³⁶² Bu ilk teşebbüs Ülgün bölgesindeki korsanlara karşı önlem alınmasına yönelikti. Ayrıca Giuseppe Finocchietti di Faulon Napoli'ye gönderdiği bir mektupta da Kaptanıderya Mustafa Paşa'ya hitaben bir emir yazılarak Cezayir, Trablus ve Tunus

³⁵⁹ Gürkan, *Sultanın Korsanları*, s. 254.

³⁶⁰ İdris Bostan, *Adriyatik'te Korsanlık Osmanlılar, Usoklar, Venedikliler 1575-1620*, Timaş, İstanbul 2009, s. 35.

³⁶¹ Yırşen, "The Problem of Piracy in Commercial Relations between the Ottoman State", s. 328.

³⁶² "Devlet-i 'Aliyyeye İtalya Kral'ından irsâl olunan Finoketti nâm murahhasın iltimâsıdır: Der-Devlet-i 'Aliyye ve İtalya kralı beyninde i'lâmı muktezî olan ba'zı husûsât için gerek bu taraftan gerek kral-ı mûmâ ileyh tarafından irsâl olunan ulaklarımızın isâl ve tesyîri için Giovanni Chevrier nâm ademimiz Draç İskeleyi'nde ikâmet ve ol tarafda zâbitândan i'ânet olunması ve amed şûd iden sefâyinimiz Ülgün taifesinden te'addi olunmamak üzere Ülgün kâdisına ve zâbitânına emr-i şerîf ve ücreti taraf-ı miriden verilmek üzere iskele-i mezbûreye varub gelince beş kut'a menzil emirleri ve Muhammed Çavuş kulları gidecek edemimiz ile ma'ân ta'yîn buyrulması ricâ olunur." Bk. BOA, Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Dâvel-i Ecnebiye Kalemi (A.DVNS.DVE.), 151/4. Ayrıca bk. Vittori, *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVIII*, s. 110.

Ocakları'na mektuplar yollanmış olduğundan bahsederek korsanlara karşı önlemler alındığından bahsetmekteydi.³⁶³ Giuseppe Finocchietti di Faulon'un bahsettiği mektuplar 1742 yılının yazında Ocaklara gönderilmişti.³⁶⁴ Osmanlılar genel bir uygulama olarak yabancı devletlerle antlaşma imzaladıktan sonra korsanlıkla ilgili maddeleri barındıran fermanları Ocaklara göndererek antlaşma şartlarına uymalarını emrederdi.³⁶⁵ 1742 yılında Garp Ocakları'na gönderilen emirler de bu minval üzere yollanmıştı. Esasen burda belirtilmesi gereken bir konu da XVIII. yüzyılda Ülgünlü korsanların sık sık Garp Ocakları bayrağı altında faaliyet göstermeleri ve Ocak korsanlarıyla sıkı bir ilişki içinde olduklarıdır. Nitekim Ocak korsanlarının Adriyatik kıyılarına gelip Ülgünlülerden mürettebat topladığı ve Ülgünlü reislerin de gemilerle Garp ocaklarına gittiği bilinmektedir.³⁶⁶ Bu durum Akdeniz ve Adriyatik'te sistematik bir korsanlık faaliyeti yürütüldüğünü düşündürmektedir. Bu bölgelerde faaliyet gösteren korsanlarla ilgili pek çok devlete ait şikayetlerin arşiv belgelerine yansımış olması da söz konusu tespiti doğrulamaktadır.³⁶⁷

Osmanlılar ile Napoliler arasındaki *-arşiv belgelerine yansıdığı kadarıyla-* ilk korsanlık problemleri 1743 yılında başlamıştı.³⁶⁸ Napoli gemilerinden biri İtalya kıyılarına yakın bir bölgede seyreden Trablus Ocağı'na ait bir korsan gemisine rastlamış ve bu geminin kime ait olduğunu anlamak için takibe başlamıştı. Takibin neticesinde gemiyi yakalamışlar ve geminin kime ait olduğunu öğrenmeye çalışırken aralarında çatışma çıkmıştır. Bu durumdan haberdar olan Napoli Krallığı hemen Trablus'da bulunan konsolosları Rigani'den olayın aydınlatılmasını istemiştir. Konsolos ilgililerle konuyu görüşmek istemişse de pek dikkate alınmamış ve

³⁶³ Schipa, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, s. 213-214, dipnot 5; D'Amora, "The Diplomatic Relations Between Naples and the Ottoman Empire", s. 719.

³⁶⁴ Bk. BOA, A.DVNS.MHM.d., n. 148, h. 1266, Evâsıt-ı R 1155 (14 Haziran-24 Haziran 1742); BOA, A.DVNS.MHM.d., n. 148, h. 1264; BOA, A.DVNS.MHM.d., n. 148, h. 1265, Evâhir-i R 1155 (24 Haziran-4 Temmuz 1742).

³⁶⁵ Şenay Özdemir, *Akdeniz Hakimiyetinde Osmanlı Devleti ve Korsanlık (1695-1789)*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2004, s. 244

³⁶⁶ Melik Seletli, *18. Yüzyılda Adriyatik'te Korsanlık: Ülgün Örneği*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2023, s. 40

³⁶⁷ Şikayetler hakkında toplu bir değerlendirme için bk. Özdemir, *Akdeniz Hakimiyetinde Osmanlı Devleti ve Korsanlık (1695-1789)*, s. 243-248.

³⁶⁸ Bk. BOA, A.DVNS.MHM.d., 150/733, Evâil-i Za 1156 (17-27 Aralık 1743).

Napoli'den gelmiş olup Trablus Limanı'nda bulunan iki adet gemi de Karamanlı Ahmed Paşa'nın emriyle el konulup gemide bulunanlar esir edilmiştir. Ayrıca Karamanlı Ahmed Paşa Napoli konsolosu ve ailesini de tutuklatmıştı.³⁶⁹ Bunun üzerine İstanbul'daki Napoli elçisi bir tahrir sunarak gemilerin geri verilmesini ve esirlerin de serbest bırakılmasını talep etmişti. Ayrıca bu konu Trablus'tan İstanbul'a gelen Ahmed Reis isimli bir tüccara da sorulmuştu. Ahmed Reis'nin ifadesine göre, *“Trabluslu bir kaptan korsanlığa çıkmış iken Fiori kıyılarında 4-5 Napoli korsan gemisine rastlamıştır. Napoliler bu gemiyi yakalayıp kime ait olduğunu sorduklarında gemi kaptanı Trablus'a bağlı olduğunu ifade etmişse de Napoliler buna inanmayarak çatışmaya girişmiştir. Bu mücadelenin sonunda sayılarının fazla olmasının avantajıyla Napoliler galip gelerek gemide bulunan on üç Müslümanı şehit ve gerisini de esir etmişlerdir”*. Durumun karmaşıklığı nedeniyle Osmanlı başkenti olayın derinlemesine araştırılması için bir görevli tayin etmeye karar verdi. Bu kişi ismine yukarıda da temas ettiğimiz Sungur Ali Ağa'dan başkası değildi.³⁷⁰ Esasen sorunun çözülmesini için bir görevlinin tayin edilmesini de Napoli Krallığı talep etmişti. Yapılan araştırma sonucunda Napoliler haksız bulundu ve tazminat ödemelerine karar verildi.³⁷¹ Ancak Osmanlı Devleti konu ile ilgili Trablus ve Tunus'a gönderdiği fermanla bu olay üzerine Napoli Krallığı gemilerine karşı bir düşmanlık beslenmemesi ve kaptanların uyarılarılması ile imzalanan antlaşmalara aykırı hareket edilmemesini istemiştir.³⁷² Ayrıca Napoli Krallığı da bu sorunun daha da büyümesini engellemek için Giacinto Voschi'yi Trablus'a göndermiş ve hadisenin meydana getirdiği olumsuz atmosferi dağıtmak istemiştir.³⁷³

29 Haziran 1744 tarihli bir belgede ise Kiklad Adaları³⁷⁴ arasında bulunan Küçük Değirmenlik Adası civarına yirmi sekiz tayfası bulunan bir Trablus korsan

³⁶⁹ Abdullah Erdem Taş, *Osmanlı Garp Ocaklarından Trablusgarp Eyaleti Karamanlılar Dönemi 1711-1835*, TTK Yay., Ankara 2022, s. 162

³⁷⁰ BOA, A.DVNS.MHM.d., 150/733; BOA, C.HR., 139/6948; BOA, A.DVNS.DVE., 151/17.

³⁷¹ Taş, *Osmanlı Garp Ocaklarından Trablusgarp Eyaleti Karamanlılar Dönemi*, s. 162.

³⁷² BOA, A.DVNS.MHM.d., 150/733; BOA, C.HR., 139/6948; BOA, A.DVNS.DVE., 151/17.

³⁷³ Fİlesì, “Un Ambasciatore Tripolino a Napoli e Un Console Napoletano a Tripoli nel 1742”, s. 184.

³⁷⁴ Kiklad Adaları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Yasemin Demircan, Levent Kayapınar, Ayşe Kayapınar, *Osmanlı Dönemi Ege Adaları Tarihi Kikladlar*, C. I-II, TTK Yay., Ankara 2020.

geminin geldiği ve adalar arasında gezmekte olduğu ifade edilmektedir. Bu durumu haber alan İstanbul'daki Napoli elçisi bir takrir sunarak Napoli Krallığı'na tabi tüccarların kendi hallerinde ticaretle uğraştıklarını bildirmiş ve ticaretlerine zarar gelmemesi için önlem alınmasını talep etmiştir. Ayrıca Garp Ocakları tarafından pek çok geminin de korsanlık yapmak üzere adalara doğru gelmekte olduğunu ifade ederek Osmanlı Devleti'nden denizlerin güvenli hale getirilmesini istemiştir.³⁷⁵ Benzeri olaylarla birlikte bu yıllarda korsanların faaliyetlerini arttırdıklarından dolayı Napoli Krallığı tüccarlarının Adriyatik ve Akdeniz sularına inmekte tereddüt yaşadığı görülmektedir. Napoli elçisinin Mart 1745'te sunmuş olduğu bir takirde bu durum açıkça ifade edilmektedir. Elçi, Osmanlı Devleti tarafından Garp Ocakları'na pek çok kez ferman gönderilmiş olmasına rağmen denizlerde hâlâ güvenliğin sağlanamamasından yakınmaktadır. Ayrıca Trablus Ocağı'na bağlı korsanların Akdeniz ve Osmanlılara bağlı sularda saldırı amacıyla gezdiklerini ve bundan dolayı da Napolili tüccarların gemilerle yolculuk yapmaya cesaretlerinin dahi kalmadığını belirtmektedir.³⁷⁶

Gelişen olaylar elçinin haklı olduğunu göstermektedir. Haziran 1745'te Napoli Krallığı gemilerinden biri Livorna'dan yüklediği mallarla birlikte Selanik'e doğru hareket etmiştir. Ancak Moton civarında Manya'ya ulaştıklarına kendilerine korsanlar tarafından saldırılmıştır. Korsanlar, gemiyi ve içindeki para ile eşyayı gasbederek aralarında paylaşmışlardır. Canlarını kurtarmak isteyen gemi kaptanı ve mellahlar gemiyi terk ederek Koron Limanı'na sığınmıştır. İstanbul'daki Napoli Elçisi Niccolo di Maio durumu bir takirle arz ederek gereğinin yapılmasını istemiştir. Bunun üzerine kaptanıderya ve Mora muhassılına hükümler yazılarak Napolilerle yapılan antlaşmanın hilafına hareket eden bu kişilerin ele geçirilerek cezalandırılmaları

³⁷⁵ BOA, C.HR., 79/3932.

³⁷⁶ “*Memâlik-i mahrûse sularına gelüb sefâyine ta'arruz ve te'addi eylememek üzere taraf-ı Devlet-i 'Aliyyeden geçen sene şeref-südürl bulan müte 'addid evâmîr-i 'aliyye ile tenbîh buyurulmuş iken hala cevânib-i Bahr-ı Sefîd'de ve Devlet-i 'Aliyye'ye tâbi' sulara isâl-ı hasâret kasdıyla Trablus Ocağı'nın ve ahar sefâyini mevcûd bulunduğuna sahîh haberlerim olmağla Sicilya Devleti'ne tâbi' olub Devlet-i 'Aliyye'nin tüccar ve re'âyasıyla amed şüdd idüb sefâyinimiz Trabluslunun bu keyfiyetini müşâhade ettikçe bundan böyle bu sulara gelmeye cesâret edemeyecekleri nümâyân olmağla ...*”. Bk. BOA, A.DVN.DVE., 151/17.

emredilmiştir.³⁷⁷ Bir başka olay da Şubat 1746'da meydana gelmiştir. Trablus Paşası'nın yeğeni olan Esseyid Mehmed ve bir Tunuslu tüccar İzmir'e gelmiş olan bir Napoli gemisini kiralayarak ticarî eşyalarını Trablus'a götürmek istemiştir.³⁷⁸ Gemi Moton'a gelince Trabluslu korsanların saldırısına uğramış ve korsanlarla gemidekiler arasında çıkan arbedede iki kişi ölmüş ve beş kişi de yaralanmıştır. Ancak Esseyid Mehmed korsanların reisini kastederek, gemidekilere "Bu benim dostumdur, duralım bakalım" deyince arbede kesilmiştir. Ancak korsanlar gemiyi kontrollerine alarak Moton'a götürerek Trablus ve Tunusluları eşyalarıyla birlikte karaya çıkarmışlardır. Gemiye ve gemide kalan diğer kişileri ise yanlarına alarak Trablus'a götürmek istemişlerdir. Bu durum Moton'da bulunan Napoli Kralığı konsolosunun hasta olmasından dolayı bir Fransız tercümanı tarafından Moton Kalesi zabıtine haber verilmiştir. Ancak kale zabiti konuyu önemsememiş ve korsanların gemiyi ve içinde kalanları alarak gitmelerine müsaade etmiştir. Bunun üzerine Napoli Elçisi Niccolo di Maio normalde kale zabitinin durumu bildirmesi gerekirken bunu yapmayarak korsanlara yardım ettiğini ve görevini yerine getirmediğini ifade eden bir takrir sunmuştur. İstanbul'dan Mora muhassılı, Moton kadısı ve Mora Kalesi zabıtine hüküm yazılarak olayın açıklığa kavuşturulması istenmiştir.³⁷⁹ Bu örnekler Trabluslu korsanların Mora'nın güney ve güneydoğusunda adeta "avlandıklarını" düşündürmektedir.

Yukarıda Ülgünlülerle Garp Ocakları korsanları arasında sıkı bir iş birliği olduğundan bahsedilmişti. Bu bağlamda bayrakları Trablus Ocağı'na ait olup tayfaları Arnavut olan korsanların da Napoli tüccar gemilerine saldırdığı görülmektedir. Arnavut Hüseyin (Hacı Usta oğlu Hüseyin) adındaki bir korsanın Nisan 1749 tarihinde karıştığı iki olay söz konusu duruma örnektir. Arşiv belgelerinde bu iki olay hakkında farklı anlatımlar olsa da sonuç itibarıyla Arnavut Hüseyin iki Napoli gemisine saldırmıştır. Korsanlar, gemilerden birinin kaptanı olan Anton di Maio dahil olmak

³⁷⁷ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 36, h. 6-7.

³⁷⁸ Bu tür kiralama usulüyle Napoli gemileri başkaları tarafından da nakliye amacıyla kullanılmaktaydı. Örneği Osmanlı Devleti 19 Temmuz 1744 tarihinde, Tunus Ocağı'na mühimmat ulaştırmak için iki Napoli gemisini kullanmıştı. Bk. BOA, AE.SMHD.I., 105/7462.

³⁷⁹ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 37, h. 3.

üzere gemide bulunan on altı kişiyi esir etmiş ve gemiye de el koymuştur. Diğer gemide bulunan Kaptan Paulo Caffiero ve mürettebatı ise canlarını kurtarmak için Napoli Krallığı'nın Draç konsolosuna sığınmış ve 700 Venedik altınını Arnavut Hüseyin'e vererek kurtulabilmişlerdir. Ayrıca Arnavut Hüseyin, Paulo Caffiero'nun gemisinin içindeki beş yüz altını ve kıymetli eşyayı da gasbetmiştir. Bununla birlikte Paulo Caffiero'nun gemisinin içinde bulunan Müslüman tüccarlar mallarını kurtarmak ve Sakız Adası'na güvenli bir şekilde ulaşabilmek için Arnavut Hüseyin'e altı yüz kuruş vererek gemiyi satın almışlardır. Bu durumun Osmanlı Devleti'ne iletilmesi üzerine Draç ve Ülgün'deki yerel yöneticilere emirler gönderilerek olayın aydınlatılması ve bu olaylara karışan kim varsa hapsedilmesi istenmiştir. Ayrıca iki devlet arasındaki dostluğu bozmak isteyen her kim olursa olsun cezalandırılacağı da sert bir şekilde ifade edilmiştir.³⁸⁰ Konu ile ilgili yapılan araştırma sonucunda olayların gerçek olduğu ve Arnavut Hüseyin'in firar ederek Trablus'a gittiği anlaşılmıştır. Trablus Beylerbeyi Mehmed Paşa'ya ve Kaptanıderya Mustafa Paşa'ya emirler gönderilerek Arnavut Hüseyin'in el koyduğu gemi, esirler ve aldığı paraların iade edilmesi emredilmiştir.³⁸¹ Ancak arşiv kayıtlarına göre bu mesele çözülemeyen bir problem haline gelmiştir. 1750 ve 1752 tarihli iki kayıta hâlâ söz konusu gemi, esirler ve paranın Napoli Krallığı tarafından talep ediliyor oluşu sorunun devam ettiğini göstermektedir.³⁸² Ayrıca bu durum XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Garp Ocakları üzerindeki hakimiyet ve denetiminin de azaldığını açıkça ortaya koymaktadır.

Ağustos-Eylül 1749 tarihinde gerçekleşen bir başka olay da Mürted Adası Limanı'nda yaşanmıştır. Gennaro Dacourt isimli bir Napolili kaptan, gemisini Mürted Adası Limanı'na demirlemişken Trablus korsanlarından Abdullah ve Refik isimli iki korsanın saldırısına uğramıştır. Kaptan ve mürettebatı korsanların ellerinden kaçarak karaya çıkmayı başarmışlardır. Ayrıca gemiyi ve içindeki eşyaları kurtarmak için

³⁸⁰ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 52, h. 4; BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 53, h. 1; BOA, A.DVN.DVE., 151/32.

³⁸¹ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 54, h. 2-3.

³⁸² BOA, A.DVN.DVE., 151/35; 151/41.

korsanlara iki bin kuruş vermek zorunda kalmışlardır.³⁸³ Yine Haziran-Temmuz 1750’de Mürted Adası civarında Francesko Marsico adlı bir Napolili kaptanın gemisine Trablus Ocağı korsanlarından Nuh ve Abdi Reislerin saldırdığı görülmektedir. Francesko Marsico gemisini korsanlardan kurtarmış ve Eğriboz’a doğru giderek izini kaybettirmiştir.³⁸⁴ Haziran-Temmuz 1750’de meydana gelen başka bir olay da Mora Yarımadası’nda bulunan Mesalongi Limanı’nda vuku bulmuştur. Mario Aniola’nın gemisi Mesalongi Limanı’nda demirlemiş bir vaziyette iken Trablus Ocağı’na mensup korsanların hücumuna uğramıştır. Mario Aniola korsanlarla bir saat mücadele ettikten sonra korsanlardan kurtulmak için Balyabadra Limanı’na sığınmıştır.³⁸⁵ Yine Mayıs 1754’te Ülgünlü korsanların Bari’nin hemen kuzeyinde bulunan Barletta Limanı’na tuz almak maksadıyla gittikleri esnada iki balıkçı kayığını gasbettikleri arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır.³⁸⁶

Başka bir örnekte de Ülgünlü İbrahim ismindeki şahsın Ekim 1754’te bir Venedik gemisini gasbettiği ve bu geminin içinde otuz iki Napolili tüccara ait malın bulunduğu ile bu durumun yarattığı mağduriyetin giderilmesi için Napoli elçisinin ricada bulunduğu görülmektedir.³⁸⁷ Ülgünlü İbrahim’in karıştığı başka bir korsanlık olayı da Aralık 1758 tarihinde vuku bulmuştur. Bu sefer yanında Trablus Ocağı’ndan Hasan isminde bir korsanın da bulunduğu kayıtlardan anlaşılmaktadır. Ülgünlü İbrahim ve Trabluslu Hasan Reis Girit civarında yakaladıkları bir Napoli gemisine saldırmışlar ve geminin kaptanı Esepyo Ritto’yu katletmişlerdir. Korsanlar, Esepyo Ritto’nun gemisini, içindeki malları ve paraları alarak Trablus Ocağı’na doğru firar etmişler ve bu durumu haber alan Napoli elçisi İstanbul’da teşebbüselerde bulunmaya başlayarak zararın tazminini talep etmiştir. 5 Ocak 1759 tarihinde İstanbul’da Tersane-i Amire divanhanesinde tersanenin ileri gelenleri ile Napoli Krallığı temsilcileri arasında yapılan bir görüşmede konu ele alınmış ve hatta Hasan Reis’de bu görüşmede

³⁸³ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 55, h. 3.

³⁸⁴ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 58, h. 3.

³⁸⁵ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 59, h. 1.

³⁸⁶ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 70, h. 1.

³⁸⁷ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 79, h. 3. Bu gemideki Napolilere ait malın kıymeti yüz yirmi bin kuruş civarındadır. Bk. BOA, Ali Emiri Sultan Mustafa III (AE.SMST.III.), 64/4745.

hazır bulunmuştur. Görüşme sonucunda Hasan Reis'in bu olayı gaza maksadıyla gerçekleştirdiğine karar verilerek Napoli elçisinin talepleri reddedilmiştir. Ayrıca Kaptanıderya tarafından sunulan arzda Napoli Krallığı ile Trablus Ocağı arasında savaş halinden söz edilmesi de son derece dikkat çekicidir.³⁸⁸ 4 Şubat 1759 tarihli başka bir belgede de Hasan Reis tarafından alınan geminin geri verilmesine gerek olmadığı ifade edilerek Napoli Krallığı ile Trablus Ocağı arasında bir barış ortamının olmadığı tekrarlanmıştır.³⁸⁹ Bu olayın hemen akabinde aynı korsanlar yine başka bir Napoli gemisine de saldırmışlar ancak gemi kaptanı Anton bu saldırıdan Kandiye Kalesi'ne sığınarak kurtulabilmiştir. Kandiye Kalesi dizdarının ve diğer sorumluların olaya müdahale etmemeleri üzerine gemi korsanlar tarafından ele geçirilerek Trablus'a götürülmüştür. Napoli elçisi zararın Kandiye'de bu olaya karışanlardan tahsil edilmesini istemişse de sonuç alamamıştır.³⁹⁰

1760-1764 yılları ise Trablus bayrağı altında korsanlık yapan Arnavut Ahmed, Ülgünlü Nuh ve Ülgünlü Receb isimli kişilerin Napoli gemilerine saldırması olayları ile geçmiştir. Söz konusu kişilerin karıştığı olaylar hakkındaki on iki kayda göre Arnavut Ahmed, Ülgünlü Nuh ve Ülgünlü Receb isimli korsanlar Girit Adası civarındaki limanlara gelen Napoli gemilerini, gemilerin içindeki sabun ve ipek gibi ticarî malları ve gemi mürettebanı ele geçirerek Trablus'a götürmüşlerdir. Tüm eşyanın ve esirlerin teslimi için İstanbul'dan bir görevli Trablus Ocağı'na gönderilmiştir.³⁹¹ Bu olay üzerine Trablus beylerbeyi tarafından İstanbul'a gönderilen 4 Aralık 1762 tarihli bir mektupta, talep edilen gemiler, esirler ve ticari eşyaların iade edildiği bildirilmektedir. Bu mektupta dikkat çeken başka bir husus da Napolili korsanların da Trablus'a tabi olan gemilere saldırdığının ifade edilmiş olmasıdır. Mektuba göre 1762 senesinden birkaç sene önce beş - on kadar Trablus gemisine el

³⁸⁸ BOA, *AE.SMST.III.*, 294/23585.

³⁸⁹ BOA, *C.DH.*, 299/14947.

³⁹⁰ BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 80, h. 2; BOA, *AE.SMST.III.*, 64/4745.

³⁹¹ BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 88, h. 1; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 88, h. 3; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 89, h. 2; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 90, h. 1; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 90, h. 3; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 92, h. 4; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 94, h. 3; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 95, h. 1; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 95, h. 2; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 95, h. 3; BOA, *AE.SMST.III.*, 64/4745; BOA, *Cevdet Eyalet-i Mümtaze (C.MTZ.)*, 16/751.

konulmuş ve bin kadar Trabluslu Napoliler tarafından esir edilmiştir. Ayrıca Avlonya sahillerinde de iki Trablus gemisi ele geçirilmiş ve bu gemilerde bulunan iki yüz elli kişi yine Napoliler tarafından esir edilmiştir. Trablus beylerbeyi de bu olayların yapılan antlaşmalara aykırı olarak gerçekleştiğini ifade ederek gemi ve esirlerin iadesini talep etmiştir.³⁹² Her iki konunun da meydana getirdiği problemler sonucunda Osmanlı Devleti tarafından görevlendirilen Mahmud Hoca isimli bir kişi ile Napoli Krallığı İstanbul Elçiliği'nin baştercümanı ve kaptanıderya arasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sonucunda Trabluslu korsanların Napoli Krallığı sahillerinden 30 millik bir mesafe içinde saldırıları olursa korsanlar tarafından verilecek tüm zararlarının karşılanmasına karar verilmiştir.³⁹³ Bu olaylar ve alınan kararlar çok yeni iken Ağustos 1764'te Balyabadra civarında Trabluslu Kuloğlu İbrahim Reis isimli korsan Napolili bir tüccara ait yüklü miktarda eşyayı gasbetmiş ve tüccarın adamlarını da esir etmiştir.³⁹⁴ İbrahim Reis'in gasbettiği eşya ve esirlerin iade edilmesi için Şubat 1766'da İstanbul'dan Trablus beylerbeyine ve kadısına hüküm yazılarak sorunun çözülmesi istenmiştir.³⁹⁵

Korsan saldırıları ve tehlikesinin devam ettiği bu süreçte Napoli Krallığı'nın İstanbul'daki elçisi Guglielmo Maurizio Ludolf³⁹⁶ dahi Napoli tarafından gemi ile getirttiği eşyalara ve gemide bulunanlara korsanlarca saldırılmaması için Ocaklara ferman gönderilmesini istemiştir. Netice itibarıyla talebi kabul görmüş ve 28 Şubat

³⁹² BOA, C.HR., 137/6841.

³⁹³ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 97, h. 2.

³⁹⁴ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 97, h. 2.

³⁹⁵ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 99, h. 3.

³⁹⁶ Guglielmo Maurizio Ludolf (1708-22 Nisan 1793), 1747 yılından 1789 yılına kadar Napoli Krallığı'nın İstanbul elçiliğini yapmıştır. Bk. Vittori, *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVIII*, s. 56. Guglielmo Maurizio Ludolf'un 42 yıllık bu görev süresi ile Osmanlı nezdinde en uzun elçilik yapan kişi olma ihtimali yüksektir. Elçilik görevini oğlu Guglielmo Costantino Ludolf'a (17 Ağustos 1759-20 Şubat 1839) devrettiğinde 81 yaşındaydı. Osmanlı Devleti protokol kaidelerine göre elçi değişimlerinde padişahın huzuruna eski ve yeni elçinin birlikte çıkması adet olmasına rağmen Guglielmo Maurizio Ludolf yaşlanmış olmasından dolayı huzura çıkmaya gücünün yetmediğini söyleyerek III. Selim'in huzuruna çıkamayacağını ifade etmiş ve sadece oğlunun kabulünü istemiştir. Bk. BOA, HAT., 1394/55741. Guglielmo Maurizio Ludolf hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Mirella Mafrici, "Diplomazia e commerci tra il Regno di Napoli e la Sublime Porta: Guglielmo Maurizio Ludolf (1747-1789)", *Rapporti Diplomatici e Scambi Commerciali nel Mediterraneo Moderno*, (ed. M. Mafrici), Rubbettino, Soveria Mannelli, 2005, pp. 151-172.

1767 tarihinde bir ferman yazılarak ilgili kişilere gönderilmiştir.³⁹⁷ 1776 yılının nisan ayında meydana gelen başka bir olay ise Angelokastro Kazası'na bağlı Mesalongi Limanı'nda meydana gelmiştir. Limanda demirlemiş vaziyette duran iki Napoli gemisine Trablus Ocağı korsanlarından Ahmed isimdeki bir kişi saldırmış ve gemilerin içindeki eşyayı gasbetmiştir. Ayrıca gemilerden birini de el koyarak yanında götürmüştür.³⁹⁸ Bu tarihten 1800 yılına kadar Napoliler korsanlar hakkında bir şikâyetle bulunmamıştır ya da bu husus arşiv belgelerine yansımamıştır. Sadece korsanlık faaliyetlerinin denetim altına alınması ve Napoli gemilerine saldırılmamasına yönelik Osmanlı merkezinden ilgili kişilere hitaben hükümler yazılarak konunun takip edilmesi istenmiştir.³⁹⁹ Ayrıca Napoliler 1782 yılı itibarıyla Ocaklarla aralarında dostluk kurulması için Osmanlı Devleti'nden zaman zaman arabuluculuk yapmasını da talep etmiştir.⁴⁰⁰ Neticede bu arabulucunun da tesiriyle Napoli Krallığı ile Trablus Ocağı arasında 28 Ağustos 1785 tarihinde bir antlaşma imzalanmıştır.⁴⁰¹ Bu antlaşmanın imzalanmasının hemen arkasından da 1789 yılında Mahmud isimli bir kişi elçi olarak Napoli'ye gönderilmiş ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır.⁴⁰² Bütün bu gelişmelerin yanı sıra İstanbul'daki Napoli elçisinin 12 Mart 1790 tarihinde sunmuş olduğu bir takrirden gemilerin denizlerde karşılaştıkları zaman birbirlerinin yol izin kağıtlarını kontrol ederken yaşadıkları sorunlardan bahsetmektedir. Müslüman gemi kaptanlarının “frenk lisanına” vakıf olmadıklarından dolayı Napolili gemi kaptanlarının eline Osmanlı Devleti tarafından Türkçe belgelerin de konsolosluklar aracılığı ile verilmesini talep etmiştir. Böylece kimin tüccar gemisi olduğu kimin korsan olduğunun kolaylıkla anlaşılabilceği de

³⁹⁷ BOA, AE.SMST.III., 285/22946.

³⁹⁸ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 108, h. 8.

³⁹⁹ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 111, h. 7; BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 139, h. 5; BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 150, h. 1; BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 151, h. 6; BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 158, h. 4; BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 196, h. 3.

⁴⁰⁰ BOA, Ali Emiri Sultan Abdülhamid I (AE.SABH.I.), 359/25078.

⁴⁰¹ Pirolo, “Peace Treaties and Trade Between The Kingdom of Naples and Tripoli”, s. 130.

⁴⁰² Teobaldo Filesi, “Un Ambasciatore Tripolino a Napoli nel 1789”, *Africa: Rivista trimestrale di studi e documentazione dell'Istituto italiano per l'Africa e l'Oriente*, Anno. 32, No. 3, 1977, s. 339; Ferdinando Buonocore, “Consoli o procuratori di Tripoli e di Tunisi nelle Due Sicilie (e cenni ad altri consoli o agenti dei paesi musulmani nell'epoca precoloniale)”, *Africa: Rivista trimestrale di studi e documentazione dell'Istituto italiano per l'Africa e l'Oriente*, XXXI, 2, 1976, s. 260.

ifade edilmiştir.⁴⁰³ Son olarak Napoli Krallığı, Osmanlı tebaasından olanların Ocak korsanlarına asker yazılmasının da engellemsi için önlemler alınmasını istemiştir.⁴⁰⁴

2. 4. Osmanlı Devleti Nezdindeki Napoli Krallığı Temsilcileri (1740-1800)

2. 4. 1. Napoli Elçilerinin Görev ve Sorumlulukları

Napoli krallığına verilen 7 Nisan 1740 tarihli ahidnâme ile Napoli Krallığı'nın Osmanlı topraklarındaki en üst düzey yetkilisi olarak elçinin adı geçer. Ahidnâme metninin üçüncü maddesi bu konuya ayrılmıştır. Buna göre Napoli kralı istediği kişiyi elçi olarak görevlendirebilirdi. Osmanlı yönetiminin bu seçime müdahalesi söz konusu değildi. Elçinin görev süresi hakkında herhangi bir sınırlama getirilmiyordu. Napoli Krallığı, Osmanlı topraklarında gerekli gördükleri yerlerde konsolosluk ihdas etme hakkına yine bu madde ile sahip olmaktadır. Bu madde icabınca konsolos atamalarına Osmanlılar müdahale etmeyecek; Napoli Krallığı elçisi vasıtasıyla istediği kişileri tayin edebilecekti. Yine aynı şekilde tercüman tayini hususuna da karışılmayacaktır. Bütün bu kişileri tayinleri ve görevden alınma işlemleri Napoli Krallığı'nın İstanbul'daki elçisi marifetiyle gerçekleştirilecektir. Ayrıca bu maddeyle Napoli elçi, konsolos ve tercümanlarının diğer Avrupa devletlerinin Osmanlı topraklarındaki görevlileriyle aynı haklara sahip olduğu belirtilmiştir.⁴⁰⁵

Osmanlı Devleti ile yabancı devletler arasında yapılan antlaşmalarda elçilerin kendi ülkesinin siyasî, ticarî ve hukukî işlerini hangi usuller çerçevesinde takip edeceği belirtilirdi. Antlaşma metinlerinde buna dair pek çok madde bulunmaktaydı.⁴⁰⁶ Bu bağlamda Napoli elçilerinin en önemli görevi şüphesiz Napoli ticarî çıkarlarının korumak ve tüccarlarının ticarî işlerini yürütmektir. Kendisine yüklenen bu misyonla hareket eden elçi doğal olarak Napoli tebaası olan tüccarların çıkarlarını gözetmek

⁴⁰³ BOA, Ali Emiri Sultan Selim III (AE.SSLM.III.), 429/24555.

⁴⁰⁴ BOA, Ali Emiri Sultan Osman III (AE.SOSM.III.), 1/2.

⁴⁰⁵ “Devlet-i Aliyyem’de kral-ı müşârun ileyhın ikâmet edecek vekîli vesâtatiyle devlet-i aliyemin münâsib olan bi’l-cümle iskelelerinde ve sevâhillerinde konsolosları ikâmet ettirilib azl ve nasblarında ve vekil-i mûmâ ileyhe rütbesine göre evâmir-i aliyye ve berevât ihsân olunmasında ve konsoloslarının ve tercümânân ve etbâ’larının husûslarında sâ’ir dost olan düvel ilçileri ve tercümânân ve etbâ’larına olan müsâ’ade misillü mu’âmele oluna.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

⁴⁰⁶ İpşirli, “Elçi”, s. 13.

durumundaydı. Bu nedenle Osmanlı toprakları dahilinde tesis ettikleri konsolosluk ağı sayesinde yaşanması muhtemel ticarî sorunlar hakkında önceden önlem alınmaya çalışılıyordu. Biraz önce de belirtildiği üzere elçi Osmanlı topraklarındaki meşruiyetinin temelini 7 Nisan 1740 tarihinde imzalanan ahidnâmeden almaktaydı. Bu ahidnâmede ticarete dair pek çok maddedin bulunuyor olması da elçinin misyon ve hedeflerini ortaya koyuyordu. Ahidnâme maddeleri aynı zamanda Napoli Krallığı'nın ve tebaasının/tüccarlarının hak ve sorumluluklarını da açıkca belirtmekteydi. Yaşanan ihlaller elçi ve konsoloslar tarafından takip edilecek ve kadı ve divan nezdinde girişimlerde bulunularak her türlü mağduriyetin önüne geçilecektir. Elçi bunlarla birlikte uluslararası ticaretle meşgul olan Napoli tebaasının ticarî menfaatlerini de koruyacaktı. Napolili tüccarlar zaman zaman Osmanlı tüccarlarıyla ve devlet görevlileriyle sorun yaşamaktaydı. Örneğin 7 Nisan 1740 tarihinde yürülüğe giren Osmanlı-Napoli Krallığı Antlaşması'dan Napolili tüccarların ödeyecekleri gümrük vergisi %3 olarak belirlenmişti.⁴⁰⁷ Ancak antlaşmanın imzalanmasının üzerinden daha iki yıl geçmişken Draç'a gelen Napolili tüccarlardan başka vergiler de talep edilmesi üzerine elçi duruma müdahale etmiş ve Osmanlı nezdinde teşebbüste bulunarak bu durumun önüne geçilmesini istemiştir. Mayıs 1742 yılında Draç ve havalisinde bulunan kadı ve iskele eminlerine hüküm yazılarak %3 gümrük vergisi dışında vergi alınmaması emredilmiştir.⁴⁰⁸ Yine başka bir örnekte de İstanbul'da Napolili tüccarlardan %4 gümrük vergisi talep edilmesi üzerine yine elçi müdahil olarak bunun antlaşma şartlarına aykırı olduğunu bildirmiştir. Bu olay üzerine Şubat 1743 tarihinde İstanbul gümrük eminine bir emir yollanarak antlaşma şartlarına aykırı davranılmaması istenmiştir.⁴⁰⁹ Bu ve buna benzer olayların başka dönemlerde de yaşandığı görülmekle birlikte Osmanlı merkezî yönetiminin vergi konusunda hassas

⁴⁰⁷ “Devlet-i Aliyye'nin bi'l-cümle iskele ve gümrüklerinde kral-ı müşârun ileyhin sefâinlerinden ve re'âyâlarından gümrük resmi yüzde üç vesâ'ir dost olan düvel taraflarından verilen rüsûmât edâ olunub mukâbilinde devlet-i aliyyemin sefâyini ve re'âyâsı dahi ânlara tâbi' olan yerlere vardıklarında bu kıyâs üzre sâ'ir dost olan düvel misillü rüsûmâtlarını edâ edeler.” Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96.

⁴⁰⁸ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 11, h. 3.

⁴⁰⁹ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 15, h. 3.

davranılmasına gayret ettiği ve %3 olan gümrük vergisi dışında yasal olmayan vergilerin Napolili tüccarlardan talep edilmesini engellemeye çalışmıştır.⁴¹⁰

Gümrük ve vergi ödemeleri dışında özellikle korsanlarla ilgili çok fazla olayın elçi tarafından Osmanlı divanına taşındığını yukarıda görmüştük. Bu nedenle burada olayları tekrarlamaktan ziyade kısa bir değerlendirme yapılacaktır. Korsanlar tarafından meydana getirilen sorunları hem diplomatik hem de ticarî problemler olarak görmek yerinde olacaktır. Antlaşma şartlarına aykırı hareket etmek yapılan barışın ve dostluğun bozulmasına sebebiyet vereceğinden bu tarz ihlallerin diplomatik sorunlar doğuracağından şüphe edilemez. Bunun yanı sıra bir geminin korsanlar tarafından kaçırılması, gemi kaptanlarının katledilmesi, gemilerde bulunan eşyanın gasbedilmesi, mürettebatın esir edilmesi gibi olaylar ciddi zararlar doğurmaktadır. Bu zararların tazmini hususunda elçi bir görev olarak sorunları Osmanlı divanına intikal ettirmiştir. Ayrıca Napoli Krallığı Trablus Ocağı ile antlaşma dahi yaparak korsanlığı engellemeye çalışmış da çok fazla başarılı olamadığı örnekleriyle birlikte yukarıda sunulmuştu. Yine esirler konusunda da gerekli teşebbüslerde bulunmak elçinin göreviydi. Çünkü Osmanlılar ile Napoliler arasında yapılan antlaşmanın maddelerinden birinin esirlere ayrılmış olması elçiye bu görevi yüklemektedir. Bu bağlamda Napoli elçileri pek çok kez başvuruda bulunarak Tersane’de ve beylik zindanlarında bulunan Napolili esirlerin serbest bırakılmasını talep etmişlerdir.⁴¹¹

Yine, Napoli tebaası olan bir tüccar Osmanlı sınırları içinde hayatını kaybederse, onun terekesinin iadesi sürecinde elçi ve konsoloslara sorumluluk düşüyordu. Varisler gelene kadar, ölen kişinin mallarının tespiti ve zabtı elçi ve konsolostan beklenen işler arasında yer almaktaydı. Tereke zaman zaman Osmanlı makamlarınca müsadere ediliyor, elçiler ve yerel otoriteler bu hususta karşı karşıya

⁴¹⁰ Gümrük ve vergi ödemeleri konusunda yaşanan bazı sorunlar hakkında bk. BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 5, h. 5; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 5, h. 6; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 9, h. 3; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 13, h. 4; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 15, h. 3; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 16, h. 4; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 17, h. 1; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 18, h. 1; BOA, *A.DVNS.HADR.d.*, 6, s. 112, h. 1; BOA, *C.HR.*, 82/4087; BOA, *C.HR.*, 180/8990; BOA, *AE.SSLM.III.*, 115/7015.

⁴¹¹ BOA, *C.HR.* 130/6475; BOA, *SOSM.III.*, 1/2; BOA, *İE.HR.*, 22/1968; BOA, *C.DH.*, 224/11187; BOA, *HAT.*, 261/15060; BOA, *C.HR.*, 178/8880.

gelebiliyordu. Bu gibi durumlarda da elçi müdahil olarak, meseleyi Osmanlı Devleti nezdinde halle çalışıyordu. Elçi, aynı zamanda yargı yetkisini de sahip bulunduğu için, Napoli tebaasına mensup kişiler arasındaki gerek hukuki gerek ticari davaları görmekle yükümlü idi. Özellikle tüccar arasında meydana gelen alacak-verecek davaları, elçileri sıkça meşgul eden problemlerin arasındaydı.

Elçinin en önemli görevlerinden birisi de edindiği bilgileri devletine ulaştırmaktı. Hatırlanacağı üzere Giuseppe Finocchietti di Faulon'un elçilik süresince ilk yaptığı işlerden biri İstanbul ile Napoli arasında hızlı ve güvenli bir iletişim ağı kurmak olmuştu. Napoli elçisi İstanbul'da kendi edindiği bilgileri ve konsolosluklardan aldığı haberleri derleyerek Napoli'ye iletliyordu. Elçinin mektup ve rapolarında işlenen konular çok farklı olabiliyordu. Örneğin 8 Nisan 1741'te bir Rus elçisinin İstanbul'a gelişi haber değeri taşıyordu.⁴¹² Bazen Osmanlı Devleti'nin taşrada uyguladığı yönetim şekli ve eyaletlerin durumu elçiler tarafından mektuplara konu ediliyordu.⁴¹³ Zaman zaman Osmanlı devlet adamları arasında yaşanan rekabet de ilgi çekici bir konu olarak Napoli'ye iletilyordu.⁴¹⁴ Ayrıca Osmanlıların Avrupa devletleriyle olan münasebetleri de vazgeçilmez bir konu olarak Napoli elçileri tarafından devletlerine gönderilmekteydi.⁴¹⁵ Bununla birlikte kendi devleti tarafından gönderilen her türlü belge ve mektubu da Osmanlı Devleti'ne teslim etmek de elçinin görevleri arasındaydı. Her türlü cülüs tebriği, hükümdar değişimi, veliaht doğumu ve

⁴¹² "Arrivée du comte Roumiantzof, nouvel ambassadeur Russe, a Constantinople". Bk. Otetea, *Contribution à la Question d'Orient Esquisse Historique, Suivie de la Correspondance Inédite des Envoyés du roi des Deux-Siciles à Constantinople (1741-1821)*, s. 160.

⁴¹³ "Regime des differentes provinces de l'Empire ottoman". Bk. Otetea, *Contribution à la Question d'Orient Esquisse Historique, Suivie de la Correspondance Inédite des Envoyés du roi des Deux-Siciles à Constantinople (1741-1821)*, s. 165.

⁴¹⁴ "Rivalite du grand-vizir et du mufti". Bk. Otetea, *Contribution à la Question d'Orient Esquisse Historique, Suivie de la Correspondance Inédite des Envoyés du roi des Deux-Siciles à Constantinople (1741-1821)*, s. 172.

⁴¹⁵ Örneğin Lehistan, Osmanlı ve Rus ilişkileri hakkındaki bir mektup için bk. "Precis de evenements de la Pologne qui ont occasionne la derniere guerre entre la Russie et la Porte Ottomane en 1768". Otetea, *Contribution à la Question d'Orient Esquisse Historique, Suivie de la Correspondance Inédite des Envoyés du roi des Deux-Siciles à Constantinople (1741-1821)*, s. 174-181.

önemli haberleri bildirmek için Napoli'den gönderilen mektupları elçi ilgililere teslim ederdi.⁴¹⁶

Elçinin görev sahası İstanbul ile sınırlı değildi. Osmanlı Devleti'nin farklı noktalarında teşkil edilmiş olan konsolosluk ağının da idarecisi pozisyonundaydı. Konsoloslar kendi bölgelerinde karşılaştıkları her türlü sorun (vergi, gümrük, korsanlık, hukukî ve ticarî davalar vs.) hakkında elçiyi bilgilendirirdi. Konsoloslar kendi görev alanlarında mahkemeler tarafından çözilemeyen sorunları elçiye bildirirdi. Elçi de Osmanlı divanına müracaat ederek sorunun takipçisi olurdu. Napoli elçileri hakkında verilebilecek son bilgi evlerinin Galata'da bulunduğuydur. Bununla birlikte Napoli elçiliği ise Balta Limanı bölgesinde idi.⁴¹⁷

Tablo VI: İstanbul'da Görev Yapan Napoli Elçileri (1740-1860)⁴¹⁸

Adı	Görevi	Görev Süresi
Giuseppe Finocchietti di Faulon	Elçi	1740-1741
Niccolo di Maio	Elçi	1741-1747
Guglielmo Maurizio Ludolf	Elçi	1747-1789
Guglielmo Costantino Ludolf	Elçi	1789-1817
Joseph Costantino Ludolf	Elçi	1817-1820
Giovanni Battista Navoni	Maslahatgüzar	1820-1826

⁴¹⁶ Bu gruba giren mektup örnekleri için bk. BOA, *Yıldız Parakende Askeri (Y.PRK.A.)*, 1/2; BOA, *TS.MA.e.*, 495/24; BOA, *TS.MA.e.*, 495/25; BOA, *HAT.*, 1428/58468; BOA, *HAT.*, 210/11294; BOA, *HAT.*, 210/11339; BOA, *HAT.*, 248/14045.

⁴¹⁷ BOA, *SSLM.III.*, 115/7013.

⁴¹⁸ Örük, "Siçilyeteyn Elçileri", s. 71.

Giuseppe Romano	Elçi	1826-1829
Giovanni di Errico	Elçi	1830-1836
Gaetona di Fscudy	Elçi	1837-1840
Martorana	Elçi	1840-1849
Fargioni	Elçi	1849-1858
Antonio Winspeare	Elçi	1859-1860

Tablo VII: Napoli Krallığı İstanbul Elçiliği'nde Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)⁴¹⁹

Adı	Statüsü	Göreve Atanma Tarihi
Kostantin	Baş Tercüman	29 Ekim 1740 ⁴²⁰
Petro Baron	Tercüman	19 Kasım 1740 ⁴²¹
Menahim	Tercüman	1 Haziran 1741 ⁴²²
Avram	Tercüman	23 Ocak 1742 ⁴²³
Lukaku	Baş Tercüman	3 Ocak 1742 ⁴²⁴
İsak	Tercüman	23 Ocak 1742 ⁴²⁵

⁴¹⁹ Tercümanların isimleri göz önünde tutulduğunda çoğunlukla Ermeni asıllı oldukları görülmektedir.

⁴²⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 18.

⁴²¹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 19.

⁴²² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 23.

⁴²³ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 22.

⁴²⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 27.

⁴²⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 24.

Panayoti	Tercüman	20 Mart 1743 ⁴²⁶
Hayim	Tercüman	11 Mart 1756 ⁴²⁷
Lefteros	Tercüman	10-20 Şubat 1757 ⁴²⁸
İsderyo	Tercüman	25 Mart 1758 ⁴²⁹
Sevitri	Tercüman	16 Mart 1774 ⁴³⁰
Mihail	Tercüman	8 Mart 1775 ⁴³¹
Abdullah	Tercüman	17 Şubat 1783 ⁴³²
Mikorce	Tercüman	13 Eylül 1783 ⁴³³

2. 4. 2. Napoli Krallığı'nın Osmanlı Devleti Nezdindeki Konsoloslukları ve Konsolosluk Ağı (1740-1800)

Konsolos kelimesi Latince “danışmak, istişare etmek, düşünmek” mânalarına gelen consulere fiilinden türetilmiştir. Ortaçağ'da farklı bir anlam kazanarak yabancı ülkelerdeki bir nevi ticarî temsilciye verilen unvan haline gelmiştir. Özellikle Venedikli tüccarların ülke dışında önemli ticaret kolonileri oluşturması, bunların korunması, idarî ve hukukî işlemlerinin kolaylaştırılması için böyle bir görevin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ortaçağ'da sık sık kullanıldığı şekliyle consul bir milletin ticaret delegesidir. Ortaçağ İtalyan şehir devletlerinin deniz aşırı ticarî faaliyetlerinin ortaya çıkardığı konsolosluk kurumu bir elçilik değil bir şehrin tüccarlarının yabancı

⁴²⁶ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 39.

⁴²⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 84.

⁴²⁸ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 90.

⁴²⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 95.

⁴³⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 122.

⁴³¹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 130.

⁴³² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 182.

⁴³³ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 169.

lkelerdeki temsilcisiydi. Tüccarların aralarından seçtiği bir temsilci consul olarak mahall hkmetlerle işleri yürütür, sorunları zerdi. Lakin zamanla bu temsilciler tüccarlar tarafından değil, merkezi otoriteler tarafından seçilir hale geldi.⁴³⁴ Bu yeni süreçle birlikte, konsolosların yetki ve sorumluluklarında ciddi değişikler oldu.

Osmanlı Devleti ile Napoli Krallığı arasında imzalanan antlaşma ile Napolililer Osmanlı toprakları üzerinde gerekli gördükleri yerlerde konsolosluk açma hakkına sahip oldu. Bu hak zerine Napoli Krallığı sayıları dönemlere göre değişiklik arz eden çok sayıda konsolosluk açmıştır. Konsolosların görev süreleri hakkında antlaşma metnin de bir kısıtlamaya gidilmemiştir. Ancak Osmanlı topraklarındaki ilk Napoli Krallığı konsolosu olarak 29 Ekim 1740⁴³⁵ tarihinde İzmir’e tayin edilen Antonio Romiti’nin 22 Haziran 1753 tarihinde görevine son verilmiştir. Görevine son verilme sebebi olarak da “*müddetinin mnkazı*” olması gösterilmiştir.⁴³⁶ Bu ifadeden görev süresinin dolduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda on üç yıl gibi bir srenin Napoli Krallığı konsolosları için üst sınır olduğu kabul edilebilir. Yine başka kayıtlara göre Osmanlı tebaasından olan kişiler Napoli Krallığı adına konsolosluk yapamıyordu. Osmanlı tebaasından olduğu halde İstendinos ve Boğazhisarları konsolosluklarına atanan iki kişinin konsolosluk beratları bu nedenle iptal edilmiştir.⁴³⁷ Bu iki durum konsolosların Osmanlı tebaasından olmasının yasaklanmış olduğunu ve Napoli konsoloslarının görev sürelerinin üst sınırının on üç yıl olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca konsolosluk görevine bazen de mstem denilen tüccarlar vekalet edebiliyordu.⁴³⁸ Bu kimseler Osmanlı ülkesinde güvenliği teminat altına alınarak yaşamasına izin verilen, genellikle tüccar olan yabancı uyruklu kişilerdi.

Bu bilgilerin ardından şimdi de Napoli konsoloslarının hak ve sorumluklarını belgeler üzerinden açıklamak yerinde olacaktır. rnek olarak 29 Ekim 1740 tarihinde İzmir’e tayin edilen ve ilk Napoli konsolosu olma özelliğini taşıyan Antonio

⁴³⁴ Ali İbrahim Savaş, “Konsolos”, *Türkiye Diyanet Vakfı İşlm Ansiklopedisi*, C. 26, 2002, s. 178.

⁴³⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 17.

⁴³⁶ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 64.

⁴³⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 29; BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 41.

⁴³⁸ Bazı rnekler için bk. BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 122, h. 4; BOA, A.DVNSDVE.d., n. 97, h. 6; BOA, A.DVNSDVE.d., n. 97, h. 47.

Romiti'nin 96 Numaralı *Düvel-i Ecnebiye Defteri*'ndeki kaydını incelemek somut bilgileri ortaya koymak bakımından faydalı olabilir.⁴³⁹ Bu görev kaydına göre Antonio Romiti'nin ilk görevi, İzmir ve İzmir'e bağlı bulunan iskelelere Napoli Krallığı bayrağı altında gemileriyle gelen tüccar ve reayanın "*umûr ve husûslarını görmek*" olarak tanımlanmıştır. Yani İzmir ve ona tabi olan iskelere Napoli Krallığı bandırasıyla gelenlerin işlerini ve her türlü sorununu halletmek konsolosun birincil vazifesidir. İkinci vazifesi ise İzmir'e gelen tüccarların yanlarında getirdikleri eşyalara ait kayıtları kontrol etmektir. Diğer bir görevi de konsolosluk hakkını yani konsolato vergisini tahsil etmektir. Konsolosun başka bir görevi de yargılama yetkisidir. Bu yetkiye göre Osmanlı toprakları üzerinde Napoliler arasında vuku bulacak davalar konsolos marifetiyle görülecektir. Ayrıca kendi tüccarları arasında Napoli milletinin onuruna ya da iki devlet arasındaki barışa zarar veren birileri olduğu takdirde onları Napoli'ye göndermek de başka bir görevidir.

Bütün bunlar bir Napoli konsolosunun görevlerine dair hususlar olup hakları da görev kaydında ifade edilmiştir. Herhangi bir Napolilinin borcu veya suçu için konsolos sorumlu tutulmayacaktır. Ayrıca borçlu olarak ortadan kaybolan bir Napolilinin borcu konsolosa yüklenmeyecektir. Konsoloslarla ilgili dört bin akçeden yüksek olan davalar İstanbul'da divanda görülecektir. Şahitsiz ve sebepsiz yere konsoloslara iftira edenler olursa dikkate alınmayacaktır. Konsoloslar adına iskelelere gelecek her türlü emtiadan antlaşma metninde belirtilen vergiler dışında hiçbir isimle başka bir vergi talep edilmeyecektir. Yine konsoloslar hapsedilmeyecek, evleri mühürlenmeyecek ve subaşılar zorla konsolosların evine girmeyecektir. Kendi ihtiyaçları için satın almak istedikleri ürünler olursa narha uygun olarak almalarına kimse müdahale etmeyecektir. Bu açıklamalardan görüleceği üzere konsolosların geniş hak ve görevleri olduğu açıkca anlaşılmaktadır. Napoli konsolosları hakkında son olarak belirtilmesi gereken husus bu kişilerin Osmanlı tebaasından olmamaları gerektiğidir. Bu duruma aykırı olarak Mürted ve İstanköy'e atanan konsolosun

⁴³⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 17.

Osmanlı tebaasından olduğunun anlaşılması üzerine beratı iptal edilerek görevi sonlandırılmıştır.⁴⁴⁰

Konsolosluklar da çalışan önemli bir görevli de tercümandır. Elçi ve konsolosların aksine tercümanlar, Osmanlı tebaasına mensup olabiliyordu.⁴⁴¹ Bununla birlikte istihdam edilecek tercüman sayısı en fazla dördtü. Örneğin İstanbul elçiliğinde çalışan tercüman sayısının ona ulaşması üzerinde altısının tercümanlık kaydı 16 Mart 1774 tarihinde iptal edilmiştir.⁴⁴² Bununla birlikte tercüman kadroları sayı sınırını aşmamak kaydıyla konsolosluklar arasında nakledilebiliyordu. Mesela 17 Aralık 1778 tarihinde, Narda konsolosluğuna tahsis edilmiş bir tercüman kadrosu ihtiyaçtan ötürü Halep konsolosluğuna nakledilmiştir.⁴⁴³

96 Numaralı *Düvel-i Ecnebiye Defteri*'nde yer alan bir kayıt tercümanların hak ve görevlerini açıkca ortaya koymaktadır.⁴⁴⁴ Bu kayda göre tercümanlar, tercümanların oğulları ve iki hizmetkarından “*harâc, avârız ve kassâbiye akçesi*” gibi vergiler talep edilmeyecektir. Yine tercümanların yanlarında kul ve cariye istihdam etmelerinden dolayı kendilerinden herhangi bir isimle vergi alınması yasaklanmıştır. Tercümanların her türlü eşyalarından kanun dışı bir gümrük vergisi alınmayacak ve kendi ürettikleri emtiadan da vergi talep olunmayacaktır. Yine tercümanların oturdukları evler ile kendi paralarıyla satın aldıkları her türlü emlak avarız vergisinden muaf olacaktır. Tercümanlarla ilgili davalar dört bin akçeden daha fazla olursa İstanbul’da görülecektir. Tercümanlar bir yerden başka bir yere gidip gelmek istediklerinde kendilerine, eşyalarına, hayvanlarına kimse müdahale etmeyecektir. Kendi ihtiyaçları için satın almak istedikleri ürünler olursa narha uygun olarak almalarına kimse müdahale etmeyecektir. Tehlikeli olan yerlerden geçerken yanlarında kılıç, ok ve yay bulundurmalarından dolayı tercümanlara Osmanlı idarecileri tarafından kötü muamelede bulunulmayacaktır. Konsoloslar ve tercümanlar hakkındaki bilgilerinden

⁴⁴⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 30.

⁴⁴¹ Mahmut Şakiroğlu, “Tercüman”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 40, 2011, s. 492.

⁴⁴² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 113.

⁴⁴³ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 144.

⁴⁴⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 121.

ardından Napoli Krallığı'nın konsolos ağının parçalarını değerlendirmeye geçmek faydalı olacaktır.

2. 4. 2. 1. İzmir

XVI ve XVII. yüzyıllarda ticarî olarak önemi artmaya başlayan İzmir limanı⁴⁴⁵ Avrupalı tüccarlar tarafından ilgi görmeye başlamış ve buna bağlı olarak da İngiltere, Fransa, Hollanda ve Venedik gibi devletler burada konsolosluklar açmıştır.⁴⁴⁶ Napoli Krallığı da 29 Ekim 1740 tarihinde İzmir'de bir konsolosluk açmıştır. Yukarıda da isminden sıklıkla bahsedilen Antonio Romiti de Napoli Krallığı'nın ilk İzmir konsolosu olarak görev yapmıştır. Bu görevini Haziran 1753 tarihine kadar sürdürmüştür. Ayrıca bu görevi esnasında I. Mahmud tarafından Napoli Kralı Carlo'ya gönderilen fîli Napoli'ye ulaştıran heyetin içinde de yer almıştır. Yerine Francesco Ricchino konsolos olarak atanmış ve 1753 Temmuz ayından 25 Haziran 1767 tarihine kadar bu görevi yerine getirmiştir. Francesco Ricchino'nun da görev süresi dolunca yerine 25 Haziran 1767 tarihinde Petro Francesco atanmıştır. Petro Francesco görev süresini tamamlayınca yerini oğlu Guiseppe Francesco 23 Nisan - 3 Mayıs 1783 tarihinde geçmiştir. Bu durum İzmir konsoloslarının görev sürelerinin uzun olduğunu göstermektedir.

Tablo VIII: İzmir'de Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Antonio Romiti	29 Ekim 1740 ⁴⁴⁷
Francesco Ricchino	22 Haziran - 1 Temmuz 1753 ⁴⁴⁸

⁴⁴⁵ Osmanlı döneminde İzmir limanının tarihi gelişimi için bk. Daniel Goffman, *İzmir ve Levanten Dünya 1550-1650*, çev. Neyyir Kalaycıoğlu-Ayşen Anadol, Tarih Vakfı Yay., 1995.

⁴⁴⁶ Oral, *Osmanlı-Venedik Ticari İlişkileri (1763-1794)*, s. 125.

⁴⁴⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 17.

⁴⁴⁸ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 64.

Petro Francesco	25 Haziran 1767 ⁴⁴⁹
Guiseppe Francesco	23 Nisan - 3 Mayıs 1783 ⁴⁵⁰

Konsolosluğun tercüman kadrosuna yapılan ilk tayine ait kayıt ise 17 Ağustos 1772 tarihli'dir.⁴⁵¹ Bu tarihe kadar konsoloslukta bir tercüman istihdam edilmiş olmaması mantık dışı ise de 17 Ağustos 1772 tarihli kayıta İzmir konsolosluğunda tercüman bulunmadığından söz edilmiş olması konsolosluğun işlerinin çok fazla yoğun olmadığını düşündürmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre de 1742-1747 yılları arasındaki beş yıllık süre zarfında İzmir Limanı'na gelen Napoli bandıralı gemi sayısının 47 olması bu durumu doğrular niteliktedir.⁴⁵² Yine başka bir çalışmada da 1774-1776 yılları arasında İzmir'e gelen Napoli bandıralı gemi sayısının sadece 2 olarak sunulması da iki devlet arasındaki ticaret hacminin düşük olduğunu ve Napoli Krallığı'nın İzmir Konsolosluğu'nun iş yükünün çok fazla olmadığını ortaya koymaktadır.⁴⁵³ Ancak bu tercüman atamasında konsoloslukta bir tercümana ihtiyaç duyulduğu ve Yanaki isminde birinin bu göreve tayin edildiği belirtilmektedir. İzmir Konsolosluğu'na yapılan ikinci tercüman ataması ise 30 Kasım 1776 tarihli'dir. Bu atama kararına göre Abraham ismindeki kişi tercüman olarak görevlendirilmiştir.⁴⁵⁴ Konsolosluğa yapılan üçüncü atama ise 9 Temmuz 1779 tarihli olup Yanaki isminde bir kişi tercüman olarak tayin edilmiştir.⁴⁵⁵ Dördüncü tayin ise Abraham ismindeki tercümanın ölümü üzerine boşalan tercümanlık kadrosuna Musa ismindeki kişinin 4 Haziran 1784 tarihinde atanması ile gerçekleşmiştir.⁴⁵⁶ İzmir Konsolosluğu'na yapılan beşinci atama ise 28 Mayıs 1785 tarihinde gerçekleşmiş ve Artin tercüman olarak tayin

⁴⁴⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 117.

⁴⁵⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 117.

⁴⁵¹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 120.

⁴⁵² Vittori, *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVIII*, s. 84.

⁴⁵³ A. Mesud Küçükkalay-Numan Elibol, "Osmanlı Döneminde İzmir'den Yapılan İhracatın Analizi (1774-1776)", *Belleten*, C. 86/S. 306, s. 617.

⁴⁵⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 139.

⁴⁵⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 146.

⁴⁵⁶ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 172.

edilmiştir. 4 Mart 1790 tarihinde gerçekleştirilen altıncı atama ile de Benaki isimli kişi tercüman olarak tayin edilmiştir.⁴⁵⁷

Tablo IX: Napoli Krallığı İzmir Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Yanaki	17 Ağustos 1772
Abraham	30 Kasım 1776
Yanaki	9 Temmuz 1779
Musa	4 Haziran 1784
Artin	28 Mayıs 1785
Benaki	4 Mart 1790

2. 4. 2. 2. Draç ve Havalisi

XVIII. yüzyılın başlarında Draç Limanı ve havalisinin iktisadî ve stratejik konumu artmıştır. Özellikle Karlofça Antlaşması’ndan sonraki süreçte Balkanlardaki kara ve deniz ticaretinin kavşak noktası haline gelen Draç önemli bir merkez olarak ön plana çıkmaktadır.⁴⁵⁸ Drac’ın başka bir özelliği de Osmanlılar ile Napoliler arasındaki iletişimin sağlandığı bir aracı merkez olmasıydı. Bu nedenlerle Napoli Krallığı da burada bir konsolosluk ihdas ederek hem ticaretten payını almak istemiş ve hem de Draç ile havalisine gelip giden tüccarlarının hakkını korumayı amaçlamıştır. Bu konsolosluk aynı zamanda Avlonya ve Ülgünyar bölgelerinin de kapsıyordu. Draç Konsolosluğu’na ilk atama 24 Mart 1742 tarihinde yapılmış olup Giovanni Chevrier

⁴⁵⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 189.

⁴⁵⁸ Oral, *Osmanlı-Venedik Ticari İlişkileri (1763-1794)*, s. 105.

ilk konsolos olmuştur.⁴⁵⁹ Ancak bir ay sonra Giovanni Chevrier İstanbul'a gitmek durumunda kalınca yerine vekil olarak Luigi'yi bırakmıştır.⁴⁶⁰ Bununla birlikte Luigi'nin de Napoli'ye dönmesi üzerine bu sefer de Nico isimli bir kişi 24 Ocak - 2 Şubat 1745 tarihinde konsolos vekili olarak görevlendirilmiştir.⁴⁶¹ Giovanni Chevrier'in Draç'a ne zaman döndüğü tespit edilememiş ise de 16-26 Ocak 1781 tarihli bir kayıta kendisinin öldüğünden bahsedilmekle birlikte Draç konsolosluğuna da söz konusu tarihte Niccolo isimindeki bir tüccarın vekil olarak atandığı belirtilmektedir.⁴⁶² İlk konsolos Giovanni Chevrier'in en önemli icraatları Osmanlılar ile Napoliler arasındaki iletişim ağını Draç üzerinden yönetmek ve Draç ve havalisinde yaşanan buğday kıtlığının farkına vararak bu ihtiyacın Brindisi üzerinden temin edilmesini sağlamak olmuştur.⁴⁶³

Tablo X: Draç'ta Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Giovanni Chevrier	24 Mart 1742
Luigi	Nisan 1742
Nico	24 Ocak - 2 Şubat 1745
Niccolo	16-26 Ocak 1781

Arşiv kaynaklarına yansıdığı kadarıyla Draç Konsolosluğu'na yapılan ilk tercüman ataması ise 21 Şubat 1781 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu atamaya göre Mikail isimindeki kişi tercüman olarak görevlendirilmiştir.⁴⁶⁴ İkinci atama ise 24 Haziran 1783

⁴⁵⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 33.

⁴⁶⁰ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 11, h. 2.

⁴⁶¹ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 31, h. 4.

⁴⁶² BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 122, h. 4.

⁴⁶³ Pezzi, *La Posta del Levante nella corrispondenza diplomatica tra Costantinopoli e Napoli nel Settecento*, s. 30.

⁴⁶⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 154.

tarihinde yapılmış olup Yorgaki anılan tarihten itibaren Draç Konsolosluğu’ndaki görevine başlamıştır.⁴⁶⁵

Tablo XI: Napoli Krallığı Draç Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Mikail	21 Şubat 1781
Yorgaki	24 Haziran 1783

2. 4. 2. 3. Kıbrıs

Kıbrıs, Doğu Akdeniz ticaretinde önemli yere sahip olan bir adaydı. Magosa ve Larnaka gibi şehirleri ihraç ve transit limanı olma özelliğini taşıyordu. Özellikle Larnaka’da İngiliz, Fransız, Hollanda, Venedik ve diğer yabancı ülkeler konsolosluklar açarak kendilerine sağlanan imtiyazlar sayesinde ticarî işlerini yürütmüşlerdir.⁴⁶⁶ Bu ticarî faaliyetten payını almak isteyen Napoli Krallığı da 17 Kasım 1744 tarihinde Kıbrıs’ta bir konsolos açarak başına da Geovanni Calimri’yi getirmiştir.⁴⁶⁷ İkinci atama ise Geovanni Calimri’nin ölümü üzerine 7 Haziran 1764 tarihinde gerçekleşmiş olup Pietro Shapiro konsolosluk görevine getirilmiştir.⁴⁶⁸ Pietro Shapiro’nun da vefatı üzerine 17-26 Aralık 1781 tarihli bir hükümle Pierro Calliari isimli bir tüccar konsolos vekili olarak görev yapmaya başlamış ve uzun müddet görevine devam etmiştir.⁴⁶⁹

⁴⁶⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 168.

⁴⁶⁶ Kemal Çiçek, “Kıbrıs”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, 2022, s. 377.

⁴⁶⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 45.

⁴⁶⁸ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 114.

⁴⁶⁹ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 126, h. 1.

Tablo XII: Kıbrıs'ta Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Geovanni Calimri	17 Kasım 1744
Pietro Shapiro	7 Haziran 1764
Pierro Calliari	17-26 Aralık 1781

Konsolosluğa atanan tercümanlara ait ilk kayıt ise 23 Şubat - 4 Mart 1746 tarihli dir. Bu kayda göre Petro isimli kişi tercüman olarak atanmıştır.⁴⁷⁰ Daha sonra yapılan tercüman atamaları sırasıyla şu tarihlerde gerçekleşmiştir: 7 Aralık 1748 Mikel⁴⁷¹, 1758 Yanaki⁴⁷², 28 Eylül 1767 Mikail⁴⁷³, 7 Mart 1777 Abraham⁴⁷⁴, 2 Mayıs 1778 İlyas⁴⁷⁵, 21 Ocak 1784 Francesco⁴⁷⁶.

Tablo XIII: Napoli Krallığı Draç Konsolosluğu'nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Petro	23 Şubat - 4 Mart 1746
Mikel	7 Aralık 1748
Yanaki	1758
Mikail	28 Eylül 1767

⁴⁷⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 49.

⁴⁷¹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 57.

⁴⁷² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 92.

⁴⁷³ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 118.

⁴⁷⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 141.

⁴⁷⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 143.

⁴⁷⁶ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 171.

Abraham	7 Mart 1777
İlyas	2 Mayıs 1778
Francesco	21 Ocak 1784

2. 4. 2. 4. Selanik

XVIII. yüzyılda Selanik farklı milletlerden insanların ticaret yapmak için uğradığı hareketli ve canlı bir şehir görünümündeydi. XVIII. yüzyılın sonlarına doğru şehrin nüfusunun yaklaşık olarak 70.000 civarında olması ve çok fazla Yahudi tüccarın burada faaliyet göstermesi de Selanik'in önemli bir şehir olarak belirdiğini ortaya koymaktadır. Bunlarla birlikte 18. yüzyıl boyunca Selanik'ten Serez'e kadar olan bölgedeki ticari ve tarımsal potansiyelin artışı Avrupa devletlerinin ilgisini çekmiştir.⁴⁷⁷ Yine Selanik'in İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya ile sıkı bir ticarî bağının olduğu da bilinmektedir. Pamuk ve yün ipliği, tütün, kurşun, demir ve kalay Selanik'ten en çok ihraç edilen emtiaların başında geliyordu.⁴⁷⁸

Napoli Krallığı Selanik'te bir konsolosluk açarak diplomatik ve ticarî ağını genişletmek istedi. Bu bağlamda 1742 yılında Luigi Boissin'i Selanik konsolosu olarak atadılar.⁴⁷⁹ Göreve başladığı dönemde Osmanlılar ve Napoliler arasındaki ticaret hacminin düşük olmasından dolayı konsolosluğun ve hatta kendisinin ihtiyaçlarını dahi karşılamakta güçlük çektiğine dair Napoli'ye mektuplar göndermiştir.⁴⁸⁰ Bu durumun doğruluğu da Selanik Limanı'na 1742-1747 yılları arasında 40 Napoli gemisinin gelmesi ile de ispatlanmaktadır. Hatta 1742 yılında 1,

⁴⁷⁷ İrfan Kökdaş, "Kent ve Devlet Arasında: 18. Yüzyılda Selanik Kırsalında Güç ve Sermaye Dinamikleri", *Cihannüma*, S. I/2, 2015, s. 4.

⁴⁷⁸ Machiel Kiel, "Selanik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, 2009, s. 355-356.

⁴⁷⁹ Vittori, *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVIII*, s. 65.

⁴⁸⁰ Anna Maria Rao, "La Méditerranée : une frontière ? Le cas de Naples au XVIIIe siècle", *Boundaries in the Eighteenth Century - Frontières au dix-huitième siècle*, (ed. Pasi Ihalainen et alii), *Revue internationale d'études sur le dix-huitième siècle* (RIEDS), I, 2007, s. 94.

1743 ve 1744 yıllarında ise Selanik’e bir tane bile Napoli gemisinin gelmediği de düşünülürse Luigi Boissin’in konsoloslüğünün ilk yıllarında neden zorlandığı daha da iyi anlaşılmaktadır.⁴⁸¹ Luigi Boissin’in konsolosluk beratı 27 Aralık 1755 tarihinde yenilenmiştir. Luigi Boissin’dan sonra 23 Temmuz - 1 Ağustos 1762 tarihli kayda göre Gennaro yeni Selanik konsolosu olmuştur.⁴⁸² Gennaro’nun ölümü üzerine de Vincenzo Monca isimli müstemmen 27 Haziran - 7 Temmuz 1776 tarihinde konsolos vekili olarak görevlendirilmiş⁴⁸³ olup 1 Temmuz 1790 tarihinde de bu göreve asaleten atanmıştır.⁴⁸⁴

Tablo XIV: Selanik’te Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Luigi Boissin	1742
Gennaro	23 Temmuz - 1 Ağustos 1762
Vincenzo Monca	27 Haziran - 7 Temmuz 1776

Konsolosluğa atanan tercümanlara ait ilk kayıt ise 24 Ağustos 1742 tarihli dir. Bu kayda göre İsak isimli kişi tercüman olarak atanmıştır.⁴⁸⁵ Daha sonra yapılan tercüman atamaları sırasıyla şu tarihlerde gerçekleşmiştir: 23 Şubat - 4 Mart 1746 Mikel⁴⁸⁶, 29 Şubat 1748 Merducani⁴⁸⁷, 23 Ekim - 1 Kasım 1748 Simon⁴⁸⁸, 9 - 18 Ağustos 1755 Toma⁴⁸⁹, 6 Temmuz 1768 Francesco⁴⁹⁰, 25 Aralık 1775 Geovanni⁴⁹¹, 24

⁴⁸¹ Vittori, *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVIII*, s. 88.

⁴⁸² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 111.

⁴⁸³ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 109, h. 7.

⁴⁸⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 205.

⁴⁸⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 36.

⁴⁸⁶ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 50.

⁴⁸⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 53.

⁴⁸⁸ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 56.

⁴⁸⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 75.

⁴⁹⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 119.

⁴⁹¹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 135.

Nisan 1776 Açı⁴⁹², 1 Temmuz 1776 Nikola⁴⁹³, 3 Eylül 1776 Yorgaki⁴⁹⁴, 10 Ekim 1781 Hristo⁴⁹⁵, 21 Nisan 1783 Menavil⁴⁹⁶, 22 Eylül 1784 Paulo⁴⁹⁷, 26 Ağustos 1785 Abraham⁴⁹⁸, 24 Mart 1790 Zio Paulo⁴⁹⁹.

Tablo XV: Napoli Krallığı Selanik Konsolosluğu'nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
İsak	24 Ağustos 1742
Mikel	23 Şubat - 4 Mart 1746
Merducani	29 Şubat 1748
Simon	23 Ekim - 1 Kasım 1748
Toma	9 - 18 Ağustos 1755
Francesco	6 Temmuz 1768
Geovanni	25 Aralık 1775
Açı	24 Nisan 1776
Nikola	1 Temmuz 1776
Yorgaki	3 Eylül 1776

⁴⁹² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 136.

⁴⁹³ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 137.

⁴⁹⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 138.

⁴⁹⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 158.

⁴⁹⁶ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 166.

⁴⁹⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 174.

⁴⁹⁸ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 177.

⁴⁹⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 196.

Hristo	10 Ekim 1781
Menavil	21 Nisan 1783
Paulo	22 Eylül 1784
Abraham	26 Ağustos 1785
Zio Paulo	24 Mart 1790

2. 4. 2. 5. Halep

Anadolu'dan Mezopotamya'ya ve Akdeniz'den İran'a giden ana yolların kavşak noktasında kurulmuş olan Halep bu özelliği sayesinde kervanların geçiş noktası olmuş ve önemli bir ticaret merkezi olma vasfı kazanmıştır.⁵⁰⁰ Osmanlı hâkimiyetiyle birlikte kentte büyük bir gelişme devri başladı ve bu dönem Halep tarihinin birçok bakımdan en parlak dönemini teşkil etti. Bunun doğal bir sonucu olarak XVI. yüzyıldan itibaren başta Fransa olmak üzere Venedik ve İngiltere gibi devletler burada konsolosluklar açarak ticarî faaliyetlerini organize ettiler.⁵⁰¹ Halep ve etrafındaki havalinin fırsatlarından yararlanmak isteyen Napoli Krallığı da 11 Şubat 1751 tarihinde burada bir konsolosluk açmıştır. Halep'in ilk konsolosu da Gennaro Georgia olmuştur.⁵⁰² Halep'in ikinci konsolosu ise 29 Ekim 1782 tarihinde vekil olarak tayin edilen Geovanni Fierro olmuştur.⁵⁰³ Üçüncü olarak tayin edilen kişi bir müstemmen olup ismi Davide idi ve bu göreve 19 Aralık 1785 tarihinde atanmıştır.⁵⁰⁴ Kısa süre sonra Davide'nin kendi ülkesine dönmesi üzerine 10 Aralık 1787 tarihinde Refael Bonucci konsolosluga asaleten tayin edilmiştir.⁵⁰⁵

⁵⁰⁰ Talib Yazıcı, "Halep", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 15, 1997, s. 239.

⁵⁰¹ Buruce Masters, "Halep", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 15, 1997, s. 244.

⁵⁰² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 60.

⁵⁰³ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 162.

⁵⁰⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 178.

⁵⁰⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 178.

Tablo XVI: Selanik’te Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Gennaro Georgia	11 Şubat 1751
Geovanni Fierro	29 Ekim 1782
Davide	19 Aralık 1785
Refael Bonucci	10 Aralık 1787

Konsolosluga atanan tercümanlara ait ilk kayıt ise 11 Şubat 1751 tarihli dir. Bu kayda göre İlya isimli kişi tercüman olarak atanmıştır.⁵⁰⁶ Daha sonra yapılan tercüman atamaları sırasıyla şu tarihlerde gerçeklemiştir: 9 - 19 Kasım 1751 Sekdi⁵⁰⁷, 15 - 24 Mayıs 1752 Yosef⁵⁰⁸, 30 Ağustos - 8 Eylül 1753 Anton⁵⁰⁹, 24 Ocak 1756 Mihail⁵¹⁰, 22 Mayıs 1758 Likma⁵¹¹, 27 Şubat 1765 Nami⁵¹², 12 Ekim 1784 Cermis⁵¹³, 30 Kasım 1799 Lefter.⁵¹⁴

Tablo XVII: Napoli Krallığı Halep Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
İlya	11 Şubat 1751
Sekdi	9 - 19 Kasım 1751

⁵⁰⁶ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 61.

⁵⁰⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 62.

⁵⁰⁸ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 63.

⁵⁰⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 65.

⁵¹⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 87.

⁵¹¹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 97.

⁵¹² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 116.

⁵¹³ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 175.

⁵¹⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 215.

Yosef	15 - 24 Mayıs 1752
Anton	30 Ağustos - 8 Eylül 1753
Mihail	24 Ocak 1756
Likma	22 Mayıs 1758
Nami	27 Şubat 1765
Cermis	12 Ekim 1784
Lefter	30 Kasım 1799

2. 4. 2. 6. Kahire ve İskenderiye

İskenderiye Asya, Yemen, Afrika ve Mısır'ın güneyinden gelen ticaret kervanlarının uğrak yeri olan ve tâcirlerin ikameti ve mallarının depolanması için çok sayıda pazarın kurulduğu bir şehirdir.⁵¹⁵ Kahire de İskenderiye üzerinden Osmanlı başkentine bağlanmış ve böylece ticaret ağı da yüzyıllar boyu canlı bir şekilde etkisini sürdürmüştür. Kahve ticareti Mısır'ın en önde gelen ticarî faaliyetlerinden biri olmakla birlikte tekstil sektörü de çok gelişmişti ve Avrupa'ya kumaş ihraç ediliyordu.⁵¹⁶ Canlı ekonomik yapı, coğrafi konumun verdiği avantajlar Napoli Krallığı'nı burada bir konsolosluk açmaya itti. Bu bağlamda 22 Aralık 1743 tarihinde ilk konsolos ataması yapıldı ve Conrapa Cozetinyafu 22 Aralık 1743 tarihinde konsolos olarak atandı.⁵¹⁷ Bu bölgede 1804 yılına kadar başka bir konsolos ataması olmadı.⁵¹⁸

⁵¹⁵ Seyyid Muhammed es-Seyyid, “İskenderiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 22, 2000, s. 577.

⁵¹⁶ Andre Raymond, “Kahire”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, 2001, s. 176.

⁵¹⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 42.

⁵¹⁸ “Helakından âher için konsolosluk vekâleti emri yazılmışdır. Fî Evâhir-i Şevval 1218”. Bk. BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 42.

Tablo XVIII: Selanik’te Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Conrapa Cozetinyafı	22 Aralık 1743

Konsolosluğa atanan tercümanlara ait ilk kayıt ise 7 Aralık 1748 tarihli dir. Bu kayda göre Mikel isimli kişi tercüman olarak atanmıştır.⁵¹⁹ Daha sonra yapılan tercüman atamaları sırasıyla şu tarihlerde gerçekleşmiştir: 1 Ocak 1781 Yasef⁵²⁰ ve 29 Mart 1781 İlyas.⁵²¹

Tablo XIX: Napoli Krallığı Halep Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Mikel	7 Aralık 1748
Yasef	1 Ocak 1781
İlyas	29 Mart 1781

2. 4. 2. 6. Mora ve Havalisi (Atina ve Adalar)

Adriyatik’ten çıkıp Osmanlı topraklarına doğru giden yol üzerinde irili ufaklı pek çok ada bulunmaktadır. Bununla birlikte bugünkü Yunanistan’ın güneyinde yer alan bölge ki başta Atina olmak üzere Mora’nın farklı noktalarında bulunan limanlar tüccarların uğradıkları merkezlerdi. Atina, Balkanlar’daki Osmanlı şehirleri arasında Edirne ve Selanik’in arkasından üçüncü büyük kentti. Ekonomik yönden de Atina

⁵¹⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 57.

⁵²⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 152.

⁵²¹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 155.

bilhassa şarap ve zeytinyağı üretiminde önemli bir rol üstlenmişti.⁵²² Napoli Krallığı bu bölgenin, kendileri ile Osmanlılar arasındaki alanda bulunan cazip bir ticarî çekim merkezi olduğunu kavrayarak farklı yerlerde konsolosluk açmıştır. Napoli Krallığı'nın bu bölgede açtığı konsolosluklar *-açılış tarihlerine göre-* şunlardır:

- Mkonos, Nakşa ve Bara (1 Ocak 1741)
- Balyabadra (Kastos, Krifos ve İnebahtı) (11 Ocak 1741)
- Narda (23 Ocak 1742)
- Rodos ve İstanköy (26 Temmuz 1741)
- İstendil ve Andros (22 Aralık 1741)
- Mürted ve Termiye (28 Şubat 1742)
- Boğazhisarları (19 Eylül 1743)
- Sakız (22 Nisan - 2 Mayıs 1745)
- Atina (5 Mayıs 1749)
- Kandiye (7 Şubat 1781)

Yukarıda yer alan listeden de anlaşılacağı üzere Napoli Krallığı 171-1749 yılları arasında Adalar bölgesinde büyük oranda konsolosluk ağını tesis etmiştir. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Kandiye ve Rodos'da da konsolosluk açaral Kıbrıs güzergahı üzerinde de konsolosluk ağını genişletmeyi amaçlamıştır. Ayrıca Napoli Krallığı XVIII. yüzyılın sonlarına doğru söz konusu coğrafyada özellikle de Venedik Körfezi denilen alanda, Venedik'in gücünün azalmasını müteakip buraların idaresini de eline almayı amaçlamıştır. Hatta bunun için Osmanlı Devleti'ni ikna etmeye yönelik teşebbüslerde bulunmuşlardır. Venedik'in zayıfladığından bahsedilerek buralarda bir Fransa, Avusturya veya Rusya idaresinin kurulmasının Osmanlıların zararına olacağı, bunun yerine kendilerinin desteklenmesinin daha faydalı olacağı fikrini empoze etmeye çalışarak Osmanlı desteğini almak istemişlerdir.⁵²³

⁵²² Mehmet Hacısalihoğlu, "Yunanistan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, 2013, s. 587.

⁵²³ BOA, HAT., 1200/47090; BOA, HAT., 172/7397.

Mikonos, Nakşa ve Bara

Napoli Krallığı kendilerine verilen hak üzerine ilk olarak Mikonos, Nakşa ve Bara'da bir konsolosluk açarak buraya Nico Chirini'yi 1 Ocak 1741 tarihinde konsolos olarak atamıştır.⁵²⁴ İkinci konsolos ataması ise Nico'nun görevden alınması üzerine 14 - 24 Aralık 1745 tarihinde gerçekleşmiş olup söz konusu kişinin yerine Georgi Lebrandi konsolos olarak tayin edilmiştir.⁵²⁵ Üçüncü konsolos ataması ise vekil statüsünde gerçekleşmiş olup Francesco isimli bir müstemmen 26 Ağustos - 4 Eylül 1785 tarihinde görevlendirilmiştir.⁵²⁶ Francesco'nun kısa süre sonra görevden alınması sonucunda Gennaro Chipa isimli başka bir müstemmen 21 - 30 Ekim 1789 tarihinde konsolos vekili olarak atanmıştır.⁵²⁷ Bununla birlikte Osmanlı kaynaklarında konsolosluga yapılan tercüman atamasına dair herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

Tablo XX: Mikonos, Nakşa ve Bara'da Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Nico Chirini	1 Ocak 1741
Georgi Lebrandi	14 - 24 Aralık 1745
Francesco	26 Ağustos - 4 Eylül 1785
Gennaro Chipa	21 - 30 Ekim 1789

Balyabadra Konsolosluğu

Napoli Krallığı'nın Balyabadra Konsolosluğu ise 11 Ocak 1741 tarihinde teşekkül etmiştir ve buraya Dimitri konsolos olarak atanmıştır.⁵²⁸ 28 Mayıs 1741

⁵²⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 20

⁵²⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 48.

⁵²⁶ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 145, h. 1.

⁵²⁷ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 151, h. 5.

⁵²⁸ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 21.

tarihinde de Balyabadra Konsolosluğu'na Kastos, Krifos; 11 Eylül 1743 tarihinde ise İnebahtı bağlanmıştır.⁵²⁹ İkinci konsolos ataması ise 1 - 11 Aralık 1759 tarihinde vuku bulmuştur. Yeni konsolos Marco Matteo söz konusu tarihte görevine başlamıştır.⁵³⁰

Tablo XXI: Balyabadra'da Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Dimitri	28 Mayıs 1741
Marco Matteo	1 - 11 Aralık 1759

Konsolosluğa atanan tercümanlara ait ilk kayıt ise 29 Ocak 1742 tarihlidir. Bu kayda göre Anastaş isimli kişi tercüman olarak atanmıştır.⁵³¹ Daha sonra yapılan tercüman atamaları sırasıyla şu tarihlerde gerçeklemiştir: 20 Mayıs 1742 Yakob⁵³², 8 Şubat 1744 Dimitri⁵³³, 27 Eylül 1781 İsbar⁵³⁴, 3 Haziran 1783 Abraham⁵³⁵ ve 2 Şubat 1797 Panayoti.⁵³⁶

Tablo XXII: Napoli Krallığı Balyabadra Konsolosluğu'nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Anastaş	29 Ocak 1742
Yakob	20 Mayıs 1742
Dimitri	8 Şubat 1744

⁵²⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 26; BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 40.

⁵³⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 105.

⁵³¹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 31.

⁵³² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 34.

⁵³³ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 43.

⁵³⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 159.

⁵³⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 165.

⁵³⁶ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 211.

İsbar	27 Eylül 1781
Abraham	3 Haziran 1783
Panayoti	2 Şubat 1797

Narda

Napoli Krallığı'nın Narda Konsolosluğu ise 23 Ocak 1742 tarihinde açılmış olup buranın ilk konsolosu da Bounanotte Cirolambio olmuştur.⁵³⁷ İkinci konsolos ise 20 Ağustos 1748 tarihinde atanmıştır. Yeni konsolos Silvio söz konusu tarihte görevine başlamıştır.⁵³⁸

Tablo XXIII: Narda'da Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları

(1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Bounanotte Cirolambio	23 Ocak 1742
Silvio	20 Ağustos 1748

Konsolosluğa atanan tercümanlara ait ilk kayıt ise 29 Ocak 1742 tarihli dir. Bu kayda göre Alexandre isimli kişi tercüman olarak atanmıştır.⁵³⁹ Daha sonra yapılan tercüman atamaları sırasıyla şu tarihlerde gerçeklemiştir: 7 Eylül 1745 Yani⁵⁴⁰, 6 Mayıs 1775 Açı⁵⁴¹ ve 29 Mayıs 1175 Stephan.⁵⁴²

⁵³⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 25.

⁵³⁸ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 55.

⁵³⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 32.

⁵⁴⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 47.

⁵⁴¹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 133.

⁵⁴² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 134.

Tablo XXIV: Napoli Krallığı Narda Konsolosluğu'nda Görev Yapmış Olan
Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Alexandre	29 Ocak 1742
Yani	7 Eylül 1745
Açi	6 Mayıs 1775
Stephan	29 Mayıs 1175

Rodos ve İstanköy

Napoli Krallığı'nın Rodos ve İstanköy Konsolosluğu 26 Temmuz 1741 tarihinde tesis edilmiştir ve buraya Geovanni Battista Bonafaci konsolos olarak atanmıştır.⁵⁴³ Geovanni Battista Bonafaci'nin ölümü üzerine yerine 17 - 26 Aralık 1781 tarihinde vekil konsolos olarak Antonio Galibardi tayin edilmiştir.⁵⁴⁴ Konsolosluğa 1800 yılına kadar bir adet tercüman ataması yapılmıştır. Andre isimli tercüman 25 Ekim 1782 tarihinde Rodos ve İstanköy Konsolosluğu'nda görevine başlamıştır.⁵⁴⁵

Tablo XXV: Napoli Krallığı Rodos ve İstanköy Konsolosluğu'nda Görev Yapmış
Olan Konsolos ve Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Geovanni Battista Bonafaci (Konsolos)	26 Temmuz 1741
Antonio Galibardi (Konsolos Vekili)	17 - 26 Aralık 1781
Andre (Tercüman)	25 Ekim 1782

⁵⁴³ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 28.

⁵⁴⁴ BOA, A.DVNS.HADR.d., 6, s. 126, h. 2.

⁵⁴⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 163.

İstendil ve Andros

Napoli Krallığı'nın bir başka konsolosluğu olan İstendil ve Andros Konsolosluğu 22 Aralık 1741 tarihinde açılmış olup buraya söz konusu tarihte Antonio Paulo Cipa atanmıştır.⁵⁴⁶ Bu konsolosluk hakkında başka bir kayda tesadüf edilemese de söz konusu konsolosun beratının 27 Ekim - 5 Kasım 1764 tarihli bir kayda göre iptal edildiği anlaşılmaktadır. İptal gerekçesinde ise “*konsolos-ı mesfûr Devlet-i 'Aliyye re'âyâsından olduğuna binâen konsolosluk kaydı terkîn olunmağla*” denilmektedir.⁵⁴⁷ Ayrıca bu konsolosluk hakkında başka bir kayda rastlanılmaması da ticaret hacminin düşüklüğünden dolayı Napoli Krallığı tarafından buraya asil veya vekil olarak yeni bir konsolos gönderilmediğini düşündürmektedir.

Mürted ve Termiye

Napoli Krallığı'nın söz konusu bölgedeki temsilciliklerinden birisi de 28 Şubat 1742 tarihinde Mürted ve Termiye'de tesis edilmiştir. Maggio Pancalo kaynaklara göre Napoli Krallığı'nın Mürted ve Termiye'deki ilk ve tek konsolosu olmuştur.⁵⁴⁸ Bu konsolosluk hakkında başka bir kayda tesadüf edilemese de söz konusu konsolosun beratının 27 Ekim - 5 Kasım 1764 tarihli bir kayda göre iptal edildiği anlaşılmaktadır. İptal gerekçesinde ise “*konsolos-ı mesfûr Devlet-i 'Aliyye re'âyâsından olduğuna binâen konsolosluk kaydı terkîn olunmağla*” denilmektedir.⁵⁴⁹ Ayrıca bu konsolosluk hakkında başka bir kayda rastlanılmaması da ticaret hacminin düşüklüğünden dolayı Napoli Krallığı tarafından buraya asil veya vekil olarak yeni bir konsolos gönderilmediğini düşündürmektedir. İstendil ve Andros ile Mürted ve Termiye konsoloslarına ait beratların aynı tarihte iptal edilmesi ve bu iki kişinin de Osmanlı tebaasından oldukları gerekçe gösterilerek bu işlemlerin gerçekleştirilmiş olması dikkat çekicidir. Muhtemelen bu iki kişi tabiyet değiştirdi ve işlemleri de aynı tarihte

⁵⁴⁶ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 29.

⁵⁴⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 29.

⁵⁴⁸ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 30.

⁵⁴⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 30.

yapılmıştır. Kişiler hakkında başka bir bilginin olmaması şimdilik başkaca bir yorum yapmaya imkan vermemektedir.

Tablo XXVI: Napoli Krallığı İstendil, Andros, Mürted ve Termiye Konsoloslukları'nda Görev Yapmış Olan Konsoloslar (1740-1800)

Adı	Görev Yeri	Göreve Atanma Tarihi
Antonio Paulo Cipa	İstendil ve Andros	22 Aralık 1741
Maggio Pancalo	Mürted ve Termiye	28 Şubat 1742

Boğazhisarları

Napoli Krallığı'nın bir başka konsolosluğu olan Boğazhisarları Konsolosluğu 19 Eylül 1743 tarihinde açılmış olup buraya söz konusu tarihte Avaddi Racuni atanmıştır.⁵⁵⁰ Bu konsolosluk hakkında da tıpkı İstendil ve Andros ile Mürted ve Termiye Konsoloslukları'nda olduğu gibi konsolosun beratının iptal edildiği görülmektedir. 27 Ekim - 5 Kasım 1764 tarihli bir kayda göre iptal edilmiş ve gerekçe olarak da “*konsolos-ı mesfûr Devlet-i 'Aliyye re'âyâsından olduğuna binâen konsolosluk kaydı terkîn olunmağla*” denilmektedir.⁵⁵¹ Başka bir konsolos atamasına rastlanamasa da belgelerde tercüman atamalarına tesadüf edilmesi ve Boğazhisarları'nda ismi tespit edilemeyen bir konsolos vekilinden söz edilmesi konsolosluğun hizmet vermeye devam ettiğini göstermektedir. Konsolosluğa atanan tercümanlara ait ilk kayıt ise 31 Aralık 1776 tarihlidir. Bu kayda göre Sevitre isimli kişi tercüman olarak görevlendirilmiştir.⁵⁵² Daha sonra yapılan tercüman ataması ise 21 Kasım 1777 tarihinde gerçekleşmiş olup Georgi adlı tercüman Boğazhisarları Konsolosluğu'na tayin edilmiştir.⁵⁵³

⁵⁵⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 41.

⁵⁵¹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 41.

⁵⁵² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 140.

⁵⁵³ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 142.

Tablo XXVII: Napoli Krallığı Boğazhisarları Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Konsolos ve Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Avaddi Racuni (Konsolos)	19 Eylül 1743
Sevitri (Tercüman)	31 Aralık 1776
Georgi (Tercüman)	21 Kasım 1777

Sakız

Napoli Krallığı’nın söz konusu bölgedeki temsilcilikelerinden birisi de 22 Nisan - 2 Mayıs 1745 tarihinde Sakız’da tesis edilmiştir. Geovanni Andrea kaynaklara göre Napoli Krallığı’nın Sakız’daki ilk ve tek konsolosu olmuştur.⁵⁵⁴ Bu konsolosun kaydı da 27 Ekim - 5 Kasım 1764 tarihli bir kayda göre iptal edilmiş ve gerekçe olarak da “*konsolos-ı mesfûr Devlet-i ‘Aliyye re ‘âyâsından olduğuna binâen konsolosluk kaydı terkîn olunmağla*” denilmektedir.⁵⁵⁵ 1800 yılına kadar konsolosluğa tercüman atandığına dair bir kayıt bulunmamakla birlikte 14 Ağustos 1804 tarihinde Bedros isminde birinin tercüman olarak görevlendirildiği anlaşılmaktadır.⁵⁵⁶

Tablo XXVIII: Napoli Krallığı Sakız Konsolosluğu’nda Görev Yapmış Olan Konsolos ve Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Geovanni Andrea (Konsolos)	22 Nisan - 2 Mayıs 1745
Bedros (Tercüman)	14 Ağustos 1804

⁵⁵⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 46.

⁵⁵⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 88.

⁵⁵⁶ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 235.

Atina

Napoli Krallığı'nın bir başka konsolosluğu olan Atina Konsolosluğu 5 Mayıs 1749 tarihinde açılmış olup buraya söz konusu tarihte Leonardo atanmıştır.⁵⁵⁷ İkinci konsolos ataması ise 21 Mayıs 1779 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu atamaya göre Antonio, Napoli Krallığı'nın yeni Atina konsolosu olmuştur.⁵⁵⁸

Tablo XXIX: Atina'da Görev Yapan Napoli Krallığı Konsolosları (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Leonardo	5 Mayıs 1749
Antonio	21 Mayıs 1779

Konsolosluğa atanan tercümanlara ait ilk kayıt ise 29 Kasım 1779 tarihli dir. Bu kayda göre Lefter isimli kişi tercüman olarak atanmıştır.⁵⁵⁹ Daha sonra yapılan tercüman atamaları sırasıyla şu tarihlerde gerçekleşmiştir: 17 Mart 1780 Vasraki⁵⁶⁰, 24 Kasım 1786 Açı⁵⁶¹, 20 Ekim 1790 Lazzari.⁵⁶²

Tablo XXX: Napoli Krallığı Atina Konsolosluğu'nda Görev Yapmış Olan Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Lefter	29 Kasım 1779
Vasraki	17 Mart 1780
Açı	24 Kasım 1786

⁵⁵⁷ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 58.

⁵⁵⁸ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 147.

⁵⁵⁹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 148.

⁵⁶⁰ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 149.

⁵⁶¹ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 179.

⁵⁶² BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 207.

Lazzari	20 Ekim 1790
---------	--------------

Kandiye

Napoli Krallığı'nın söz konusu bölgedeki temsilciliklerinden birisi de 7 Şubat 1781 tarihinde Kandiye'de tesis edilmiştir. Bu tarihte, Gennaro Napoli Krallığı'nın Kandiye'deki ilk temsilcisi olarak atanmıştır.⁵⁶³ Konsolosluğa atanan tercümanlara ait ilk kayıt ise 21 Eylül 1781 tarihlidir. Bu kayda göre Sotri isimli kişi tercüman olarak atanmıştır.⁵⁶⁴ Daha sonra yapılan tercüman atamaları sırasıyla şu tarihlerde gerçekleşmiştir: 5 Ekim 1781 Bogos⁵⁶⁵ ve 16 Eylül 1782 Anton.⁵⁶⁶

Tablo XXXI: Napoli Krallığı Kandiye Konsolosluğu'nda Görev Yapmış Olan Konsolos ve Tercümanlar (1740-1800)

Adı	Göreve Atanma Tarihi
Gennaro (Konsolos)	7 Şubat 1781
Sotri (Terüman)	21 Eylül 1781
Bogos (Terüman)	5 Ekim 1781
Anton (Terüman)	16 Eylül 1782

⁵⁶³ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 153.

⁵⁶⁴ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 156.

⁵⁶⁵ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 157.

⁵⁶⁶ BOA, A.DVNSDVE.d., n. 96, h. 161.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NAPOLYON'A KARŞI İTTİFAK: 21 OCAK 1799 TARİHLİ OSMANLI - NAPOLİ KRALLIĞI ANTLAŞMASI

3. 1. Osmanlı - Napoli İttifakına Doğru: Fransız İhtilali, Birinci Koalisyon Savaşları

Avrupa'da pek çok devlet bulunuyorsa da Fransız İhtilali'nden evvel dünya siyasetinde etkin olan beş büyük güç olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bunlar: İngiltere, Fransa, Avusturya (Kutsal Roma Germen İmparatorluğu), Prusya ve Rusya. Dokuz Yıl Savaşları (1688-1697) ile deniz ötesi sömürge alanlarında kendini gösteren İngiltere, XVIII. yüzyıl boyunca söz konusu alanlardaki rakibi olan Fransa ile amansız bir yarış içinde olacaktır. Bu yarışın neticesinde de İngiltere, Yedi Yıl Savaşları (1756-1763) sonucunda Fransa'yı hem Amerika kıtasından hem de Hindistan'dan uzaklaştırmayı başarmıştır. İngiltere bulunduğu coğrafyanın çok uzağında bu tür hedefleri gerçekleştirirken aynı zamanda da Avrupa'da kendisine rakip olabilecek devletlerin öne çıkmasını veya güçlenmesini engelleyecek politikalar takip ediyordu. Fransa'nın İngiltere'den sonra Avrupa'daki başka bir rakibi de Avusturya idi. Fransa'yı yöneten Bourbon ve Avusturya'yı idare den Habsburg Hanedanları arasındaki mücadele XVIII. yüzyılın ilk yarısında kendisini açıkça göstermişti. Napoli Krallığı'nın Bourbon Hanedanı'na geçiş sürecini ifade ederken anlatılan İspanya (1702-1714) ve Avusturya (1740-1748) Veraset Savaşları da bu iki hanedan arasındaki rekabetin vücut bulmuş haliydi. Habsburg Hanedanı'nın Avusturya'nın yanında Kuzey İtalya ve İspanya bölgelerindeki etkinliği Fransa'yı yalnızlaştırıyordu. Bu nedenle odak noktasını Avusturya'nın buralardan çıkarılmasına yöneltmişti. Nitekim veraset savaşları ile de az da olsa bu arzusuna kavuşabilmişti. Ancak Diplomatik Devrim (1755-1756) olarak bilinen sürece girildiğinde bu iki büyük hanedanın ittifak kurması ise Avrupa'da yaşanan değişimin bir neticesiydi. Diplomatik Devrim ile birlikte devletler için ezeli ve ebedi dostluk ve düşmanlık kavramları yok olacaktı.

XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Almanya'nın kuzeyinde yükselmeye başlayan Prusya, Kral II. Friedrich'in (1712-1786) akılcı siyaseti sayesinde

topraklarını genişletmeye ve Avrupa’da ağırlığı olan bir devlet olmaya başlamıştı. Bunun arka planın da elbette büyük bir ordu meyda getirmiş olmaları yatıyordu. Bununla birlikte Rusya da Büyük Kuzey Savaşı’nda (1700-1721) İsveç’i yenerek topraklarını Ukrayna ve Baltık Denizi’ne doğru genişletmişti. Ruslar hemen akabinde, Lehistan Veraset Savaşları (1733-1738) esnasında da ağırlıklarını koyarak Fransa’nın desteklediği adaya karşı kendi istedikleri III. August’u tahta çıkarmayı başarmışlardı. Böylece Rusya da XVIII. yüzyılın ortalarında Avrupa’da dikkate alınan bir devlet haline gelmişti. Kısaca Fransız İhtilali’ne gidilen süreçte Avrupa’nın siyasî atmosferi ve devletlerin durumu bu şekildeydi.

XVIII. yüzyılın büyük kısmında *-Fransa’da dahil olmak üzere-* Avrupa’da toplumsal hayat, aristokrasi, yönetim sistemi kısacası sosyal ve siyasal düzen mevcut durumunu koruyordu. Siyasal gücün aristokratlar arasında paylaşıldığı feodal sistemde kral idare mekanizmasının en üstündeki kişiydi. Aristokratlar ellerinde bulunan haklar sayesinde yüksek devlet görevlerini ve askerî yapı içindeki üst rütbeleri kendi aralarında paylaşıyordu. Ayrıca çoğu vergiden de muaftılar ve Fransa’da ekilebilir alanlar üzerinde hakimiyetleri vardı. Aristokratlardan sonra ruhbanlar da Fransa’da etkin bir sınıftı. Onların da Fransa’da ekilebilir alanlar üzerinde hakimiyetleri vardı ve vergi ödemiyorlardı. Bu iki grubun dışında kalan ve Fransa nüfusunun %90’ını meydana getiren halk ise farklı meslek gruplarından oluşuyordu. Ekonomik problemler ve daha iyi bir hayat yaşama amacıyla kırsaldan kente gelen köylüler, şehirlerde Aydınlanma Hareketleri yani “*özgürlük, kardeşlik ve eşitlik*” fikirleri ile tanışıyordu. Voltaire (1694-1778), Montesquieu (1689-1755), Jean Jacques Rousseau (1712-1778), d’Alembert (1717-1783), Diderot (1713- 1784) ve d’Holbach (1723-1789) gibi düşünce adamlarının fikirleri ve düşünceleri gazeteler ve ansiklopediler vasıtasıyla halk arasında hızlıca yayılıyordu.

Bütün bunlarla birlikte İngiltere tarafından Amerika ve Hindistan sömürgelerinden uzaklaştırılmaları ekonomik açıdan da Fransayı zorlamaya başlamıştı. İngilereyi yıpratmak için Amerikalılara sağladıkları finansal destek de ülke ekonomisini zora sokan başka bir etkendi. Yine 1785 yılından itibaren ana tüketim malları üzerindeki fiyat artış oranının %65’lere ulaşması ve aynı dönemde (1786-

1788) kıtlıkların baş göstermesi de halkı olumsuz etkilemişti. Tüm bu süreçler, Fransa’da toplumsal tabakalar arasındaki gerilimi tırmandıran köşe taşları özelliğini taşıyordu. Fransa Kralı XVI. Lois borç alımını ve yeni vergiler koyarak krizin önüne geçmeyi amaçlayarak Etats-Généraux üyeleriyle görüşmek istedi. Ancak Etats-Généraux, kısa bir süre sonra Kurucu Meclis’e dönüşecek ardından feodal düzeni yıkararak *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi*’ni yayımlayacaktı. 1789 yılı içerisinde peşpeşe alınan bu devrim niteliğindeki kararlar sadece Fransa ve Avrupa’yı değil tüm dünyayı etkilemişti. Fransa’da önce meşruti yönetim ardından da cumhuriyet kurulacaktı. Ancak Fransa, 1799 yılına gelindiğinde askeri bir darbeyle yönetimi ele geçiren ve kazandığı zaferlerle imparator olan Napolyon’un hakimiyetine girecekti.⁵⁶⁷

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti’nde bir padişah değişikliği yaşanmış ve III. Selim tahta çıkmıştı. III. Selim’in padişah olmasından sadece birkaç ay sonra Fransız İhtilali patlak vermişti. Osmanlı Devleti de diğer Avrupa devletleri gibi ilk başlarda bu duruma Fransa’nın kendi iç sorunu olarak yaklaşmıştı. İhtilalin etkileri ve sonuçları kendini hissettirmeye ve Fransa’dan tüm dünyaya doğru yayılmaya başlayınca Avrupa devletleri Fransa’ya karşı cephe almıştır. Avrupa devletleri; ihtilal fikirlerini, parlamento yönetimini ve bir şekilde halkın yönetime katılması gibi fikirleri, kendi siyasi gelecekleri için tehdit olarak görmüşlerdir.⁵⁶⁸ Avrupa içinde bu siyasi gerginliklere bağlı olarak da 1792’de Fransa’nın Avusturya’ya savaş ilanı ile başlayan ve Fransa’daki İhtilal hükümetine karşı Avrupa’daki monarşist devletler tarafından kurulan koalisyonlar süresince devam eden harpler tarihe *İhtilal/Koalisyon Savaşları* olarak geçmiştir. Napolyon liderliğindeki Fransa’nın 1803 yılından Viyana Kongresi’ne (1815) kadar sürdürdüğü harpler ise *Napoleon Savaşları* olarak isimlendirilmektedir.⁵⁶⁹ Bununla birlikte Osmanlılar Fransa ile olan ilişkilerini mesafeli de olsa devam ettirmiştir ve I. Koalisyon Savaşı’na müdahil olmamıştır.

⁵⁶⁷ Fatih Yeşil, “Fransız İhtilali ve Napoleon Dönemi”, *Yakınçağ Avrupa Tarihi*, ed. Hayrettin Pınar, Eskişehir 2016, s. 8.

⁵⁶⁸ Sıtkı Uluerler, “Fransız İhtilali İle Değişen Avrupa Düzeninde Osmanlı Devleti’nin Uygulamaya Çalıştığı Denge Siyaseti ve Sonuçları (1795-1801)”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 20, 2020, s. 53.

⁵⁶⁹ Yeşil, “Fransız İhtilali ve Napoleon Dönemi”, s. 19.

Ayrıca Osmanlılar bu dönemde hem Rusya hem de Avusturya ile de savaş halinde olduğundan yeni bir savaşa girişmekten çekinmiştir.

4 Ağustos 1789'da feodal düzenin yıkılması ve Fransız İhtilali'nin Avrupa'da monarşiyile yönetilen devletleri tehdit etmeye başlaması nedenleriyle Avrupa devletleri bu meselenin kısa sürede büyük sorunlar meydana getireceğini düşünmeye başladı. Özellikle Avusturya ve Prusya meseleyi yakından takip ediyordu Çünkü Fransa'dan Almanya içlerine doğru göçler başlamıştı. Ayrıca Fransa'ya komşu olan devletlere doğru süratle yayılan milli benlik fikri de Avusturya ve Prusya'nın yanı sıra diğer Avrupa devletlerini de tehdit etmeye başladı. Öte yandan Prusya topraklarındaki Fransızlar da ihtilal yönetimine dahil olmak istemesi sorunun giderek büyüdüğünü göstermekteydi. Bu tehlikenin önünü almak isteyen Avusturya ve Prusya 1791 yılında *Pillnitz Bildirisi*'ni ilan etti.⁵⁷⁰ Buna karşılık 20 Nisan 1792'de Fransa'nın Avusturya'ya savaş açmasıyla İhtilal/Koalisyon Harpleri resmen başlamış oldu. Avusturya ve Prusya, XVI. Lois'i yeniden eski konumuna getirmek istiyor ve bu ihtilalin etkisini kökünden kazımak amacıyla hareket ediyordu. Bu bağlamda Avusturya ve Prusya askerlerinden kurulan müttefik ordusunun başında bulunan Brunswick Dükü 25 Temmuz 1792 tarihinde bir bildiri yayınlarak XVI. Lois'e eski yetkilerini yeniden vermek üzere harekete geçtiklerini ve buna kim engel olmak isterse ölümle cezalandırılacağını bildiriyordu.⁵⁷¹

Müttefik ordusu Fransızlar tarafından Valmy ve Jemappes'de durdurulmuştu. Ayrıca Fransız orduları Eylül 1792'de Savoy ve Nice'i işgal etti. Arka arkaya gelen başarılar üzerine Fransız ordusu Piyomente ve Milano'ya saldırmaya başladı. Bunun üzerine İtalyan devletleri İngiltere'den yardım istemeye başladı. Örneğin 1792'de Papa VI. Pius (1775-1799) Fransız tehdidine karşı İngiltere'yi desteğe çağırırken bir İngiliz filosunun Akdeniz'de hazır bekletilmesini talep ediyordu. Napoli Krallığı da Fransa'ya karşıydı ancak 1792 yılının aralık ayında çok büyük bir Fransız filosunun Napoli kıyılarına kadar gelmesi üzerine saldırı ve işgal tehdidi yüzünden Napoli

⁵⁷⁰ Philip Dwyer, *Napoleon the Path to Power, 176-1799*, Vol. 1, Bloomsbury, 2014, s. 100.

⁵⁷¹ Dwyer, *Napoleon the Path to Power, 176-1799*, s. 106.

Krallığı hem Fransa'yı tanımaya hem de tarafsız kalmaya zorlandı.⁵⁷² Gerçekten de Napoli Krallığı bir tarafsız kalmaya çalışıyordu. Ancak Ocak 1793 tarihinde XVI. Louis ve Ekim 1793'te de Marie Antoinette'nin idam edilmesi Napoli'yi Fransa'dan uzaklaştırdı. Napoli Krallığı Temmuz 1793 tarihinde İngiltere ve Avusturya ile gizlice anlaştı.⁵⁷³ Ayrıca XVI. Louis'nin idamıyla birlikte 1793 Ocak ayında İspanya ve Portekiz'in savaşa girmesi, müteakiben Fransa'nın İngiltere ve Hollanda'ya savaş açması dengeleri değiştirdi. Zira Şubat ve Mart ayları içerisinde Toskana, Venedik ve Papalık'ın da savaşa dahil olmasıyla Fransa'ya karşı geniş bir blok kurulmuştu.⁵⁷⁴ Koalisyon orduları Fransızları Belçika ve Hollanda'dan çıkararak Ren Nehri'nin gerisine çekilmeye mecbur bıraktı. Ayrıca Pirene ve Alsace-Lorraine hattı üzerinden Fransa içlerine girmeye başladılar. Ancak Fransa 1794 yılında bu olumsuz durumu lehine çevirerek Ren Nehri'ni aşarak Köln'e doğru hareket etmeye bir taraftan da Belçika'yı tekrar işgale başladı. Bu süreçte Prusya, Rusya ve Avusturya'nın bir anda Polonya topraklarını kendi aralarında paylaşmaya başlamaları müttefikler arasında tam bir fikir birliği olmadığını ortaya koyuyordu. Bu durum Fransa'nın işini daha da kolaylaştırıyordu çünkü koalisyon güçleri yavaş yavaş ayrışmaya başlayacaktı. Nisan 1795 tarihinde Bale Antlaşması ile Prusya savaştan çekildi ve Fransa'yı tanıdı. Ardından Napolyon Fransa'nın İtalya'daki ordularının komutanı ve generali olarak arka arkaya zaferler kazanmaya başladı. Mondovi'de 1796'da kazanılan zafer Savoy'un savaş dışı kalmasına yol açmıştı. Lodi (1796), Bassano (1796), Arcole (1796) ve Rivoli'de (1797) kazanılan zaferlerle Avusturyalılar yenilgiye uğratıldı. Ayrıca bu gelişmeler Toskana'yı 1796'da Fransa'yı tanımaya itti.⁵⁷⁵ Napolyon'un İtalya'da kazandığı bu zaferlerle Verona, Bologna, Ferrara ile Modena Dükalığı Fransızların eline geçti. Napoli Krallığı'nın ateşkes talebi Fransa tarafından kabul edildi. Bu ateşkese göre Napoli Krallığı yüklü miktarda tazminat ödemeyi ve limanlarını İngiltere'ye kapatmayı kabul etti.⁵⁷⁶

⁵⁷² Black, *İtalya Tarihi*, s. 142-143.

⁵⁷³ John A. Davis, *Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions (1780-1860)*, Oxford Press, 2006, s. 72.

⁵⁷⁴ Yeşil, "Fransız İhtilali ve Napoleon Dönemi", s. 16.

⁵⁷⁵ Black, *İtalya Tarihi*, s. 143.

⁵⁷⁶ Davis, *Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions (1780-1860)*, s. 73.

Napolyon Viyana'ya doğru ilerleyerek Avusturya'yı savaştan çekilmeye zorladı ve Fransa ile Avusturya arasında 17 Ekim 1797 tarihinde Campo Formio Antlaşması imzalandı.⁵⁷⁷ Böylece 17 Ekim 1797'de Fransa'yı temsilen Napoléon Bonaparte ile Habsburgları temsilen Kont Philipp von Cobenzl'in imzaladığı Campo Formio Antlaşması'nın sonucunda Venedik Cumhuriyeti tarihe karıştı ve toprakları imzacı devletler tarafından paylaşıldı.⁵⁷⁸ Ayrıca Avusturya İyon Adaları ve Kuzey İtalya'daki en önemli askerî üs olan Mantua'nın Fransa'ya verilmesini kabul etti.⁵⁷⁹ Böylece Fransa ile Osmanlı da tarihlerinde ilk kez sınır komşusu oluyordu. Osmanlılar I. Koalisyon Savaşları'na katılmadığı gibi Fransa'yı da bir Avrupa devleti tanımadan resmî olarak tanımamıştı. Ancak Fransa yeni rejimini tanıtmak ve Avusturya ile Rusya'ya karşı Osmanlı Devleti'ni yanına çekebilmek için kısa aralıklarla Deschorges, Verninac ve Aubert de Bayet'i İstanbul'a elçi olarak göndermişti. Yine de Osmanlı Devleti bu konuda aceleci davranmamıştı. Prusya'nın 1795 ve diğer Avrupa devletlerinin de bu tarihten sonra Fransa'yı tanımaya başlaması Osmanlıların da Fransa'da kurulan yeni rejimi tanımalarını kolaylaştırmıştı.⁵⁸⁰ 1795 baharında Verninac'ın Fransız elçisi olarak İstanbul'a gelmesinin ardından Fransız Cumhuriyeti resmen tanınmıştır.⁵⁸¹

⁵⁷⁷ BOA, HAT., 1667/1.

⁵⁷⁸ Fatih Yeşil, "Kozmopolit Bir Osmanlı'nın Napoléon Harpleri Sırasında Dış Politikaya Dair Gözlemleri", *Belgeler*, S. 43, 2024, s. 112, dipnot 126.

⁵⁷⁹ Black, *İtalya Tarihi*, s. 144.

⁵⁸⁰ Uluerler, "Fransız İhtilali İle Değişen Avrupa Düzeninde Osmanlı Devleti'nin Uygulamaya Çalıştığı Denge Siyaseti ve Sonuçları (1795-1801)", s. 53.

⁵⁸¹ Kamil Çolak, "Mısır'ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi (1798-1801)", *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*, C. 10, S. 2, 2008, s. 145.

Görsel VIII: 1797 Yılında İtalya⁵⁸²

I. Koalisyon Savaşları süresince III. Selim ihtiyatı elden bırakmamıştı. Osmanlı Devleti farklı bölgelerde bulunan idarelericilerine gönderdiği emirlerde ısrarla “tarafsızlık” vurgusu yapmakta ve hatta Osmanlı sularında muharip devletler arasında meydana gelebilecek çatışmaların da engellenmesini yine yerel yöneticilerinden talep

⁵⁸² *The Oxford Illustrated History of Italy*, ed. George Holmes, Oxford University Press, 2001, s. 178.

etmişti. Örneğin Kaptanıderya Hüseyin Paşa'ya yazılan hükümde “İngiltere vesâir Avrupa düvelinden bazılarıyla Françalı beyninde el-haletü hazihî berren ve bahren derkâr olan muhârebede Devlet-i ‘Aliyyem minküllî’l-vücûh bî-taraf olduğu ve muhârib olan düvel-i mezkûrenin cümlesi Devlet-i ‘Aliyyemin dostları idiğü” denilerek tarafsız kalındığı ifade edilmekle birlikte bütün devletlerle dost olunduğu da vurgulanmaktadır.⁵⁸³ Yine başka kayıtlarda da bu durum defaatle belirtilmiş ve tarafsızlığa aykırı davranılmaması istenmiştir.⁵⁸⁴ Ancak Fransa Osmanlı Devleti’nin yanına çekmek istemekte ve tarafsızlığa aykırı tekliflerde bulunmaktaydı.⁵⁸⁵ Buna rağmen belgelerden de anlaşıldığı üzere Osmanlı Devleti’nin politikası tarafsız kalmak ve oyalama üzerinedir. Hem Fransa ile karşı karşıya gelinmiyor hem de Fransa’dan gelen talepler tarafsızlık usulüne aykırı olmayacak şekilde savuşturuluyordu. Bu görev de reisülkütuba düşüyordu. III. Selim hatlarında bahsi geçen mesele için “Reis Efendi bu maddelere dikkat eylüsün” diyerek konunun nazikliğine dikkat çekiyordu.⁵⁸⁶ Bununla birlikte Fransa ile savaşılan devletler de Osmanlıların tarafsızlığını açık bir şekilde ortaya koymasını ve bunu Fransa’ya bildirmesini talep ediyordu. İstanbul’da bulunan Rus elçisi sunduğu bir takrirden Fransa elçisinin İstanbul’dan gönderilmesini, İstanbul’da Fransa Cumhuriyeti’ne yakınlık duyanların da cezalandırılması ile Osmanlı Devleti’nin tarafsız olduğunu Fransa’ya bildirilmesini talep ediyordu.⁵⁸⁷ Burada belirtmek gerekir ki Osmanlılar İngiltere’yi de karşılarına almak istemiyordu. İngilizler, Fransa’nın Osmanlı Devleti ile yakınlaşma çabalarından haberdardı ve bu durumu Londra’da bulunan Osmanlı Elçisi Agâh Efendi’ye de bildirerek tehditlerini dile getirmişlerdi. Çünkü İngiltere’ye göre Osmanlı Devleti Fransa’nın yanında savaşa girerse Rusya ve Avusturya ile savaşa tutuşacak ve Fransa’nın eli rahatlayacaktı. Böyle bir hadisenin yaşanmaması için de Agah Efendi’ye “Osmanlı Fransa ile ittifak yaparsa

⁵⁸³ BOA, C.HR., 55/2721.

⁵⁸⁴ BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 498; BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 499; BOA, AE.SSLM.III., 431/24626; BOA, C.HR., 58/2863; ; BOA, C.HR., 71/3527; BOA, C.DH., 267/13349.

⁵⁸⁵ “França elçisi bir küt’a Frengi kağıd gönderüb tercüme iddirildikde meşhûmu Devlet-i ‘Aliyye ile França Cumhuru beyninde rabt olunmak üzere bir nev’ mu’âhedenin şerâ’itini şâmil ve Avrupa muhârebesinde saltanat-i seniyyenin ihtiyâr-kerdesi olan bî-tarafılık mesleğine mugâyir bayağı mücib-i sefer olacak harekât teklifini müstemil olmağla ...”. Bk. BOA, HAT., 170/7225.

⁵⁸⁶ BOA, HAT., 170/7225.

⁵⁸⁷ BOA, HAT., 224/12489.

İngiltere de Osmanlı 'ya savaş açacak'” denilerek göz dağı verilmişti. Bütün bu etkenler bir araya getirilince Osmanlı Devleti tarafsızlık politikasını sürdürmeyi kendisi için en faydalı yol olarak görmeye devam etti. Yine de Fransa ile olan ilişkilerini de tamamen kesmeyerek Es-Seyyid Ali Efendi'yi büyükelçi olarak Fransa'ya göndermeyi tercih etti.⁵⁸⁸ Es-Seyyid Ali Efendi Paris'e doğru giderken Napoli Krallığı toprakları içinde yer alan Messina şehrine uğramıştı. Kendisi buranın yerel idarecileri tarafından karşılanmış ve çok iyi ağırlanmıştır. İstanbul'a gönderdiği bir mektupla da bu durumu ifade ederek reisülküttaptan İstanbul'daki Napoli elçisine bir teşekkür yazılmasını da rica etmişti.⁵⁸⁹

Bu gelişmelerle birlikte İstanbul'da bulunan Fransız, Rus ve Avusturya tebaası arasında da aralarındaki savaş nedeniyle kavgalar yaşanmakta olup I. Koalisyon Savaşları'nın etkisi İstanbul sokaklarında dahi hissediliyordu.⁵⁹⁰ I. Koalisyon Savaşı'nın sonlarına doğru daha doğrusu 1795 yılında Fransa ile Prusya'nın antlaşma imzalamaları ile peşinden gelen süreçle birlikte Osmanlı idarecilerinin de meseleye bakış akışı yavaş yavaş değişiyordu. İstanbul'a gelen haberler Fransa ile Prusya'nın savaşmayı bıraktıkları ve aralarında ittifak kurulduğu yönündeydi. Bununla birlikte İspanya ve Napoli Krallığı'nın da Fransa ile barış görüşmelerini sonlandırmak üzere oldukları, İsveç⁵⁹¹ ve Danimarka'nın da Fransa'daki yeni rejimi tasdik ederek ittifak kurdukları haberleri İstanbul'a ulaşıyordu. Biraz önce yukarıda da ifade edildiği üzere Prusya'nın Fransa'yı tanıması Osmanlılar için bir işaretti. III. Selim de Fransa elçisinin kabul edilmesinin ardından yazmış olduğu bir hatt-ı hümayûnda Fransız elçisinin kabulüyle işin bitmediğini, asıl bundan sonra devlet için faydalı olacak işlerin yapılabilmesi için müzakereler yürütülmesini ve Fransa'ya karşı da dikkatli olunmasını istiyordu.⁵⁹² III. Selim'in endişeleri boşa çıkmamış ve Fransızlar 1797

⁵⁸⁸ BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 363; BOA, C.HR., 28/1368; BOA, C.HR., 70/3477; Uluerler, “Fransız İhtilali İle Değişen Avrupa Düzeninde Osmanlı Devleti'nin Uygulamaya Çalıştığı Denge Siyaseti ve Sonuçları (1795-1801)”, s. 59.

⁵⁸⁹ BOA, HAT., 229/12786.

⁵⁹⁰ BOA, HAT., 208/11034; BOA, HAT., 237/13165.

⁵⁹¹ İsveç'in ittifaktan ayrılarak önce tarafsız sonra da Fransa lehine davranmaya başladığı haberleri İstanbul'a ulaşıyordu. Bk. BOA, HAT., 257/14738.

⁵⁹² BOA, HAT., 267/15520.

yılından itibaren Mora ve Manya civarında yaşayan Rumlar arasında milliyetçilik fikirlerini dolaşıma sokmaya başlamıştı. Fransa bu iş için özel görevliler tayin ederek Mora ve Manya taraflarına göndermişti.⁵⁹³ Osmanlı başkenti bu durumu kendisi için son derece tehlikeli olarak görmüş ve bu propagandanın engellenmesi için Mora Valisi Hasan Paşa ve Tepedelenli Ali Paşa'ya emirler gönderilmişti. Ayrıca İstanbul'daki Fransız elçisinden de bu durum sorularak izahat istenmişti. Elçi verdiği cevapta *“Fransa'nın Osmanlı toprakları üzerinde bu tür işlerle meşgul olmadığını ve Fransa'nın Osmanlı Devleti'nin dostu olduğunu”* söyleyerek konuyu geçiştirmiştir. Ancak Osmanlı Devleti *“Fransa'nın tavır ve mesleğini”* çok tecrübe ettiği için elçinin sözlerine güvenilmemesi gerektiğini bilerek Mora ve civarındaki kalelerin tamirine, mühimmat sevkine ve istihkam çalışmalarına başlayarak her türlü tedbiri almaya çalışmıştı.⁵⁹⁴ Bu endişeler Mısır'ın işgalinden sonra dahi devam edecek olup Osmanlı Devleti 1803 yılında, Mora ve Arnavutluk taraflarından muhtemel bir Fransız saldırısına karşı gerekli önlemlerin alınması için ilgili yerlere emirler göndermişti.⁵⁹⁵

3. 2. Napolyon'a Karşı İttifak: Napolyon'un Mısır'a Saldırısı ve 21 Ocak 1799 Tarihli Osmanlı - Napoli Krallığı Antlaşması

I. Koalisyon Savaşları 17 Ekim 1797 tarihinde Fransa ve Avusturya arasında imzalanan Campo Formio Antlaşması ile son bulmuştu. Ancak Fransa kendisine karşı oluşturulan blokta yer alan sadece bir devletle hesabını görememişti. Bu devlet elbette İngiltere idi. Napolyon, İngiltere'yi denizden kuşatarak bertaraf etmenin makul bir plan olmadığını bildiği için onları Akdeniz'de ve Hindistan'da vurmanın daha uygun olduğunu görüyordu. Bunu yapabilmenin en makul yolu da hiç şüphesiz Hindistan'a açılan yolun kilidi mesabesinde olan Mısır'ı işgal etmektir.⁵⁹⁶ Napolyon'a bu konuda yardım edecek kişi Fransa Dışişleri Bakanı Talleyrand'dı. Napolyon ve Talleyrand'ın Mısır seferi için Direktuvar hükümetini ikna etmesinden sonra Mart 1798'de Tulon'da

⁵⁹³ BOA, HAT., 221/12340.

⁵⁹⁴ BOA, HAT., 168/7108.

⁵⁹⁵ BOA, HAT., 169/7199; BOA, HAT., 219/12043; BOA, C.HR., 101/5047.

⁵⁹⁶ Azmi Süslü, Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri 1798-1807", *Belleten*, C. 47/S. 185, 1983, s. 263.

Mısır seferinin hazırlıklarına başlandı.⁵⁹⁷ Bu hazırlıklar bilinse de Avrupa’da, Napolyon’un nereye doğru hareket edeceği konusu tam bir muammaydı.

Avrupa’daki tahminlerin içerisinde Napoli, Floransa, Brezilya, Fas, Cezayir, İngiltere, İrlanda ve Hindistan bulunmaktaydı ama Mısır yoktu. Çar Pavel Toulon’da hazırlanan donanmanın Balkanlar’a veya bu donanmanın Osmanlı donanmasıyla birleşip Kırım’a saldırabileceğini dahi düşünmüştü. İngiltere’de dahi Mayıs 1798’de Karadeniz muhtemel bir hedef olarak görülmekteydi. Hatta dönemin İngiliz Savaş Bakanı Henry Dundas 9 Haziran’da Başbakan George John Spencer’a çekinerek Mısır ihtimalinden bahsetmiş ama ay sonunda bu görüşünden vazgeçerek Napolyon’un donanma ile İstanbul’a gideceği fikrinde karar kılmıştı.⁵⁹⁸ Ancak Osmanlılar yukarıda da izah edildiği üzere Fransa’nın Mora ve Arnavutluk içlerindeki tahrikatlarından dolayı bu bölgelerin hedef olacağını düşünüyordu. Ayrıca Napolyon’un Mısır üzerine gidebileceği de Nisan 1798 gibi Osmanlı Devleti’nin gündemine gelmişti. Bu bakımdan hem Paris Elçisi Ali Efendi hem de Osmanlı idarecilerinin tahminlerinin gerçeğe daha yakın olduğu görülmektedir.⁵⁹⁹ 20 Nisan 1798 tarihli bir belgeye göre hem Ali Efendi’den gelen raporlar hem de bir gazetede çıkan haber Osmanlı idarecilerince değerlendirilmiş ve netice olarak Napolyon’un İskenderun ya da İskenderiye’ye doğru gideceği konusunda fikir birliğine varılmıştı.⁶⁰⁰ Söz konusu belgede “*Fransalunun mücerreb ve meşhûd olan niyât ve mesleklerine nazaran*

⁵⁹⁷ İsmail Soysal, *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1987, s. 161.

⁵⁹⁸ Kahraman Şakul, “Osmanlılar Fransız İhtilâli’ne Karşı: Adriyatik ve İtalya Sularında Osmanlı Donanması”, *Nizâm-ı Kadîm’den Nizâm-ı Cedîd’e III. Selim ve Dönemi*, (ed. Seyfi Kenan), İSAM, İstanbul 2010, s. 257.

⁵⁹⁹ III. Selim’in, Paris Elçisi Ali Efendi’yi “ne eşek herif imiş” şeklinde tahkir etmesinin sebebi tahminlerindeki yanlışlıktan ötürü değildi. Bu tahkirin sebebi, Ali Efendi’nin temmuz ortasında gönderip ancak ağustos ortalarında İstanbul’a ulaşan bir raporunda Mısır işgalinden habersiz olmasına duyduğu öfkeden kaynaklanıyordu. Çünkü Napolyon’un Mısır’a ulaştığına dair haberler İstanbul’a çoktan gelmişti. Ayrıca III. Selim’in üzerine “ne eşek herif imiş” yazdığı belgede, Ali Efendi Napolyon’un Malta’daki faaliyetlerinden bahsetmekle birlikte Avusturya ve Fransa arasındaki ilişkileri hakkındaki duyuları yer almaktaydı. Bk. BOA, *HAT.*, 142/5876. Bununla birlikte Ali Efendi’nin yanlış tahminlerde bulunduğu ve Osmanlı Devleti’nin doğru bilgilendiremediği hakkındaki düşünceler Enver Ziya Karal’ın Ali Efendi’den gelen haberleri eksik ve hatalı yorumlaması ile de ilişkilidir. Konu hakkında bk. Şakul, “Osmanlılar Fransız İhtilâli’ne Karşı”, s. 257. Karşılaştırmak için bk. Enver Ziya Karal, *Fransa-Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu (1797-1802)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Millî Mecmua Basımevi, İstanbul 1938, s. 82, 175-177.

⁶⁰⁰ BOA, *HAT.*, 267/15594.

kendülerinden her nev' mel'anet ve fesâd melhûz olmağla" denilerek Fransa'nın ne yapacağını belli olmayacağı ve kendilerinden her türlü kötülüğün beklenilmekte olduğundan bahisle Mısır ve Mısır'ın kilidi mesabesinde olan İskenderiye, Dimyat ve Reşid taraflarında gerekli önlemlerin biran evvel alınması kararlaştırılmıştır. Hatta Mısır'daki yerel yöneticilerin bu konuya yeterince alaka göstermeme ihtimaline karşı hususi görevliler gönderilerek durumun Mısır valisine izah edileceği yine söz konusu belgeden anlaşılmaktadır. Çünkü Osmanlı merkezî idarecileri, devlet eliyle buraların aniden takviye edilmesi durumunu Mısır'ın yerel yöneticileri tarafından yanlış anlaşılacağını ve hatta kendilerine yönelik bir hazırlık yapıldığı zannına kapılacaklarını düşünmekteydiler. Hatta yukarıda bahsi geçen gazete haberinin de Mısır halkına tüccarlar vasıtasıyla ulaştırılması daha yerinde olacak ve böylece kimsenin yanlış ve hatalı düşüncelere kapılmaması sağlanacaktı.⁶⁰¹ Esasen izah edilen bu durum, XVIII. yüzyılın sonlarında Osmanlı merkezî idaresi ile Mısır arasındaki güvensizlik ve merkez taşra ilişkilerine dair bazı ip uçlarını da ortaya koymaktadır.

Napolyon 19 Mayıs 1798 tarihinde L'Orient adlı gemisiyle Mısır'ı işgal etmek amacıyla Toulon'dan hareket etmiştir. Yaklaşık 38.000 asker, 1.200 at ve 171 top taşıyan 50 savaş gemisi ve 500 civarında nakliye gemisiyle yola çıkan Napolyon'un yanında Kleber, Reynier ve Menou gibi generaller ile bilim ve sanat adamlarından kurulu bir de heyet bulunmaktaydı.⁶⁰² Napolyon, Toulon'dan hareket ettikten sonra Malta Adası'nı 12 Haziran 1798'de ele geçirdi ve buraki 700 kadar Türk esiri serbest bıraktı.⁶⁰³ Hatta bu hareketini de propaganda aracı olarak kullanarak Osmanlı Devleti'ne karşı bir kastı olmadığını ilan etti. Paris Elçisi Ali Efendi de Fransa Dışişleri Bakanı Talleyrand ile görüştüğü zaman da Talleyrand, Napolyon'un görevinin kendilerine düşman olan Malta'yı zaptetmek, oraya kaçmış bulunan Fransa düşmanlarını yok etmek ve Fransa ticaretine zarar veren Malta korsanlarını bertaraf etmek olduğunu söylemişti. Napolyon'a verilen talimatta bu görevler haricinde başka bir emrin bulunmadığını da ifade etmişti. Ayrıca Malta'nın Osmanlı Devleti'ne de

⁶⁰¹ BOA, HAT., 267/15594.

⁶⁰² Çolak, "Mısır'ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi (1798-1801)", s. 148.

⁶⁰³ BOA, HAT., 142/5876.

düşmanlık beslediğinden bahsederek Fransa eliyle bundan böyle Malta üzerinden Osmanlıların bir tehtide maruz kalmayacağı ve Napolyon'un faaliyetlerinin Osmanlı Devleti'nin faydasına olduğunu da belirtmişti.⁶⁰⁴

Napolyon'un Malta'yı işgal ettiği haberi İngilizleri kuşkulandırmaya başlamıştı. Napolyon'un Malta'da olduğu haberini alan İngiliz Amirali Nelson, Napolyon'un Hindistan'ı işgal etmeyi planladığından korkarak onu takip etmek için acele etmeye ve takibe başlamıştı.⁶⁰⁵ Hatta Napolyon'dan 3 gün önce İskenderiye'ye de ulaşmıştı. Ancak burada Fransız filosunu bulamayınca Suriye sularına ve Anadolu'nun güney açıklarına doğru hareket ederek Napolyon'u bulmaya çalıştı⁶⁰⁶. Esasen bu durum henüz resmî olarak ilan edilmese de II. Koalisyon Savaşları'nın çok yakında patlak vereceğini de gösteriyordu. Napolyon'un Osmanlılardan ve diğer Avrupa devletlerinden sakladığı gerçek niyeti filosuyla birlikte 1 Temmuz 1798 tarihinde İskenderiye önlerine demir atınca ortaya çıktı. Napolyon işgali kolaylaştırmak için Mısır halkını yanına çekmek istiyordu. Bu bağlamda buraya geliş sebebini de Mısır halkını baskı altında yöneten Memluk beylerinin ortadan kaldırmak olarak gösteriyor ve bunu halk arasında yaymaya çalışıyordu. Ayrıca halkın dini değerlerine saygı duyacağını da ekleyerek kendisine direnilmesini önlemek istiyordu.⁶⁰⁷ Fransız ordusu Mısır işgalinin ilk döneminde Avrupa'da olduğu gibi yine büyük başarılarla imza attı. Fakat Fransız ordusu Mısır'ın içlerine doğru ilerlerken İskenderiye'de bıraktıkları donanmaları, Amiral Nelson (1758-1805) tarafından 1-3 Ağustos 1798'de yok edildi.⁶⁰⁸ Mısır'da sıkışan Fransız ordusunun ve Napolyon'un durumu bundan sonra

⁶⁰⁴ BOA, HAT., 144/6050.

⁶⁰⁵ BOA, HAT., 255/14525.

⁶⁰⁶ Dwyer, *Napoleon the Path to Power*, 176-1799, s. 377-378.

⁶⁰⁷ Soysal, *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*, s. 220-221

⁶⁰⁸ Osmanlı Devleti, İngiltere'nin Ebuhr'da bulunan Fransa donanmasını imha etmesini büyük bir memnuniyetle karşılamıştı. Bu memnuniyet şu şekilde ifade edilmekteydi: "... Devlet-i 'Aliyye fi'n-nefsü'l-emr İngiltere donanmasının Ebuhr'da Françe donanmasını itlâf eylediğinden begâyet memnûn olduğu tarîften mustağnî olduğundan ...". Bk. BOA, HAT., 269/15698.

her gün daha da kötüye gidecekti.⁶⁰⁹ Netice itibarıyla Mayıs 1799'da Mısır'dan hareket ederek Marsilya'ya dönmüştü.⁶¹⁰

Temmuz ayında Napolyon'un Mısır'a geldiği haberleri İstanbul'a ulaşınca Osmanlı Devleti, İngiltere ve Rusya ile olan görüşmelerini hızlandırmıştı. Hatta görüşmeler o kadar hızlı ilerliyordu ki Ağustos 1798 tarihinde Mekke Emiri Şerif Galib ile Cidde Valisi Hacı Yusuf Paşa'ya emirler gönderilek İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nin dostu olduğuna vurgu yapılarak Süveyş tarafına gelecek İngiliz donanmasına yardım edilmesi isteniyordu. Ayrıca Fransız gemilerinin de liman ve iskelelere gelmesinin de önlenmesi emredilmişti.⁶¹¹ Bu ve buna benzer emirler Akdeniz'de Osmanlı'ya bağlı bulunan adaların idarecilerine de peşpeşe yollanmıştı.⁶¹² Ayrıca Prusya dahi Osmanlı Devleti ile temasa geçerek Fransa'ya karşı Osmanlıların savaş ilan etmesi gerektiği ile İngiltere ve Rusya ile de ittifak kurmasının son derece yararlı olacağını teklare ediyordu.⁶¹³ Esasen Osmanlıların, Napolyon'un Mısır'ı işgale başlamadan önce İngiliz donanmasının İskenderiye önlerine gitmesini istemediği de anlaşılmakla birlikte bu meselenin kolaylıkla çözülemeyeceğini görmesi üzerine bunu kabul ettiği anlaşılmaktadır.⁶¹⁴ Bu gelişmeler ile birlikte Rus ve İngiliz desteğini alan Osmanlı Devleti 2 Eylül 1798 tarihinde Fransa'ya savaş açtı. Savaş ilanının ardından İstanbul'da bulunan Fransız elçisi ve maiyeti, Paris'te bulunan Osmanlı Elçisi Ali Efendi'nin güvenliğine karşı bir tedbir olarak tutuklandı.⁶¹⁵

Osmanlıların Ruslarla görüşmeye başlamaları ise esasen Fransa'nın Mısır'a saldırmamasından çok daha önceydi. Çar Pavel filosunu, Fransa'nın Mısır'a saldırdığı

⁶⁰⁹ Dwyer, *Napoleon the Path to Power*, 176-1799, s. 416; Yeşil, "Fransız İhtilali ve Napoleon Dönemi", s. 17.

⁶¹⁰ Napolyon Mısır'da bulunduğu müddet içinde yaptıkları ve Mısır'dan ayrılış süreci hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Çolak, "Mısır'ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi (1798-1801)", s. 141-183.

⁶¹¹ BOA, C.HR., 29/1417.

⁶¹² BOA, C.HR., 21/1040; BOA, C.HR., 24/1200; BOA, C.HR., 32/1560; BOA, C.HR., 46/2295; BOA, C.HR., 52/2565.

⁶¹³ BOA, HAT., 265/15397.

⁶¹⁴ "... hasbe'l-musalaha İngilterelü tarafından Mısır'a sefine yahûd asker gitmek mugâyir-i usûl olmakla Devlet-i 'Aliyye bu maddeyi İngilterelüye tefhîm eder ...". Bk. BOA, HAT., 159/6644.

⁶¹⁵ Şenay Özdemir Gümüş, "Napolyon'un Mısır'ı İşgali Sırasında Osmanlı Topraklarındaki Fransızlar", *Tarihin Peşinde*, S. 9, 2013, s. 276.

haberini dahi almamışken İstanbul'a göndermişti. Ayrıca burada belirtmek gerekir ki Çar Pavel Osmanlı ile tam olarak ittifak kurmadan önce yüz civarı gemiden oluşan donanmasını Karadeniz'e çıkararak Kırım ile Hocabey arasında tatbikat yapmaya bile başlamıştı. Bunu yapma amacını da Fransa'nın Akdeniz'e filo göndereceği haberlerini almaya başladıklarını ve olası bir saldıraya karşı Karadeniz'i güvence altına almak olarak açıklamaktaydı. Ayrıca Fransa'ya karşı birlikte hareket etmek istediklerini de gizli tutulması kaydıyla ifade ediyorlardı.⁶¹⁶ Bu tutum Osmanlı idarecilerince şartlar gereği normal karşılanmakta ve Fransa tehlikesinden dolayı Rusya'nın bir müddetten beri kendilerine meyletmekte olduklarını farkediyorlardı. Osmanlılara göre Çar'ın korkusu ihtilalin kendi memleketine sirayet etmesi ve bunu engellemenin yegane yolu da Fransız ordusunu kendi topraklarından uzakta tutmaktı.⁶¹⁷ Netice itibarıyla Osmanlı-Rus donanması 3 Ocak 1799 tarihinde imzalanacak olan ittifak antlaşmasını beklemeden Eylül 1798'de İstanbul'dan Adriyatik'e doğru hareket etmişti.⁶¹⁸ Bu ortak donanmanın Boğazlar'dan çıkışı II. Koalisyon Savaşları'nı fiilen başlatan olay olarak da kabul edilmektedir.⁶¹⁹ Bu tavır ve hareket tarzı esasen Osmanlıların ittifak arayışlarındaki tek odak noktalarının Mısır olmadığını da açıkça ortaya koymaktadır. Yukarıda da bahsi geçtiği üzere Osmanlılar bir yandan da Mora ve Arnavutluk kıyılarındaki topraklarını güvence altına almak istiyordu. Bunun için de en iyi müttefik Rusya idi. Çünkü Rusya da Fransa'nın Balkan coğrafyasına "sıçramasını" istemiyordu. Artık safların net bir şekilde belli olmasının ardından Osmanlı Devleti

⁶¹⁶ BOA, HAT., 246/13913.

⁶¹⁷ "... Rusyalı bir müddetten berü taraf-ı Devlet-i 'Aliyyeye temâyül sûretlerini izhâr üzere olub ihbâr-ı mezkûrenin bu vechle iş'ârı muktezâ-yı dostî ve safvetü'l-iltizâmlarından nâşî idüğü münfehim olduğundna gayrı Rusyalı França harekâtından ihtirâz üzere olub bir gûne ta'arruzları zuhûrunda kendü memâlikine dahi sirâyetinden ictinâbı olmağla memâlikini ihtilâlden vikâyeten bu vechle tedâbirde ihtiyât etmiş olduğu aşikârdır...". Bk. BOA, HAT., 246/13913.

⁶¹⁸ İttifak gereğince Rus savaş gemileri ilk defa Boğazlar'dan serbestçe geçti ve Akdeniz'e açılarak Fransa'ya karşı girişilen ortak askerî operasyona katıldı. Böylece Rusya tarihî hedeflerinden en önemlisine geçici dahi olsa ulaşmış oldu. Ruslar, sekiz yıl süreli olan bu antlaşma ile kendilerine tanınmış bulunan Boğazlar'dan geçme hakkını Osmanlı Devleti'nin sıkışık ve zayıf durumlarından faydalanarak kalıcı bir şekle sokmak arzusuna düştüler. Nitekim Fransa'nın Mısır'dan ve Adriyatik adalarından çoktan atılmış olmasına rağmen bu antlaşmayı bitiş tarihi olan 1805'te tekrar yeniletmeyi başardılar. Fakat bu antlaşma 1806'da yeni bir Rus-Osmanlı savaşının çıkması ile yürürlükten kalktı. Bk. Kemal Beydilli, "Boğazlar Meselesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, 1992, s. 266.

⁶¹⁹ Şakul, "Osmanlılar Fransız İhtilâli'ne Karşı", s. 258.

önce 3 Ocak 1799 tarihinde Rusya ile ardından da 5 Ocak 1799'da İngiltere ile antlaşma imzaladı.

Fransa'ya karşı etkili bir şekilde mücadele edebilmek için alınabilecek en birincil tedbir Osmanlı, Rus ve İngiliz donanmalarının denizlerde uyum içinde hareket etmesini sağlamaktır. Bunu temin edebilmek için de İstanbul'da Bebek ve Büyükdere'de reüssülküttap, İngiliz elçisi, Rus elçisi, Rusya donanması amirali, Osmanlı kaptanıderyası, beylikçi, liman reisi, liman nazırı ve donanma-yı hümayun tercümanı arasında bir dizi görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler neticesinde ortak hareket edecek olan Osmanlı-Rus filosunun iki ana parçaya ayrılması kararlaştırıldı. Bu iki parçadan birinci grup Rodos ve İskenderiye civarında dolaşarak Osmanlı adalarının ve sahillerinin güvenliğini sağlayacaktı. Ayrıca bu grubun bir görevi de Fransa donanmasına ait bir gemi tespit ettiklerinde onu bertaraf etmektir. İkinci grubun görevi ise Osmanlıların uzun zamandır endişe ettikleri Mora, Arnavutluk sahilleri ve Venedik Körfezi'ni emniyete almaktır. Bununla birlikte İngiliz donanması yardım talep ederse Osmanlı-Rus filosundan takviye yapılacaktır. Yapılan müzakerelerde karar bağlanan bir konu da Osmanlı-Rus filosunun Boğaz'dan çıkmadan evvel birkaç küçük adet küçük geminin süratle önden giderek İngiltere donanması amirali olan Nelson ile iletişim kurulmasını sağlayacaktı. Bu esnada Osmanlı-Rus filosu da Moton ve Koron taraflarına doğru yol alacak ve burada bekleyecekti. Bu bekleyişin sebebi Amiral Nelson'un yardım talebi olursa hemen buradaki donanmadan bir grup oluşturularak kendisine gönderilecekti. Herhangi bir talebi olmaz ise önceden karar verildiği üzere bir filo Rodos ve İskenderiye havalisine, ikinci filo da Mora, Arnavutluk sahilleri ve Venedik Körfezi'ne yerleşecekti. Ayrıca Osmanlılar iki korvetini de Amiral Nelson'un hizmetine sunacaktı.⁶²⁰ Ayrıca Akdeniz'de Osmanlılarla birlikte hareket edecek olan Rus ve İngiliz donanmalarına da birer tercüman tayin edilerek hem donanmalarının durumunun takip edilmesi hem de İstanbul'a bilgi gönderilmesi amaçlanmıştı.⁶²¹ Bu tedbirlerin dışında Garp Ocakları'na da emir gönderilerek Toulon ile Mısır arasında gelip giden Fransız gemilerini rahatsız

⁶²⁰ BOA, HAT., 266/15426.

⁶²¹ BOA, HAT., 1435/58985.

etmeleri ve Osmanlı donanmasının Akdeniz'e inmesiyle birlikte Ocaklara ait korsan gemilerinin de bu donanmaya katılması istenmişti.⁶²²

Osmanlı cephesinde bunlar yaşanırken II. Koalisyon Savaşları'nın başlamasıyla birlikte Napoli Krallığı'nda da kıpırdanmalar başlamıştı. Fransa Mısır'a odaklanmış olsa da İtalya'yı da ihmal etmemeye çalışıyor ve hatta Napoli Krallığı'na herhangi bir savaşa müdahil olmaması için de baskı yapıyordu. Bununla birlikte Amiral Nelson'un Mısır'a doğru hareket ederken Messina Limanı'na uğraması ve ihtiyaçlarını gidermesi Fransa'nın tepkisini de çekmişti. Bunun üzerine bir de Nelson'un Akdeniz'de Fransız donanmasına karşı giriştiği mücadelelerin ardından hasar alan gemilerini tamir ettirmek için Napoli'ye gelmesi Napoli Krallığı'nın yavaş yavaş Fransa'dan uzaklaşmakta olduğunu açıkca ortaya koyuyordu. Napoli Kralı IV. Ferdinando'nun eşi ve aynı zamanda Avusturya prensesi olan Maria Carolina ve Amiral Nelson, Fransa'ya karşı harekete geçmesi için IV. Ferdinando'yu (salt. 1759-1825) ikna etmeye çalışıyordu. Fransız orduları Şubat 1798'de Roma'yı işgal etmiş ve güneyi de tehdit altında tutuyordu. Bu noktada Maria Carolina ve Amiral Nelson, Fransız ordusu ve donanmasının bir bölümü Mısır'da imha edilmişken Roma üzerine yürüyerek Fransızları buradan atmanın tam zamanı olduğunu düşünüyorlardı.

Kararını veren Kral IV. Ferdinando 24 Kasım 1798 tarihinde Roma'daki Fransız kuvvetlerine karşı 50.000'den fazla kişilik bir ordunun başında yola çıktı. Napoli ordusu 29 Kasım'da Roma'ya girdi ve kısa bir süre için Fransızları Roma'nın dışına sürdü. Ancak Roma'daki Fransız kuvvetlerinin başında bulunan General MacDonald kuvvetlerini yeniden toplayıp karşı saldırıya geçince Napoli ordusu aralık ayında geri çekilmek zorunda kaldı. Bu mücadele sonucunda Napoli ordusu teçhizatının yanı sıra yaklaşık 2.000 ölü ve yaralı ile 10.000 esir verdi. Bu mağlubiyetin ardından Kral IV. Ferdinando 22 Aralık 1798 tarihinde ailesi ve maiyetini yanına alarak Amiral Nelson'un gemisine bindi ve Sicilya Adası'nda bulunan Palermo'ya sığınmak zorunda kaldı.⁶²³ Bu sırada Fransa, Roma'da bulunan General MacDonald'ı desteklemek için

⁶²² BOA, *Cevdet Askerî (C.AS.)*, 192/8276.

⁶²³ Avrupa'dan gelen haberlere göre Kral IV. Ferdinando savaş boyunca Sicilya Adası'nın yönetimini İngilizlere bırakmıştı. Bk. BOA, *HAT.*, 142/5887.

Po Vadisi'nde bulunan ve komutası General Championnet'te bulunan 12.000 kişilik bir orduyu yolladı. General MacDonald ve General Championnet'in birlikleri Napoli'ye gelerek şehri muhasara altına aldılar ve bir ay gibi bir süre içinde işgal ettiler. Fransa, 21 Ocak 1799 tarihinde Napoli'de Parthenopen Cumhuriyeti'ni kurduğunu ilan etti. Bu suretle Napoli toprakları Fransızlar tarafından işgal edilmiş oldu.⁶²⁴

Yukarıda da izah edildiği üzere Fransa tarafından çok büyük zarara uğratan Osmanlı Devleti ve Napoli Krallığı doğal olarak birbirlerine yakınlaşmaya başladı. Fransızların Malta Adası'nı ele geçirmeleri ve Mısır'a saldırıları gösteriliyordu ki bu, her iki devletin güvenliğini aynı derecede tehlikeye atıyordu.⁶²⁵ III. Selim, Napoli Krallığı'nın çok güçlü olmadığını bilse de kendi yanında yer almasını faydalı görüyordu.⁶²⁶ Ayrıca Padişah, “*ittifak lazımdır, söyleşülüb şurûtları güzelce tenkîh oluna*” diyerek görüşmelerin yapılmasını teşvik ediyordu.⁶²⁷ İki devlet arasındaki görüşmeler devam etmekle birlikte ittifakın resmiyete dökülmesine yönelik müzakereler 1798 yılının aralık ayının ortaları ile Ocak 1799'un başında sıklaşmıştı. Müzakereler, Osmanlılar adına Reisülkütab Ahmed Atıf Efendi'nin kontrolü altında İbrahim İsmet Bey⁶²⁸ ile Napoli Krallığı'nın İstanbul elçisi olan Guglielmo Costantino

⁶²⁴ BOA, HAT., 236/13103; Black, *İtalya Tarihi*, s. 144-145; Davis, *Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions (1780-1860)*, s. 73-74. IV. Ferdinando, İngiltere'nin, Kilise ve aristokrasinin yardımıyla da olsa 1800 yılında yeniden Napoli'ye dönmeyi başarmıştı. Ancak Austerlitz zaferinin ardından Napolyon'un bir kez daha dikkatini İtalya'ya yoğunlaştırmasıyla, Şubat 1806'da Fransız orduları yeniden Napoli'ye girmiştir. IV. Ferdinando bir kez daha Sicilya'ya kaçmak ve İngiliz ordusunun koruması altında yaşamak zorunda kalmıştır. Bk. Yeşil, “Kozmopolit Bir Osmanlı'nın Napoléon Harpleri Sırasında Dış Politikaya Dair Gözlemleri”, s. 140; Davis, *Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions (1780-1860)*, s. 133.

⁶²⁵ Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (çev. Nilüfer Epçeli), C. VII, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011, s. 51.

⁶²⁶ BOA, HAT., 248/14045.

⁶²⁷ BOA, HAT., 255/14504.

⁶²⁸ İbrahim İsmet Bey, I. Abdülhamid devri Eğriboz muhafızı Raif İsmail Paşa'nın oğlu, Tanzimat devri şeyhülislamlarından Arif Hikmet Beyefendi'nin babası olup III. Selim'in reformcu devlet ricalinden idi. Kadıaskerlik ve nakibüleşraflık hizmeti de yapan İbrahim İsmet Bey mükâleme meclisi üyesi olarak yabancı elçilerle uluslararası meseleleri ve ittifak şartlarını da görüşmekteydi. Bk. Yüksel Çelik, “Osmanlı Devleti ile Avrupa Devletleri İttifakı (1798-1807)”, *Osmanlı Tarihi (1789-1876)*, (ed. Davut Hut-Zekeriya Kurşun), Eskişehir 2016, s. 39. İbrahim İsmet Bey'in görevlendirilmesi hakkında bk. BOA, A.DVNS.NHM.d.,n. 9, h. 406.

Ludolf⁶²⁹ arasında gerçekleştirilecekti. İbrahim İsmet Bey'e bu görev 9-18 Aralık 1798 tarihleri arasında verilmişti.⁶³⁰ Ancak devlet ricali çok fazla acele etmeden, İngiltere ve Rusya ile yapılan görüşmelerin tamamen tamamlanmasından sonra, bu işe girişilmesinin daha faydalı olacağını düşünmekle birlikte Napoli Krallığı'nın da bu ittifakı bir an önce resmileştirmek istediğini biliyordu.⁶³¹ Bunun için gelişmeler takip edilmekle birlikte görüşmelerin devam etmesine ve elde edilen sonuçların III. Selim'e sunulmasına karar verildi.

Görüşmeler devam etmekle birlikte ilk üç madde üzerinde uzlaşılmıştı. Ancak diğer maddeler üzerinde iki temel sorun çıkmıştı. 10 Ocak 1799 tarihinde yapılan müzakerede, Guglielmo Costantino Ludolf antlaşma metninin dördüncü maddesine, Osmanlı tarafından Napoli'ye yardıma gitmek üzere Mora ve Arnavutluk'ta on beş bin kara askerinin hazır bulundurulmasını ekletmek istiyordu. Ancak Reisülküttab Ahmed Atıf Efendi ve İbrahim İsmet Bey bunun hassas bir konu olduğunu söyleyerek bu madde üzerinde düşünülmesi gerektiğini ve bunun da antlaşmanın imzalanmasını geçiktireceğini Guglielmo Costantino Ludolf'a ifade etmişti. Bunun üzerine elçi antlaşmanın biran evvel imzalanması niyetinde olduğunu ve gerekli düzenlemelerin yapılabileceğini söylemekteydi.⁶³² Napoli Krallığı'nın amacı Fransa'ya yalnız olmadığını göstermek ve farklı yerlerden askerlerin Napoli'ye geleceğini ilan ederek göz dağı vermektir. Napoli Krallığı ile yapılan görüşmelerin gidişatı ve Guglielmo Costantino Ludolf'un bahsi geçen maddeye ilişkin talebi III. Selim'e ulaştırıldığında padişah şu hatt-ı hümayûnu yazmıştı:

“Benim Vezirim, manzûrum olmuştur. Güzel lakin Arnavutlukta on beş bin asker müheyyâ olmak nasıl olur? Tertîb olunsa Mısır seraskeri tarafına

⁶²⁹ Guglielmo Costantino Ludolf hakkında bk. Massimiliano Pezzi-Mario Spagnoletti, “Guglielmo Costantino Ludolf Nota per la biografia di un diplomatico europeo tra Sette e Ottocento”, *Africana*, XV, 2009, s. 81-85.

⁶³⁰ BOA, A.DVNS.NHM.d.,n. 9, h. 406; BOA, C.HR., 117/5807.

⁶³¹ “... Rusya ittîfâkı hitâmı ma'lûm-ı şâhâneleri olduğu üzere kara askeri bedel-i ta'yînâtı hususuna dair intizâr olunan cevabın Petersburg'dan vürûduna mevkûf ve İngiltere ittîfâkının imzâ ve itmâmı dahi Rusya ittîfâkı temessükünün imzâsına menûl olduğuna binaen bunlar tekâmül olmaksızın Sicilyateyn ittîfâkının ta'cîlinde bazı mehâzir derkâr ve te'hîrinde de el-haletü hazîhî Sicilyateyn Devleti'nin hâhişkâr olduğu ittîfâk ...”. Bk. BOA, HAT., 255/14504.

⁶³² BOA, HAT., 1471/45.

*ihracı müretteb olan askerlere mâni' olmaz mı? Bu hususu reisefendiden sual eyle. Nasıl mülâhaza eyliyor. Yohsa lafz-ı murâd asker midir? Zira masârîfâtı nasıl olur? Mülâhaza olunsun.”*⁶³³

Görüleceği üzere III. Selim'in üç çekincesi vardı. Bunlardan birincisi, Arnavutluk tarafında on beş bin askerin toplanmasının mümkün olup olmadığından emin değildi. İkincisi, kısa süre içinde on beş bin asker toplansa bile bunun Mısır'a gönderilecek asker sayısını olumsuz etkileyeceğini düşünmekteydi. Üçüncü olarak da bu askerlerin masraflarının nasıl karşılanacağı konusunda endişeleri vardı. Bu konular Osmanlı veziazazam, resisülküttap ve İbrahim İsmet Bey arasında görüşülerek padişaha yeni bir telhis sunulmuştu. Buna göre Napoli Krallığı ile görüşmelere yeni başlandığı, bu maddenin heyetler arasında yapılacak bir iki müzakerenin ardından daha makul bir surete sokulacağı, antlaşma metninin Napoli Kralı IV. Ferdinando'ya gönderilip tasdik ettirilmesi ve antlaşmaların mübadele edilip icraya koyulmasının en az üç dört ay sonra gerçekleşeceği söylenmekteydi. Arnavutluk ve Mora'da on beş bin askerin hazırlanması hususunun da karşı tarafa bir temenni şeklinde telakki ettirileceği, bunun da Mısır tarafına gönderilecek asker sayısına mâni olmayacağı belirtilmişti. Masraf konusunda da şu şekilde bir çözüm bulunmuştu. Osmanlılar donanmaya ve sahillerin güvenliğinin sağlanması amacıyla Arnavut paşalar marifetiyle asker toplatmaktaydı. Bu paşaların topladıkları askerleri söz konusu maddeye karşılık olarak kullanmanın yararlı olacağı ile askerlerin beslenmesinden de Napoli Krallığı'nın mesul tutturularak sorunun çözüleceği ifade edilmekteydi. Ayrıca söz konusu telhisten Guglielmo Costantino Ludolf'un sunduğu antlaşma şartlarında başka bir sorun daha olduğu bunun için de ilk talebin çabucak reddedilmesinin elçiyi olumsuz etkileyeceği, bu asker talebinin makul bir hale sokulduktan sonra diğer talebin reddedilmesinin daha kolay olacağı da belirtilmekteydi. Aksi takdirde antlaşmanın imzalanmasının zora gireceği de padişaha ifade edilmişti.⁶³⁴

⁶³³ BOA, HAT., 246/13895.

⁶³⁴ BOA, HAT., 246/13880.

10 Ocak 1799 tarihinde gerçekleştirilen müzakereler esnasında ortaya çıkan ikinci temel sorun ise, Guglielmo Costantino Ludolf'un antlaşma metninin beşinci maddesine Napoli'ye yardıma gidecek devletlere ait askerlerin serbestce Osmanlı topraklarından geçmesine izin verilmesini ekletmek istemesinden kaynaklanmaktaydı. Elçi buna karşılık olarak da Osmanlı'ya yardıma gelecek devletlere ait askerlerin kendi topraklarından geçmelerine müsaade edeceklerini söyledi. Ancak Reisülküttab Ahmed Atıf Efendi ve İbrahim İsmet Bey bunun hassas bir konu olduğunu söyleyerek Napoli'ye yardıma gidecek devletlerin kimler olduğu, askerın kara mı yoksa deniz yoluyla mı geçeceği, bu askerın mikdarının ne kadardan ibaret olacağını belirtmemiş olduğunu ifade ettiler. Ayrıca bu devletlerden kastedilen Avusturya ve Prusya ise bunların Osmanlılara göre Napoli coğrafyasına ulaşmalarının daha kolay olduğu ve Osmanlı topraklarından geçmelerine lüzum olmadığını da belirtmişlerdi. Bunun üzerine elçi bu devletin Rusya olduğunu açıklayınca cevap olarak Rusya'dan gelmesi beklenen askerın Osmanlı topraklarından geçmesine dair kararın Osmanlı Devleti'ne ait olacağı ancak çok çok zaruri bir hal olursa buna izin verilebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca Mısır için tedarik edilen kara askerının Arabistan ve Anadolu'dan toplandığı ve bu iş için Rumeli'nden asker çağırılmadığı da elçiye söylenilerek gerektiği takdirde Rumeli'de oluşturulacak birlikler sayesinde başka bir devletten asker getirilmesine gerek olmayacağı da öne sürülmüştür. Son olarak da Osmanlı'ya yardım için Napoli toprakları üzerinden asker gönderilmesine de lüzum görülmediği de ifade edildi.⁶³⁵

Görüşmelere beş gün ara verildikten sonra 15 Ocak 1799 tarihinde Reisülküttab Ahmed Atıf Efendi, İbrahim İsmet Bey ve Guglielmo Costantino Ludolf yeniden bir araya gelmiştir. Maddeler tekrar gözden geçirildikten sonra konu beşinci maddeye gelmiştir. Elçi bu maddeyi yeniden kaleme aldığını söyleyerek yaptığı değişikliği şu şekilde ifade etmiştir: “*Rusya tarafından Sicilya'ya irsâli muhtemel olan askerın mürûruna ruhsat verilmekten ibaret olmağla*”. Yani beş gün önce taslak antlaşma metninde ismi geçmeyen devletin adının Rusya olduğunu resmî olarak yazıya geçirmişti. Ayrıca Rusya'dan asker gönderilip gönderilmeyeceğinin kesin olmadığını

⁶³⁵ BOA, HAT., 1471/45.

ifade etmek için de metinde “*muhtemel*” kelimesini kullanmıştı. Bunun üzerine Osmanlı heyeti Rusya tarafından gönderilecek askerin miktarının bilinerek metne eklenmesinin şart olduğunu söylemiştir. Elçi cevap olarak miktarı meçhul olmakla birlikte bu sayının en fazla on, on iki veya on beş bin olabileceğini ifade etmiştir. Cevap olarak herhalükarda bu madde üzerindeki tartışmaların bitmesi için bu sayının bilinmesi gerektiği elçiye söylenmiştir. Elçi de Napoli Krallığı ile Rusya arasında antlaşma yapılmakta olduğunu ve sayıyı tahmini olarak söylediğinin altını tekrar çizmiştir. Osmanlı heyeti, her ne kadar Rusya ile aranızda bir antlaşma yapıyorsanız, Rusya’dan asker talep ediyorsanız ve bu askerin Osmanlı topraklarından geçmesini de planlıyorsanız bu geçiş izninin Osmanlı Devleti’ne ait olduğunu bilmeniz ve Osmanlı topraklarından geçecek asker sayısının da Rusya tarafından değil Osmanlı Devleti ile Napoli Krallığı arasında kararlaştırılmasının gerektiğini elçiye bildirmiştir. Elçi de cevap olarak Napoli Krallığı ile Rusya arasındaki antlaşmanın içeriğini tam olarak bilmediğini ve sadece tahmin yoluyla bunu maddeye yazamayacağını söylemiştir. Osmanlı heyeti Napoli elçisini bu maddeden vazgeçirmek için başka gerekçeler de sunmaya başlamıştır. Mesela Rusya tarafından gönderilmesi muhtemel olan askerin Leh ve Avusturya içinden geçirilmesinin daha kolay olacağını öne sürmüşlerdir. Ancak elçi öne sürülen güzergahın uzak olmasından dolayı zaman kaybedileceği ve hatta asker bu hat üzerinden gelmeye kalksa işin çoktan gecikeceğini söyleyince Avusturya’dan gönderilen askerin de uzak mesafeden kara yoluyla geldiği kendisine hatırlatılmıştır. Elçi Avusturya’nın gönderdiği askerlerin Ren’de bulunan Fransız ordusu ile çarpışmak üzere geldiğini ifade ederek Sicilya’ya gelecek askerin en kısa yoldan yani Osmanlı sınırları içinden geçmesinin daha makul olduğunu tekrar beyan etmiştir. Bunun üzerine Osmanlı heyeti asker sayısını tam olarak bilmeden böyle birşeye izin vermeyeceklerini söylemişler ise de elçi cevap olarak bu maddeyi sonraya bırakalım ve konuyu devlete danışayım demiştir. Osmanlı heyeti elçiyi bu maddeden vazgeçirmek için ikinci bir öneri sunmuştur. “Zaten İngiltere, Avusturya ve Osmanlı Devleti külliyetli miktarda askeri tarafınıza gönderecek olup başkaca bir yerden asker getirilmesine lüzum kalmayacaktır” denilmiş ve “Rusya’dan gönderilecek askerin deniz yoluyla gelmesi de muhtemel olduğundan çok sayıda gemiye ihtiyaç duyulacağı ve bunun da masraflı olacağı” da ifade edilmiştir. Bunun

üzene elçi Rusya'dan gelecek asker miktarını öğrenmek için devletime soracağım diyerek maddenin iptal edilmemesi için direnmiştir. Ayrıca Osmanlı heyeti asker miktarı belli olmadan yazılacak metnin Napoli Kralı'na gönderildiği zaman sizin tahminen söylediğiniz sayısının çok üstünde mesela otuz bin asker olarak bunu değiştirmek istese ve bu şekilde telakki etse bu madde üzerinde anlaşamaz ve antlaşma boşa çıkmaz mı şeklinde bazı soruları da elçiye yöneltmiştir. Bunun üzerine “ben bu konuyu krala yazarım ve Osmanlı Devleti bu kadar askerin kendi topraklarından geçmesine izin veriyor derim” diyerek sorunu çözebileceğini ve “kral bunu kabul etmez ise de geri kalan maddelerin geçerli olacağını” ileri sürmüştür. Bunun üzerine Osmanlı heyeti, devletinize göndereceğiniz mektuba “Osmanlı Devleti en fazla on bin askerin geçişine izin veriyor” şeklinde yazılsın deyince elçi “daha önce on beş bin sayısı geçmişti, sayı gitgide düşüyor” deyince kendisine cevap olarak “bu on beş bin lafını biz değil siz tahmini olarak söylediniz” denilmiş ve “gönderilecek askerlerin arasında hastalar ve kayıplar olması muhtemel olacağından en fazla on iki bin olarak yazın” denilerek konu kapatılmıştır.

Bu konunun ardından sıra dördüncü maddeye gelmiştir. Yukarıda da ifade edildiği üzere dördüncü madde Arnavutluk taraflarından on beş bin askerin hazırlatılarak Napoli'ye yardıma gönderilmesine ilişkindi. Osmanlı heyeti, bu sayıyı on bine düşürmüştü ve bu şekliyle madde üzerinde uzlaşılmasını istemiştir. Ayrıca bu talep Napoli Krallığı'ndan geldiği için askerin masraflarının da Napoli Krallığı tarafından karşılanması gerektiği de ifade etmişlerdir. Sonuç olarak bu madde üzerinde ifade edildiği şekliyle anlaşılmıştır. Ancak bu görüşmenin akabinde murahhaslar arasında yapılan müzadekerede “Napoli Krallığı ile Rusya arasında bir antlaşma yapılmışsa bu antlaşmanın maddeleri görülmeden ve bilinmeksizin Rus askerinin Osmanlı topraklarından geçişine izin verilmeyeceği” Napoli temsilcisine bildirilerek bu maddenin tamamen iptal edilmesinin yada sonraya bırakılmasının daha iyi olacağı kararlaştırılmıştır.⁶³⁶

⁶³⁶ BOA, HAT., 1471/51.

15 Ocak 1799 tarihinde gerçekleştirilen müzakerenin sonuçları III. Selim’e 16 Ocak 1799’da bildirilmiştir. Padişaha yazılan telhisde dikkat çeken en önemli husus Osmanlı topraklarından geçirilmesi düşünülen Rus askeri hakkındaki kısımdır. Bu kısma göre Osmanlı idarecileri sözü edilen konu hakkında Napoli Kralı IV. Ferdinando’nun Rus Çar’ına müracaat edeceğini ve onun da Osmanlı Devleti ile görüşmesinin mutemel olduğudur. Ancak konu hakkında başka bir açıklama yapılmamıştır.⁶³⁷ Bununla birlikte bu maddenin tamamen antlaşma metninden çıkarıldığı temessük kayıtlarından anlaşılmaktadır.⁶³⁸ Yine de elçi bu maddeden vazgeçilme sebebinin Kral’a Osmanlı Devleti tarafından bildirilmesini talep etmiştir. Ancak görüşmelerin kayıt altına alındığının ve bunun yeterli olduğu kendisine ifade edilerek konu kapatılmıştır.⁶³⁹ Osmanlı murahhasları ile Napoli Krallığı elçisi arasında gerçekleştirilen müzakereler sonucunda anlaşılamayan maddelerinde bu şekilde çözülmesi üzerine 21 Ocak 1799 tarihinde antlaşmanın nihai hali verilmiştir ve Napoli Karlı IV. Ferdinando’ya gönderilmiştir.⁶⁴⁰

Antlaşma metni dokuz maddeden oluşuyordu. Maddeler şu şekilde idi:

1) Fransa’nın, İtalya’nın bazı bölgelerini, Mısır’ı ve Malta’yı işgal etmesi Osmanlı Devleti ile Napoli Krallığı’nın aleyhine bir durum olduğundan bu ortak düşmana karşı birlikte hareket edilecektir.⁶⁴¹

2) Her iki taraf tehlike ortadan kalkana kadar Fransa ile bir antlaşma imzalamayacaktır.⁶⁴²

⁶³⁷ BOA, HAT., 1471/52.

⁶³⁸ BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 407.

⁶³⁹ BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 409; BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 410.

⁶⁴⁰ BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 411.

⁶⁴¹ “Fransalunun Mısır ve İtalya ülkelerine ve Malta Cezîresi’ne hücum ve istilâsına Devlet-i ‘Aliyye’nin ve Sicilyateyn Devleti’nin emîn ve asâyîşine münâfî bir halet idüğü celî ve aşikâr olmağla Padişah-ı Âl-i Osman hazretleri ve Sicilyateyn Kralı cenâbları sarâhaten va’d ü ta’ahhüd ederler Fransa aleyhine derkâr olan işbu muhârebeye müttefikan kıyâm eyleyüb kendü haklarında olacak kâffe-i makâsıd-ı hasmâneyi men’ ve Fransalunun tasallutunu devleteyne hem-hûdûd bulunan vilâyetlerin üzerinden def’ için bi’l-iştirâk iktizâ eden esbâba teşebbüs edeler”. BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 411; Muâhedât Mecmûası, haz. Mahmud Mesud Paşa, C. II, Hakikat Matbaası, İstanbul, s. 66.

⁶⁴² “Devleteyn-i mu’âhedeteyn bu vechle müttefikan muhârebeye kıyâm etdiklerine binâen va’d ü ta’ahhüd ederler ki birbirlerinin mesâlihini iltizâm zımnında ahadü-hümâ ahârı müşterek kalemince

3) Napoli Krallığı Fransa ile mücadele ederken yardıma ihtiyaç duyar ise Osmanlı Devleti Arnavutluk üzerinden on bin asker ve Adriyatik Körfezi'ne bir donanma göndermeyi taahhüt etmektedir.⁶⁴³

4) Fransa tarafından her iki devletten birinin toprakları hücumu uğrarsa taraflar birbirlerine yardım edecektir.⁶⁴⁴

5) Her iki taraf Fransız tüccarlarının kendi topraklarında ticaret yapmalarına izin vermeyecektir. Ayrıca her iki tarafın gemileri birbirlerinin limanlarına serbestçe girecek ve ihtiyaçlarını karşılayacaktır.⁶⁴⁵

6) Her iki tarafın emniyeti için iki devlet tarafından ortaya koyulacak kurallar müzakere edilerek kararlaştırılacaktır.⁶⁴⁶

düşman-ı müşterek ile musâlaha ve mütareke akd eylemeye". BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 411; *Muâhedât Mecmûası*, C. II, s. 66.

⁶⁴³ "Devleteyn-i mu'âhedeteyn va'd ederler ki harekât-ı harbiyelerine muvâfakat hâsıl olmak vechi üzere bi'l-müzâkere râbita ve nizâm vereler ve ber-muktezâ-yı civâriyet tarafeynin harekâtı icâb edeceği ve cânibeynin ahvâl-i hâzırası müsâid olacağı imdâdları gerek berren ve gerek bahren birbirlerine i'tâ eyleyeler ve Sicilyateyn Kralı İtalya semtinde düşman-ı müştereki var kuvvetiyle mukâbeleye meşgul iken Fransalunun sademât-ı hücumuna tâb-âver olamayub imdâda muhtâc oldukda Padişah-ı Âl-i Osman hazretleri lede'l-mutâlebe kral-ı müşârünileyhe Arnavudluk tarafından on bin asker ile i'ânet etmeği ve Sicilyateyn ülkesi muhâtarada oldukça ve müttefikân düşman-ı müşterek aleyhine olacak harekât icâb etdikçe iktizâsına göre körfezde ve iç denizde bir kuru (?) donanmayı i'mâl eylemeği va'd eder". BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 411; *Muâhedât Mecmûası*, C. II, s. 66-67.

⁶⁴⁴ "Ahad-ı cânibeynin memâliki düşman-ı müşterek hücumuna mazhar olur ise taraf-ı diğer düşmanın hücumunu def' için vücûhla işgâline kıyâm edeceğinden başka kendü ahvâli tecvîz edeceği imdâdları mazhar-ı hücum olan tarafa i'tâ eyleye ve ahad-ı tarafeyn kendü memâlikinin asâyiş ve emniyeti için dahi her ne zaman isti'âne eder ise taraf-ı ahâr kezalik imdâd ve i'ânet ede be-şart-ı an ki isti'ânete davet olunacak berri ve bahri asâkiri müstâ'in olan taraf besleye ve i'ânete verilecek kara askerinin imrârı için iktizâ eden sefâin ve zahâir-i râhiyeleri kezalik müstâ'in olan devlet tarafından idâre oluna". BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 411; *Muâhedât Mecmûası*, C. II, s. 67.

⁶⁴⁵ "Devleteyn-i mu'âhedeteyn düşman-ı müşterek ticâretine mümkün olduğu mertebe isâl-i hasâr için iktizâ eden esbâba teşebbüs edüb Fransalunun harbî ve gerek tüccâr sefinelerine limanlarını sedd ve Fransa ile her güne tüccârından re'âyalarını men' eyleyeler ve kendü limanlarından Fransa için zahâir ve mühimmât-ı harb nakl ve ihrâcını kat'an tecvîz etmeyeler ve bilakis tarafeynin donanmaları devleteyne tâbi' limanlara bilâ-ihtirâz kabul olunub muhtâc olabilecekleri zahâir ve levâzım fî'ât-ı râyice ile i'tâ oluna lakin sefâin-i harbiyye-i İslamiyyenin başbuğları Sicilyateyn limanlarında carî olan nezâret kavâ'idine ri'âyet edeler". BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 411; *Muâhedât Mecmûası*, C. II, s. 67.

⁶⁴⁶ "Devleteyn-i mu'âhedeteyn maslahat-ı müşterekelerine mebnî ve beynlerinde derkâr olan vedd ü muhabbete ve hüsn-i civâriyete ri'âyetlerinin nev-be-nev isbâta hâşişkâr olduklarına mübtenî asâyiş ve emniyet-i cânibeyni müstelzim olacak fevâidi birbirler için istihsâle ve bu husûs beynlerinde dostâne ve hâlisâne müzâkere birle râbita vermeğe va'd ü ta'ahhüd ederler". BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 411; *Muâhedât Mecmûası*, C. II, s. 67.

7) Napoli Krallığı Fransa ile mücadele ederken Garp Ocakları da Napoli Krallığı'na yardım edecektir. Ayrıca Garp Ocakları ile Napoli Krallığı arasında sulh yapılmasına Osmanlı Devleti yardımcı olacaktır.⁶⁴⁷

8) Her iki taraf, 7 Nisan 1740 tarihli antlaşmanın ticarete dair olan hükümlerini Fransa tehlikesi ortadan kalktıktan sonra yenileyeceklerdir.⁶⁴⁸

9) Osmanlı Devleti ile Napoli Krallığı arasında imzalanan bu antlaşma altı hafta içinde tasdik edilecek ve İstanbul'da mübadele edilecektir.⁶⁴⁹

Antlaşmanın imzalanması ve icraya koyulması ile birlikte Napoli Kralı IV. Ferdinando duyduğu memnuniyet dile getirmek için III. Selim'e bir mektup yazarak İstanbul'a yollamıştır.⁶⁵⁰ Bu mektup Guglielmo Costantino Ludolf tarafından teslim edilmiştir.⁶⁵¹ Ayrıca iki devlet arasındaki dostluktan bahisle III. Selim adına da bir mektup yazılarak Napoli Kralı IV. Ferdinando'ya gönderilmiştir.⁶⁵² Ayrıca Napoli Kralı IV. Ferdinando'nun antlaşmaya ilişkin tasdiknamesi de 3 Mayıs 1799 tarihinde İstanbul'a ulaşmıştı.⁶⁵³

İki devlet arasındaki dostluk ilişkileri ve karşılıklı çıkarlar doğrultusunda 21 Ocak 1799 tarihinde imzası kararlaştırılan bu antlaşmanın Napoli Kralı IV.

⁶⁴⁷ “Tarafeynin bir maksada masrûf olmak ve meşâğil-i ahârî ile meşgûl olmamak elzem-i levâzımdan idüğü celî ve aşîkâr ve el-haletü hazîhi Sicilyateyn Kralı ve keزالik Fransa ile muhârib bulunan Garb Ocakları arasında derkâr olan muharebenin imtidâdî maslahat-ı müşterekeye mugâyir olduğu bedîdâr olmağla Devlet-i ‘Aliyye Garb Ocaklarını Sicilyateyn kralıyla bilâ te’hîr musâlahaya mecbûr etmek ve imtidâdına sa’î olmak üzere müte’ahhiddir”. BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 411; Muâhedât Mecmûası, C. II, s. 68.

⁶⁴⁸ “Devleteyn-i mu’âhedeteyn re’âyâlarının umûr-ı ticâretine dahi sarf-ı zihn ve dikkat edeceklerine mebnî hicret-i Nebeviyye-i alâ sâhibihâ efâdali’t-tahiyyanın bin yüz elli üç senesi Muharremü’l-harâmının onuncu günü ve tarih-i Nasârânın bin yedi yüz kırk senesi şehri Nisanının yedinci günü beyne’-d-devleteyn mün’âkîd olan ahdnâmenin ticârete dâir olan şurûtunu tarafeyne enfa’ olmak vechi üzere asâyîşin iâdesi husûle geldikde tecdîd etmeği va’d ederler”. BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 411; Muâhedât Mecmûası, C. II, s. 68.

⁶⁴⁹ “İşbu ahidnâme Padişah-ı Âl-i Osman hazretleri ve Sicilyateyn Kralı cenâbları tarafından tasdik olunub tasdiknâmeleri altı haftada ve mümkün olur ise ondan akall müddetde Asitane-i Saaadet’de mübadele oluna”. BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 411; Muâhedât Mecmûası, C. II, s. 68.

⁶⁵⁰ BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 413.

⁶⁵¹ BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 414.

⁶⁵² BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 416; BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 9, h. 417.

⁶⁵³ BOA, HAT., 248/14007-B.

Ferdinando'ya gönderilmesini müteakib Napoli topraklarının Fransız orduları tarafından işgale uğraması ve Kral'ın Sicilya'ya çekilmek durumunda kalması gibi olaylar III. Selim'i tereddüte düşürmüştü. Hatta gelişen bu olaylar karşısında III. Selim bir ara “*Sicilya ittifakı lisana alunmasun*” diyerek içinde bulunduğu hali de adeta dile getiriyordu.⁶⁵⁴ Herhalde III. Selim bu krallığın artık Fransa hakimiyetine girdiğini ve Napoli'de bir cumhuriyet kurulduğu haberlerinin de İstanbul'a ulaşması üzerine bu antlaşmanın anlamını yitirdiğini düşünmüştü. Ancak bu düşünceden çabucak uzaklaşmasını sağlayacak etmenler İstanbul'da fazlasıyla mevcuttu. Bunlar hiç şüphesiz İstanbul'daki Rus ve İngiliz elçilikleriydi. III. Selim'in tereddütünden haberdar olan Rus ve İngiliz elçileri hemen harekete geçerek durumu kurtarmaya ve III. Selim'i iknaya ve hatta baskı altına almaya çalıştılar. Arka arkaya verdikleri takrirlerle Osmanlı Devleti'ni adeta taciz etmeye ve antlaşmanın bir an evvel tasdik edilmesini talep ettiler. Gerekçeleri ise çok açıklı: Fransa İtalya'dan atılmadıkça ne Adiyatik kıyıları ne Akdeniz'deki Osmanlı şehirleri ne de Mısır kurtulabilirdi. Ayrıca kendilerinin de Fransa İtalya'dan çıkarılınca kadar Napoli Krallığı'na gerekli tüm desteği vereceklerini de taahhüt ediyorlardı. Yine Amiral Nelson bizzat Kral'ı Napoli'ye götüreceğini ve bunu da yirmi dört saat içinde yapmaya kudretinin olduğunu söyleyerek III. Selim'in güvenini kazanmayı denediler. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin bu antlaşmayı tasdik etmekten imtina etmesi durumunda Avrupa'da zor durumda kalacağı ve bir daha böyle bir durum vuku bulursa kimsenin itimadına mazhar olamayacağını da ekleyerek meseleyi dramatikleştirmeye bile çalışmışlardır. Netice de bütün bu hususlar telhis olarak III. Selim' sunulunca kâğıdın üzerine şu hatt-ı hümayûnu yazarak antlaşmanın tasdik edilmesini emretmiştir:

“Benim Vezirim,

Münâsib görüldüğü vech üzere tasdik oluna. Hakk te'âlâ hayurlu eyleye.

Amin.”⁶⁵⁵

⁶⁵⁴ BOA, HAT., 248/14007-A.

⁶⁵⁵ BOA, HAT., 248/14007.

III. Selim'in İngiliz ve Ruslar tarafından bu şekilde "ikna" edilmesi üzerine artık antlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi gerekiyordu. Yapılacak iki iş vardı. Bunlardan birisi Adriyatik'e bir donanma göndermek ve Arnavutluk tarafından on bin asker temin ederek Napoli'nin imdadına yetişmekti. Osmanlı-Rus filosu 1798 yılının eylül ortalarında Boğaz'dan geçerek Adriyatik'e doğru yol almıştı. Rus donanması altı saf gemi, yedi fırkateyn ve üç hafif gemi olmak üzere toplam yirmi gemiden oluşuyordu. Bu gemilerde de toplam 794 top ve karacı ve denizci olmak üzere 7406 asker vardı. Osmanlıların ise Adriyatik için tahsis ettiği gemi sayısı konusunda muğlaklık bulunsa da hafif gemiler hariç olmak üzere en az on bir gemi yollamışlardı. Mürettebatın toplam sayısı ise 7205 idi. Bununla birlikte 1799 yılının bahar aylarında çok güçlü bir Fransız-İspanyol donanmasının Akdeniz'e inmesi üzerine Osmanlı Devleti yirmi altı gemiyi de ilave olarak Akdeniz'e yolladı.⁶⁵⁶ Böylece Mısır yolunu da emniyete almayı amaçlıyorlardı. Ayrıca Osmanlı Devleti Anadolu ve Rumeli'deki kazarlardan da kalyoncular toplayarak hem Mısır hem de Adriyatik'e çıkacak donanmayı beslemeye çalışıyordu. Bu amaca matuf olarak 1798 yazının sonlarına doğru 2935 kalyoncuyu hazır hale getirmişlerdi.⁶⁵⁷

Müttefik Osmanlı-Rus filosunun ilk hedefi Korfu Adası'na ulaşmaktı. Bu adanın yönetiminde Fransız Genarel Chabot bulunmaktaydı. Rusların aldığı istihbarata göre Korfu'da 8.000; Osmanlılara göre ise 3.500 asker bulunmaktaydı.⁶⁵⁸ Korfu'nun geri alınmasının kolaylaştırılması için Osmanlılar ayrıca Akdeniz'e kıyısı olan tüm liva ve kazaların yöneticilerine emirler göndererek donanmanın ihtiyaçlarının karşılanmasını ve Mısır tarafına giden Fransız gemilerini de taciz etmelerini emretmişti.⁶⁵⁹ Bu tedbirlerin dışında Garp Ocakları'na da emir gönderilerek Toulon ile Mısır arasında gelip giden Fransız gemilerini rahatsız etmeleri ve Osmanlı donanmasının Akdeniz'e inmesiyle birlikte Ocaklara ait korsan gemilerinin de bu donanmaya katılması

⁶⁵⁶ Şakul, "Osmanlılar Fransız İhtilâli'ne Karşı", s. 260, 262-263. Cevdet Paşa'ya göre ise tahsis edilen gemi sayısı altı kalyon, dokuz fırkateyn ve dört korvet olmak üzere toplam on dokuzdu. Bk. Cevdet Paşa, *Tarih*, C. VII., s. 6.

⁶⁵⁷ BOA, *Cevdet Bahriye (C.BH.)*, 200/9363.

⁶⁵⁸ BOA, *HAT.*, 161/6798; Şakul, "Osmanlılar Fransız İhtilâli'ne Karşı", s. 267.

⁶⁵⁹ BOA, *C.HR.*, 2600; BOA, *C.HR.*, 519; BOA, *C.BH.*, 9365.

istenmişti.⁶⁶⁰ Bu tedbirler ile birlikte yoluna devam ederek Korfu'ya ulaşmak isteyen müttefik filo güzergah üzerinde bulunan Çuha, Zanta, Kefalonya, Pakso ve Ayamavra'yı Ekim 1798'de ele geçirmeyi başardı.⁶⁶¹ Korfu'ya Kasım 1798'de varıldı ve kuşatma başlatıldı. Bu kuşatma dört ay kadar sürecekti çünkü donanma mürettebatı içinde yeteri kadar kara askerinin bulunmaması ve Fransız General Chabot'un yardım gelmesi unuduyla müdaafadan vazgeçmemesi ana etkenlerdi. Gelebilecek bir yardımı engellemek için Korfu önlerinde on bir gemilik bir kuvvet hazır bekliyor ve Osmanlı yardımcı kuvvetleri de Kasım 1799 ortalarına doğru Korfu'ya ulaşıyordu.⁶⁶² Uzun uğraşlar ve Tepedelenli Ali Paşa'nın sağladığı kara askeri sayesinde 3 Mart 1799 tarihinde Korfu Fransızların elinden alındı. Osmanlı ve Rus subayları beraberce kaleye girip padişah sancağı ve Rus bayrağı kaleye dikilmiş olup kalenin anahtarları İstanbul'a yollanmıştır.⁶⁶³

Korfu'nun alınmasından sonra Rusya filo kumandanı olan Uşakof'a Sicilya'ya gitmesini emretmişti. Osmanlı kapudanesi Abdülkadir ise Sicilya konusunda emir ve İtalya havalisinden alınan haberlerin kendisine iletilmesini bekliyordu.⁶⁶⁴ Emir gelene kadar müttefik Osmanlı-Rus filosu İtalya sularında emniyeti sağlamaya karar vermişti. Nisan ayının ortalarına doğru filo Otranto önlerine gelmiş ve Osmanlı filosunun bir parçası Otranto Limanı'na girerek Fransız tehlikesine karşı buranın güvenliğini almıştı. Ayrıca Brindisi sahili de Fransız tehdidinden kurtarılmıştı.⁶⁶⁵ Haberi alan III. Selim hemen bir hatt-ı hümayûn yazmış ve “*Manzûrum olmuştur. Rusya ve Sicilya elçilerine haber irsâl oluna*” diyerek elçiliklerin durumdan haberdar olmasını istemiştir.⁶⁶⁶ Filo Korfu, Otranto ve Brindisi'yi aldıktan sonra Ankona'ya yönelmiştir. Ankona uzun bir muhasaranın ardın 12 Kasım 1799 tarihinde düşürülmüştür.⁶⁶⁷ Buranın da alınmasıyla birlikte İtalya sahilleri ve Venedik Körfezi kesin olarak

⁶⁶⁰ BOA, C.AS., 192/8276.

⁶⁶¹ Şakul, “Osmanlılar Fransız İhtilâli'ne Karşı”, s. 269.

⁶⁶² BOA, HAT., 161/6798; BOA, HAT., 164/6844; Şakul, “Osmanlılar Fransız İhtilâli'ne Karşı”, s. 271.

⁶⁶³ BOA, HAT., 162/6744; 163/6772; Şakul, “Osmanlılar Fransız İhtilâli'ne Karşı”, s. 289.

⁶⁶⁴ BOA, HAT., 16147; BOA, HAT., 162/6744; BOA, HAT., 158/6577; BOA, HAT., 164/6843.

⁶⁶⁵ Şakul, “Osmanlılar Fransız İhtilâli'ne Karşı”, s. 289.

⁶⁶⁶ BOA, HAT., 31/1470.

⁶⁶⁷ Şakul, “Osmanlılar Fransız İhtilâli'ne Karşı”, s. 295.

güvence altına alınmış olunuyordu. Osmanlılar ve Ruslar, Fransa işgalinde tutulan Yedi Ada üzerinde Cezâyir- i Seb'a-i Müctemia Cumhuri adında bir idare tesis etmişlerdi. Burada kurulan idare, varlığını 1807 Tilsit Antlaşması'na kadar devam ettirmiştir.⁶⁶⁸

Adriyarik'teki deniz harekâtı ile Osmanlılar Napoli Kralı IV. Ferdinando'ya vermiş oldukları sözlerden birini yerine getirmiş oldu. Şimdi de Arnavutluk civarından tertib olunacak on bin asker mevzusu ile ilgili hususları değerlendirmek yerinde olacaktır. Osmanlılar bu işi esasen Arnavutluk kıyılarındaki Arnavut paşalar eliyle çözmeyi tasavvur ediyordu. Kaldı ki daha Korfu kuşatması esnasında bile Tepedelenli Ali Paşa 4.000 askerini kullanmıştı.⁶⁶⁹ Bununla birlikte Sicilya tarafına çıkması için de İşkodralı İbrahim Paşa ve eski Delvine Mutasarrıfı Mustafa Paşa toplam 2.700 asker toplamıştı.⁶⁷⁰ III. Selim, paşalar tarafından toplanan askerin derhal Sicilya tarafına nakledilmesini istiyordu.⁶⁷¹ Ancak on bin sayısına ulaşmak kolay kolay mümkün değildi. Örneğin Draç ve Kavaye mutasarrıfı olan Şahsuvar Paşa'dan bin asker tedarik edilmesi istenmişse de Şahsuvar Paşa idaresi altındaki yerlerden bu kadar asker toplayamayacağını, topladığını da Mısır'a yolladığını bildirmişti.⁶⁷² Bu ve buna benzer durumlardan anlaşılacağı üzere Osmanlı yönetimi Rumeli'deki kazalara emirler yazarak askerin parça parça toplanmasını sağlamaya çalışıyordu. Mesela Dukakin Mutasarrıfı Abdurrahman Paşa'dan da 500-600 asker temin etmesi istenmişti.⁶⁷³ Bununla birlikte Osmanlılar bir yandan da İngilizlerin asker talebini karşılamakla uğraşıyordu. İngilizler Arnavutluk sahillerinden 2.000 askerin toplanarak kendi idareleri altına girmesini istiyordu.⁶⁷⁴ Kazalardan istenilen miktarda asker temin edilmesinde yaşanan sorunlar ve İngiltere'nin de benzer bir istekte bulunması Osmanlıları açıkca zorluyordu. 1799 yılından itibaren Arnavutluk taraflarına emirler

⁶⁶⁸ BOA, C.HR., 94/4672; Şakul, "Osmanlılar Fransız İhtilâli'ne Karşı", s. 255.

⁶⁶⁹ BOA, HAT., 162/6745.

⁶⁷⁰ BOA, HAT., 640/43.

⁶⁷¹ BOA, HAT., 164/6818; BOA, HAT., 155/6513; Şakul, "Osmanlılar Fransız İhtilâli'ne Karşı", s. 301.

⁶⁷² BOA, HAT., 264/15277-A.

⁶⁷³ BOA, C.HR., 59/2915.

⁶⁷⁴ BOA, C.HR., 142/706; BOA, C.HR., 223/1120.

gönderilerek hem Mısır hem Napoli hem de İngiltere için külliyetli miktarda asker temin edilmesine ilişkin belgeler de bu durumu açıkca ortaya koyuyordu. Örneğin Arnavutluk ve Rumeli taraflarından tamı tamına 8.000 askerin toplanılmasına ilişkin 25 Ocak 1800 tarihli bir belge de durumu teyit etmektedir.⁶⁷⁵ Sonuç olarak Osmanlıların ne kadar kara askeri tertip ettiği husunda kesin bir yargıya varmak eldeki verilerle pek mümkün görünmektedir. Ancak İngiltere'nin talebi de dahil olmak üzere yaklaşık olarak 9.000 askerin temin edildiği söylenilebilir.

Osmanlı Devleti kara askeri meselesi ile meşgul iken Napoli Kralı IV. Ferdinando da İngiltere'nin desteği ve Osmanlı-Rus filosunun Adriyatik'teki faaliyetlerine paralel olarak Napoli'ye doğru ilerlemek istiyordu. Ayrıca Ocak 1799'da Sicilya'da Santa Fede (Kutsal İnanç) birliklerini kuran Kardinal Fabrizio Dionigi Ruffo'nun liderliğinde Fransızlara karşı bir ayaklanma başlatılmıştı. Ruffo, Napoli'deki Fransız işgalini kabul etmiyor ve Kralı IV. Ferdinando'yu destekliyordu. Bir yandan Amiral Nelson da denizden Napoli güzergahındaki kaleleri bombardıman altında tutarak Fransız kuvvetini kırmaya çalışıyordu. Şubat 1799'da Ruffo'nun desteğini alan IV. Ferdinando da kuvvetlerini Napoli önlerine doğru yönlendirdi ve ilk engel olan Calabria alındı. Nisan 1799 gibi İngiliz ve Sicilya orduları Napoli'deki Fransız kuvvetlerini iyice sıkıştırmaya başladı. 15 Nisan 1799 tarihinde IV. Ferdinando'nun kuvvetlerinin bir kısmı İngiliz gemilerinin desteği ile Napoli'ye çıkartma yaparak Stabia Kalesi'ni ele geçirdiler. Ordunun bir kısmı da Napoli'nin güneyindeki Salerno'da karaya çıkarak Napoli'ye doğru hareket etti. Fransız birlikleri dirense de Mayıs 1799'da Ischia ve Procida'nın da alınmasıyla Napoli kuşatması neredeyse amacına ulaşmış oluyordu. Ruffo ve IV. Ferdinando'nun kuvvetleri, İngiltere'nin de deniz yoluyla verdiği destek ile Rus ve Osmanlı askerlerinin çabaları sonucunda Haziran 1799'da Napoli ele geçirildi. 26 Haziran 1799'da Napoli'deki Fransız askerleri Fransa'ya gönderilmek üzere gemilere bindirildi. Temmuz 1799'da IV. Ferdinando da Napoli'ye girdi ve yeni bir düzen kuruldu. Bu yeni düzenin ilk

⁶⁷⁵ BOA, C.AS., 183/7949.

icraatlarından biri Cumhuriyetçi Fransa'yı destekleyen binden fazla kişiyi idam etmek olmuştur ki bu idamlar Eylül 1799'a kadar sürmüştü.⁶⁷⁶

Osmanlı Devleti Napoli Krallığı'nı desteklemeye ve Kral'ın Napoli'deki hakimiyetini sağlamlaştırmasını beklemekteyseler de Adriyatik'te bulunan Osmanlı donanması mürettebatı yavaş yavaş "hoşnutsuzluklarını" dile getirmeye başlamıştı. Mürettebat maaşlarını alamadıkları gerekçesiyle gemi kaptanlarını zorluyordu. Bu durum yabancı tüccarlardan ve Rus kumandanlarından polişe karşılığı borç para bulunarak aşmaya çalışıldı. Ancak askerler artık yerlerine yenilerinin gönderilmesini ve bunun da otuz gün içinde gerçekleşmesini talep etmeye başladılar. Ayrıca "*Biz Korfu'ya oradan da İstanbul'a gideceğiz*" diyerek firar edenler de olmuştur.⁶⁷⁷ Osmanlı donanmasında isyan havası hâkim olmakla birlikte bir grup Osmanlı gemisi Ruslarla birlikte Kral IV. Ferdinando'yu desteklemek üzere Eylül 1799'da Palermo'ya geldi. Osmanlı donanmasının Palermo'ya gelişi büyük bir sorunu da yanında getirmişti. Palermo sokaklarına dağılan Osmanlı askerleri adeta bir karışıklığa sebebiyet vermişti. İstanbul'a ulaşan raporlar durumun vehametini açıkca ortaya koyuyordu. Hatta III. Selim Osmanlı askerlerinin sebebiyet verdiği olayları öğrenince "*Ben dahi mahcub oldum. Allah ıslah eylesün*" diyerek mahcubiyetini ifade ediyordu.⁶⁷⁸ III. Selim'in mahcubiyetine sebep olan olayların başında Osmanlı askerlerinin Polermolu kadınlara uygunsuz hareketlerde bulundukları iddiasıydı. Ayrıca pazar yerlerinde de asker ile halk karşı karşıya gelmiş büyük kavgalar meydana gelmişti. Hatta halk Osmanlı askerini gördüğü yerde taşlamaya bile başlamıştı. Palermo sokaklarında bir isyan havası esiyordu. Osmanlı Kapudanesi Abdülkadir Bey'in olayları yatıştıramayacağını anlaması üzerine gemisine çekilmek durumunda kaldığı dahi söylenenler arasındaydı. Olaylar o kadar büyümüştü ki yaralanma ve ölüm hadiseleri de yaşanmıştı.⁶⁷⁹ Halkın teskini ancak idam sehpalarının kurulmasıyla mümkün olmuştu. Tam 14 Osmanlı askeri idam edilmişti. Bununla birlikte 40 kişi de firar ederek ortadan kaybolmuştu.

⁶⁷⁶ Davis, *Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions (1780-1860)*, s. 90-93; Black, *İtalya Tarihi*, s. 145-146.

⁶⁷⁷ BOA, HAT., 155/6513-İ; Şakul, "Osmanlılar Fransız İhtilâli'ne Karşı", s. 299-301.

⁶⁷⁸ BOA, HAT., 247/13932.

⁶⁷⁹ BOA, HAT., 247/13932-A; BOA, HAT., 247/13932-B; BOA, HAT., 247/13932-C

Yaralanan Osmanlı askerlerinin sayısı ise 53'tü. Palermo halkından da 11 kişi yaşamını yitirmiş olup 17 kişi de çıkan olaylar da yaralanmıştı.⁶⁸⁰ Bu elim olay yaşanmış olsa da Osmanlı Devleti ile Napoli Krallığı arasındaki ittifak bozulmadı. Sonuçta Kral Napoli'yi Fransız kuvvetlerinden geri almıştı ve Osmanlılardan olabildiğince faydalanmıştı. Osmanlı Devleti ile Napoli Krallığı arasında Napolyon'a karşı kurulan ittifak antlaşması Napoli Krallığı'nın 16 Mart 1800 tarihinde Fransa ile barış yapması üzerine zaruri olarak sona erdi.⁶⁸¹

⁶⁸⁰ BOA, *HAT.*, 247/13932-A.

⁶⁸¹ BOA, *A.DVNS.NMH.d.*, n. 9, h. 412; BOA, *HAT.*, 165/6883.

SONUÇ

Osmanlı - Napoli Krallığı ilişkileri bağlamında yapılan çalışmaların çoğunlukla dar kapsamlı gerçekleştirilmiş olması ve özellikle de Türkiye’de bu konu hakkında yeterince incelemenin yapılmaması konunun farklı boyutlarda ele alınmasını zaruri kılmıştır. Bu bağlamda çalışmada 7 Nisan 1740 tarihinde karşılıklı dostluk ilişkileri çerçevesinde başlayan Osmanlı - Napoli Krallığı siyasî ve diplomatik ilişkileri XVIII. yüzyıl özelinde ele alınarak bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Öncelikle Osmanlı Devleti’nin XVIII. yüzyılda diplomasi alanında değişime uğradığı açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bundan önceki yüzyıllarda bir inayet olarak Avrupa devletlerine verilen ahidname metinlerinde ciddi dönüşümler yaşanmıştır. Bu dönüşümü, üstünlük ifade eden cümlelerde ve hitap formlarında görmek mümkündür. Ayrıca biraz önce de bahsediliği üzere erken dönem ahidnamelerinde, antlaşmaların Osmanlı padişahı tarafından bahşedildiğinin altı çizilmekteydi. Ancak zamanla artık antlaşmaların Osmanlı padişahı tarafından sunulan bir lütuf değil padişaha dikte ettirilen/kabul ettirelen bir şekle dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Yine Avrupa’da Diplomatik Devrim (1755-1756) olarak bilinen sürece girildiğinde devletler için ezeli ve ebedi dostluk ve düşmanlık kavramlarının terk edilmesi hususunun Osmanlılar tarafından da kabul gördüğü tespit edilmiştir. Napoli Krallığı ile Osmanlılar arasında 21 Ocak 1799 tarihinde bir ittifak kurulmasına yol açan olaylar silsilesi hatırlanırsa Diplomatik Devrim sürecinin Osmanlılarca nasıl benimsendiği açıkça görülebilir. Bu durumu daha somut olarak ifade etmek gerekirse, Osmanlıların asırlardır dostu olan Fransa ile ters düşerek savaşa tutuşması ve Fransa’ya karşı da en büyük rakiplerinden biri olan Rusya ile ittifak kurması Diplomatik Devrim’in doğal bir sonucu olarak yorumlanabilir. Osmanlılar bunu Diplomatik Devrim yerine Muvâzene-i Politika kavramıyla içselleştirmiş olsalar da dünya siyasetinin çok uzağında ve gelişmelere kapalı olmadıklarını da gösteriyorlardı.

Çıkarılan bir başka sonuç da hiç şüphesiz XVIII. yüzyılda elçilik misyonunun Osmanlılar tarafından daha aktif bir şekilde kullanılmaya başladığıdır. Bu çalışmada Avrupa’dan gönderilen elçilik raporlarından yararlanılmış olması daimi elçiliklerin

haber sağlama aracı olarak nasıl kullanıldığının görülmesine ufak da olsa bir katkı sunmuştur. Bununla birlikte çalışmanın yazımı esnasında kullanılsa bile farklı konular hakkında Avrupa başkentlerinden İstanbul'a adeta haber yağdığına ilişkin arşiv belgelerinin varlığına şahit olunması daimî elçiliklerin görece de olsa önemli bir foksiyon icra ettiğini göstermektedir.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlardan bir diğeri de diplomatik hediyelerin devletlerarası ilişkilerdeki rolünün son derece önemli olduğudur. Her ne kadar Napoli Kralı Carlo'nun talebiyle de olsa I. Mahmud tarafından Napoli'ye gönderilen bir filin asırlar boyunca Napoli halkının zihninde ciddi bir şekilde yer etmiş olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Filin, 1741 yılında Napoli sokaklarında kalabalık insan kitleleri tarafından coşkuyla karşılanması ve Kral Carlo'nun da bu filin resmini yaptırarak İspanya kralı olan babasına hediye etmesi bu büyük hediyein değerinin paha biçilmez olduğunu göstermeye yetmektedir. Yine filin öldükten sonra dahi kaderine terk edilmemesi ve bugün hala kemiklerinin Napoli Zooloji Müzesi'nde sergilenmesi de Osmanlı padişahının kendisini ve devletini dahi bilmeyen insanların zihninde oluşturduğu etki ve imajın boyutlarını anlamamızı kolaylaştırmaktadır. Yine ilk defa 1740 yılında Napoli'ye bir Osmanlı elçisinin gönderilmiş olması da üzerinde durulması gereken ayrı bir konudur. Elçi Hüseyin Efendi'nin Messina ve Napoli'de olağanüstü bir şekilde iyi karşılanması ve ağırlanışı, opera gösterilerine davet edilmesi ve onun kral eliyle Napoli'de görünür kılınması hususu da Napoli Krallığı'nın Osmanlı Devleti'ne duyduğu dostluğun tezahürü olarak değerlendirilebilir. Belki de bu konu hakkında söylenilebilecek son söz Osmanlılar'ın 1740 ve 1741 yılları boyunca Napoli topraklarında doğu mistizimini uyandırmış olmalarıdır. Bu sadece Napoli Krallığı sınırları ile de mahdud kalmamış olup Avusturya gazetelerinde dahi Elçi Hüseyin Efendi'nin Napoli'ye gelişi yazılmıştır.

Çalışmanın sonuçlarından birisi de korsanların devletlerarası ilişkilerde oynadıkları rolün ortaya konmuş olmasıdır. XVIII. yüzyılda korsanlar o kadar ciddi problemlere yol açmıştı ki Trablus'daki Napoli elçisinin tutuklanması hadisesi bile meselenin keşmekeşliğini ortaya koymaktadır. Esasen 1470 - 1800 yılları arasında elliye geçmeyen korsanlık hadisesi göz önüne alındığında yıl başına bir hadise dahi

yaşanmamış gibi görünmektedir. Ancak korsanlık faaliyetlerinin sayı ile değerlendirilebilecek bir husus olmadığı görülmelidir. Çalışmanın içersinde elçiler tarafından sunulan takrirlerden örnekler verilerek olaylar belgelerin sunduğu veriler çerçevesinde sonuçlarıyla birlikte ortaya konmaya çalışılmıştı. Burada dikkat çekmek istediğimiz husus gemi ve mal gasbı, mürettebatın esir edilmesi ve kaptanların öldürülmesi gibi olaylardan ziyade korsanlığın tüccarlar üzerinde bıraktığı psikolojik etkidir. Elçi takrirlerinden birinde de bu husus esasen dile getirilmişti. Elçi, korsanların faaliyetleri nedeniyle Napoli Krallığı tüccar ve tebeasının Bahr-i Sefîd ve Akdeniz sularına inmeye “*cesaretlerinin*” dahi kalmadığını ifade ediyordu. Bu durum doğal olarak korku ve endişe iklimini zihinlere yerleştirmiştir. Çalışmanın konu sınırlamasına bağlı olarak ticaret üzerinde durulmamışsa da korsanlık faaliyetlerinin Napoli - Osmanlı ticarî ilişkilerine doğrudan etki ettiğini söylemek şüphesiz yanlış bir çıkarım olmaz. Ayrıca konsolosluklar ilgili bahislerde de iki devlet arasındaki ticaretin çok canlı olmadığına dair işaretlere de rastlanmıştı. Bu hususu Selanik üzerinden ortaya koymaya çalışmış ve 1742 ve 1743 yıllarında söz konusu şehre bir tane bile Napoli bandıralı geminin gelmediğini de ifade ederek iki devlet arasındaki ticarî hacmin düşüklüğüne dikkat çekmiştik. Tabi bu durum tek başına korsanlık faaliyetlerine de indirgenemez. XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte Osmanlı limanlarına gelen çok fazla rakip devletin var olması da başlıca bir etken olarak değerlendirilebilir. Hele ki Fransa ve İngiltere’nin varlığı ve büyüklüğü karşısında Napoli Krallığı’nın bir anda Akdeniz’de ticaretin başat devleti olmasını beklemek de tarihi gerçeklikle bağdaşmayacaktır. Sonuç olarak Napoli Krallığı’nın ticarî hacminin çok büyük olmadığını ifade etmek yerinde olacaktır. Esasen Napoli Krallığı, Kemal Beydilli’nin deyimiyle “küçük Avrupa” devletidir.

Çalışmada üzerinde durulan ve birtakım sonuçlar elde etmemizi sağlayan başka bir husus da Napoli Krallığı’nın Osmanlı topraklarındaki diplomatik ağı meselesidir. 7 Nisan 1740 tarihinden 1750 yılına gelindiğinde neredeyse Akdeniz sahillerine yayılmış bir ağ karşımıza çıkmıştır. Bunun -yukarıda kısaca bahsettiğimiz ticaret bahsinden dolayı- şaşırtıcı olduğunu kabul etmek gerekir. Selanik’ten Kıbrıs’a kadar olan hat düşünülecek olursa Napoli Krallığı’nın neyi hedeflediğini anlamak zor olmasa

gerek: Deniz ticaretini önelemek ve geçiş noktalarında hazır bulunmak. Bunun yanı sıra Halep’te bir konsolosluk açmak da *-herhalde-* Suriye ve Mısır’a giden kara yolu ticaretinden pay almak istemeleriyle ilişkilidir. Bu durumun “geçiş noktalarında hazır bulunmak” prensibine bağlı olarak gerçekleşmiş olması da muhtemeldir. Ticarî hacim her ne kadar diğer Avrupa devletlerine göre düşük de olsa Napoli Krallığı’nın bir ağ kurma niyetiyle hareket ettiğini ve bunda da kısmen başarıya ulaştığını görmemizi engelleyecek bir durum söz konusu değildir.

Çalışmada ulaşılan bir başka sonuç da Osmanlı deniz gücünün boyutlarını test etmek olmuştur. Napolyon’a karşı kurulan Osmanlı - İngiliz, Osmanlı - Rus ve Osmanlı - Napoli ittifakları esas olarak III. Selim’e donanmasını olumlu ve olumsuz yönleriyle sahada görme imkanı sağlamıştır. Çalışmanın konu kapsamı dışında olmasından dolayı Mısır meselesi hakkında detaylı bilgi verilmemişse de Adriyatik sahasındaki faaliyetler net bir şekilde gözlemlenebilmiştir. Bu konuda ulaşılabilecek en önemli sonuç Osmanlı donanmasının Adriyatik’te kolay kolay vazgeçilemeyecek bir müttefik filosu olduğudur. Her ne kadar gemilerdeki askerlerin disiplini konusunda sorunlar yaşansa da Osmanlı donanmasının, İngiliz ve Rus donanmalarıyla ortak hareket edebilme kabiliyetine sahip olduğu, harekât sahasında sorumluluk üstlenebildiği ve verilen emirlere uygun olarak sonuç odaklı çalıştığı gözlemlenmiştir. Esasen III. Selim de bunu görmüş ve kazanılan başarılarından da memnun olmuştur.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

A. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA)

Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Düvel-i Ecnebiye Kalemi (A.DVNS.DVE.): 151.

Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Düvel-i Ecnebiye Defterleri (A.DVNS.DVE.d.): 96, 97.

Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Hadariye Defterleri (A.DVNS.HADR.d.): 6.

Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme Defterleri (A.DVNS.MHM.d.): 57, 147, 148, 150.

Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Name-i Hümayun Defterleri (A.DVNS.NMH.d.): 7, 8, 9.

Ali Emiri Sultan Abdülhamid I (AE.SABH.I.): 359/25078.

Ali Emiri Mahmud I (AE.SMHD.I.): 20/1196; 78/5153; 105/7462; 108/7706; 225/17858.

Ali Emiri Sultan Mustafa III (AE.SMST.III.): 64/4745; 285/22946; 294/23585.

Ali Emiri Sultan Osman III (AE.SOSM.III.): 1/2.

Ali Emiri Sultan Selim III (AE.SSLM.III.): 115/7015; 429/24555; 431/24626.

Cevdet Askeri (C.AS.): 183/7949; 192/8276.

Cevdet Dahiliye (C.DH.): 85/4215; 224/11187; 267/13349; 299/14947.

Cevdet, Hariciye (C.HR.): 2/93; 22/1070; 58/2891; 79/3931; 79/3932; 96/4789; 113/5695; 134/6679; 139/6948; 146/7284; 160/7994; 157/7814; 157/7818; 186/9267.

Cevdet Eyalet-i Mümtaze (C.MTZ.): 16/751.

Cevdet Saray (C.SM.): 89/4499.

Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kalemi (D.BŞM.): 324/66; 3319/49; 3321/49; 33322/75; 33322/78.

Bab-ı Defteri Başmuhasebe Muhallefat Halifeliği (D.BŞM.MHF.d.): 12537.

Hatt-ı Hümayûn (HAT.): 1/19; 31/1470; 142/5876; 142/5887; 144/6050; 155/6513; 155/6513-İ; 158/6577; 159/6644; 161/6798; 162/6744; 162/6745; 163/6772; 164/6818; 164/6843; 164/6844; 165/6883; 168/7108; 169/7199; 170/7225; 172/7397; 208/11034; 210/11294; 210/11339; 219/12043; 221/12340; 224/12489; 229/12786; 236/13103; 237/13165; 246/13913; 246/13880; 246/13895; 247/13932; 247/13932-A; 247/13932-B; 247/13932-C; 248/14007; 248/14007-A; 248/14007-B; 248/14045; 255/14525; 255/14504; 257/14738; 261/15060; 264/15277-A; 265/15397; 266/15426; 267/15520; 267/15594; 269/15698; 640/43; 1200/47090; 1394/55741; 1385/54874; 1427/58436; 1428/58464; 1428/58465; 1428/58468; 1435/58985; 1471/45; 1471/51; 1471/52; 16147; 1667/1.

İbnül Emin Hariciye (İE.HR.): 22/1965; 22/1966.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS.MA.d.): 2385; 6058.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e.): 495/20; 495/22; 495/24; 495/25; 534/16; 659/46.

Yıldız Parakende Askeri (Y.PRK.A.): 1/2.

II. Ana Kaynaklar

Cevdet Paşa, Tarih, C. VII, İstanbul 1309.

Della Storia dell' Anno 1740, Amsterdam.

Francesco Serao, Descrizione Dell'Elefante Pervenuto in Dono Dal Gran Sultano Alla Regal Corte Di Napoli, Napoli 1742.

Göynüklü Ahmed Efendi, *Târîh-i Göynüklü*, (haz. Songül Çolak-Metin Aydar), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019.

Muâhedât Mecmûası, (haz. Mahmud Mesud Paşa), C. II, Hakikat Matbaası, İstanbul.

Relazione della venutadi Hagi Hussein Effendi Inviato Straordinario Della Porta Ottomana e Della Pubblica Udienza, Che ha Avuto Dal Re Nostro Signore Il Giorno 18 Settembre 1741, Napoli MDCCXLI.

Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, İstanbul 1198.

Şemdânizâde, *Mür'î't-Tevârih*, I, (yay. haz. Münir Aktepe), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1976.

III. Araştırma ve İnceleme Eserler

ADDİSON, Joseph, *Charles the Third of Spain*, London 1900.

AHISHALI, Recep, “Reîsülküttâb”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, 2007, s. 546-549.

AKSAN, Virginia, *Savaşta ve Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı Ahmed Resmi Efendi 1700-1783*, (çev. Özden Arıkan), İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997.

AKYILDIZ, Ali, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

Archivio di stato di Napoli, Roma 1986.

ARMAOĞLU, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2010.

BARBAGALLO, Francesco, “Discussioni e progetti sul commercio tra Napoli e Costantinopoli nel ‘700”, *Rivista Storica Italiana*, 2, 1971, s. 262-296.

BERKES, Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, (yay. haz. Ahmet Kuyaş), YKY Yayınları, İstanbul 2012.

BEYDİLLİ, Kemal, “Boğazlar Meselesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, 1992, s. 266-269.

BEYDİLLİ, Kemal, “Küçük Kaynarca’dan Tanzimat’a Islahat Düşünceleri,” *İlmi Araştırmalar*, C. VIII, İstanbul, 1999, s. 25-64.

BEYDİLLİ, Kemal, “Prut Antlaşması”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, 2007, s. 359-362.

BEYDİLLİ, Kemal, “Sefaret ve Sefaretnâme Hakkında Yeni Bir Değerlendirme”, *Osmanlı Araştırmaları*, C. 30, S. 30, 2007, s. 8-30.

BEYDİLLİ, Kemal, “Sefâretnâme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, 2009, s. 289-294.

BLACK, Jeremy, *Kısa İtalya Tarihi*, (çev. Ekin Duru), Say Yay., İstanbul 2020.

BRAUDEL, Fernand, *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, (çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Eren Yayınları, 1990.

BONO, Salvatore *Yeniçağ İtalya’sında Müslüman Köleler*, (çev. Betül Parlak), İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

BORZELLİ, Angelo, “Documenti Su Artisti Napoletani Della Seconda Meta del Secolo XVIII”, *Napoli Nobilissima*, IX, 1900, s. 74-77.

BOSTAN, İdris, “Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ekonomik İlişkileri (1580- 1624)”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, 4, 1994, s. 59-86

BOSTAN, İdris, “Rusya’nın Karadeniz’de Ticarete Başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu, 1700-1787”, *Belleten*, C. LIX, S. 225, Ankara, 1995, s. 353-394.

BOSTAN, İdris, *Adriyatik’te Korsanlık Osmanlılar, Usoklar, Venedikliler 1575-1620*, Timaş, İstanbul 2009.

BUONOCORE, Ferdinando, “Consoli o procuratori di Tripoli e di Tunisi nelle Due Sicilie (e cenni ad altri consoli o agenti dei paesi musulmani nell’epoca precoloniale”, *Africa: Rivista trimestrale di studi e documentazione dell’Istituto italiano per l’Africa e l’Oriente*, XXXI, 2, 1976, s. 257-276.

BURUCE, Masters, “Halep”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 15, 1997, s. 244-247.

CAN, Mustafa, *Sürekli Diplomasi Öncesi Osmanlı Devleti’nde Yabancı Elçiler (Elçi-Ağırlama-Huzura Kabul)*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2017.

CLEMENTE, Alida, “Da Tripoli a Messina. Spazi contesi nel Mediterraneo settecentesco, tra complementarità macroeconomiche e gelosia del commercio”, *Storia economica*, No. 1, s. 11-34.

COLLETTA, Pietro, *The Kingdom of Naples 1734-1825*, Translated from the Italian: S. Horner, Vol. 1, London 1858.

ÇAKILCI, Diren, “Osmanlı Devleti’nde Uluslararası Telgraf İşbirliği: Sicilyateyn/İtalya Örneği”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, C. 13, S. 25-26, 2014, s. 51-82.

ÇELİK, Yüksel “Osmanlı Devleti ile Avrupa Devletleri İttifakı (1798-1807)”, *Osmanlı Tarihi (1789-1876)*, (ed. Davut Hut-Zekeriya Kurşun), Eskişehir 2016, s. 24-46.

ÇETİN, Atilla, “Garp Ocakları”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XIII, İstanbul 1996, s. 382-386.

ÇEVİK, Can, *Naili Abdullah Paşa Defter-i Teşrifat (Metin-Değerlendirme)*, (Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2018.

ÇİÇEK, Kemal, “Kıbrıs”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, 2022, s. 373-379.

ÇİFTÇİ, Hilal, “Osmanlı Devleti’nin XVIII. Yüzyılda Diplomasi Alanında Geçirdiği Değişimin Diplomatik Dile Yansıması”, *XVIII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, 1-5 Ekim 2018/Ankara*, C. III, (yay. haz. Semiha Nurdan-Muhammed Özler), Ankara 2022, s. 681-693.

ÇOLAK, Kamil, “Mısır’ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi (1798-1801)”, *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*, C. 10, S. 2, 2008, s. 141-183.

D’AMORA, Rosita, “Gift Exchanging Practices between the Kingdom of the Two Sicilies and the Ottoman Empire: ‘Cose Turche’ and Strange Animals”, *Cromohs (Cyber Review of Modern Historiography)*, Vol. 24, 2001, s. 108-122.

D’AMORA, Rosita, “Narrating the Visit of Two Special Guests: The “Ministro del Gran Signore” and the “Wondrous Beast”. Performing Power and the Politics of Pageantry at the Court of Charles of Bourbon (1741–1743)”, *Culture and Diplomacy: Ambassadors as Cultural Actors in Ottoman-European Relations from the 16th to the 19th Century*, (ed. Reinhard Eisendle, Suna Suner vd.), Vol. I, 2023, s. 235-252.

D’AMORA, Rosita, “*The Diplomatic Relations Between Naples and the Ottoman Empire in the Mid-eighteenth Century: Cultural Perceptions*”, *Oriente Moderno*, 2003, Vol. 22, 83/3, s. 715-727.

DAVİS, John A., *Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions (1780-1860)*, Oxford Press, 2006.

DEMİR, Uğur *1768-1774 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi*, TTK, Ankara 2023.

DEMİRYÜREK, Mehmet “The Legal Foundations of the Commercial Relations between The Ottomans and Neapolitans”, *Bilig*, S. 69, 2014, s. 53-74.

DENİS-DELACOUR, Christopher, *Les D  fis de la Souverainet   Maritime Navigations Napolitaines en Mer Ottomane (1734-1856)*, Classiques Garnier, Paris 2021.

DOĞAN, Güner, “  stenmeyen Barış Pasarofça’da Osmanlı-Venedik Diplomatları ve Diplomatik Tavrıları”, *Harp ve Sulh 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Sempozyumu Bildirileri*, (yay. haz. Gültekin Yıldız), Milli Savunma Üniversitesi Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı Merkez Basım ve Yayınevi,   stanbul 2019, s. 111-127.

DOĞAN, Güner, “Napoli Devlet Arşivi Belgelerine Göre   ki Sicilya (Napoli) Krallığı   zmir Konsolosluğunun Teşekkülü (1740-1743)”, *  aka Bey’den Günümüze   zmir*, (ed. Turan Gökçe-Hüseyin   alı  ), C. II,   zmir 2022, s. 999-1010.

DOĞAN, Güner, “Osmanlı İmparatorluğu -   ki Sicilya Krallığı İlişkilerinin Başlaması ve   stanbul’dan Napoli’ye Diplomatik Bir Hediye Sultanın Fili”, *Toplumsal Tarih*, S. 275, Kasım 2016, s. 62-67.

DÖNMEZ, Ahmet, “Osmanlı Devleti’nde Tek Taraflı Diplomasi Anlayışı ve Karşılıklı Diplomasiye Geçiş Süreci”, *Osmanlı Diplomasi Tarihi Kurumları ve Tatbiki*, (ed. Mehmet Alaaddin Yal  ıncaya-Uğur Kurtaran), Grafiker Yayınları, Ankara 2018, s. 145-179.

DWYER, Philip, *Napoleon the Path to Power, 176-1799*, Vol. 1, Bloomsbury, 2014.

ERDEM, Gökhan, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sürekli Diplomasiye Geçiş Süreci*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2008.

EYÜCE, Semavi “Arslanh  ne”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 3, 1991, s. 403-404.

EYÜCE, Semavi, “Bir Türk Elçisinin Portresi”, *Belleten*, C. XLI, S. 163, 1977, s. 555-564.

FİLESİ, Teobaldo, *Un secolo di rapporti tra Napoli e Tripoli, 1734-1835*, Giannini, Naples, 1983.

FLEET, Kate *Erken Osmanlı Döneminde Türk-Ceneviz Ticareti*, (çev. Özkan Akpınar), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.

GALLOTTA, Aldo, “Le relazioni tra l’Impero Ottomano e Napoli”, *Presenza Araba ed Islamica in Campania*, Napoli - Caserta, 22-25 Novembre 1989, (ed. Agostino Cilardo), Napoli 1992, s. 323-335.

GEZER, Ömer, “Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi’nin Fransa Elçiliği”, *Belleten*, C. 88/S. 311, Nisan 2024, s. 147-183.

GÜMÜŞ, Hasret, “1736-1739 Osmanlı Rus ve Avusturya Savaşında Arabuluculuk Yapan Devletler ve Bu Devletlerin Elçilerine Verilen Tayinatlar Hakkında Bir Değerlendirme”, *Karedeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (KTÜEFAD)*, S. 1, 2021, s. 16-27.

GÜRKAN, Emrah Safa, *Sultanın Korsanları Osmanlı Akdenizi’nde Gazâ, Yağma ve Esaret, 1500-1700*, Kronik Yayınları, İstanbul 2020.

HACISALİHOĞLU, Mehmet, “Yunanistan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, 2013, s. 586-595.

HUREWİTZ, J. C., “The Europeanization of Ottoman Diplomacy: The Conversion From Unilateralism to Reciprocity in the Nineteenth Century,” *Belleten*, C. XXV/S. 99, Temmuz 1961, s. 455-466.

İNALCIK, Halil, “Avrupa Devletler Sistemi, Fransa ve Osmanlı”, *Doğu-Batı*, S. 14, 2001, s. 122-142.

İNALCIK, Halil, “Türk Diplomasi Tarihinin Sorunları”, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*, TTK, Ankara 1999, s. XV-XVIII.

İNALCIK, Halil, *Osmanlı ve Avrupa Osmanlı Devleti'nin Avrupa Tarihindeki Yeri*, Kronik, 8. Baskı, İstanbul 2020.

İPŞİRLİ, Mehmet, “Bâbîâli”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. IV, 1991, s. 378-386.

İPŞİRLİ, Mehmet, “Elçi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XI, 1995, s. 3-15.

İSKİT, Temel, *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.

İŞILTAN, Fikret, “Sicilya”, *MEB İA*, C. X, İstanbul 1988, s. 589-596.

JORGA, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (çev. Nilüfer Epçeli), C. 4, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2009

Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. 15, (haz. Mümin Çevik-Erol Kılıç), Üçdal Neşriyat, 1983.

KARABULUT, Fatih, *151 Numaralı Divân-ı Hümayûn Düveli Ecnebiye Defteri Kral Carlo di Borbone Zamanında Osmanlı-Napoli İlişkileri (1737-1759)*, Urzeni Yayınevi, İstanbul 2022.

KARABULUT, Fatih, *Avrupa Veraset Savaşları Sırasında Osmanlı-Avrupa Devletleri İlişkileri (1699-1756) “Savaşların Gölgesinde Diplomasi”*, (Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Kırıkkale 2021.

KARABULUT, Fatih, *Veraset Savaşları Gölgesinde Diplomasi Osmanlı-Avrupa Diplomasisi (1699-1756)*, Urzeni Yayınevi, İstanbul 2022.

KARAL, Enver Ziya, *Selim III'ün Hatt-ı Hümayûnları 1789-1807*, TTK, Ankara 1946.

KARAMUK, Gümeç, “II. Friedrich von Hohenstaufen'in İslam Dünyası ile İlişkileri ve Arapça Kroniklere Yansıması”, *Belleten*, C. LVII/S. 219, s. 447-479.

KAVAS, Ahmet, “İtalya”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 23, 2001, s. 446-448.

KINLI, Onur, *Osmanlı’da Modernleşme ve Diplomasi*, İmge Kitabevi, Ankara 2006.

KİEL, Machiel, “Selanik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, 2009, s. 352-357.

KÖKDAŞ İrfan, “Kent ve Devlet Arasında: 18. Yüzyılda Selanik Kırsalında Güç ve Sermaye Dinamikleri”, *Cihannüma*, S. I/2, 2015, s. 1-22.

KURTARAN, Uğur, “Karlofça Antlaşması’ndan Sonra İstanbul’a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırılanması ve Yapılan Harcamalar”, *Tarih Araştırmaları Dergisi (TAD)*, C. 37, S. 63, 2018, s. 331-370.

KURTARAN, Uğur, I. Mahmud Dönemi’nde Avrupalı Devletler ile Yapılan Ticaret Antlaşmaları ile Verilen İmtiyazlara Dair Değerlendirmeler”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S. 41, 2017, s. 219-256.

KURTARAN, Uğur, *Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri 1526-1791*.

KUZUCU, Serhat, “XVIII. Yüzyılda Uluslararası Bir Sorun Olarak Garp Ocakları’nın Akdeniz’deki Korsanlık Faaliyetleri”, *Gazi Akademik Bakış*, C. 9, S. 17, 2015, s. 165-180.

KÜÇÜKKALAY, A. Mesud -Numan Elibol, “Osmanlı Döneminde İzmir’den Yapılan İhracatın Analizi (1774-1776)”, *Belleten*, C. 86/S. 306, s. 603-640.

KÜRKÇÜOĞLU, Ömer, “The Adoption and Use of Permanent Diplomacy,” *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional?*, (ed. Nuri Yurdusev), Palgrave-Macmillan, 2004, s. 131-150.

S. Kütükoğlu, Mübahat, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1983.

LANZİLOTTA, Giacomo, “Giuseppe Bonito, la Mandolinata e altre storie”, *Arte e Musica*, XV, Bari 2019, s. 3-30.

LEPORE, Feliciano, *Un Capito Inedito di Storia Mediterranea Spagna e Impero Ottomano nel Secolo XVIII*, Firenze: G. Barbera Editore, 1943, s. 53-76.

MAFRİCİ, Mirella, “Diplomazia e commerci tra il Regno di Napoli e la Sublime Porta: Guglielmo Maurizio Ludolf (1747-1789)”, (ed. M. Mafrici), *Rapporti Diplomatici e Scambi Commerciali nel Mediterraneo Moderno*, Rubbettino, Soveria Mannelli, 2005, pp. 151-172.

MEHMED SÜREYYA, *Sicill-i Osmani*, C. II, İstanbul 1311.

ORAL, Özgür, *Osmanlı-Venedik Ticari İlişkileri (1763-1794)*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2017.

OTETEA, André, “L’établissement de la légation napolitaine à Constantinople (1740)”, *Bulletin de la Section Historique de l’Académie Roumaine*, XV, 1929, pp. 61-80.

OTETEA, André, *Contribution à la Question d’Orient Esquisse Historique, Suivie de la Correspondance Inédite des Envoyés du roi des Deux-Siciles à Constantinople (1741-1821)*, Académie Roumaine, 1930.

OWEN, Roger, *The Middle East in the World Economy 1800-1914*, London 2002.

ÖRİK, Nahit Sırrı, “İstanbulda Siçilyeteyn Elçileri”, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, C. 4, S. 4, Mart – Mayıs 1930, s. 67-72.

ÖTEN, Aliye, “Osmanlı Yapı Kültüründe Arslan ve Arslanhaneler”, *Belleten*, C. 87/S. 308, 2003, s. 113-151.

ÖZBARAN, Salih, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Hindistan Yolu XVI. Asırda Ticaret Yolları Üzerinde Türk-Portekiz Rekabeti”, *Tarih Dergisi*, C. XXXI, İstanbul 1977, s. 65-146.

ÖZCAN, Abdülkadir, “Pasarofça Antlaşması”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, 2007, s. 177-181.

ÖZDEMİR GÜMÜŞ, Şenay, “Napolyon’un Mısır’ı İşgali Sırasında Osmanlı Topraklarındaki Fransızlar”, *Tarihin Peşinde*, S. 9, 2013, s. 249-278.

ÖZDEMİR, Şenay, *Akdeniz Hakimiyetinde Osmanlı Devleti ve Korsanlık (1695-1789)*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2004.

ÖZLER, Muhammed, *96/1 Numaralı Sicilya Ahitname Defteri (İnceleme – Metin)*, (Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun 2017.

ÖZLER, Muhammed - Kadir Demirel, “III. Mustafa’nın Bostancılar Ocağı Kütüphanesi ve Vakfettiği Kitaplar”, *Belgeler*, S. 43, Haziran 2024, s. 15-77.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. III, MEB Yayınları, Ankara 1983.

PARLATIR, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, 8. Baskı, Ankara 2018.

PERA, Francesco, *Ricordi e Biografie Livornesi*, Livorno 1876.

PEZZİ, Massimiliano, *Aspettando la pace. Il Levante Ottomano nei Documenti Diplomatici Napoletani (1806-1812)*, Studio Zeta, Rossano Scalo, 1992.

PEZZİ, Massimiliano, *La Posta del Levante nella corrispondenza diplomatica tra Costantinopoli e Napoli nel Settecento*, Orizzonti Meridionali, Cosenza, 2009.

PEZZİ, Massimiliano-Mario Spagnoletti, “Guglielmo Costantino Ludolf Nota per la biografia di un diplomatico europeo tra Sette e Ottocento”, *Africana*, XV, 2009, s. 81-85.

PİRALO, Franco, “Peace Treaties and Trade Between the Kingdom of Naples and Tripoli in the Eighteenth Century, *Pedralbes*, 37, 2017, s. 115-132.

RAO, Anna Maria, “La Méditerranée : une frontière ? Le cas de Naples au XVIIIe siècle”, *Boundaries in the Eighteenth Century - Frontières au dix-huitième siècle*, (ed. Pasi Ihalainen et alii), Revue internationale d'études sur le dix-huitième siècle (RIEDS), I, 2007, s. 91-107.

RAYMOND, Andre, “Kahire”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, 2001, s. 175-179.

ROBERTS, J. M., *Avrupa Tarihi*, (çev. Fethi Aytuna), İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2015.

S. KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “Diplomatik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 9, 1994, s. 360.

S. KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Fevkalâde Elçilerin Ağırlanması”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXVII/1-2, Ankara 1989, s. 199-231.

SAK, İzzet, “1736-1741 Yılları Arasında İstanbul’a Gelen İran Elçilerinin Bazı Masrafları”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 16, 2006, s. 117-161.

SANDER, Oral, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme*, Ankara 2012.

SAVAŞ, Ali İbrahim, “Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi”, *Osmanlı*, C. I, ed. Güler Eren, Ankara 1999, s. 643-679.

SAVAŞ, Ali İbrahim, “Konsolos”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 26, 2002, s. 178-180.

SAVAŞ, Ali İbrahim, *Osmanlı Diplomasisi*, 3F Yayınları, İstanbul 2007.

SCHİPA, Michelangelo, *Il Regno di Napoli al Tempo di Carlo Borbone*, Libreria Antiquaria Editrice, Salerno 1972.

SELETLİ, Melik 18. Yüzyılda Adriyatık'te Korsanlık: Ülgün Örneği, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2023.

SEVİNÇ, Tahir, “Osmanlı-Sicilya İlişkileri ve Cizye Muhasebecisi Hüseyin Efendi'nin Sicilya Elçiliği (1740-1742)”, *History Studies*, C. 5, S. 2, 2013, s. 411-428.

SEYYİD MUHAMMED ES-SEYYİD, “İskenderiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 22, 2000, s. 576-580.

SİLVANA, Musella Guida, “Relazioni Politiche e commerciali tra il Regno di Napoli la Porta Ottomana nei anni del Regno di Carlo di Borbone. I doni per e da Mahmud I”, *Mondi lontani*, Serie Quaderni di Palazzo Reale, (ed. Annalisa Porzio), Associazione Amici dei Musei, Naples 2014, s. 9-28.

SOYKUT, Mustafa, *Italian Perceptions of the Ottomans Conflict and Politics trough Pontifical and Venetian Sources*, Peter Lang, 2011.

SOYSAL, İsmail, *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1987.

SUNER, Suna, “Serenate for Hacı Hüseyin Efendi, The First Ottoman Envoy to Naples (1741)”, *Culture and Diplomacy: Ambassadors as Cultural Actors in Ottoman-European Relations from the 16th to the 19th Century*, (ed. Reinhard Eisendle, Suna Suner vd.), Vol. I, 2023, s. 189-214.

SÜSLÜ, Azmi, “Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri 1798-1807”, *Belleten*, C. 47/S. 185, 1983, s. 259-280.

ŞAKİROĞLU, Mahmut, “Antonio di Vittorio, Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVII (18. Yüzyılda Osmanlı Devleti ile Napoli Arasındaki Ticaret), Napoli 1979”, *Belleten*, C. XLV, S. 179, 1981, s. 327-328.

ŞAKİROĞLU, Mahmut, “Napoli”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 32, 2006, s. 383-385.

ŞAKİROĞLU, Mahmut, “Sicilya”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, 2009, s. 138-139.

ŞAKİROĞLU, Mahmut, “Tercüman”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 40, 2011, s. 490-492.

ŞAKUL, Kahraman, “Osmanlılar Fransız İhtilâli’ne Karşı: Adriyatik ve İtalya Sularında Osmanlı Donanması”, *Nizâm-ı Kadîm’den Nizâm-ı Cedîd’e III. Selim ve Dönemi*, (ed. Seyfi Kenan), İSAM, İstanbul 2010, s. 255-313.

TABAK Faruk, *Solan Akdeniz 1550-1870 Coğrafi-Tarihsel Bir Yaklaşım*, (çev. Nurettin Elhüseyni), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010.

TALİB, Yazıcı, “Halep”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 15, 1997, s. 239-244.

TAŞ, Abdullah Erdem, *Osmanlı Garp Ocaklarından Trablusgarp Eyaleti Karamanlılar Dönemi 1711-1835*, TTK Yay., Ankara 2022.

The Oxford Illustrated History of Italy, (ed. George Holmes), Oxford University Press, 2001.

TİRİBİLLİ-GİULIANİ, D., *Sommario delle Famiglie Celebri Toscane*, (Editore Ulisse Diligenti), Firenze 1868.

TOPAKTAŞ, Hacer, “Osmanlı Diplomasisinde “Tayinat” Sisteminin Uygulanışı ve Kaldırılışı (1794) Üzerine Bazı Tespitler”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 10, S. 1, 2015, s. 31-49.

TRAINI, R., “Sikilliya”, *EI2*, C. XI, s. 582-589.

TUNCER, Hüner, *Eski ve Yeni Diplomasi*, Ankara 1991.

TUNCER, Şaduman, *Sultan III. Ahmed - Günlük Yaşantısı, Yakın Çevresi ve Şahsiyeti*, Timaş Yay., İstanbul 2023.

TURAN, Namık Sinan, *İmparatorluk ve Diplomasi Osmanlı Diplomasisinin İzinde*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

TURAN, Şerafettin, “Osmanlı İmparatorluğu ile İki Sicilya Krallığı Arasındaki Ticaretle İlgili Gümrük Tarife Defterleri”, *Belgeler*, C. IV/S. 7-8, 1967, s. 81-167.

TURAN, Şerafettin, *Türkiye - İtalya İlişkileri I Selçuklular’dan Bizans’ın Sona Erişine*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

TURAN, Şerafettin, “İtalya”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 23, İstanbul 2001, s. 448-452.

TURAN, Tufan, *Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876)*, (Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Sakarya 2013.

ULUERLER, Sıtkı, “Fransız İhtilali İle Değişen Avrupa Düzeninde Osmanlı Devleti’nin Uygulamaya Çalıştığı Denge Siyaseti ve Sonuçları (1795-1801)”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 20, 2020, s. 51-80.

UNAT, Faik Reşit, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, TTK, Ankara 1968.

UZUN, Ahmet, *İktisâdî ve Malî Yönleriyle İstabl-ı Âmire (1500-1900)*, TTK, Ankara 2020.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. IV/1, TTK Yay., Ankara 1995.

ÜNAY AÇIKGÖZ, Fatma, “Osmanlı – Scilyateyn (Napoli) Diplomatik İlişkileri ve Sultan III. Mustafa’ya Gönderilen Hediyeler (1762)”, *Osmanlı Devleti’nin Diplomasi Tarihi Makaleler-2*, (ed. Mehmed Alaaddin Yalçınkaya-Uğur Kurtaran), Altınordu Yay., 2023, s. 131-144.

ÜNAY AÇIKGÖZ, Fatma, *XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Hediye ve Hediyeleşme*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2012.

ÜNVER, Mustafa, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Karaman 2018.

VANDAL, Albert, *Une Ambassade Française En Orient Sous Louis XV: La Mission du Marquis de Villeneuve 1728-1741*, Paris 1887.

VİTTORİ, Antonio di, *Il Commercio Tra Levante Ottomano e Napoli Nel Secolo XVIII*, Biblioteca di Studi Meridionali, Napoli 1979.

YALÇINKAYA, Mehmet Alaaddin, “Osmanlı Zihniyetindeki Değişimin Göstergesi Olarak Sefaretnamelerin Kaynak Değeri”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S. 7, 1997, s. 319-338.

YEŞİL, Fatih, “Fransız İhtilali ve Napoleon Dönemi”, *Yakınçağ Avrupa Tarihi*, (ed. Hayrettin Pınar), Eskişehir 2016, s. 1-29.

YEŞİL, Fatih, “Kozmopolit Bir Osmanlı’nın Napoléon Harpleri Sırasında Dış Politikaya Dair Gözlemleri”, *Belgeler*, S. 43, 2024, s. 79-230.

YEŞİL, Fatih, “Pasarofça Antlaşması ve Osmanlı Diplomasisindeki Değişim”, *Harp ve Sulh 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Sempozyumu Bildirileri*, (yay. haz. Gültekin Yıldız), Milli Savunma Üniversitesi Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı Merkez Basım ve Yayınevi, İstanbul 2019, s. 103-109.

YİRŞEN, Reyhan, *6 Numaralı Sicilyateyn (Düvel-i Ecnebiye) Defteri’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, (Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya 2018.

YİRŞEN, Reyhan, “The Problem of Piracy in Commercial Relations between the Ottoman State and the Kingdom of Two Sicilies (Sicilyateyn) between 1740 and 1804”, *Adalya*, S. 26, 2023, s. 319-336.

YURDUSEV, A. Nuri, “Ottoman Attitude Toward Diplomacy”, *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional ?*, (ed. A. Nuri Yurdusev), Palgrave Macmillan, 2004, s. 5-35.

ZINKEISEN, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (çev. Nilüfer Epçeli), C. VII, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011.

IV. İnternet Sayfaları

<https://catalogo.beniculturali.it/detail/HistoricOrArtisticProperty/1500220078#lg=1&slide=0>

<https://www.brindisiweb.it/storia/elefante1742.asp#gsc.tab=0>

<https://www.lugatim.com.tr> (Kubbealtı Lugatı).

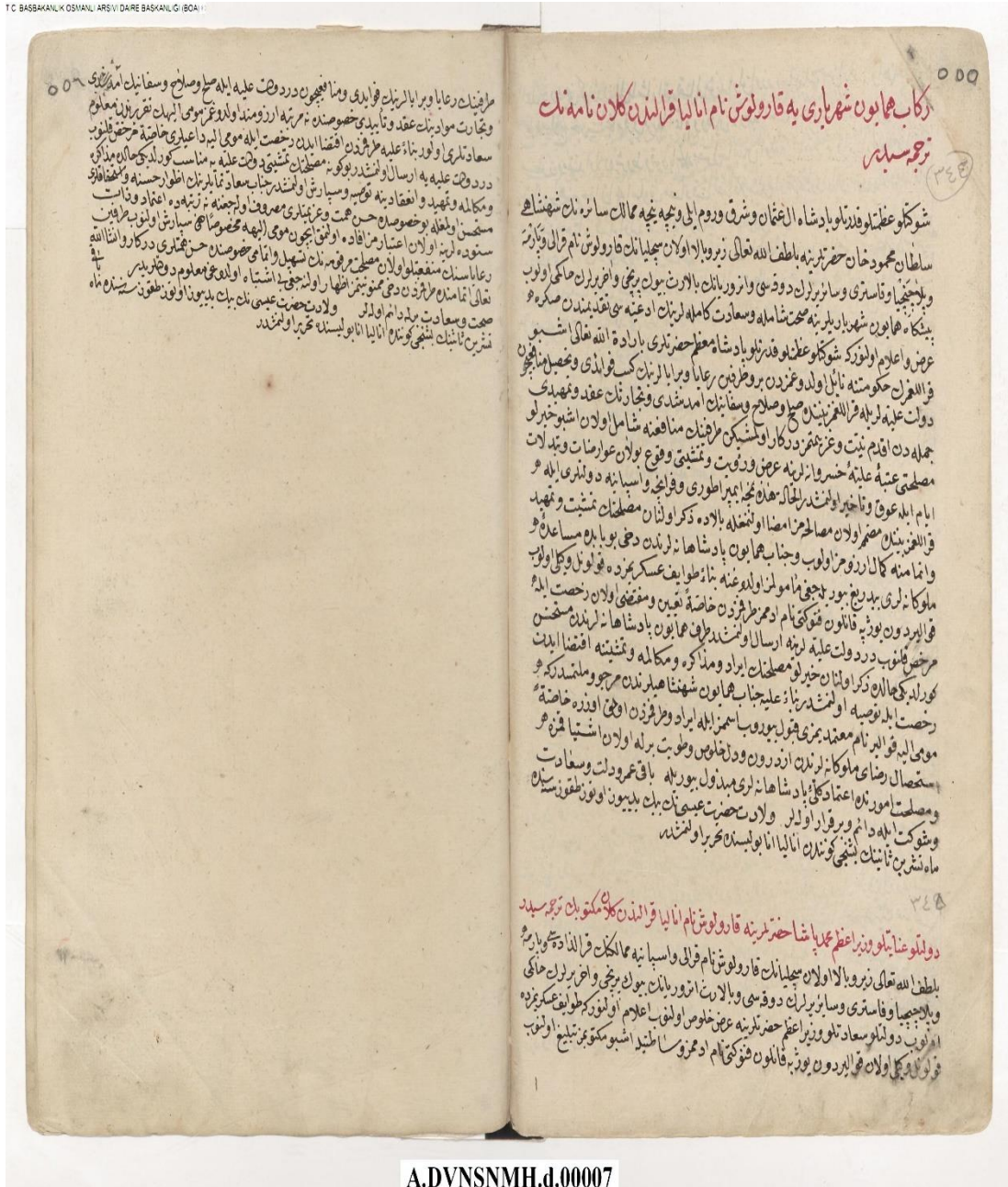
<https://www.museiscienzenaturaliefisiche.it/it/musei/museo-zoologico.html>

<https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-turkish-embassy-in-naples>

<https://www.raremaps.com/gallery/detail/110028/italia-in-suos-status-divisa-et-ex-prototipo-del-isliano-des-homann-heirs>

EKLER

Ek I: Napoli Kralı Carlo Tarafından I. Mahmud ve Veziriazam Mehmed Paşa'ya Giuseppe Finocchietti di Faulon'un Elçi Olarak Gönderildiği Hakkındaki Mektupları⁶⁸²

A.DVNSNMH.d.00007

⁶⁸² BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 7, h. 344-345.

**Ek II: Napoli Kralı Carlo Tarafından I. Mahmud ve Veziriazam Mehmed Paşa'ya
Giuseppe Finocchietti di Faulon'un Elçi Olarak Gönderildiği Hakkındaki
Mektupların Transkripsiyonu⁶⁸³**

Hüküm 344: Rikâb-ı hümayûn-ı şehriyârîye Karoloş nâm İtalya kralından gelen nâmenin tercümesidir: Şevketlü ‘azametlü kudretlü pâdişah-ı Âl-i Osman Şark ve Rumeli ve nice nice memâlik-i sâi’irenin şehinşâhı Sultan Mahmud Hân hazretlerine bi-lütfullahi te‘âlâ zîr ve bâla olan Sicilyanın Karoloş nâm kralı ve Parma ve Piacenza ve Kastro ve sâ’ir yerlerin dukası ve Andriyanın bi’l-ırs büyük pirinci ve aher yerlerin hâkimi olub pişgâh-ı hümayûn-ı şehriyârîlerine sıhhat-i şâmile ve sa‘âdet-i kâmilelerinin ed‘iyyesi takdîminden sonra ‘arz ve i‘lâm olunur ki şevketlü ‘azametlü kudretlü padişâh-ı mu‘azzam hazretleri bi-irâdetullah-ı te‘âlâ işbu krallığımızın hükûmetine nâ’il olduğumuzdan beru tarafeyn re‘âya ve berâyâlarının kesb-i fevâ’idi ve tahsîl-i menâfi’iyyün Devlet-i ‘Aliyyeleriyle krallığımız beyinde sulh u salâh ve sefâyunin amed şudü ve ticâretin akd ve temhîdi cümleden ikdâm-ı niyyet ve ‘azimetimiz derkâr olmuşken tarafeynin menâfi’ine şâmil olan işbu hayırlı maslahatı atebe-i ‘ulya-i hüsrevânelerine ‘arz ve ru’yet ve temşiyeti vukû’ bulan ‘avârızât ve tebeddülât-ı eyyâm ile ‘avk ve tehîr olunmuşdur. El-hâletü-hâzihî Nemçe impartoru ve França ve İspanya devletleri ile krallığımız beyinde musammem olan musâlahamız imza olunmağla bâlâda zikr olunan maslahatın temşiyet ve ‘ahîd ve itmâmına kemâl-i arzumuz olub ve cenâb-ı hümayûn-ı padişâhânelerinden dahi bu bâbda müsâ‘ade-i mülükâneleri bî-diriğ buyrulacağı me’mûlümüz olduğuna binâen tevâyif-i askerimizde kolonel vekîli olub Kavalier Don Pojepe Kanalon Finoketti nâm ademimiz tarafımızdan hâssaten ta’yîn ve muktezî olan ruhsat ile murahhas kılınub Devlet-i ‘Aliyyelerine irsâl olunmuşdur. Taraf-ı hümayûn-ı padişâhânelerinden mustahsin görüldüğü halde zikr olunan hayırlı maslahatın irâd ve müzâkere ve mükâleme ve temşiyetine iktizâ eden ruhsat ile tavsiye olunmuşdur. Binâenaleyh cenâb-ı hümayûn-ı şehinşâhîlerinden mercû ve mültemesdir ki mûmâ ileyh Kavalier nâm mu‘temedimizi kabul buyurub ismimiz ile irâd ve tarafımızdan olmak üzere hasseten müstahsâl rızâ-yı mülükânelerinden ez-derûn ve dil-i hulûs ve

⁶⁸³ BOA, A.DVNS.NMH.d., n. 7, h. 344-345.

taviyyet birle olan iştiyâkımıza ve maslahat umûrunda i'timâd-ı küllî-i padişâhâneleri mebzûl buyrula. Bâkî 'ömr-i devlet ve sa'âdet ve şevket ile dâ'im ve ber-karar olalar. Velâdet-i Hazret-i İsa'nın bin yedi yüz otuz dokuz senesinde mâh-ı teşrîn-i sâninin beşinci gününden İtalya Anabolusu'nda tahrîr olunmuşdur.

Hüküm 345: Devletlü 'inâyetlü Vezîr-i Azam Mehmed Paşa hazretlerine Karoloş nâm İtalya kralından gelen mektbunun tercümesidir: Bi-lütfullahi te'âlâ zîr ve bâla olan Sicilyanın Karoloş nâm kralı ve İspanya memâlikinin kralzâdesi ve Parma ve Piacenza ve Kastro ve sâ'ir yerlerin dukası ve bi'l-ırs Andriyanın büyük pirinci ve aher yerlerin hâkimi olub devletlü sa'âdetlü Vezîr-i Azam hazretlerine 'arz-ı hulûs olunub i'lâm olunur ki tevâyif-i askerimizde kolonel vekîli olan Kavaliyer Don Pojepe Kanalun Finoketti nâm ademimiz vesâtetiyle işbu mektubumuz tebliğ olunub tarafeynin re'âya ve berâyâlarını fevâidi ve menâfi'iyçün der-Devlet-i 'Aliyye ile sulh u salâh ve sefâiyinin amed şüdü ve ticâret mevâddının akd ve te'yîdi husûsunda ne mertebe arzumend olduğumuz mûmâ ileyhın takrîrinden ma'lûm-ı sa'âdetleri olur. Binâenaleyh tarafımızdan iktizâ eden ruhsat ile mûmâ ileyh dâ'ileri hassaten murahhas kılınub der-Devlet-i 'Aliyyeye irsâl olunmuşdur. Bu gûne maslahatın temşiyeti Devlet-i 'Aliyyeye münâsib görüldüğü halde müzâkere ve mükâleme ve temhîd ve in'ikâdına tavsiye ve sipariş olunmuşdur. Cenâb-ı sa'âdet-meâblarının ezvâr-ı hasene ve istihkâkları müstahsin olmağla bu husûsda hüsn-i himmet ve 'azîmetleri masrûf olacağına ne mertebede i'timâd ve zât-ı sutûdelerine olan i'tibârımız ifâde olunmak içün mûmâ ileyhe mahsûsân sipariş olunub tarafeynin re'âyasının menfa'atlü olan maslahat-ı merkûmenin teshîl ve itmâmı husûsunda hüsn-i himmetleri derkâr ve inşaallahu te'âlâ itmâmında tarafımızdan dahi memnûniyetimiz izhâr olunacağı bî-ıştibâh olduğu ma'lûm-ı devletleridi. Bâkî sıhhat ve sa'âdet birle dâ'im olalar. Velâdet-i Hazret-i İsa'nın bin yedi yüz otuz dokuz senesinde mâh-ı teşrîn-i sâninin beşinci gününden İtalya Anabolusu'nda tahrîr olunmuşdur.

در دین و دین معین اولان و کل طرفه تعیین اولان ادمه بربانه دفع
و تسلیم ایله و دولت علیه نك رعا باسند و بخارنه دخی طرفه
کذاک معامله اولونوشی مآده قوسلوس و نجا نلری ایله دعو
ظهور اید ایسه دوت بک انچه ده زیاده دعوی اولونوشی مآده
دعوی ایله سالیحه استماع و فصل اولونوشی استماعه سعادته حواله
اوله و کذاک بخار و سائر رعا بازر و مایه نلر اولونوشی علیه
رعا باسی ایله بیع و نثار و بخاریت خصوصای ایله و سائر بانه ایله
دعوی و قاضیه وارد نلر و نجا نلر دخی موجود اولونوشی و نلری
استماع و فصل اولونوشی و دخی و کذاک نلری معمول به سادات و دخی و نلری
د دعوی اولونوشی دخی ایچون خلاف شیخ شریف مداخله اولونوشی و بخار
بسته دعوی ظهور ایله ایله کذاک نلری مآده دعوی قوسلوس
و نجا نلر و سائر نلر نلر و قاعده و اوزده قوسلوس ایله
و بر معامله مایه ایضا ده عکس مزده بولان دولت علیه نلر بخار
و رعا باسی حقایق دخی بولده مری طرفه ایله ایچون مآده دولت علیه
حکام و ضابطه نلر تابع اولونوشی هر یکم اولونوشی استماع و فصل
بر دخی بلا وجه تعقیب و تحقیق و حبس اتمیه مری و رعا باسی مری
اغدا اولونوشی و کل قوسلوس طرفه طلب اولونوشی و نلری
تصانیه کوره نادیب اولونوشی ایچون مآده دولت علیه رعا باسی
و بخار ایچون مری و نلری ایچون طرف دولت علیه نلر
کری و مملکت اولان منه ده اقامت اتمل اوزده نلری تعیین
اولونوشی مایه اوله و بر و جمله اشیا ایچون رعب ایچون دولت علیه
طرفه طرفه مآده اولونوشی سببیت اتمل حقیقه دخی بخار
اوله سالیحه مآده قوسلوس مایه اولونوشی طرفه نلری مایه
طرفه دخی تعیین اولونوشی سالیحه اعانت اولونوشی و شکست اولونوشی
سالیحه و دخی و نلر بولان انچه و سائر اشیا ایچون بولونوشی اوزده
صاحبیه تسلیم اولونوشی ایچون اقرب اولان قوسلوس و رعا باسی
طرفه ایچون مآده طرفه سالیحه عسکر و جبهه خانه نقد و سائر

حزین

حد سکه استخدام اولونوشی اوزده جبهه اولونوشی مآده دولت
علیه عثمانیه نلر سالیحه دولت علیه نلر ممالک محروسه سندر
دوسلوس اوزده اولونوشی طرفه کلان دولت سالیحه نلری ممالک
لازوم نلر سکوه قبول اولونوشی مری مآده جنل سالیحه
روی دخی دولت علیه نلر جنل سالیحه نلر ممالک
برای غیری دخی و قار شودون طوب ایله سلاطین دخی و سالیحه
اطراف ایله ایله دولت علیه نلر جنل سالیحه نلری لایق اولونوشی و نلری
دوسلوس معامله ایچون و کذاک طرفه بخار سالیحه نلری مری
برای غیری ایچون دخی مآده معامله اید و رعا باسی جنل سالیحه
برای غیری بخار سالیحه ممالک مری سالیحه نلری و نلری
ایچون مآده اعانت اولونوشی و جنل سالیحه نلری مری
جبار دخی مآده طرفه سالیحه نلری ایچون اتمل اوزده و نلری
سالیحه سندر و نلری مری و نلری مری مری و نلری مری
بلا نلری مری سالیحه نلری مری و نلری مری و نلری مری
معلوم اولونوشی ایچون سندر نلری مری و نلری مری و نلری مری
رعا باسی طرفه و نلری مری مری مری و نلری مری
اولونوشی مری سلاطین و کل قوسلوس مری و نلری مری
و نلری مری و نلری مری مری مری مری مری مری مری
دخی بولان اشیا دخی بعد تحقیق مایه سالیحه اوزده و نلری
و قوسلوس مری تسلیم اولونوشی ایچون مآده بولونوشی اولونوشی
و بخار طرفه مری مری مری و نلری مری و نلری مری
علیه نلری اولان قوسلوس سالیحه ایچون مری مری
و نلری مری عسکر و نلری مری و نلری مری و نلری مری
نلری و نلری مری نلری مری و نلری مری و نلری مری
و نلری مری و نلری مری و نلری مری و نلری مری
و نلری مری و نلری مری و نلری مری و نلری مری
و نلری مری و نلری مری و نلری مری و نلری مری

سینه مرقه و در دونه اولان بخار و وعا با و اشیا و امن معاندا
دختر مژده لعل اولانان طرفینک سفایح و بخار و وعا با سیدی
مقر اولان و دستاق استخاکای ایچون مکی مرتبه خصیل و طرفینه و بریکه
سعی اولان و درین حین ماده ایچی دولت بوند بولنان طرفینک اسار
بر خصوصه مأمور اولانک معنایله مناسب و معتدل به ایدالار
باخون مبادله اولنه لری و اطلاق و باخون مبادله اولنجه دیگر
صاحبزاد لطف ابله معانله اوقو اوزده غنیه اولنه لری ایچی
ماده و عا با مژده بری کرکدن اشیا قاجارشی بولور ایسه دوست اولان
دولت و عا با سندن زیاده برجهله نادسیا دنیه و بخار مژده میده
دیبار ایسه مسما و الویا استخدام ایدر و بخار لری خصوصه
اغلاف معان و رکنه جویا مآخه ابله و مدخله ایدر ان حکم خمارون
کله دولت علیه ناک اسکله و ایمان و سد ایچینه و سائر لریه کلاه
سفایح و دستاق اولان دولت سفایحی تملک و اولنه اول
النجی ماده حکم مژده دخلده اولان سواخلدن سفینه جملک و سفایح
دخی قره کوز و زرقی حمله دیگر دولت علیه ناک سفایحی دشمن طرفینک
تعقیب و تعاقب اولنجه طرفینک جواز و برنامدن و کلاک دولت
علیه ناک سفایحی دخی منوال مژده ورم ابله دوست اولان سفایح
حالی مرقم دخلده تعقیب اتمامدن خصوصه لری نرم ابله دوست
بولانلره اخبار اولنوب رضا داده اولدق حواله کیفیت دد و
علیه به تحریر افاده و بوسوال اوزده فراداده اوله اولن ایچی ماده
دولت علیه ناک عا با سندن و خصوصه اولکونلور و ایدالار
اولان فرمان مقوله سندن و سائر بولون یویانلردن برزیدالجه
سفایح ایله خصوصیت اتمامدن خصوصه اسکله لریه و ملک لریه
وارد قوزده و سنان قبول و سائر دوست اولان دوله معان اولان
بالجه اعلایه بولون حمارون دخی اجرا اوقو حالف دولت علیه
طرفینک مؤکد امر و غنیه اولنه و در اولانان طوایفدن نرم تخت
حکم مژده اولان اراضی ها ایسی ابله سرسبیت و کوز و حاله
اوزده

A.DVN.DVE.d 096/1

اوزده بخار و ایچون و ادوب کلاری حایز اوله و اشوب عقد اولد
ماده سفایح لغت ایدر و ایسه نادیب و طرفینه بوموله لردن
بالجه مژده و زبان سائر کست اولان دوله معان اولنای اوزده
تعقیب ایدر اولور ایسه بعضی فرمانلو معانله سن ایدر ایسه اولنجه
دولانک آچقده مصادره اولنای حاکم عقد اولانان ماده مصل
کلیکین حقیق کلمه حایز اوله و کلاک دولت علیه غنیه
دخی بوجوه اوزده حرکت ابلان حایز اوله و اشوب عقد مواد و غنیه
جواز و فوضی و طرابلس اوجا قلیله اخبار اولنوب فرالقرن بخار
و سفایحی و عا با مژده ذکر اولانان اوجا قلیله امنت اوزده آمد
شماره لری خصوصه به کونینا سب کوز بولور ایسه اوجه اوزده
برقالبه افران و اولوقت مذکور اوجا قلیله لایمب و ایدال
اولن ایچون و کیمتیک یاد و علیه نه مذاکر اولن و باخون و علیه
ذکر اولانان اوجا قلیله بر معلوم کینه تعقیب و ایدال اولن طرفینک
تعقیب و ایدال اولانان کینه لری ابله بر خصوصه سعی ایدر حایز اوله
اون سکین حایر ابله ایمان و اسکله مژده و دولت علیه ناک اسکله
و ایمانلره طرفینک جنل سفایحی تعقیب اولنجه جواز و بریده و دشمن
جواز ابله کلاک سفایحی طرفینک سفایحی تعقیب اولنجه جواز و بریده
ما عا طرفینک سفایحی هر وجهه معاونت اولنوب و طرفینک عا با لری
ایمانلردن چند قلیله بکچر دقت ساعت مروزین سکوه ذکر اولان
جنل سفایحی ایدر جواز و بریده و دشمن جملله سوا ابله بر غنیه
استرقاق اولنوب و اسرقاق اولان سفینه به اعانت اوقو مکی اولنجه
حاکم بولنان دولت ایمانلره بوموله عوارض ظهوری نهقت عا با لریه
طرفینک و عا با و بخار سفایحی دشمن سرائی و دشمن بول عا با لریه
جواز و بریده و بوموله ایدر اولدقده سفینه ضابطه لریه تعقیب
دیگره صلب اولنوب و سفینه سی و اشیا سی ایدر ایدر اسیر
و غنیه اوله و طرفینک و عا با سندن و ملک لریه سکای فراداده اولد

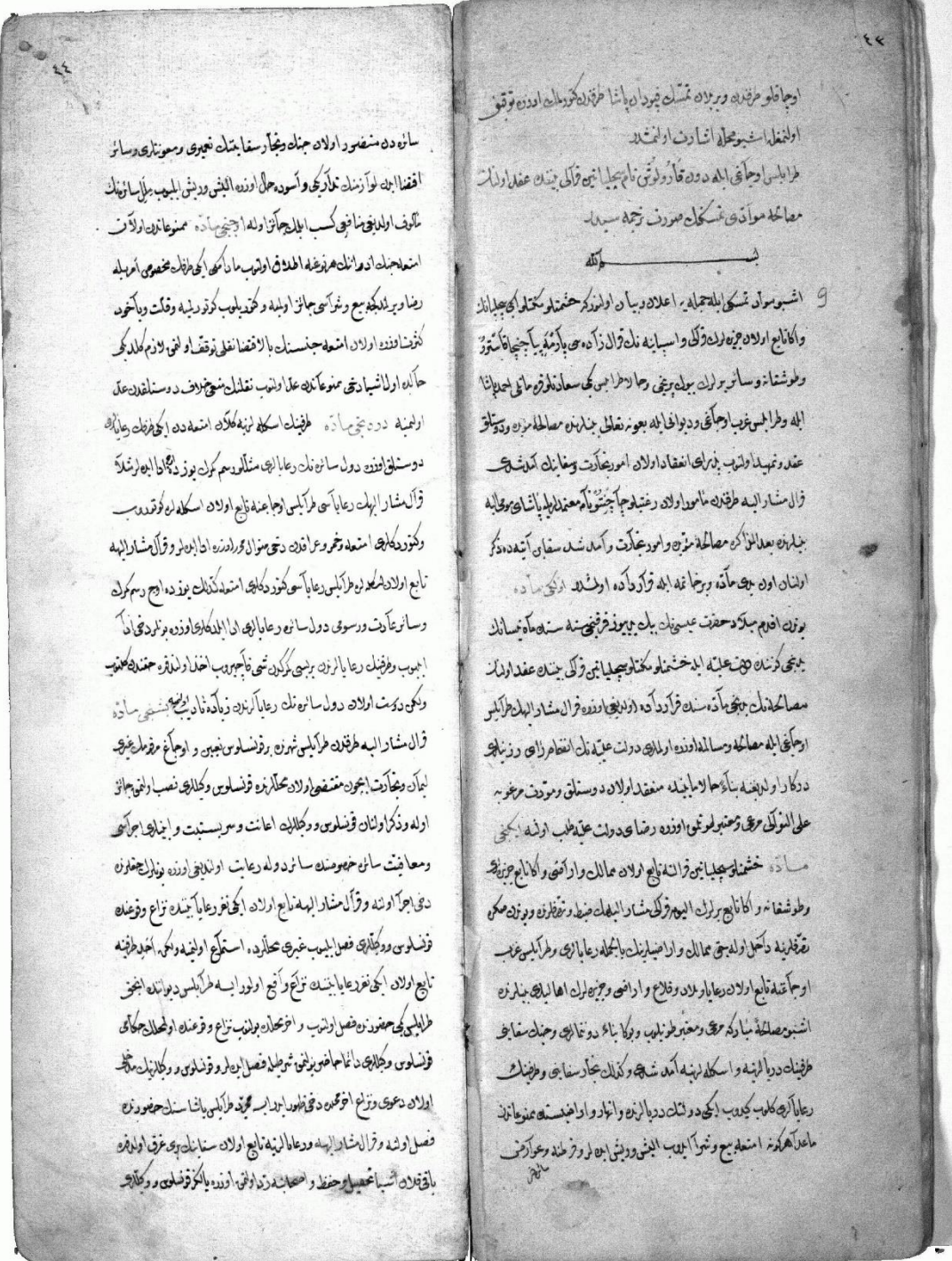
ماعداسنه بول کا عید و برآق و برینه جواز و برینه اوده
 ماده طرفین تعیین اولان وکلا و فوضو سارون بر اعز الشده اولان
 بخارنه متعلق اشیا ایچون کولکلی و برکازنه سائر دست اولان و
 تحصیل اولان فوضو لوطه رسمی الفتنه جواز و برینه و رعایا مازنه
 باریت ابله طریق و سلاح و سائر متعلق اولان ماعداسنه
 بخارنه متعلق اولان اشیا بی سفینه تحیل ابله ممانعت اولغنه
 ماده رعایا مازنه و تحیل مازنه اولان کسبه لر بخارنه متعلق
 و تیرلر سائر دست اولان و دوشلارو معامله اولنه و علی الاطلاق
 جاری اولان سکه دن غیری سکه تکلیفی ابله تعقی اولغنه لر و کورک
 سکه دن خلاف معنای بر دوشلورسم طلب اولغنه
 غریب اوده اولان سقیه اهریوت ابدن دعوی بنایه ابله بقولوب
 دعوی و تزللی قرضلوس و ساقینه بلا تاخیر فصل اولنه ساهل و
 اولان رعایا مازنه جزیه و تکالیف سائر طلب اولغنه و رعایا مازنه
 بزینک اوده شرح شریف مجتبه مانامه قتل و جرح کینتاری ثابت
 اولغنه کورک حالده اولنجه تعقی اولغنه و اشبو موقع اولان
 ماده لوده و برنلورن خارج نصیح اولغان خصوص لوده سائر دست
 اولان و دله معامله اولنجه اوده ساعه اولنه و طرفینک ساقی
 ایچون اشبو عقدا و تان موافقینه نافع ظهور و افتضا ابدن ماده
 و فرعه جابیندن مناسب کورک کماله اندلر دخی اوده و کورک
 و بعد تنظیم الحاق و ادخالی جائز اوله حسنه ابدی شوکلو قوریل
 شهنشاه الاعشان حضرتلری و فرالغین بینده اشبو عقدا و تان شروط
 مصالحه بلاخل حفظ و مراعات اولنه و طرفینک اهالی و رعایا کس
 بیندن خصومت برلری اوشو ایچون اعلامه و کورک مباحثت اولغنه
 طرفینک حکمکنلر نه بلا تاخیر اخبار اولنه و عقدا و تان موافقینه
 اولغنه دکن موافقه طرفینک رعایا سنده و فرج برلورن خاندان
 نصیبی ابدن اولغنه و اشبو کجی دولت بینده عقدا و تان موافق
 دولت ابدن و باخون دخی متعقیه نصیبی اولنه برنلورن ماعداسنه

مالک

مالک و بابا به نایع اولان و جنوز و اموز چوبونه تعیین اولان اسبابه
 بابا سارنک طریق و مسلک لری اوده و اسبابه فرالغین برلی ابدن
 دکره جاری اولان و صالغینک منع ابله فادر اولدورن دولت
 علیه طریقه تحیل اخبار اولنوب دولت علیه نل معامله لری اولغنه
 مقتضای اوده عمل و حرکت اولغنی و چهار اشبو ماده به دخی
 جائز اوله بالاده ظهور موافق نا کینچون برلورن و
 بوزده قاورون فوکلر حشمتلورن بر بلا بچلیا فرالغین و مخصی کل
 کجی بر ماده و بر خاتمه ابله اقالیه اساقی اوده ثبت و تجر اولان
 اشبو موافق نسکی کجی امضا ابله محضی و ممرض ابله ممرض و قبول
 دوشلور سعادتلور وزیر اعظم الحاق محال باشا حضرتلریک امضا
 و ممرض ابله محضی و ممرض و بر وجهه زکی اساقی اوده نصیح اولان
 ابله مبادله البشور و لاد حضرت عیسویک بلک ممرض و فوکلر
 سند سنده ماه نماندن برنجی کورک و قسطنطنیه شهرتزه تجر اولغنه

امضای ممرض
 فرالغین و برنلورن
 و اولون فوکلر
 مهر

مهر
 صورت ممرض

A.DVN.DVE.d 096/1

نامور را ولوب اوجام و فرزند حکام و رضا پادگان و رعایا کی قطعاً موضع باد بیدر
 انجی در سال و سوار رعایا کی خمارون و لیکال کی افنده و دستنامه اعانت و رساوت
 ابله لر و فرزند خلاص اویب فرجه جان اشبار در رسم و اوج طلب ابله لر و کی
 اشیا کی مرقه فرا کی اوجام غلظت اسکله نزن فرزند و اولتو ابسه استننا
 قلنه و الحاصل ذکر اولان فوسلوی و وکلای و سزا فرزند اشار ابله رعایا کی
 جمله امور و خیر و صلیت رعایت اولوب زباده و سول و خولوی افنده اولان
 دولت خنده مساع و اولدی کی اوجام کله اولنه انجی مده و اولان اشار ابله
 تابع اولان مالکده مناسب فریو ابسه اوجام فرزند بخارت امور و خیر و صلیت
 مصلحت کی ادر نسب اولنی جاز اولنه و ذکر اولان مصلحت کی ادر رعایا کی
 حقارند دولت علیه نله و در اولان مصلحت کی ادر اولان مصلحت رعایت
 و سبب سفینه ننه رعایت اولنه مده و اولان اشار ابله رعایا کی
 بری و صلیت نامه و بلا و صلیت وفات ابله کله فوسلوی و یاخود و کل طرفین
 نعین اولان کاتب دفتر بری و اشیا سنی بخیر اوجام سنی لازم کلان
 کشته به نسیم ابله لر و فوسلوی و یاخود و کل اولان مصلحت و وفات
 ادر ابسه اولان حال کی معرفت جلیا رعایا کی ادر انجی فکرت ننه موجه کله
 و اندر کی موجود و اولانی حال کی یاخود و بنف کاتب و بری و در انجی فکرت
 مواجحه نزنه خیر اوجام فریب مصلحت اولان فوسلوی و یاخود و کل کشته
 اخبار ابله لر نام اندر کی صاحب نسیم ابلان افنده فکرت ابله لر
 مده روی دیار کده و دناغش کی قطعه جنک سفنی بری وینه مصافحه
 ابله کله ننه بر افرا کی اوجام اطهار و سول ابله لر و کل کی جکله دناغش
 بر قطعه سفینه و بخار سفینه سه مصافحه ابله کله اولان جنک سفینه کی بخار
 سفینه سنک با سنی شخصی ابله انجی فکرت جلیان ماعدا با کل کی ادر
 کشته بخار سفینه سه ارسال اولوب نظر ادر کی با سنی اشیمو مراد
 تمسک کله اخوند خیر اولان با سنی صورت مطابقی اولی و سنی مده
 ابله کله در مکن و اولی ابله کلیم افعال ابله اعانت معاونت اولنه والا
 ذکر اولان با سنی ماعدا کی مطابقی اولی و سنی مده ابله کله ننه سبب فکرت
 سندی و کلیم و بخیر اوقیب و در نزن فرزند و کل کی ادر و خیر و صلیت
 و کلیم

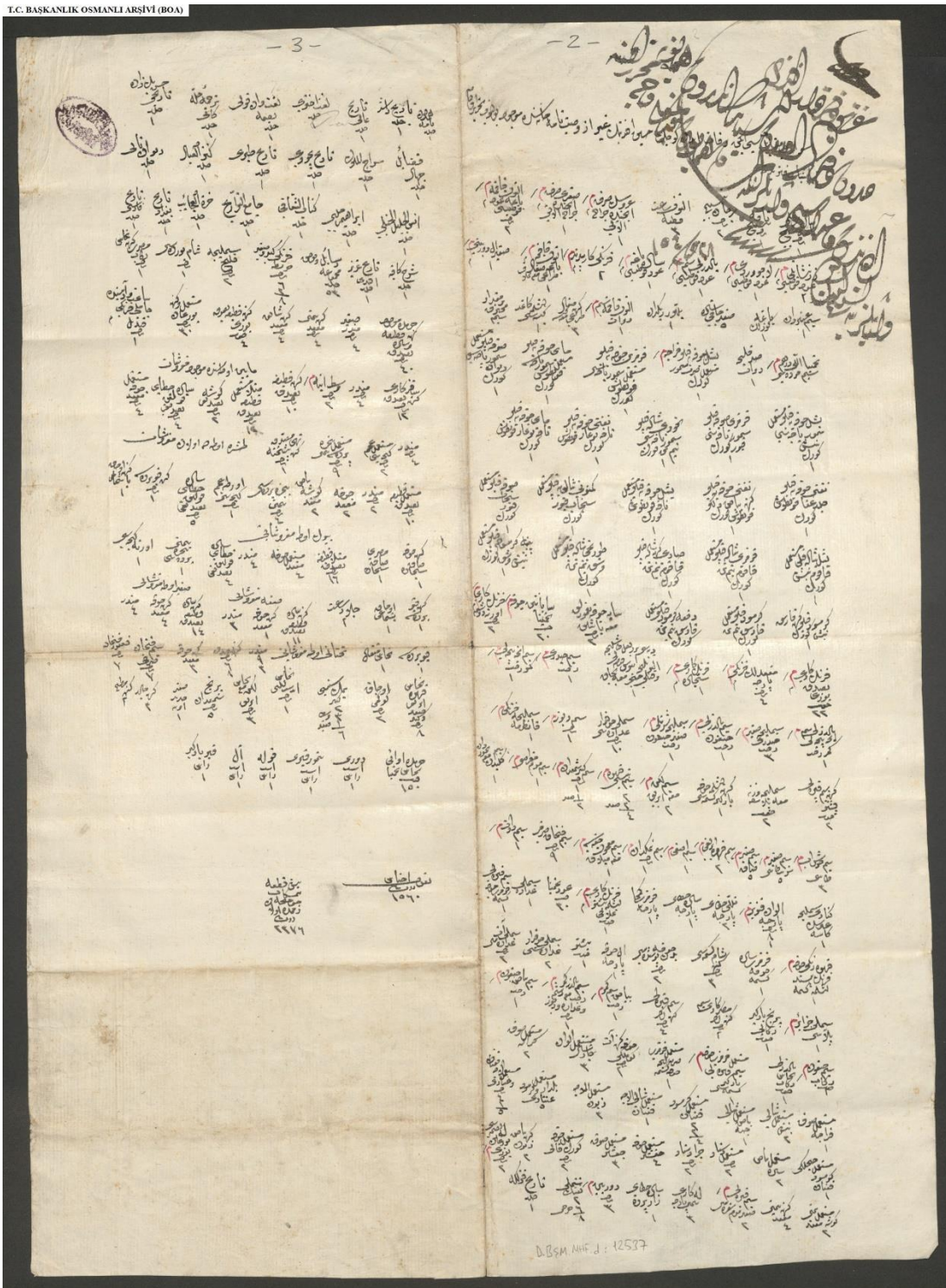
[illegible]

ادره النحر مائة
 افرح بجلالته فوسلوساينه ووجلاليته قال شاعر الهل
 سفاقي وروعايا كرفاداره اولاده نظام وروفت عليه ناله الكاكره فغم اولاده
 فوسلوساينه ووبرلجوشوا كاندنه فوسلوساينه وسمي ادا به نورده ودي
 حاده قال شاعر الهل وروعايا كرفاداره سفاقيه ورضا ليرينه مغاير اشيا
 قميله قطعاجو اوليريه وراسته كايه وراسته اول اوليريه وراسته وراسته
 بجلالته سفاقي افرح بجلاله سبيله مرابلس اوج افرح بجلاله سفاقيه وراسته وراسته
 ووقت افرح فوسلوساينه اولاده اوليريه وراسته وراسته وراسته وراسته
 افرح بجلاله سفاقيه وراسته وراسته وراسته وراسته وراسته وراسته
 سفاقيه وراسته وراسته وراسته وراسته وراسته وراسته وراسته
 وراسته وراسته وراسته وراسته وراسته وراسته وراسته وراسته
 اولاده افرح بجلاله سفاقيه وراسته وراسته وراسته وراسته وراسته وراسته

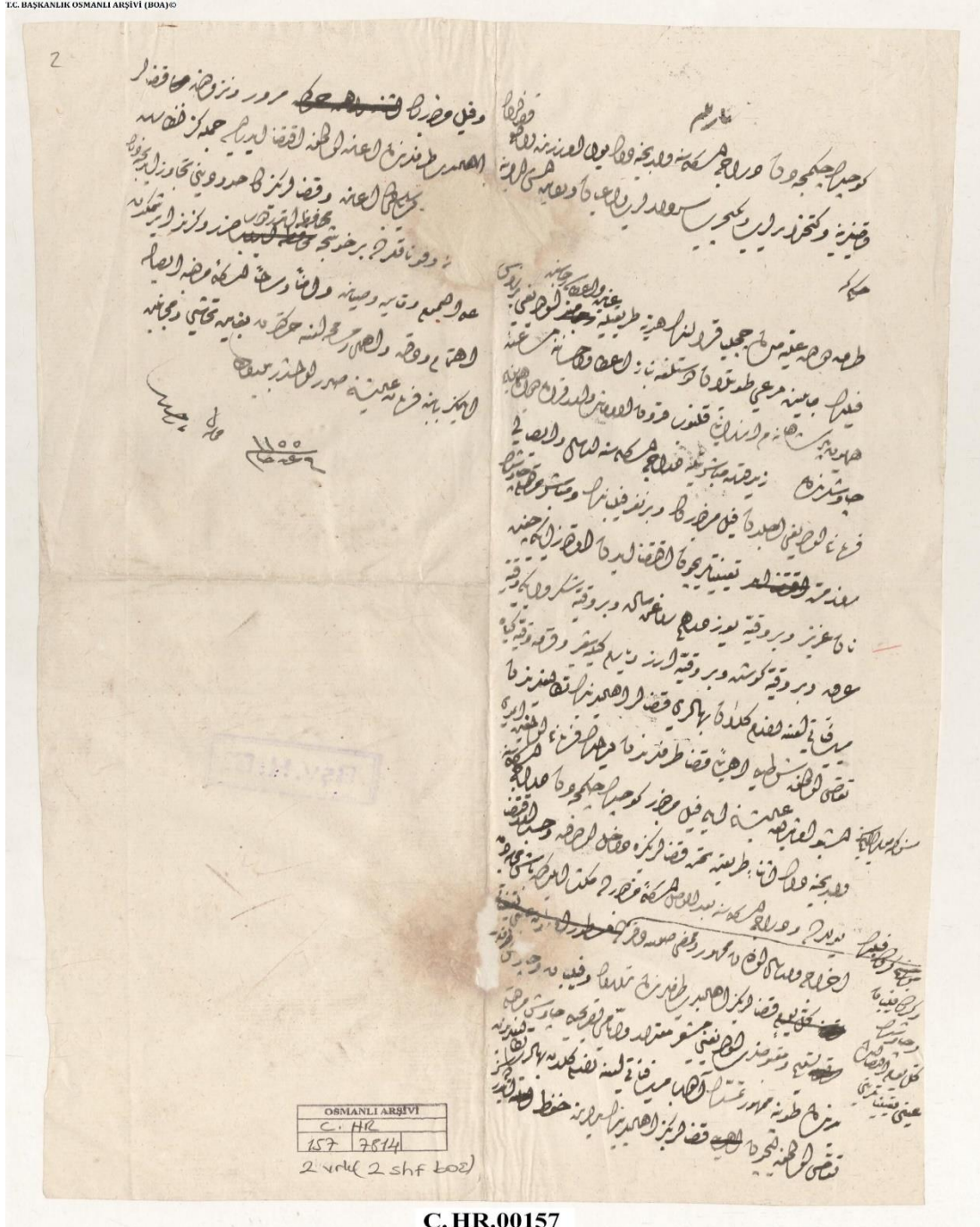
حقائقه

اشبهو حاله مبارک که گفت زکات من و الله الله سعادت تو را بلسان من باشد حق و زکات من
بلکه احمد باشد و بدو حق را بلسان من باشد و زکات ده اولاد و شورش و شورش
به تعبیر مثل مرغی و مقبول و نیلوب طرفین است و هر یک را از این که خصوصیت قطع
و منع و انقضای هر یک را بدو و شورش مالک است و زکات من و الله سعادت تو را بلسان من باشد
اولاد و اشبهو یکی دولت باشد زکات ده اولاد من و الله سعادت تو را بلسان من باشد
طرفین دولت است که و یکی اولاد است و حق مقدم تقدیر دولت و دولت
تقدیر و زکات یکی است و زکات من و الله سعادت تو را بلسان من باشد و حق و زکات من
و سعادت تو را بلسان من باشد احد یا شورش و بدو اولاد یک ماه و در مشتاق بر
خانه و حق و بدو اولاد اشبهو زکات من و الله سعادت تو را بلسان من باشد و دولت
و زکات من و الله سعادت تو را بلسان من باشد و حق و زکات من و الله سعادت تو را بلسان من باشد
حضرت عسویه یک بی بی و زکات من و الله سعادت تو را بلسان من باشد و حق و زکات من و الله سعادت تو را بلسان من باشد
و زکات من و الله سعادت تو را بلسان من باشد و حق و زکات من و الله سعادت تو را بلسان من باشد

Ek V: Napoli Elçisi Küçük Hüseyin Efendi'nin Muhallefati⁶⁸⁶

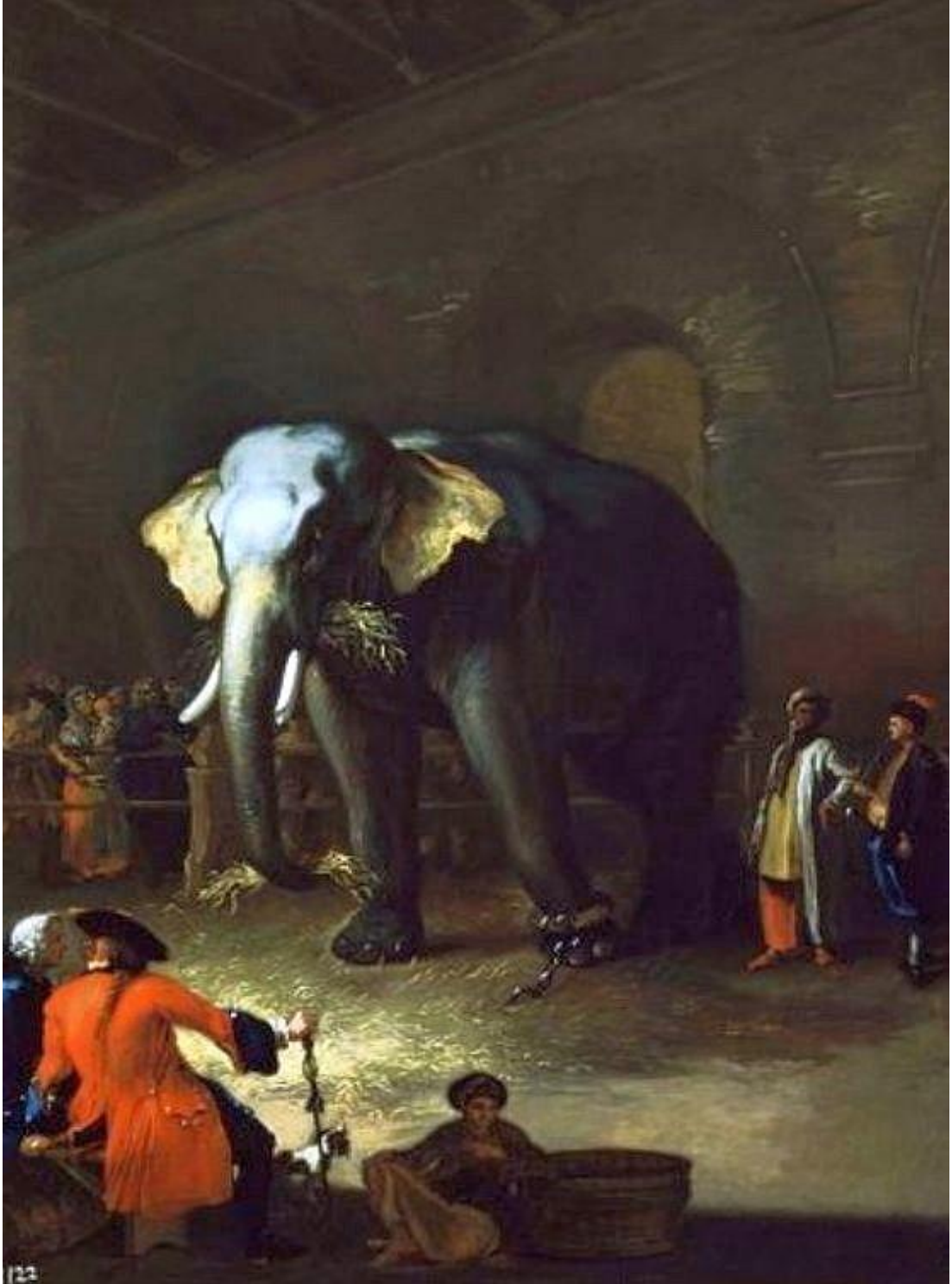
Ek VI: Napoli Kralı Carlo'ya Gönderilen Filin Güvenli Bir Şekilde Götürülmesi ve Yol Üzerinde İhtiyaçlarının Karşılanması İçin Küçülçekmece'den Draç'a Kadar Olan Yerlerin Yöneticilerine Yazılan Emir⁶⁸⁷

C. HR.00157

⁶⁸⁷ BOA, C.HR., 157/7814.

Ek VII: Giuseppe Bonito Tarafından Yapılan Fil Tablosu⁶⁸⁸

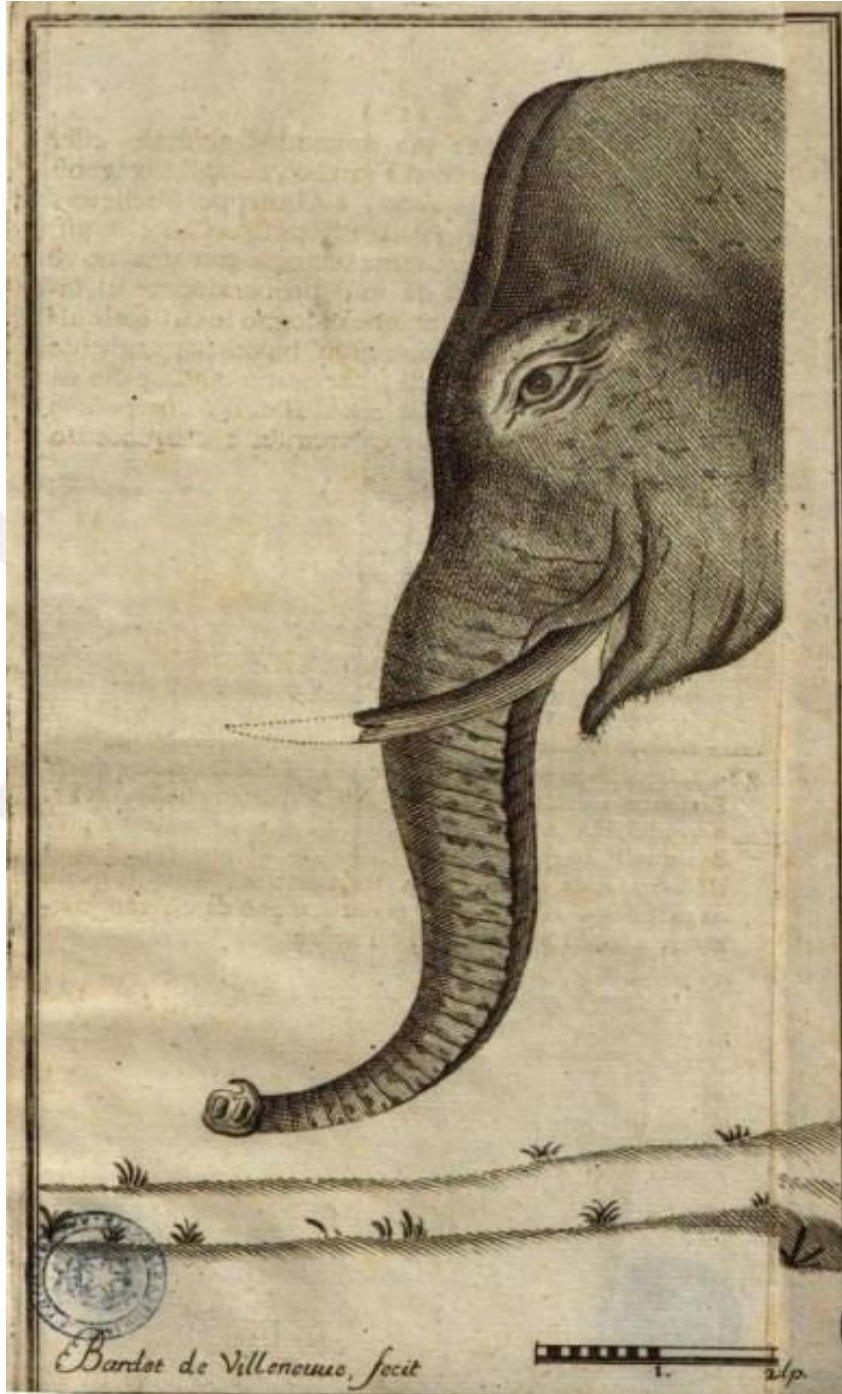
⁶⁸⁸ <https://www.brindisiweb.it/storia/elefante1742.asp#gsc.tab=0>

Ek VIII: Pellegrino Rocchi Tarafından Yapılan Fil Tablosu⁶⁸⁹

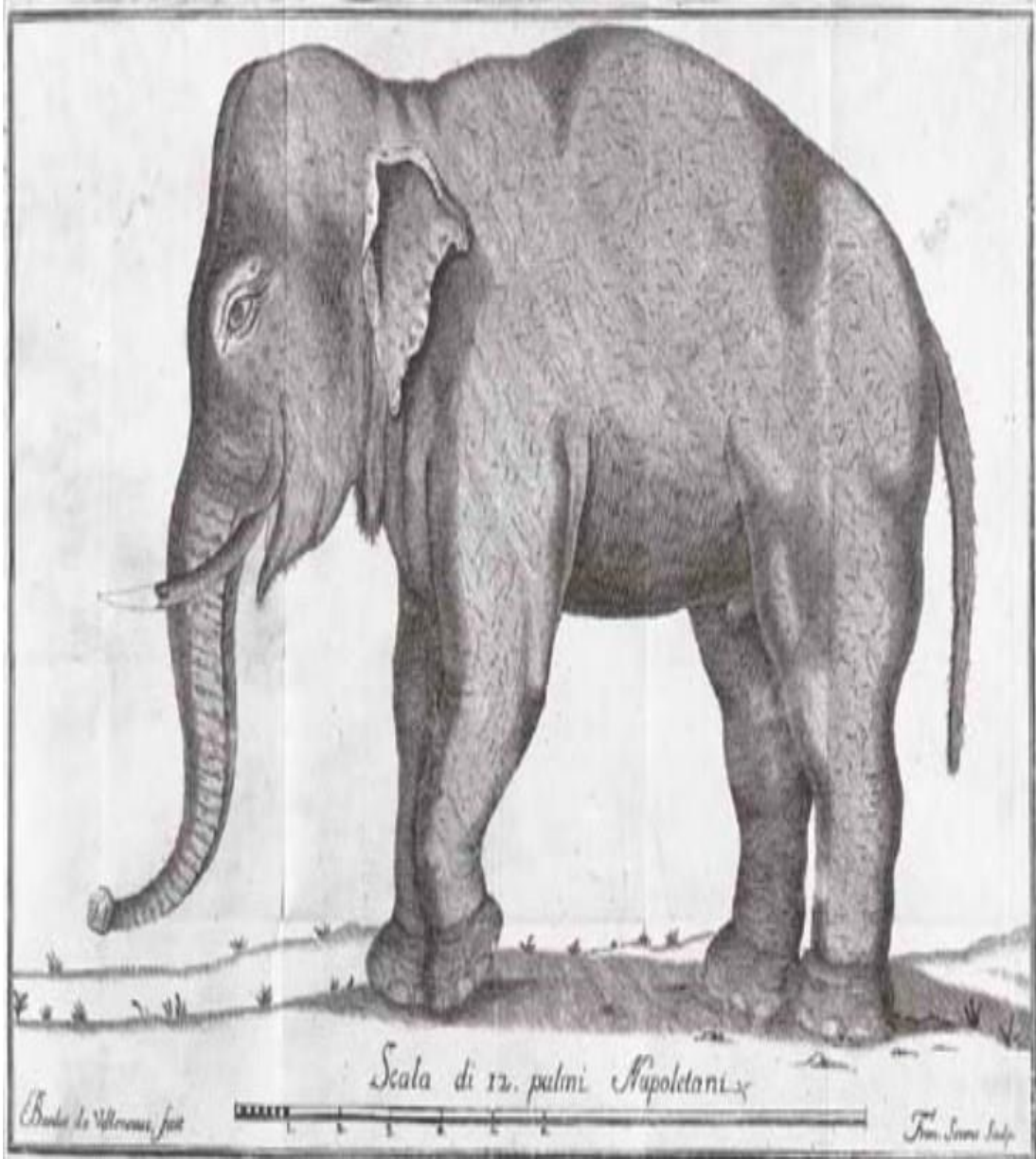
⁶⁸⁹ <https://www.brindisiweb.it/storia/elefante1742.asp#gsc.tab=0>

Ek IX: Francesco Serao'nun Kitabında Yer Alan Fil Gravürü⁶⁹⁰

⁶⁹⁰ Serao, *Descrizione dell'elefante pervenuto in dono dal Gran Sultano alla Regal Corte di Napoli*, Napoli 1742, s. 68.

Ek X: Francesco Serao'nun Kitabında Yer Alan Filin Diğer Gravürü⁶⁹¹

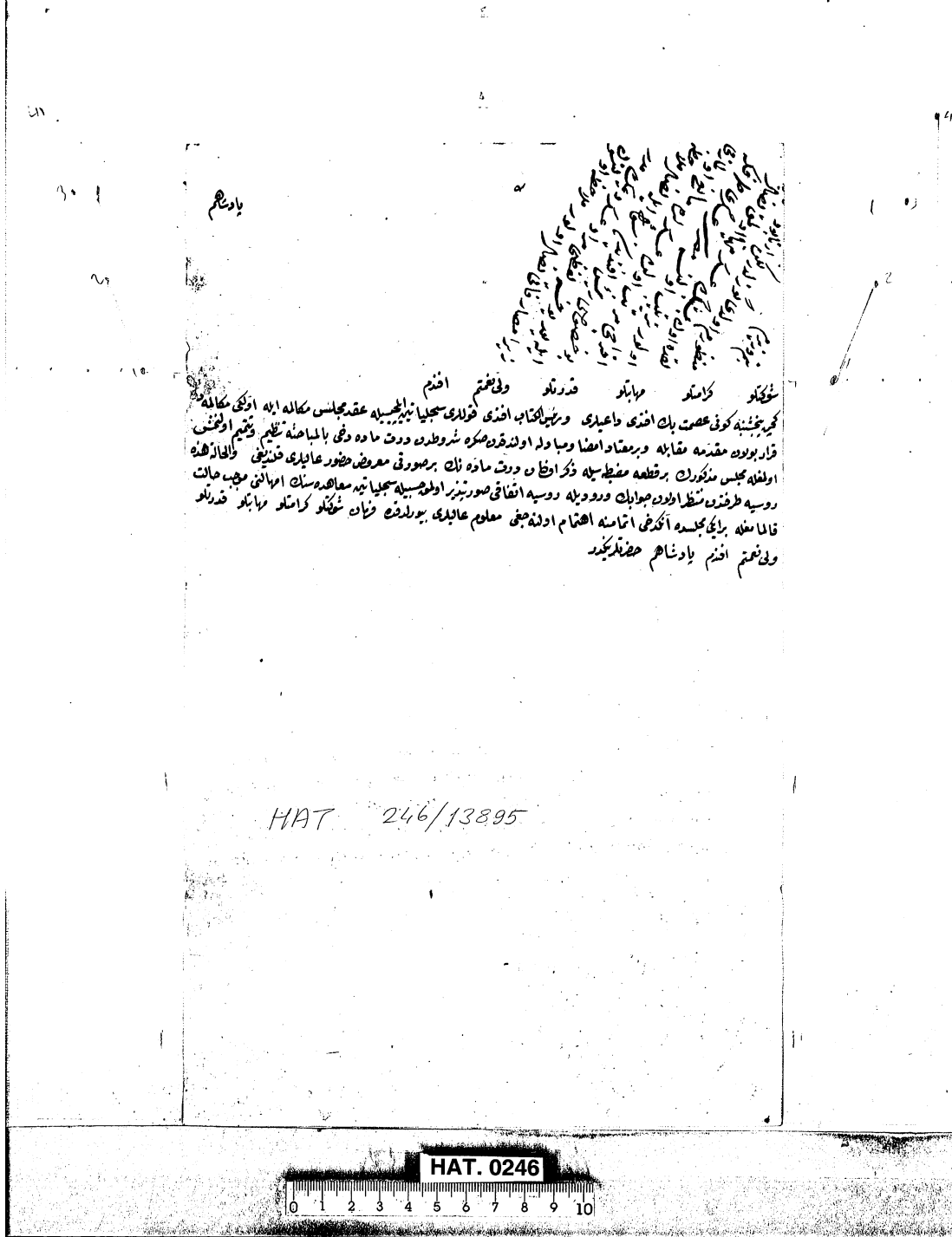
⁶⁹¹ Serao, *Descrizione dell'elefante pervenuto in dono dal Gran Sultano alla Regal Corte di Napoli*, Napoli 1742, s. 69.

Ek XI: Napoli Zooloji Müzesinde Sergilenen Fil İskeleti⁶⁹²

⁶⁹² <https://www.museiscienzeaturaliefisiche.it/it/musei/museo-zoologico.html>

Ek XII: III. Selim'in Napoli'ye Yardım Amacıyla Arnavutluk Taraflarından
Toplanılması Düşünülen Osmanlı Askerleri Hakkındaki Hatt-ı Hümâyûnu⁶⁹³

⁶⁹³ BOA, HAT., 246/13895.

یادشام

[illegible]

HA T 248/14007

Ek XV: 1742 Yılında İtalya Coğrafyası (Napoli ve Sicilya)⁶⁹⁶

⁶⁹⁶ <https://www.raremaps.com/gallery/detail/110028/italia-in-suos-status-divisa-et-ex-prototypo-del-isliano-des-homann-heirs>